

Gao Xingjian

Bible
osamělého
člověka

Gao Xingjian

Bible
osamělého
člověka

Přeložil
Denis Molčanov

ACADEMIA
Praha 2012

© Gao Xingjian, 1998
Translation © Denis Molčanov, 2012

ISBN 978-80-200-2129-8

1

Ne, že by si nepamatoval, že vedl dříve jiný život, ten, který se nyní podobal starým, vybledlým fotografiím, co měl doma a které nikdy nespálil, člověk při té myšlence trochu zasmutní, jenže je to už tak daleko, uběhlo tolik vody, že vše je zkrátka a nenávratně pryč. V pekingském bytě zapečetěném policií si po svém zesnulém otci schovával ještě jeden rodinný snímek, byla to ta nejúplnější fotografie jejich celkem početné rodiny. Děda byl tehdy ještě naživu, vlasy úplně bílé, byl už po mrtvici, proto nemohl mluvit, jen polehával ve svém houpacím křesle. On, nejstarší syn nejstaršího ze synů, byl jediným dítětem na snímku, stál mezi svými prarodiči, na sobě kalhotky s rozparkem, odkud mu vykukoval pinďák, zato na hlavě posazenou lodičku na americký způsob. Právě skončila osmiletá válka protijaponského odporu, ta občanská ještě nevypukla, fotografie byla pořízena před kruhovým vstupem do zahrady, celý dvůr zaplňovaly plné květy zlatých chryzantém a nachových kohoutích hřebínků, letní slunce oslnivě zářilo, tak si tu květinovou zahradu pamatoval alespoň on, fotografii však potřísnila nějaká tekutina, takže byla taková šedožlutá. Za kruhovým vchodem v pozadí se tyčil dvoupatrový dům anglického stylu – dole s podloubím, na patře se zábradlím, žila v něm pohromadě celá rodina. Na snímku bylo, pokud si dobře pamatoval, třináct osob, takové nešťastné číslo: otec s matkou, strýčkové a tety, jenže kromě něj a jedné tety, žijící dnes v Americe, již všichni, dokonce i ten dům za kruhovým vchodem, zmizeli z tohoto světa.

Když byl ještě v Číně a znovu tím městem projížděl, pokusil se dvůr najít, nacházel se původně za bankou, kde pracoval jeho otec, jenže na tom místě stály nějaké už poměrně obstarožní činžáky z šedých cihel a toho nejjednoduššího vybavení. Vyptával se kolemjdoucích, jestli tam kdysi nestál takový dům se dvorem, ale nikdo mu nedokázal s jistotou odpovědět. On si přitom jasně vzpomínal na zadní vchod toho domu, kamenné schodiště sbíhalo k jezeru, na svátek Dračích člunů se táta s kolegy z banky na těch schodech vždycky tlačili, aby mohli sledovat závody barevně opentlených dračích veslic s rámusíci bubny a gongy, které poté proplouvaly kolem zadních vchodů domů stojících na břehu a jejichž posádky bambusovým bidlem od každého vybíraly červené pytlíčky, v nichž byly samozřejmě peníze. Jeho dva strýčci, třetí strýc a ten nejmladší, ho spolu s nejmladší tetičkou brávali také na loď, jezdili sbírat čerstvé oříšky kotvice. Ale na druhý břeh jezera se nikdy nedostal, stejně je jasné, že i kdyby se k tomu břehu vrátil, objížděl ho kolem dokola a zevrubně prohlížel, z té své vzpomínky, z níž je dnes cosi jako sen, stejně nic určitého nerozpozná.

Rodina už spěla k úpadku, příliš měkká a příliš křehká, přežít v takové době nebylo nic snadného a jí bylo předurčeno zmizet beze stopy. Jeho otec zanedlouho po dědečkově smrti ztratil dobré místo ve vedení banky, to byl počátek rychlého pádu celé rodiny. Druhý strýček, ten, který si s oblibou broukával pár árií z pekingské opery, začal jako jediný coby demokratická osobnost spolupracovat s novým režimem, už za pár let byl ale označen za pravičáka a od té chvíle se stáhl do zavlého ticha, stačilo, aby si někam sednul, a hned začal dřímat, netrvalo dlouho a stal se z něj scvrklý, netečný stařík, který po pár letech marného boje zcela bezhlesně vydechl naposledy. Ti z členů téhle velké famílie, kteří nezemřeli na nějakou nemoc, se buď utopili, spáchali sebevraždu, zešileli nebo následovali své chotě do pracovního tábora, takže jediným pokračovatelem rodinné linie byl on, tohle nedochůdče. Dnes žije už jen jeho teta z otcovy strany, starý stín padlý na celou rodinu, ještě před pár lety někde zaslechl, že jí zdraví stále

slouží, i když od chvíle, kdy fotografie vznikla, ji už nikdy nespatriil. Manžel téhle tety tehdy sloužil u kuomintangského letectva v pozemním personálu, on žádné bomby neshazoval, utekl na Taiwan a tam za pár let podlehl nějaké nemoci. Jak se teta dostala do Spojených států, to se nikdy nedozvěděl a vlastně se to ani zjistit nesnažil.

V den jeho desátých narozenin, tedy podle starého lunárního kalendáře, jinak vlastně teprve devátých, se rodina stále ještě těšila blahobytu, oslava narozenin byla proto velmi bohatá. Když vstal ráno z postele, oblékl si nový oblek a nové polobotky, aby v těch dobách chodil malý kluk v kožených polobotkách, to byl neslýchaný přepych. Dostal mnoho dalších dárků: draka, šachy, nějaký hlavolam, zahraniční pastelky, špuntovku na stlačený vzduch a dva díly *Pohádek bratří Grimmů*, vyzdobené mědiryty; červený váček s několika stříbrnými yuany byl od babičky, mezi nimi piastry z doby mandžuských císařů s obrovskou plešatou hlavou Yuan Shikaie a také nové stříbrné yuany s Čankajškem v uniformě, i na poslech se docela lišily, když se do nich cinklo, ty novější zněly křišťálově, ale ne tak hluboce a silně jako ty s Yuanovou tlustou hlavou, pak je všechny uložil do koženého kufříku, ve kterém schraňoval také svoje album s poštovními známkami a barevné skleněnky. Potom odešla celá rodina do restaurace na taštičky s krabí nádivkou, vařené v páře, na zahradě toho podniku, kde se nacházely umělé skalky a nádrž se zlatými rybičkami, postavili ohromný kulatý stůl, aby se kolem něj všichni vešli. Bylo to poprvé, kdy se ocitl ve středu celé rodiny, usazen vedle babičky na místě dědečka, ten totiž právě umřel, jako by čekal na okamžik, až vnuk převezme starost a vládu nad rodinou. Když se zakouzl do horké taštičky, potřísnil si mastnou šťávou celý svůj nový oblek, ale nikdo mu nenadával, všichni se jen smáli, čímž ho ale dostali do velkých rozpaků. Pamatoval si to zřejmě proto, že ho tam opustila dětská bezstarostnost a sám sebe začal vnímat jako dospělého, jen tak mohl pocítit bezvýchodnost celé té situace.

Vzpomíná si i na dobu po dědečkově smrti, v pohřebním sále viselo velké množství kondolenčních nápisů na sveticích

rámovaných brokátem, vypadalo to jako v divadelním zákulisí a bylo to daleko zajímavější než na těch klukovských narozeninách. Skupinka bonzů řinčela na gongy a bubny, do toho ještě recitovali sůtry, on se ale náramně bavil tím, že probíhal mezi smutečnými nápisy, které předtím rozpochyboval. Matka po něm chtěla, aby si nasadil konopné opánky, ty si ještě vnutit nechal, ale pásku z bílé látky si kolem hlavy za žádnou cenu dát nechtěl, tak moc se mu nelíbila. Byl to určitě babiččin nápad, otec, ten bílou pásku odmítnout nemohl, jinak byl ale oblečen do bílého lněného obleku západního střihu. I většina smutečních hostů přišla projevit soustrast v obleku s kravatou, dámy byly v *qipao*, přiléhavých šatech s rozparkem, a na vysokých podpatcích. Jedna z nich uměla hrát na klavír, zpívala sopránem s operní koloraturou, její tremolo ale spíš připomínalo bečení, samozřejmě ne tam, ve smuteční síni, ale na jednom z rodinných večírků, on takový zpěv slyšel poprvé a nemohl potlačit smích. Matka mu do ucha šeptla pár slov, aby ho napomenula, přesto se neudržel a vyprsknul.

V jeho vzpomínkách připomínalo období po dědečkově smrti jakousi neskutečnou slavnost, nepočítával nejmenší smutek. Napadlo ho, že starého pána měla smrt potkat už dříve, měl už dávno po mrtvici, přes den stejně pořád jen polehával ve svém houpacím křesle, to, že dědeček jednou musí odejít, bylo něco tak přirozeného, že v něm jeho smrt nevzbuzovala vůbec žádnou hrůzu. Zato smrt matky, ta ho děsila dosud, utopila se v řece za statkem, ráno ji našel nějaký vesničan, který na břehu pásal kachny, její tělo plavalo po hladině už úplně nafouklé. Matka na ten statek odešla na pokyn Strany, měla podstoupit ideologickou převýchovu, smrt ji zastihla v nejlepších letech, bylo jí teprve třicet osm, obraz, který si schraňoval v srdci, byl pořád stejně krásný.

Jako dítě pak dostal ještě zlaté pero značky Parker, bylo od jednoho z tátových kolegů z banky. Došlo k tomu tak, že to pero strýčkovi Fangovi vzal a tolik se s ním bavil, že ho ani nechtěl pustit z ruky, dospělí v tom viděli šťastné znamení, že by se prý z chlapce mohl v budoucnu stát spisovatel. A strýček Fang mu to

pero ve své ohromné velkorysosti věnoval. Nebylo to u příležitosti oněch narozenin, ale určitě ještě dřív, už proto, že si tehdy psal deník, mohlo mu být tak osm. Měl začít chodit do školy, ale protože byl neduživé a často nemocné dítě, četbě a znakům ho učila máma, také ho učila psát štětcem znaky ve vzorovém stylu, které se cvičily v sešticích s červeně předtištěnými políčky, tah po tahu, znak po znaku, ani mu to nepřipadalo namáhavé, stávalo se, že takhle za den opsal i celý sešit. Výborně, říkala pak matka, později si svůj deník můžeš psát štětcem, ušetří se tím papír. Koupila mu pracovní sešit s malými rámečky a on trávil skoro celé dny psaním znaků stránku po stránce, jako by si dělal úkoly. Svůj první deník začal zhruba těmito slovy: Spadlý sníh vytvořil na zemi bílou pokrývku, procházející lidé na ní zanechali stopy, čímž ji umazali. Na veřejnost se ta věta dostala díky jeho matce, takže to věděli nejen doma, ale i všichni jejich známí. Od té chvíle si nemohl nechat nic pro sebe, do psaného textu se utíkal se svými sny i svou sebezahledností, a tak zasel semeno všech pozdějších katastrof.

Jeho otec nikdy moc neschvaloval, že celé dny trávil v pokoji četbou a psaním, měl totiž za to, že chlapci by měli přece jen trochu vyvádět, poznat, jak to chodí venku, rozšiřovat své styky, procestovat celou zeměkouli, on spisovatelskou dráhu zkrátka neuznával. Otec sám sebe považoval za zdatného pijáka, ve skutečnosti alkohol tak moc rád neměl, spíš se vytahoval, na hostinách se tomu v té době říkalo křížovat mezi stoly, což znamenalo chodit od jednoho hosta ke druhému, s každým si přiřuknout a svoji sklenku vypít do dna, a jedině ten, kdo takto dokázal obejít všechny stoly až do posledního, třeba tři nebo pět, byl všemi považován za skutečného kabrňáka. Jednou ho takhle přinesli domů v naprostém bezvědomí a položili ho do houpacího křesla, toho, co po zemřelém dědečkovi zůstalo v přízemí, vzhledem k tomu, že v domě nebyl zrovna po ruce žádný mužský, babička s mámou nedokázaly otce ani s pomocí služebné dostat do patra, do jeho postele; vzpomíná si, že z okna nahoře spustily kus lana, k němu otce i s jeho houpacím křeslem přivázaly a nějakým

nepochopitelným způsobem ho pomalu začaly vyťahovat nahoru, on si tam visel v prázdnu, úplně namol, na tváři ten svůj úsměv, který si teď nastálo poletuje v jeho vzpomínkách jako památka na jeden z nejlepších otcových výkonů. Možná se ovšem jednalo jen o nějaké jeho zdání, u dítěte je vždy velice těžké rozlišit mezi vzpomínkou a představami.

Život před desátým rokem věku mu připadá jako sen, celé jeho dětství jako by se odehrávalo v nějakém vysněném kraji. Když například prchali do vnitrozemí na korbě nákladáku, házeli sebou a natrásali se na horských cestách plných bahna, venku neustále přšelo a on pod tou voskovanou plachtou celý den držel koš s mandarinkami. Když se později matky ptal, jestli to tak bylo, odpověděla mu, že mandarinky byly v té době levnější než rýže, venkovani je za pár drobných přinesli lidem až do kamionu. Jeho otec totiž pracoval v jedné ze státních bank, když pak pod eskortou převáželi všechny devizy do vnitrozemí, rodiny následovaly banku tam, kam ustupovala.

I dnes se mu z toho světa snů často vynořuje jejich dům, nikoliv ona dědečkova rodinná vila západního stylu s kruhovou vstupní branou a květinovou zahradou, ale starý dům po babičce z matčiny strany, dům s vnitřním dvorkem a tou maličkou stářenkou uvnitř, která, ač již dávno po smrti, pořád cosi přehrabává v nějaké velké almaře. On se v tom snu dívá shora, ten dům je totiž beze stropu, dole v místnosti rozdělené prkennými příčkami není živé duše, kromě jeho babičky, která bez přestání kramaří v oné almaře. Vzpomíná si také, že doma měli takový starý kožený, lakovaný kufr, pod plátěným dnem byly uschovány babiččiny vlastnické listy na dům i pozemky, jenže tenhle majetek byl už stejně dávno zastaven nebo prodán, na to, až ho nový režim zabere, se ani nečekalo. Když babička s mámou pálily ty zažloutlé, rozpadající se papíry, byly to velmi napjaté okamžiky, on sám to nenahlásil jen proto, že nikdo nic nevyšetřoval. Kdyby ho ale vyslychali, zřejmě by je i udal, v té době si totiž myslel, že matka s babičkou potajmu ničí nějaké doličné předměty, skutečnost, že ho obě velice milovaly, na věci vůbec nic neměnila.

Ten sen se mu zdál o několik desítek let později, byl tehdy už dávno na Západě, ve městě Tours, v hotýlku uprostřed Francie se starými oprýskanými okenicemi, do půli zakryté okno ještě oddělovala poloprůsvitná záclona z gázy, skrze listy platanů prosvítalo šedivé nebe, byl ještě celý vyplašený ze snu, z něhož se před chvílí probudil – stál v něm u zdi v rohu, na půdě toho starého, stále ještě nezbořeného sídla, nakláněl se přes dřevěné zábradlí, které každou chvíli hrozilo zhroucením, a shlížel dolů, venku za dveřmi bylo dýňové pole, on mezi dýňovými lodyhami a kupami rozbitých střešních tašek ještě chytal cvrčky. Vzpomíná si dosud velice jasně, že v onom snu, ve všech těch místnostech, rozdělených prkennými příčkami, kde dříve žilo tolik lidí, nezbylo náhle živé duše, a tak zmizela jeho babička, stejně jako jeho minulý život. Vzpomínky z něj se smísily se sny a všechny tyto dojmy se vznášely nad časem a prostorem.

Vzhledem k tomu, že byl nejstarším synem nejstaršího ze synů, celá rodina včetně babičky z matčiny strany do něj vkládala obrovské naděje, jenže on byl od mala často nemocný, všichni si o něj tedy dělali velké starosti a nechali mu často věštit budoucnost. Vzpomíná si, že poprvé to bylo v jednom chrámu, rodiče ho vzali na prázdniny do Lushanu, tamní Jeskyně nesmrtelných byla vyhlášena, hned vedle stál velký chrám, pro návštěvníky také otevřeli vegetariánskou restauraci a čajovnu, uvnitř chrámu bylo docela chladno a poutníků nemnoho. Nahoru se tehdy dostal v nosítkách na matčině klíně, rukama se pevně držel příčky vpředu, ale to mu nebránilo v pohledu do hluboké propasti po stranách. Ještě než opustil Čínu, zavítal na to místo znovu, v té době již samozřejmě jezdily až nahoru autobusy, chrám ale ne našel, ani po ruinách nebylo nikde ani stopy. On si přitom velice zřetelně pamatoval, že v hlavním sále visel dlouhý svitek, na kterém byl namalován Zhu Yuanzhang s poďobanou tváří, podle pověsti byl chrám darován za dynastie Ming, Zhu Yuanzhang se sem utekl ještě předtím, než se stal císařem, tak přesné a zároveň složité věci si dítě zkrátka vymyslet nedokáže. Tu malbu Zhu Yuanzhang s poďobanou tváří nakonec spatřil ještě jednou,

před pár lety v Taipei, mezi poklady uchovávanými v Palácovém muzeu. To ale znamená, že onen chrám doopravdy existoval, že ani vzpomínka na něj nebyla smyšlená a že i ten staříčkový bonz, který mu předpověděl budoucnost, musel být z masa a kostí. Starý mnich tehdy silným, chroptivým hlasem zvolal: „Toho malého potká mnoho neštěstí a pohrom, povede nelehký život!“ Pak mu dal ještě pořádnou ránu do čela, ta ho sice vyděsila, ale ani se nerozplakal. To si pamatuje proto, že byl vždy rozmazlované dítě a nikdy nedostal ani pohlavek.

O zenový buddhismus se znovu začal zajímat až o pár let později, ale možná, že první podnět k procitnutí, které zažil při četbě kóanů, dostal právě od toho staříčkého mnicha.

Ne, že by dříve nevedl jiný život, on na něj pak zkrátka jenom zapomněl.

2

Rolety jsou stažené jen do půlky, ze zčernalé siluety hory se zvedá zástup rozzářených výškových budov, obloha nad tím stínem také ztemněla, hustý světelný koberec nočního města se rozkládá přímo pod oknem. Průsvitná, postmoderní konstrukce mrakodrapu naproti umožňuje zcela zřetelně nahlédnout do jeho útrob – výtahy pomaličku stoupají hrtanem, ve chvíli, kdy se dostanou až na tvou úroveň, si můžeš docela přesně spočítat, kolik v nich cestuje lidí. Kdokoli by si odtamtud mohl teleobjektivem vyfotit vnitřek tvého pokoje i to, jakým způsobem ses s ním miloval.

Jenže ty nemáš co skrývat, čeho se bát, nejsi žádná filmová hvězda, významný politický činitel nebo nějaký hongkongský magnát, který by se měl obávat toho, že ho rozmáznou v novinách. Vlastníš francouzský cestovní doklad se statusem politického uprchlíka, jsi tady na pozvání, pokoj rezervovali a zaplatili jiní. Když ses ubytovával v tomhle grandhotelu, který už koupily čínské vládní složky, musel jsi předložit své doklady, takže tvé údaje už jsou v počítači na recepci v hlavní lobby. Šéf směny spolu s mladičkou recepční měli sice trochu potíže s tvouj pekingštinou, ale až se za pár měsíců Hongkong vrátí do lůna své matky vlasti, jistě i oni spustí s pekingským přízvukem, je dost pravděpodobné, že si to už cvičí. Je jejich povinností, aby se přizpůsobili novým požadavkům svých hostů, jejich šéfem je od nynějška státní aparát, takže je možné, že ty nahaté milostné

scény už mají na záznamu. V těchto hotelových palácích se navíc kvůli bezpečnosti při instalaci dalších bezpečnostních kamer na útratu opravdu nehledí. Sedíš na kraji postele, utřel sis pot, je ti skoro chladno, chceš vypnout klimatizaci, to její neustálé hučení.

„Na co myslíš?“ ptá se ona.

„Na nic.“

„Tak na co koukáš?“

„Na budovu naproti, výtahy jezdí nahoru dolů, jsou vidět i lidi uvnitř, dva se tam právě líbají.“

„Já teda nic nevidím,“ zvedá trochu hlavu, aby se podívala.

Co teprve s teleobjektivem, říkáš ty.

„Tak raději stáhni rolety.“

Lehá si na záda, na jejím dokonale bílém těle vyniká pouze nádherný chomáč hnědých chlupů v klíně.

„Kdyby to natáčeli, rozeznali by chloupek od chloupku,“ povídáš se smíchem.

„Ale o kom to mluvíš? Tady v pokoji? A kdo by natáčel?“

Kamera, říkáš, plně automatická.

„Ale to se nesmí, nejsme v Číně!“

Říkáš, že tenhle hotel už vlastní oficiální čínské kruhy.

Slabě si povzdechla, sedla si a říká: „Tebe něco trápí.“ Natahuje k tobě ruku a hladí tě po vlasech. „Rozsviř lampičku, já zhasnu velké světlo.“

„To nemusíš, před chvílí to šlo moc rychle, ani jsem si tě nestačil pořádně prohlédnout.“

Mluvíš k ní něžně, skláníš se a pokládáš polibek na její podbříšek – jeho běloba tě ve světle lampy přímo oslňuje.

„Nemyslíš, že je tu trochu chladno?“ ptáš se.

„Teď trošinku,“ usmála se, „nedáš si ještě kapku brandy?“

Říkáš, že spíš potřebuješ kávu. Vstala z postele, vypnula klimatizaci, do zásuvky zapojuje varnou konvici a do hrnku sype instantní kávu, její plná prsa se přitom těžce pohupují.

„Jsem moc tlustá, vid’?“ povídá s posměchem. „Číňanky mívají hezcí postavu.“

Říkáš, že to není tak jisté, tobě se právě moc líbí její poprsí, je takové opravdové, vzrušující.

„Takové jsi nikdy neměl?“

Sedá si před tebe do kulatého křesla pod oknem, zády se opírá o lenoch, ještě zaklání hlavu, aby ses mohl dostatečně vynadívat. Brání ti teď ve výhledu na průhledný výtah mrakodrapu naproti, obrys hor v pozadí se zdá ještě temnější. Tohle je kouzelná noc, říkáš, její nahé, bílé zářící tělo je prostě nemyslitelné, skoro neskutečné.

„Aha, tak proto ta káva, aby ses probral, vid?“ povídá a v očích jí uštěpačně zajiskřilo.

„Abych se ještě lépe zmocnil tohohle okamžiku!“

Říkáš taky, že život na sebe občas bere podobu zázraku, ty se jen těšíš z toho, že jsi ještě na živu, tohle všechno je stejně dílem náhody – nefalšovaná skutečnost, žádný sen.

„To já bych zas chtěla zůstat ve snu napořád, i když to nejde, nemusela bych vůbec na nic myslet.“

Upíjí alkohol, zavírá oči, má opravdu dlouhé řasy, nepopíratelná běloška, holka z Německa. Chceš, aby roztáhla nohy, chceš ji vidět zcela jasně a vrýt si ji hluboko do paměti. Ona říká, že si nechce pamatovat nic, chce si jen užívat této chvíle. Ptáš se jí, jestli to cítí, ten tvůj pohled? Říká, že cítí, jak po ní přejíždíš, po celém jejím těle. Odkud a kam? Od prstů na nohách až k pasu, ach, tamten pramen znovu vyvěrá, říká, že tě chce. I ty ji chceš, říkáš, chceš se dívat, jak se to tělo plné života prohýbá a svíjí.

„A to by se natáčelo?“ ptá se s očima zavřenýma.

„Ano,“ díváš se na ni upřeně, pohledem zkoumáš každé místečko na jejím těle.

„Natáčelo by se to všechno?“

„Nic by neuniklo.“

„Ty by ses nebál?“

„A čeho?“

Říkáš, že dnes už si nemáš proč brát servítky. Jí je to prý taky jedno. Konečně, tohle je Hongkong, říkáš, Čína už je ti na hony vzdálená. Zvedáš se, aby ses k ní znovu pevně přitiskl, chce, abys

zhasl stropní světlo, a potom už pronikáš do jejího vlhce kluzkého těla.

„Vtáhla jsem tě hluboko?“ lapá mírně po dechu.

„Ano, jak do hrobu.“ Říkáš, že jsi pohřbený v jejím těle.

„Jenom v těle?“

„Ano, a žádné vzpomínání, nic než tenhle okamžik.“

Říká, že i ona se potřebuje takhle rozplynout do temnot, do nekonečného chaosu.

„Jenom si užít ženského tepla...“

„Muž taky umí rozpálit, už dlouho jsem neměla...“

„Neměla muže?“

„Takové to vzrušení, tohle chvění...“

„Ale proč?“

„Nevím, já nevím proč...“

„Tak to zkus říct!“

„Nevím přesně...“

„Přichází to náhle, naprosto neočekávaně?“

„Neptej se už.“

Jenže ty právě chceš, aby to řekla! Ne, povídá ona. Odbýt se ale nenecháš, pronikáš stále hloub, dorážíš na ni otázkami: Protože šlo o náhodné setkání? Protože jsme si tak vzdálení? Vzrušuje ji to, že jsem cizí? Nebo snad vyhledává zrovna tohle vzrušení? Ona pokaždé kroutí hlavou, že tak to není. Říká, že ona tě zná už dlouho, ačkoli to už bylo před několika lety a viděla tě všehovšudy dvakrát, ten dojem v ní zůstal, ten je teď čím dál jasnější, ještě říká, že když tě dnes, to znamená před pár hodinami, zase spatřila, úplně ji to sebralo. Říká, že do postele nejde jen tak s někým, ne, o zájem mužů opravdu nemá nouzi, ale není žádná coura, kdyby tě napadlo něco takového, ublížil bys jí... Cítíš dojetí, i ty potřebuješ její blízkost, nejen sexuální vzrušení, Hongkong je pro vás oba cizí zemí, váš první letmý kontakt, to už je deset let stará vzpomínka, to bylo na druhém břehu – ještě v Číně.

„Tehdy v tvém bytě, bylo to v zimě, v noci...“

„Ten byt už je dávno zapečetěný.“

„Bylo tam opravdu příjemně, taková zvláštní atmosféra a teplo...“

„Hřála totiž roura z teplárny, byla pořád rozpálená, i v zimě na sebe nemusel člověk nic navlékat. Když jste přišli, měli jste vatované kabáty, límce úplně zvednuté.“

„To aby nás nikdo nezmerčil, abys neměl starosti...“

„Pravda je, že před domem často stával jeden tajnej, v noci ale odcházel kolem desáté, stát déle v pekingské zimě, v té neustále fujavici se zkrátka nedalo.“

„Byl to Peterův nápad, zajít za tebou, ani ti předtím nezavolał. Řekl, že mě vezme s sebou, že jste staří kamarádi, v noci že je to lepší, abychom se vyhnuli kontrolám.“

„Já jsem doma ani telefon neměl, aby si snad někdo z mých přátel nepustil pusu na špacír a taky abych se vyhnul stykům s cizinci. Peter, to byla výjimka, přijel do Číny studovat jazyk, byl tehdy zapáleným stoupencem Maovy Kulturní revoluce, často jsme spolu diskutovali, bylo to dlouhé přátelství. Jak se má teď?“

„Už dávno jsme se rozešli. Pracoval nejdřív jako zástupce jedné německé firmy v jejich čínské kanceláři, oženil se s Čiňankou a pak se s ní vrátil do Německa. Někdo mi říkal, že si sám založil malou firmu. Já jsem v té době sotva dorazila do Pekingu na studia, čínsky jsem ještě moc dobře nemluvila, kamarádit se s Čiňany bylo pro mě dost těžké.“

„Vzpomínám si, no, samozřejmě, vešlas dovnitř, svlékla sis ten vaťák, rozvázala šálu, opravdu krásná cizinka!“

„A moje velký prsa?“

„Jasně, nádherné poprsí, bílá, růžově žilkovaná kůže, ty rudé, nenamalované, ale přesto sytě červené rty, strašně sexy.“

„To jsi v té době nemohl vědět!“

„A to zas ne, takhle rudou barvu nelze přehlédnout.“

„To bylo proto, že jsi měl doma takové horko, a taky že jsem k tobě šlapala přes hodinu na kole.“

„Ten večer jsi seděla naproti mně, potichu, neřeklas ani slovo.“

„Já jsem se snažila jen ze všech sil poslouchat, zato vy s Peterem jste byli k nezastavení, vůbec si nepamatuji, o čem jste mluvili,

však víš, tehdy jsem čínsky ani moc nerozuměla, ale na tu noc si vzpomínám, cítila jsem něco docela zvláštního.“

Ty si tu zimní noc samozřejmě pamatuješ také, v pokoji se rozsvítily svíčky, což náladu zpříjemňovalo ještě víc, zvenku tak ani nebylo pořádně vidět, jestli je někdo uvnitř. Tobě se zrovna podařilo vybojovat si ten malý byt, něco, co už se dalo nazvat vlastním hnízdem, domovem, ve kterém lze přečkat politický nečas venku. Seděla na zemi, opřená o policičku s knihami, na koberci ze střížní vlny určeném původně na vývoz, a i když to byl zlevněný výrobek druhé jakosti, byl to stále přepych, jeho cena odpovídala honoráři, který jsi dostal za jednu ze svých knih – tu, která se jediným slovem nedotkla politiky, a přesto ti způsobila tolik potíží. Ona měla široce rozhalený límec, v něm bílou, vypínající se hrud', černé lesklé punčochy na dlouhých nohách, všechno to působilo tak svůdně!

„Ale nezapomeň, že v pokoji bylo ještě jedno děvče, taky toho na sobě moc neměla, myslím, že byla bosa, jestli si dobře vzpomínám.“

„Ta chodila nahá skoro pořád, dokonce i těsně předtím, než jste ke mně vešli.“

„Ano, ano, objevila se až po chvíli, to už jsme seděli a popíjeli, vešla nenápadně z druhého pokoje.“

„Vypadalo to, že jen tak neodejdete, řekl jsem jí, ať se přidá k nám, sukni si oblékla až pak.“

„Jenom si s námi potřásla rukou, ani ona celý večer nepromluvila.“

„Jako ty.“

„Byla to zvláštní noc, takovou atmosféru jsem ještě u žádných Číňanů doma nezažila...“

„Co na ní bylo zvláštní, to byl ten nenadálý příchod bílé německé krásky s rudými rty...“

„Taky tam byla kráska z Pekingu, s bosýma nohama, štíhlounká, prostě k zulíbání...“

„Poskakující plamínky svíček...“

„Popíjeli jsme víno ve tvém tak útulném, vytopeném pokoji a za oknem hučel ledový vítr...“

„Stejně neskutečné jako tenhle okamžik, možná, že venku stál ještě někdo na stráži...“

Nemůžeš si pomoci – znovu tě napadá, jestli váš pokoj někdo nenatáčí.

„Ještě pořád je to neskutečné?“

Tiskne se k tobě pevně, zavíráš oči, chceš ji cítit, objímáš její bujně tělo a šeptáš: „Proč odcházet před svítáním...“

„To se rozumí samo sebou...“ říká, „mně se v tu chvíli nechtělo ani hnout, byla velká zima, k tomu ještě hodina na kole, to Peter chtěl jít a tys ho ani nezadržel.“

„Ano, tak to bylo.“

Říkáš, že tys na tom byl stejně, že tys ji měl na kole odvézt zpátky do kasáren.

„Do jakých kasáren?“

Říkáš, že se učila na zdravotní sestru v jedné vojenské nemocnici, přespávat venku bylo zakázáno.

Uvolňuje své objetí a ptá se: „O kom to mluvíš?“

Mluvíš o její vojenské nemocnici v jedněch kasárnách na vzdáleném pekingském předměstí, přicházela k tobě každou neděli dopoledne, říkáš, že na druhý den jsi z domu musel vycházet ve tři ráno a šlapat skoro dvě hodiny na kole, aby byla před svítáním na posádce.

„To mluvíš o té mladé Číňance?“ ptá se, odtahuje se od tebe a zvedá se.

Otvíráš oči a před sebou vidíš jen ta její velká kukadla, která tě upřeně pozorují, jsi trochu v rozpacích, nezbývá ti než jí vysvětlit, že to děvče, o kterém mluví, bylo v té době tvojí milenkou.

„Moc ti chybí?“

Zamyslel ses a říkáš: „Když to všechno je už tak daleko, už dávno se s ní nestýkám.“

„Ty o ní nemáš žádné zprávy?“ skládá nohy a sedá si.

„Ne.“ I ty se od ní odtahuješ, zvedáš se a sedáš si na kraj postele.

„Ty bys ji nechtěl znovu vidět?“

Říkáš, že Čína je pro tebe už něco strašně vzdáleného. Říká, že tomu rozumí. Říkáš, že už žádnou vlast nemáš. Ona říká, že její otec je sice Němec, ale maminka je Židovka, takže ani ona nemá svou vlast, což ale neznamená, že by se dokázala zbavit vzpomínek. Ptáš se jí, proč? Říká, že není jako ty, že ona je žena. „Aha“ je vše, nač se zmůžeš, a dál už nic neříkáš.

3

Potřeboval hnízdo, místo, kam by se uchýlil a unikl tak před ostatními, domov, kde by měl svoje soukromí a nebyl přítom sledován. Potřeboval zvukotěsnou místnost, ve které za zavřou dveře a člověk může mluvit, aniž by ho někdo vedle slyšel, může si říkat, co chce, prostě svět, v němž lze nechat volný průchod myšlenkám i slovům. Nemohl se dál točit v tom svém zámočku jako nějaká larva zbavená slov, on musel žít, cítit a taky sténat a křičet, když se miloval se ženou a sahal na pokraj slasti. Musel se rvát za svůj životní prostor, nemohl dál snášet tíhu těch dlouhých let, i touha, která se v něm znovu probouzela, si také potřebovala někde ulevit.

Jenže do toho malého pokoje, ve kterém tehdy žil, se sotva vešla postel pro jednoho, psací stůl a police na knížky, když se v zimě namontovala malá kamínka a plechová roua od komína, nemohli se v té místnosti dva lidé ani pohnout. Za jednoduchou zástěnou, která ho dělila od sousedů, bylo slyšet úplně všechno, od nočních radovánek toho dělnického páru po čůrání jejich malého dítěte. Ve dvoře žily ještě dvě rodiny, tam byl také umístěn společný vodovodní kohout i odpadní jímka. Vždycky, když to děvče přišlo za ním do jeho kumbálku, byli ze všech stran pod dohledem, nechával dokonce i dveře pootevřené, i když si třeba jen povídali nebo pili čaj. Jeho žena, oženil se s ní před deseti lety, ale nikdy spolu nežili, na něj prostřednictvím stranického výboru Obce spisovatelů nechala poslat revizi, došlo to až na pouliční

výbor, Strana se vůbec pletla do všeho, do jeho myšlení, psaní i jeho soukromého života.

Když za ním to děvče přišlo poprvé, mělo na sobě příliš široké vojenské kalhoty, na límcích rudé výložky, i ve tváři se rděla, když popisovala, jak ji četba jeho románu dojala. On byl vůči dívkám v uniformě většinou zaujatý, když ale spatřil její holčičí tvářičku, zeptal se jí hned, kolik jí je. Ona, že je na vojenské lékařské škole, teď právě na praxi ve vojenské nemocnici, letos, tím tedy myslela v tom roce, jí bylo sedmnáct. A on si řekl, že to je přesně věk, kdy holky propadají lásce.

Když konečně zavřel dveře a poprvé ji políbil, soudní rozhodnutí o rozvodu se svou ženou stále ještě neměl. Se zatajeným dechem ji hladil a zároveň poslouchal, jak sousedi na dvoře stáčekjí vodu, perou prádlo, zeleninu, vylévají vodu do kanálu, slyšel každý z kroků venku za svou zdi.

Bylo mu čím dál jasnější, že vlastní domov potřebuje ani ne proto, aby si mohl užívat s nějakou ženskou, to, co potřeboval, byla hlavně střecha, kterou nefouká ani neteče, čtyři uzavřené, zvukotěsné zdi. Znovu se ženit samozřejmě nechtěl, manželství udržované víc jak deset let jen vůlí zákona bohatě stačilo, potřeboval se jen trochu ztišit. Vůči ženám se měl na pozoru, zvláště vůči těm mladým, krásným dívkám s jasnou budoucností, do kterých se lze tak beznadějně zamilovat. Už několikrát ho zradily a udaly. Když byl ještě na vysoké škole, zamiloval se do jedné kolegyně ze skupiny, měla krásný podlouhlý obličej a stejně sladký hlas. Tato líbezná dívka však měla také smysl pro svůj osobní růst a tajemníkovi tamní stranické buňky připravila ideologickou zprávu, ve které ho seznámila s jeho uštěpačnými poznámkami na účet *Písně mládí*, revolučního románu, který tehdy komunistický svaz mládeže mezi studenty propagoval jako povinnou četbu. Ona studentka mu samozřejmě nechtěla nijak ublížit, chovala k němu dokonce i jistou náklonnost, ale čím citlivější tehdy takové děvče bylo, tím menší mělo zábrany vylít si své srdce Straně stejným způsobem, jakým se věřící musí vyznat knězi ze svých nejtajnějších pohnutek. Celá stranická buňka pak

měla jeho smýšlení za podezřelé, to ještě nebylo nic hrozného, do svazu sice vstoupit nemohl, ale vysokoškolský diplom dostal. Vážné to začalo být až s jeho ženou, obžalobě stačil jediný důkaz, třeba i cár papíru, který by si někde v koutě napsal, to tehdy stačilo, aby byl odsouzen za kontrarevoluci. Ach, ta revoluční léta a holky revolucionářky, šílené, až z toho šla hrůza!

On té dívce v uniformě věřit prostě nemůže. Přišla ho poprosit o pár rad ohledně literatury, on na to, že nic nevyučuje a že by měla spíš chodit na večerní přednášky na univerzitě. Byla jich v té době celá řada, za zápis moc peněz nechtěli a po dvou letech studia mohl člověk získat i diplom. Zeptala se ho na knihy, které by měla číst. Odpověděl, že by se asi měla vyhnout skriptům, ale že většina knihoven už je zase otevřených a i dříve zakázané knihy si může opět vypůjčit. Řekla mu ještě, že by se taky ráda naučila psát, to jí však raději nedoporučoval, to by jí mohlo zpackat budoucnost, on sám má pořád nějaké problémy. Takové prosté a nevinné děvče, které nosí uniformu a studuje navíc medicínu, má budoucnost jistou. Ona mu však povídá, že není zdaleka tak hloupá a nevinná, že není taková, jak si myslí, že toho chce poznat mnohem víc, proniknout hlouběji do života, a že se to nijak nepřičí ani uniformě, ani studiu medicíny.

Ne že by o ni neměl zájem, ale mnohem raději spal s těmi životem protřelými, které si hrábly i bahnem společnosti, s takovými se mohl skutečně uvolnit a nemusel je zbytečně poučovat o tom, co je život, ostatně, co to je život? Kdo ví, nebesa?

Dívce, která si k němu přišla pro radu, nedokáže říct ani to, co je život, natož literatura, stejně jako nedokázal vysvětlit tajemníkovi Obce spisovatelů, svému nadřízenému, že to, co on nazývá literaturou, nikdo řídit nebo dokonce povolovat nemusí, to je taky důvod, proč leze z jednoho maléru do druhého.

Uniforma té líbezně svěží dívenky ho nijak nedojímala, ani v něm nevzbuzovala žádné fantazie. Vlastně ho ani nenapadlo, že by se jí mohl dotknout nebo s ní snad skončit v posteli. Když mu přišla vrátit knížky, které si vzala v jeho knihovně, řekla, že už to má všechno přečtené, tvář měla ještě ruměnou, když vcházela

dovnitř, byla ještě malinko zadýchaná. On jí jako obvykle nalil šálek nového čaje a stejně, jako by přijímal redaktora jakéhokoliv časopisu, ji posadil na židli u stolu, hned za dveřmi, on sám si sedl na druhou židli s opěradlem, co stála za stolem. V malé místnosti bylo ještě jedno úplně obyčejné křeslo, už začala zima, kamínka na uhlí byla již namontovaná a křeslo tím pádem přesunuto ke zdi, těsně k hlavě postele. Kdyby ji teď posadil do křesla, plechová roura komínu by jí trčela před obličejem a to by hovorů asi moc neprosplávalo. Oba tedy seděli u stolu, ona po těch knížkách, co přišla vrátit, dříve zakázaných kvůli svému reakcionářskému a erotickému obsahu, ještě přejížděla rukou, snad na znamení, že právě ochutnala zakázaného ovoce nebo že si začala uvědomovat, v čem to zakázané ovoce spočívá, proto také byla tak rozrušená.

Jeho zrak dlouze spočinul na jejích rukách s tak jemnou, hebkou kůží, stále ještě se dotýkaly knih jen pár centimetrů před jeho očima. Ona si zase všimla, jak pozoruje její ruce, a schovala je pod stůl, tvář jí zrudla ještě silněji. Začal se jí vyptávat, co si myslí o hlavních hrdinech a především hrdinkách, ženy v těch knihách svým chováním vůbec neodpovídaly tehdejší morálce, natož učení Strany. Tak nějak vypadá onen takzvaný život, řekl, život nezná míru. Kdyby ho ta holka chtěla někdy udat nebo kdyby snad od stranické organizace v jednotce, kde sloužila, dostala rozkaz, aby vysvětlila svůj vztah k němu, nemohli by v jeho řečech najít nic tak špatného, byly to právě zkušenosti z minulosti, které ho takhle občas přinutily k obezřetnosti. Ach, vždyť to je taky život!

Ona prohlásila, že i předseda Mao měl mnoho žen, a jen po těch slovech se ji konečně odvážil políbit. Oči měla zavřené, nechala ho, aby hladil její citlivé, elektrinou probíjející tělo v té příliš volné vojenské uniformě. Ještě se ho tehdy zeptala, jestli si může půjčit další takové knihy. Říkala, že chce vědět úplně všechno, že na tom není nic strašného. On v tu chvíli řekl, že strašná je spíše společnost, ve které se z knih stává zakázané ovoce. Kolik lidí jen kvůli tomu přišlo o život během té takzvané kulturní revoluce,

kteřou nyní všichni najednou prohlašovali za ukončenou. Řekla, že to ona všechno věděla, i ona přece viděla lidi ubité k smrti, černou hustou krev u nosu a roje bzučících much na těch mrtvolách, prý nějakých kontrarevolucionářů, ke kterým se nikdo nehlásil, byla tehdy ještě malé dítě. Ale teď už ji za dítě mít nesmí, už je dospělá.

Zeptal se jí, co to znamená, být dospělá? Ona na to, aby nezapomněl, že ona přece jen studuje medicínu, s těmi slovy se pobaveně ušklíbla. Vzal ji tehdy za ruku a políbil na rty, ty se začaly pomalu uvolňovat. Chodila k němu pak poměrně často, buď knížky vrátit, nebo si půjčit další, bylo to vždycky v neděli, zůstávala čím dál déle, někdy přišla v poledne a zůstala až do setmění, musela jen stihnout poslední autobus v osm večer, aby se stačila vrátit do kasáren na dalekém předměstí. Teprve když se setmělo a na dvoře se postupně utišily zvuky stáčené vody a propírané zeleniny, když i všichni sousedé zavřeli dveře, zavřel on ty svoje a mohl k ní být důvěrnější. Uniformu si však nikdy nesvlékla, oči upírala na stolní hodiny, a když se přiblížila hodina posledního autobusu, rychle se začala zapínat.

Potřeba místnosti, ve které by mohl chránit svůj soukromý život, byla u něj čím dál silnější, takže když už se konečně dostal k soudnímu potvrzení o rozvodu, začal v souladu s tradičním pojetím života, které vládlo v hlavách úředníků, prohlašovat, že se chce oženit, ale že druhá strana si ke svatbě klade podmínku, že pán musí nejdříve disponovat opravdovým bydlením. On už měl ve svůj prospěch odpracováno dvacet let, k tomu se dokonce teď počítají i léta převýchovy na venkově během Kulturní revoluce, takže podle předpisů o bytové politice měl už byt dávno dostat. Trvalo mu to však ještě víc jak dva roky, kolikrát si na bytovém úřadě na celé kolo zanádal, než konečně dostal ten svůj malý byt, naštěstí ještě předtím, než na něj na Obec spisovatelů přišlo kritické hlášení z vedení Strany. Všechny svoje úspory, dokonce i zálohu ze svých tantiém na další knihu, a bylo mu vlastně jedno, jestli bude moci vyjít, bez váhání použil na zvelebování svého útočiště.

Když se to děvče objevilo v jeho novém bytě, skoro ani nestačil zastrčit západku na dveřích, tak byli oba vzrušením bez sebe. Tehdy ještě nebylo úplně vymalováno, všude na podlaze skvrny od vápna, ani postel tam nebyla, takže i to její útlé dívčí tělo, do té doby schované pod příliš velkou uniformou, odkrýval na igelitové plachtě pocákané barvou. Ona po něm jen vyžadovala, aby za žádnou cenu nepronikl dovnitř, že mají ve vojenské nemocnici takové nařízení, jednou za rok musí podstoupit celkovou prohlídku, u svobodných zdravotních sester ještě ověřují nedotčenost panenské blány. Před vstupem do armády se musely podrobit přísné politické prověrce a tělesným kontrolám, kromě běžné služby v nemocnici totiž musí občas plnit i vojenské povinnosti, doprovázet své velitele na různé mise a pečovat o zdraví svých nadřízených. Povolení k sňatku dostane až v šestadvaceti, nastávající musí být ještě schválen velitelem jednotky, předtím jim není dovoleno ani odejít z armády, prý aby nevyzradily nějaké státní tajemství.

Udělal s ní úplně všechno, tedy kromě průniku, jinými slovy dodržel jak svůj slib, tak s ní kromě průniku učinil úplně všechno, co se dalo. Nedlouho poté bylo to děvče stejně vysláno jako doprovod velitele jednotky, odjeli na inspekci někam k čínsko-vietnamské hranici, od té chvíle od ní neměl žádné zprávy.

Asi po roce, opět v zimě, se u něj znenadání objevila znovu. Noc už pokročila, zrovna se vrátil od kamaráda, u kterého popíjel, když uslyšel, jak někdo tiše ťuká na dveře. Slzy jí stékaly po tváři, říkala, že čekala venku dobrých šest hodin, že je zmrzlá na kost, na chodbě že se čekat neodvážila ze strachu, aby se jí lidé nevyptávali, tak se schovávala alespoň v tom stavebním přístřešku venku, dokud u něj konečně neviděla světlo. Zavřel rychle dveře, zatáhl závěs, její dívčí, drobné tělo bylo stále zabalené do příliš velké uniformy, ona sotva popadala dech, ale povídá mu: „Bráško, udělej mi to!“

Udělal jí to rovnou na koberci, kutáleli se, obraceli, ne, v řeckách to dmulo, moře se převracela, nahotou připomínali dvě ryby, vlastně spíš dvě divoká zvířata útočící zuby nehty. Ona stále

povzlykávala, tak jí řekl, ať si zapláče pořádně, že to venku nikdo neuslyší. Rozplakala se tedy hlasitěji, její pláč se změnil v řev. Povídá, že se stal vlkem. Ona, že ne, ty jsi můj dobrý bratr. On řekl, že vlkem se stát chce, divokou šelmou, krutou a krvelačnou. Ona na to, že svého brášku chápe, že je jen jeho, teď už se nebojí ničeho, že dneškem počínaje náleží jen svému bratrovi, lituje jen toho, že mu nedala dřív... To neříkej, povídá on...

Potom mu řekla, že by chtěla, aby ji rodiče dostali za každou cenu z armády. On tehdy zrovna dostal pozvání do zahraničí, ale vycestovat se mu zatím nepodařilo. Řekla mu, že na něj může počkat, že teď je jeho ženuškou. Když pak konečně dostal pas a vízum, byla to opět ona, kdo na něj tlačil, aby jel, než se to zase změní. Netušil, že to bude jejich sbohem, nebo si to spíš nechtěl připustit, aby ho to v srdci nezasáhlo moc hluboko.

Nechtěl, aby ho doprovázela na letiště, stejně by nedostala volno, říkala ona. Ostatně, i kdyby z kasáren vyjela prvním spojem do města, musela cestou na letiště ještě dvakrát přesezat, takže by to před odletem pravděpodobně ani nestihla.

Dříve ho nenapadlo, že by mohl tu zemi opustit doopravdy, teprve když letadlo zaburácelo na startovací dráze pekingského letiště, roztrásl se a v jediném okamžiku se zvedlo do prázdna, až tehdy si náhle uvědomil, že to tak možná bude, uvědomoval si v tu chvíli, co ono „možná to tak bude“ znamená, že se už nevrátí na tu zem pod okénkem, na které se narodil, vyrostl, dostal vzdělání, dospěl a trpěl, na ten pás žluté země, vlast, jak ji nazývali ti, které ani nenapadlo, že ji někdy opustí. A co on a jeho vlast, měl kdy nějakou? Tahle šedožlutá půda ubíhající pod křídly letadla a zamrzlé řeky, to má být jeho vlast? Tyhle otázky se v něm objevily až později a odpověď na ně se vyjasnila teprve časem.

Tehdy si myslel, že si jen trochu oddechne, vyjede prostě ze země, zpod stínu, který na něm ležel, a naloká se bezstarostně vzduchu. Skoro rok mu trvalo, než si sáhl na svůj cestovní pas, prošel kvůli tomu všemi možnými úřady. Byl přece občanem té země, ne žádným zločincem, nebyl důvod, pro který by mu mohli zakázat, aby z ní vycestoval. Jenže odůvodnění záleželo na

jednotlivých lidech, ten, kdo potřeboval, si nějaký důvod našel vždycky.

Při celní kontrole se ho ptali, co má ve svém zavazadle? Řekl, že žádné zakázané předměty, jen věci každodenní potřeby. Vyzvali ho, aby ho otevřel. Otevřel tedy zámek.

„Co je tady uvnitř?“

„Kámen na roztírání tuše. Nedávno koupený.“ Tím chtěl říct, že se nejedná o starožitnost spadající mezi zakázané předměty, kdyby ho ale chtěli zadržet, mohli si vymyslet cokoli, přece jen ho to trochu rozhodilo. Hlavou mu bleskla myšlenka: tohle není moje země.

Zároveň však jako by zaslechl výkřik: „Brááááááškoóóóó!“ Začal znovu nabírat dech, snažil se uklidnit.

Konečně ho nechali projít, zavřel kufr, položil ho na běžící pás, zatáhl také zip na svém příručním ruksaku a zamířil k odletové bráně. Jenže opět zaslechl to volání, jako by někdo křičel jeho jméno. Pokračoval dál, dělal, jako by nic, ale nakonec se přece jen obrátil. Člověk, který prohledával jeho zavazadlo, jen zíral na pár cizinců v průchodu mezi dřevěnými zástěnami, nechával je všechny projít.

V tu chvíli opět slyšel ten velice dlouhý pokřik, ženský hlas volající jeho jméno, přicházel z velké dálky, poletoval nad hlučícími hlasy lidí v čekárně. Začal pohledem hledat místo, odkud ten hlas vycházel, pronikal zrakem dál za dřevěné přepažení celnice, až v prvním patře konečně našel siluetu ve vojenském plášti, s vojenskou čapkou na hlavě, opřenou o hrazení z bílého mramoru, obličej však rozpoznat nedokázal.

Tu noc, kdy se loučili, se k němu těsně přitiskla a zašeptala mu do ucha: „Bráško, už se nevracej, nevracej..“ Že by něco tušila? Nebo jen myslela za něj? Že by byla prozíravější než on? Nebo dokázala uhodnout jeho nejtajnější myšlenky? On tehdy ještě nic neřekl, k takovému rozhodnutí neměl pořád dost odvahy. To ona ho popíchla, popíchla v něm tuhle myšlenku, které se ještě nedokázal postavit čelem, pořád ještě neuměl přetrhnout tohle pouto z citů a vášní, opustit ji.

On se v naději, že silueta v zelené uniformě, opřena o zábradlí, prostě není ona, otočil a zamířil k odletovému východu, na panelu s nápisem letu už blikalo červené světlo. Tam znovu zaslechl jasný, pronikavý výkřik plný beznaděje, ono dlouze se táhnoucí „Bráááááááškooooo!“; určitě to byla ona. On se už ale neobrátil a vešel do nástupních dveří.

4

Vlhké, teplé tělo sebou nepřestává smýkat, tvé vzpomínky ožívají, uvědomuješ si, že nemůže být její, ono drobné, jemně tvarované tělo, které se ti tehdy nadobro oddalo; toto je kypré a plné síly, tiskne se k tobě, tlačí, lačné a tak bezuzdné, že tě zcela vyčerpává... „Tak pokračuj! O té čínské dívčině, jak sis s ní užil a pak ji odkopl.“ Říkáš, že ona je už hotovou ženou, tamto že byla ještě dívka, která se ženou teprve stát chtěla, s její bezednou nenasytostí se vůbec měřit nemohla. „Copak tobě se to nelíbí?“ ptá se. Říkáš ano, samozřejmě, byl to vždycky tvůj sen, tahle ničím nevázaná touha užít si do sytosti. Ty by sis ji k takovému obrazu určitě i přetvořil, že? – Jistě! – Aby tekla jako fontána? – To jsem přesně chtěl, ztěžka oddychuješ, když přirážíš. Pro tebe jsou všechny ženy jedno a totéž? – Ale ne. – Jak ne? – U ní šlo o jiný druh vzrušení. – Jiný v čem? – Byla v tom taková ta něha. – Takže s ní sis neužíval? – Ale ano, jenže jinak. – A teď pocítuješ jen chtíč? – Přesně tak. – A kouří tě kdo? – Nějaká Němka. – Šlapka na jednu noc? – Ne. – Voláš její jméno: Markéta! Směje se, bere si tvou hlavou do dlaní a líbá, sedí přitom na tobě, sklání se k tobě, sevření nohou již uvolnila, zároveň si odhrnuje vlasy, které jí padají do očí.

„Nespletl sis jméno?“ ptá se zvláštním hlasem.

„Copak ty nejsi Markéta?“ ptáš se pro změnu ty jí, mírně nespůj.

„Ale musela jsem ti to nejdřív připomenout.“

„Když ses mě ale ptala, jestli si na tebe pamatuji, měl jsem tvoje jméno na jazyku.“

„Tak jako tak jsem to byla já, kdo to řekl první.“

„Vždyť jsi chtěla, abych to uhádl, ne? Mohlas ještě chvilku počkat.“

„Protože jsem spěchala a taky jsem se bála, že si nevzpome- neš;“ přiznává, „po představení před divadlem stál celý zástup lidí, všichni s tebou chtěli mluvit, bylo mi trapně.“

„To nic, to bylo jen několik starých známých.“

„Prohodili s tebou jen pár vět a odešli, proč jste nešli někam na skleničku?“

„Asi proto, že jsi tam byla ty, cizinka, nechtěli vyrušovat.“

„Napadlo tě v tu chvíli, že by ses se mnou vyspal?“

„Ne, zato jsem viděl, že jsi celá rozrušená.“

„V Číně jsem žila pár roků, tak jsem tu hru snad pochopila. Myslíš si ale, že v Hongkongu jí můžou lidi porozumět?“

„To nevím.“

„Ale stálo to za to;“ tváří se v tu chvíli nadmíru vážně.

„Jedna nadmíru vážná Někma,“ povídáš se smíchem, abys uvolnil napětí.

„Už jsem ti řekla, že nejsem Někma.“

„Dobrá, tak Židovka.“

„Jenom ženská;“ dodala tak trochu unaveně.

„To je ještě lepší.“

„Proč lepší?“ znovu slyšíš ten podivný tón.

Ty na to, že Židovku jsi ještě nikdy neměl.

„A žen jsi měl hodně?“ v očích se jí zablýsklo.

„Musím říct, že po odchodu z Číny docela dost;“ přiznáváš barvu, nemáš, proč bys lhal zrovna jí.

„Máš vždycky, když bydlíš někde v hotelu, dámský doprovod?“ zpovídá tě dál.

„Tak velké štěstí nemám, ale říkal jsem ti, že v takovém grand- hotelu můžu bydlet jen proto, že to zaplatí hostitelské divadlo;“ vysvětluješ se smíchem.

Její oči zase zastřela něha, lehá si vedle tebe. Říká, že tvoje upřímnost se jí líbí, ty prozatím ne. Říkáš, že ona se ti líbí moc, nejen její tělo.

„Tak to je dobře.“

Řekla to upřímně, její tělo se k tobě tiskne a ty cítíš, jak celičká zvláčněla. Říkáš, že si ji samozřejmě pamatuješ, i tu zimní noc. Stavovala se u tebe pak ještě jednou. Říká, že to měla po cestě, když jednou přecházela po nové mimoúrovňové křižovatce na městském okruhu, zahlédla věžák, ve kterém jsi bydlel, přišla, vlastně neví proč, možná si chtěla prohlédnout ty obrazy, co jsi měl doma, byly hodně zvláštní, takové černé sny, venku foukal vítr, v Německu takhle vítr nikdy nehučí, v Německu je vše tak poklidně nezáživné. V tu noc také svítily svíčky, vše mělo tajemný nádech, ona si to ale chtěla prohlédnout hezky za bílého dne.

„To byly všechno tvoje obrazy?“ ptá se.

Říkáš, že doma sis jiné obrazy nevěšel.

„Proč?“

„Místnost byla moc malá.“

„Takže jsi byl i malíř?“ táže se ještě.

„Malíř bez povolení,“ říkáš, „tak to tehdy chodilo.“

„Nerozumím.“

Říkáš, že tomu ani rozumět nemůže, to bylo v Číně. Že jsi jednou dostal i pozvání od jedné umělecké nadace v Německu, ale čínské úřady ti nedaly povolení.

„Z jakého důvodu?“

Říkáš, že skutečný důvod ses nikdy nedozvěděl, že ses tehdy všemožně vyptával, jednoho kamaráda jsi s tím dotazem dokonce poslal na příslušný odbor, kde mu řekli, že jako povolání máš napsáno spisovatel, nikoliv malíř.

„Co to je za odůvodnění? Proč by spisovatel nemohl malovat obrazy?“

Říkáš, že to ona nemůže pochopit, v čínštině se možná vyzná, ale to, co se děje v Číně, se samotnou čínštinou vysvětlit nedá.

„Tak už nic nevysvětluj.“

Říká, že si na to odpoledne vzpomíná, do pokoje zářilo slunce, ona seděla na kanapi a zírала na ty obrazy, chtěla si jeden koupit, strašně moc, v té době však ještě studovala, tolik peněz neměla. To tys řekl, že jí ho můžeš věnovat, ona ale odmítla, vždyť je to tvoje dílo. Řekls, že přátelům dáváš obrazy často, v Číně se obrazy nekupují, alespoň mezi přáteli ne. Ona řekla, že se znáte jen chvíli, ještě nemůže být řeč o přátelství, že je jí to trapné. Kdybys ale měl katalog, ten bys jí dát mohl, nebo by si ho mohla koupit. Tys ale řekl, že vydat v Číně katalog je věc nemožná, když se jí ty obrazy tak líbí, tak proč bys jí nemohl jeden dát. Říká, že má ten tvůj obraz stále na zdi doma ve Frankfurtu, je to pro ni pořád vzácná vzpomínka, takový sen, ve kterém nikdy nevíš, kde člověk přesně je, takový obraz v srdci.

„Proč jsi tolik trval na tom, že mi ho dáš? Vzpomínáš si na něj ještě?“ zeptala se.

Říkáš, že na obraz si už sice nevzpomínáš, ale pamatuješ si, že jsi měl chuť ji namalovat, aby ti stála modelem, v té době jsi žádnou cizinku ještě nemaloval.

„To by bylo pěkně nebezpečné,“ povídá ona.

„Pročpak?“ ptáš se.

„Pro mě ne, ale pro tebe by to bylo dost nebezpečné, tys tehdy zrovna mlčel a zhruba ve stejnou chvíli někdo zaklepal. Otevřels dveře, někdo přišel zapsat elektroměr, podal jsi mu židli, on se na ni postavil a z elektroměru nahoře nad dveřmi si opsal pár čísel. Ty opravdu věříš tomu, že tam byl kvůli nějakému elektroměru?“ zeptala se.

Neodpovídáš, nějak si už nevzpomínáš, říkáš, že tvůj život v Číně se ti občas vrací v nočních můrách, že se sice snažíš zapomenout, ale že to z tvého podvědomí čas od času vyplouvá na povrch.

„Oni se nehlásí dopředu, prostě si jen tak přijdou.“

Říkáš, že to je Čína, možné je všechno.

„A potom jsem k tobě už nešla, abych ti nezpůsobila nějaké potíže,“ její slova znězněla.

„Kdo by si pomyslel...“ říkáš.

Náhle máš chuť nějak projevit svou pozornost, do dlaní nabíráš její dmoucí se prsy. Ona ti prsty přejíždí po hřbetu ruky. „Jsi něžný,“ říká.

„Ty taky, něžná Markétko,“ usmál ses, „odjíždíš zítra?“

„Musím si to ještě promyslet... Mohla bych zůstat déle, ale musela bych si posunout zpáteční let do Frankfurtu. Kdy se ty vracíš do Paříže?“

„Příští úterý, moje letenka je ale zlevněná, nedá se změnit, leda že bych si připlatil.“

„To ne, já musím nejspíše o víkendu odjet,“ říká, „příští pondělí přilétá do Německa na jednání s naší firmou čínská delegace, mám to překládat, nemám takovou svobodu jako ty, mám nad sebou šéfa.“

„Tak to nám zbývají ještě čtyři dny,“ počítáš.

„Zítra... Vlastně ne, noc už skončila, takže už jen tři dny,“ říká, „za chvíli půjdu zavolat šéfovi, řeknu mu o pár dní volna, pak nechám změnit tu letenku a zajdu si do hotelu pro kufr.“

„A co tvůj šéf?“

„On už si poradí,“ povídá, „svoji práci tady už mám stejně hotovou.“

Za oknem je již docela jasno, přes vrchol válcovitého mrakodrapu naproti se neustále převalují hustá mračna, hřebeny kopců zůstávají pokryty mlhou, neproniknutelný porost na jejich svazích nabírá těch nejtmašších odstínů, jako kdyby mělo začít pršet.

5

Už ani neví, jak se dostal zpět, ke dveřím svého pekingského bytu, marně hledá klíče po kapsách, je velmi rozčilen, má strach, aby ho někdo z domu nepoznal. Slyší něčí kroky, někdo schází z vrchního patra, rychle se otáčí a dělá, že jde také dolů. Ten za ním se mu na úzkém schodišti otírá o rameno, stáčí hlavu, podíval se po něm jedním okem a okamžitě ho poznává: „Cože, ty ses vrátil?“ Je to Starej Liu, vedoucí jejich oddělení z dob, kdy byl ještě v redakci, tvář má zarostlou strništěm, jako za Kulturní revoluce, když ho na schůzích podrobovali kritice a obviněním. On se tehdy tohoto zasloužilého kádra zastal, ten na jejich staré přátelství určitě nezapomněl, proto mu oznamuje, že nemůže najít klíč od dveří. Starej Liu si zhluboka povzdech: „Ale byt ti přece zabavili, dali ho někomu jinému.“ Teprve teď si uvědomuje, jak je to dlouho, co mu zapečetili byt. „Nenašlo by se místo, kam bych si mohl na pár dní zalézt?“ ptá se. Starej Liu se tváří rozpačitě, po chvíli odpovídá: „To bychom museli nejdřív na Bytový úřad a to není jen tak, ty se taky jen tak zčistajasna objevíš...“ Říká, že si jednoduše koupil zpáteční letenku, ani ho nenapadlo..., co ho vlastně napadnout mělo, taková lehkovážnost, po tolika letech v cizině již dokázal zapomenout na všechny trable, které v Číně měl. Kdosi znovu schází po schodech, Starej Liu hned prchá dolů, jako by se neznali, vychází z domu. Běží mu v patách, hlavně aby ho zase někdo nepoznal, sotva však vyšel ze dveří ven, po Starým Liuovi není ani stopy. Nebem se prohánějí oblaka prachu, vítr plný písku

v Pekingu počátkem jara vždycky fouká takhle, on v tu chvíli ani neví, jestli je jaro nebo podzim, je oblečen opravdu nalahko, už mu je také trochu chladno, najednou ví zcela zřetelně, že Starej Liu je už dávno po smrti, vyskočil přece z okna budovy, kde sídlila jejich organizace. Měl by teď co nejrychleji utéct, napadlo ho, že si zastaví taxi a vyrazí na letiště, jenže si zároveň uvědomuje, že mu na celnici okamžitě zabaví doklady, vždyť je prohlášen za nepřítele lidu, jak se ale tím nepřítelem stal, o tom nemá nejmenší tušení, a ještě méně chápe, proč ve městě, v němž strávil víc jak polovinu svého života, nemá vlastně kam jít. Později se dostal do jedné lidové komuny na předměstí, chtěl si na vsi najít podnájem. Vesničan s lopatou v ruce ho odvádí do stodoly zakryté umělohmotnou plachtou a tou lopatou ukazuje k řadě betonových jímek uvnitř, podobají se těm jámám, do kterých se na zimu nakládá zelí, jsou nahozené cementem, a to je, ať si říká kdo chce co chce, přece jen pokrok, napadlo ho. Ne, že by nikdy nespal na holé zemi, když byl na venkově, na převýchově prací, to také spali všichni pohromadě, na hliněné podlaze posypané slámou, jeden nalepený na druhého, každý měl pro sebe jen čtyřicet centimetrů našší, takže ještě méně než tady v těch jámkách, navíc se v nich spí po jednom, v každém případě je tam víc místa než v betonovém výklenku na hřbitově, kde stojí urny s popelem obou rodičů, nač si tedy stěžovat? Vchází dovnitř, teprve nyní si pod schodištěm všímá ještě jednoho patra jímek, když už si nějakou pronajmout, tak tedy tu ve spodním patře, docela zvukotěsném, říká, že jeho žena bude alespoň moci zpívat, svatá nebesa, on si s sebou přivedl ženskou... a pak se probudil, byl to jen zlý sen.

Takový sen se mu už dlouho nezdál, ostatně to, o čem se mu zdává v poslední době, nemá s Čínou už nic společného. V cizině se občas setkává s lidmi z Číny, všichni mu opakují: jen se přijed' podívat, Peking se tolik změnil, už to tam ani nepoznáš, pěťihvězdičkových hotelů je tam víc než v Paříži! Nepochybuje o tom. Vždycky, když mu někdo tvrdí, že v Číně lze nyní pohádkově zbohatnout, má sto chutí se zeptat, jestli zbohatnul právě on. A když se ho znovu ptají, jestli se mu po Číně vůbec stýská,

odpovídá, že oba jeho rodiče jsou už mrtví. A co stesk po domovině? Ten pohřbil také. Tu zemi opustil před deseti lety, už nechce vzpomínat na minulost, má za to, že od té se odstříhl již dávno.

On je teď volný pták. Taková vnitřní svoboda, bez závazků či pout, volnost oblaků či větru. Takhle svoboda není darem žádného Boha, co všechno ho stála a jak je mu vzácnou, ví jen on sám. Už nikdy si také nepřipoutá k tělu žádnou ženu, rodina, děti jsou pro něj příliš těžkým břemenem.

S očima zavřenýma se pouští na cestu, jenom s očima zavřenýma necítí pohled druhých, ten jejich zkoumavý pohled, s očima zavřenýma přichází svoboda, možnost občas zabloudit až do roklí ženy, do těch kouzelných míst. Ve francouzském Centrálním masivu jednou navštívil dokonale zachovanou jeskyni, návštěvníci do ní vjížděli na elektrickém vláčku a nakláněli se přes kovové zábradlí, oranžové reflektory po obou stranách osvětlovaly velký jeskynní prostor, skalnaté stěny plné výmолů, celá patra, jedno nad druhým, závěs stalaktitů, les bradavek vytrvale odkapávajících, ta přírodou stvořená dutina byla jako ohromná děloha, bezedná, nevyzpytatelná. On si v té přírodní, temné jeskyni připadal tak nepatrný, jako semeno, semeno navíc neplodné, procházející se jen tak, s pocitem uvolnění, které nastává až s vyprcháním touhy.

Jako dítě, v době, kdy se u něj sexuální touha ještě neprojevovala, cestoval stejným způsobem při četbě pohádek, co mu kupovala máma, třeba na hřbetě hus, nebo se jako ten Andersenův sirotek, který neměl kam jít, s rukama kolem krku svého měděného prasátka celou noc proháněl palácem vévodů florentských. Vzpomíná si ještě, že onen slastný pocit ženského tepla mu jako první dala nikoliv jeho máma, nýbrž teta Li, rodinná služebná, která ho vždycky koupávala. On si přitom, nahý jako červ, hrál ve škopku s vodou, když ho odnášela, svírala ho na svých horkých prsou, v posteli ho ještě podrbala tam, kde ho svědilo, a broukáním pak uspala. Jako mladá dívka z vesnice se při své toaletě před ním, dítětem, sama nijak neskrývala, vzpomíná si na její velké

bílé prsy, povislé, ve tvaru hrušky, a černě se lesknoucí vlasy sahající po pás, rozčesávala je jemným kostěným hřebínkem a splétala je do drdolu, který si na temeni hlavy upevňovala sítkou. Jeho matka si v té době nechávala vlasy kulmovat u kadeřníka, ona to s účesem neměla tak složité. Ostatně nejkrutější scéna, které byl jako dítě svědkem, byla právě ta, když dostala teta Li namláceno, přišel si pro ni její muž, chtěl ji odvést silou, ale ona se nohama držela stolu jako klíště. Ten chlap ji jednou rukou zatáhl za drdol, hodil na zem, z čela jí stékala krev, kapala na dlaždice, ani matka ho nedokázala zadržet, teprve tam se dozvěděl, že teta Li utekla z vesnice, protože už nemohla snášet kruté chování svého muže, nabízela mu tehdy svoje stříbrňáky i stříbrné náramky, celou svoji mzdu za několik let, pečlivě zabalenou do modře tištěného kousku plátna, ale vykoupit se nedokázala.

Svoboda není žádným lidským právem garantovaným nebesy, ani svoboda snít nepřichází sama od narození, je to schopnost, kterou je třeba hájit, jistý druh vědomí, už proto, že noční můry si na ni zasedly.

„Chtěl bych upozornit všechny soudruhy na fakt, že tamti si přejí návrat kapitalismu, teď mám na mysli všechny ty nepřátelské, ďábelské síly odshora dolů, od Ústředního výboru až po ty místní! Jsou i na Ústředním výboru, ano, a my je odtamtud musíme nekompromisně vystrnadit, zachránit nedotčenost Strany, nedopusťme, aby byla znesvěcena její sláva! Že mezi vámi tací nejsou? Tím si nejsem tak jist, aha, copak si myslíte, že mezi tisíci lidmi, kteří se tady shromáždili, bude všechno tak dokonale čisté? Že by se tady nenašlo pár takových, kteří loví v kalných vodách a krouží kolem dokola s těmi nejpochybnějšími úmysly? To oni by chtěli narušit náš třídní front, proto vás, soudruzi, vyzývám ke zvýšené bdělosti, zaostřete svůj zrak a vystopujte svědomitě všechny, kdo brojí proti našemu předsedovi Maovi, Ústřednímu výboru strany a socialismu!“

Jakmile na tribuně dozněl hlas vedoucího představitele v brčálově zelené uniformě, v davu se rozpoutal bouřlivý pokřik sloganů:

„Zaťme s těmi zrudami!“

„Věrnost předsedovi Maovi na smrt přísaháme!“

„Věrnost Ústřednímu výboru strany na smrt přísaháme!“

„Buď se nepřítel vzdá, nebo s ním skončujeme!“

Všichni kolem něj si v tu chvíli div plíce neroztrhali, i on musel něco řvát, aby ho bylo slyšet, mávat jen zaťatou pěstí nestačilo. Dobře věděl, že v tomhle shromáždění přitahuje byt' jen trochu odlišné chování jednotlivce, ať už kohokoli, pozornost, pocítil přímo bodáky pohledů, zapichujících se mu do zad, a začal se potit. Tehdy ho poprvé napadlo, že ten nepřítel, se kterým skončují, bude s největší pravděpodobností on sám.

Samozřejmě že náležel ke třídě, s níž se mělo zatočit, k jaké třídě ale náleželi jeho otec s matkou, s nimiž se už skoncovat podařilo? Jeho pradědeček tak toužil po úřednickém titulu, že za tím účelem postoupil rodinný majetek, vlastnictví domů v celé jedné ulici, ale ke koupi mandarínské čepce to stejně nestačilo, on se z toho zbláznil, jednou v noci vstal a založil oheň, spálil i svůj poslední dům, v němž žila celá rodina, to bylo ještě v době císařské dynastie Qing, jeho otec ještě nebyl na světě. Babička z matčiny strany zase zastavila veškerý majetek, který jí manžel zanechal, přišla však o všechno dříve, než se narodila jeho matka. Nikdo z obou rodin, otcovy i matčiny, se do politiky nemíchal, druhý strýček jako jediný zablokoval v bance část peněz, které měly zmizet na Taiwan, a předal je nové vládě, za tento mimořádný čin byl nejdříve odměněn titulem demokratická osobnost, bylo to o sedm osm let dříve, než ho označili za pravičáka. Všichni si na živobytí vydělávali, nic moc jim nechybělo, jediné, čeho se obávali, byla ztráta zaměstnání, novou Čínu tedy vítali s radostí a přesvědčením, že nový stát bude v každém případě lepší než ten starý.

Po „osvobození“ se z „komunistických vyvrhelů“ stala „komunistická armáda“, ještě později Osvobozenecká armáda, úředním názvem Lidově-osvobozenecká armáda, když vojsko vstoupilo do města, jeho rodiče nabyli stejného pocitu osvobození. Zdálo se, že nekonečné boje, bombardování, útěk a strach z drancování se už nemohou nikdy opakovat.

Ani jeho otec neměl bývalou vládu v lásce, byl něco jako vedoucí jedné z poboček tehdejší Národní banky, a jak sám vyprávěl, jelikož mu vnitřní zápasy o přízeň a konexe nic neříkaly, svou práci ztratil, chvíli dokonce pracoval jako novinář v jednom plátku, a když i ten musel zavřít krám, nezbývalo jim nic jiného než začít rozprodávat svůj majetek, jen aby přežili. Vzpomíná si, jak z krabice od bot, zastrčené pod velkým prádelníkem, postupně mizely velké prvorepublikové stříbrňáky a z matčina zápěstí její zlaté náramky. V té samé krabici pod prádelníkem byl spolu se stříbrnými mincemi uschován také tátův exemplář spisu *O nové demokracii*, vytištěný na hrubém bambusovém papíře, otci ho potají přinesl jeho záhadný přítel Starý brácha Hu, bylo to vůbec nejstarší vydání knihy z Mao Zedongova pera, které kdy viděl.

Starý brácha Hu učil na gymnáziu, vždycky když k nim zavítal domů, musely všechny děti ven z místnosti, samozřejmě že se pokoušely ony diskuse o „osvobození“ sledovat tajně dál, on pod různými záminkami několikrát vešel do pokoje rodičů, a mohl tak zachytit alespoň části rozhovoru. Majitel bytu, takový tlustý pan vedoucí na poště, tvrdil, že komunističtí raubíři se dělí nejen o majetek, ale i o ženy, jedí ze společného hrnce, neuznávají žádné společenské vazby, lidi zabíjejí jako podsvinčata, ale rodiče mu nevěřili ani slovo. Otec v té době se smíchem říkával matce: „Kdo ví, jestli ten tvůj bratranec,“ takže to byl bratranec, „ten komunistický raubíř s poďobanou tváří, ještě žije...“

Ten strýček, jenž se v mládí během studia na univerzitě v Šanghaji podílel na podzemní činnosti komunistické strany, potom opustil rodinu, aby se v provincii Jiangxi mohl zapojit do revoluce, přesto byl o dvacet let později pořád ještě na živu. On se se svým strýcem nakonec i setkal, jeho tvář, zjizvená po neštovicích, nevypadala vůbec strašně, naopak, když se trochu napil, celý zrudl a působil ještě bodřeji, jeho smích se silně rozléhal, hlas měl však trochu ochraptělý, prý následek nějakého onemocnění, když v době partyzánské války museli často místo tabáku kouřit kdejaký plevel. Když strýc přišel do města spolu s velkou armádou, dal si inzerát, aby rodinu vyhledal, a tak se otec přes

nějaké příbuzné dozvěděl, jak to s jeho bratrancem je. Jejich setkání proběhlo poněkud komicky, strýček se totiž obával, že by se po takové době nemuseli poznat, a tak v dopise navrhl, že bude jako poznávací znamení mávat na peroně bambusovým klackem s bílým šátkem na konci. A tak se stalo, že jeho ordonance, mladý vesnický prostáček s vyrážkou na hlavě, na níž měl, navzdory velkému vedru, do strany posazenou vojenskou čapku nasáklou potem, tam onou dlouhou bambusovou holí mávala nad hlavami neklidného, hlučného davu.

Strýc pil stejně rád jako otec, pokaždé s sebou přinesl láhev širokové kořalky Daqu, z velikého lotosového listu vybalil nejrůznější solené pochutiny, aby bylo co přikusovat, kuřecí křidýlka, husí játra, kachní volata a pařátky, vepřový jazyk, všechno to rozložil na stůl, pak poslal pryč svoji ordonanci a s otcem diskutoval dlouho do noci, než pro něj ten hoch přišel, aby se vrátili na posádku. Strýčkových historek bylo tolik, od pádu jejich velké tradiční rodiny po zkušenosti z partyzánských bojů, že jim vydržel naslouchat, třeba se mu oční víčka klížila, a když na něj matka zavolala, aby už šel spát, vůbec se mu nechtělo.

Ty příběhy patřily do úplně odlišného světa, než byl ten z pohádek, které četl, a tak místo pohádek začal zbožňovat revoluční legendy. Strýček ho také chtěl zasvětit do psaní, a tak si ho nechal několik měsíců u sebe. Doma sice neměl jedinou dětskou knížku, ale Lu Xunovy *Sebrané spisy* ano. Strýčkova výuka spočívala výhradně v tom, že ho každý den nechal přečíst jednu Lu Xunovu povídku, kterou mu pak měl po návratu z práce celou odvyprávět. On tehdy vůbec nechápal, o čem ty staré příběhy jsou, jeho zájem se točil spíš kolem chytání cvrčků na plevellem zarostlé hromadě suti u zdi. Strýc ho tedy musel matce vrátit, smál se na celé kolo, když přiznával, jak jeho výchova pohořela.

Matka byla v té době ještě mladá, nebylo jí ani třicet, nechtěla jen běhat kolem dětí, být pouze paní v domácnosti, z celého srdce se vrhla do nového života a kvůli práci se mu nemohla tolik věnovat. On ale neměl ve škole žádné potíže, byl okamžitě výborným žákem, nosil rudý šátek a s kluky ze třídy, kteří vyprávěli

společnosti o děvčatech nebo ho poštuchovali, se nekamarádil. Na Den dětí, 1. června, ho ve škole vybrali, aby se zúčastnil slavnostního programu pořádaného městem, měl při něm předat květiny vzorným pracovníkům. I jeho rodiče se jeden po druhém stali předními členy svých pracovních jednotek a byli oceněni, jeden dostal smaltovanou čajovou konvici, druhý zápisník, jméno oceněných soudruhů na nich bylo vyvedeno ručně nebo tiskem. I pro něj to byla šťastná léta, v Domě dětí a mládeže dávali často představení se zpěvem a tancem, také on doufal, že sám jednou vystoupí na pódiu.

Na hodině četby jednou učitelka předčítala z povídky ruského autora Korolenka. Vyprávělo se v ní, jak hlavní hrdina, Já, v noční sněhové bouři ujížděl po horské cestě džípem, který se mu však porouchal, na vrcholku skalnatého pahorku naštěstí zahlédl světlo a horko těžko se potmě dopátral obydlí, kde žila jenom nějaká stařena. Uprostřed noci se vítr na hoře rozhučel tak, že hrdina Já nemohl spát, jako by v kvílícím větru občas slabě zaslechl ještě jiný hlas, něčí vzdychání. Vyhrabal se z lůžka a spatřil stařenku, jak sedí samotinká ve středu místnosti naproti dveřím praskajícím ve větru. Já se jí tedy zeptal, proč si nejde lehnout? Čeká snad na někoho? Ona, že na syna. Já tedy navrhl, že bude bdít za ni, teprve potom stará paní přiznala, že její syn je už po smrti, to ona sama ho strčila ze skály. Já se samozřejmě musel zeptat, co se stalo, stařena dlouze zavzdychala a povídá, že její syn dezertoval přímo z boje a vrátil se do vsi, ona však nemohla svého syna, toho zběha, nechat překročit práh domu. Tenhle příběh se ho z nějakého důvodu dotkl velmi hluboko, jako by v tu chvíli pocítil, jak je svět dospělých nepochopitelný. A nejenom, že je dnes sám zběhem, ale na základě představ, které se mu odmala honí hlavou, je dokonce dopředu rozhodnuto, že i on bude jednou odsouzen jako nepřítel, to proto se již do náruče vlasti nikdy vrátit nemůže.

Jak si dál vzpomíná, poprvé se nad tím opravdu zamyslel asi tak v osmi letech, vzhledem k okolnostem to nemohlo být dlouho poté, co si začal psát svůj první deník, vylezl si na kraj okna

svého pokojíku v prvním patře, kožený míč mu vypadl z ruky, za letu několikrát poskočil, až se skutálel do trávy pod oleandrem. On svého mladšího strýčka, který si na zahradě četl knížku, poprosil, jestli by mu balon nehodil nahoru. Ty lenochu jeden, povídá strýček, když sis ho upustil, tak si pro něj taky sám přijď. Povídá, že máma zakázala, aby si dole hrál, dokud si do deníku nezapiše záznam z předchozího dne. Strýček tedy povídá, a když ti ho hodím, už ho házet nebudeš? Řekl, že on nic neházel, že míč prostě sám spadl. Strýc mu ten míč sice nerad, ale nakonec přece jen do okna hodil. Vylezl si znovu na parapet a ptá se ještě svého mladého strýce:

„Ale proč se ten míč, když spadne dolů, neodrazí zase zpátky? Z jaké výšky spadne, do takové by měl zase vyskočit, to bys ho pak nemusel sbírat.“

Strýček povídá: „Ty dnes tedy pěkně žvaníš, to je prostě takový fyzikální problém.“

A on znovu: „A co je to fyzikální problém?“

„Týká se to jedné ze základních teorií, ale i když ti ji řeknu, nebudeš jí rozumět.“

Strýček byl tehdy na druhém stupni střední školy, velice mu imponoval, zvláště když se zmiňoval o fyzice, nebo ještě lépe o nějaké základní teorii. Tyto dva výrazy se mu vryly do paměti natrvalo, připadalo mu, že všechno se na tomhle světě zdá tak obyčejné, a přitom se jedná o věci hluboce tajemné, nepochopitelné.

O něco později mu máma koupila celou sbírku dětské četby, nazvanou *Už vím proč*. Přečetl úplně všechny díly, ale nějak se to na něm nepodepsalo, prvotní pochybnosti vůči světu nosil stále hluboko v sobě.

Dětství, vzdálené jakoby v mlze nebo dýmu, se v paměti jeví jako pár lesklých bodů, vystrkujících růžky, vzpomínky, utopené v průběhu času, přesto krůček po krůčku stoupají k hladině, jako když se z vody vytahuje síť, všechna oka vzájemně propojená, kam jen zrak dohlédne, čím více uzlů, tím více nových možných směrů, vše zůstává zakryté, a přesto viditelné, až se jednoho

dne zatáhne za jeden z konců a celek bude vzápětí následovat. Nejrůznější události z nejrůznějších dob se vyjevují ve stejný okamžik, jenže ty nevíš, kde je uchopit, zdá se, že není správného vodítka, podle kterého bys je vystopoval a roztřídil, jinak řečeno, není v nich žádný jasný řád. Lidský život je právě takovou sítí, chtěl bys ji rozvázat oko za okem, ale jediné, k čemu ses dopracoval, je tenhle ohromný propletenec: život jako nevyrovnaný účet, který ani sečíst nedokážeš.

6

V poledne tě na oběd pozval nějaký muž, ani ho neznáš. Jeho sekretářka do telefonu dodává: „Pan Zhou, náš výkonný ředitel, si vás osobně vyzvedne na recepci hotelu.“

Scházíš do hotelové lobby a v tu chvíli k tobě přistupuje bezvadně oblečený muž při těle, se širokými rameny a plným obličejem, podává ti zdvořile, oběma rukama, svoji vizitku.

„Je to velká čest, nesmírná čest,“ říká ještě, že viděl tvoji hru a abys mu odpustil, že tě svým pozváním na oběd jistě okrádá o drahocenný čas.

Nastupuješ do jeho obrovského Mercedesu, neklamného důkazu movitosti. Za volant usedá sám pan výkonný ředitel a ptá se, co bys rád pojedl.

„To je jedno, Hongkong je stejně kulinářský ráj,“ říkáš.

„Ale Paříž to není, ty krásné ženy tam, to je báseň,“ odpovídá s úsměvem pan Zhou, věnující se nadále svému řízení.

„Jak kde, v metru je třeba spousta bezdomovců,“ říkáš a zároveň si uvědomuješ, že ten člověk bude patřit skutečně mezi bohaté pány.

Automobil objíždí záliv až k vjezdu do dlouhého podmořského tunelu vedoucího na Kowloon.

Pan Zhou povídá: „Pojedeme na závodistiště, v poledne tam bývá docela klid, dobře se tam diskutuje. Když nejsou dostihy, chodí tam na oběd jenom členové žokejklubu.“

Že by se o tvoje divadlo začal zajímat jeden z *tycoonů*, hongkongských magnátů? Přece jenom začíná podněcovat tvoji zvědavost.

Usedáte ke stolu a pan Zhou objednává několik lehčích chodů, o krásných ženách už nežertuje, uklidnil se. V prostorném a pohodlném restaurantu je obsazeno jen pár stolů, číšníci poklidně vyčkávají až u vstupních dveří, ne jako v běžných hongkongských restauracích, kde to jen vře a je neustále narváno.

„Přiznám se vám hned, že jsem se sem dostal z kontinentu ilegálně, přeplaval jsem. Za Kulturní revoluce jsem byl na práci v provincii Guangdong, na statku, co patřil armádě, už jsem měl po maturitě a snad taky něco v hlavě, přece jsem nemohl takhle promrhat celý svůj život.“

„Ale přechod načerno, to bylo určitě velmi nebezpečné.“

„Aby ne! V té době byli oba moji rodiče ve vězení, všechno nám zabrali, stejně bychom zůstali prašivými psy páté třídy.“

„Ale kdybyste narazil na žraloka...“

„To by nebylo to nejstrašnější, s tím bych se porval, šlo jenom o štěstí. Lidé byli mnohem horší, lodě pobřežní hlídky svítily všude světlomety, sem a tam, jak někoho zahlídli, začali střílet.“

„A jak se vám to povedlo?“

„Měl jsem dvě duše z míčů na košíkovou, ty míče měly tehdy takovou gumovou duši s dlouhým šloufkem, kterým se dofukovala.“

„Ano, ano, děti se s ní učily plavat, používala se jako záchranný kruh, věci z umělé hmoty byly přece tehdy spíš vzácností,“ říkáš a kýváš přitom hlavou.

„Když kolem projížděla hlídka, zadržel jsem dech a potopil se. Celé léto jsem to trénoval a cvičil si dech.“ Na tváři se mu rýsuje úsměv, spíš ale hořké pousmání, teď už na boháče nevypadá.

„Hongkong je v tomhle opravdu úžasný, tady je možné všechno, sám patřím mezi zbohatlíky, nikdo zde moji minulost nezná, jméno jsem si změnil už dávno, lidi znají jen pana Zhou, výkonného ředitele společnosti.“ V koutcích úst i očí mu opět nabíhá jistý výraz spokojenosti, pan *tycoon*, každým coulem.

Tobě už došlo, že se za tebou nevydal jen tak, nijak se neznáte, nic vás k sobě neváže, přesto před tebou bez jakýchkoli rozpaků rozbaluje svůj osobní příběh, na své dnešní postavení si už zvykl, proto ta jistá bohorovnost.

„Moc se mi líbila vaše hra, jenom nevím, jestli jí lidé odsud, hongkongští rodáci, mohou opravdu porozumět,“ říká.

„Než ji pochopí, může být pozdě,“ povídáš po chvíli váhání, „k tomu si člověk musí nejdřív asi něco prožít.“

„Naprostá pravda,“ přitakává.

„Vy máte rád divadlo?“ ptám se.

„Já obyčejně do divadla nechodím, to spíš na balet nebo na koncert, když ze Západu přijede nějaký známý operní zpěvák nebo symfonický orchestr, to si lístek koupím. Snažím se víc si teď umění užívat, ale nic takového, jako je vaše hra, jsem, pane, ještě nikdy neviděl.“

„Chápu,“ říkáš se smíchem, „ale jak vás tedy napadlo na ni jít?“

„Volal mi kamarád, doporučoval mi ji,“ povídá.

„Takže tomu přece jen někdo rozumí.“

„On totiž taky přišel z druhé strany.“

Říkáš, že tu hru jsi napsal ještě na kontinentu, ale hrát že se může jenom venku. Věci, co teď píšeš, už s kontinentem nemají nic společného.

On že je na tom stejně, povídá, jeho žena i děti jsou zdejší, skuteční Hongkongčané. On už tu žije skoro třicet let, taky se může považovat za místního, s kontinentální Čínou udržuje ještě jisté obchodní vztahy, je to ale čím dál těžší, proto už taky převedl podstatnou část kapitálu jinam.

„A kde chcete investovat?“ musíš se zeptat.

„V Austrálii,“ říká, „poté, co jsem shlédł vaši hru, jsem si ještě jistější.“

Říkáš, že ta tvoje hra se nemusí nutně odehrávat v Číně, popisuješ spíš mezilidské vztahy obecně.

On to chápe, ale ústupovou cestu potřebuje stejně.

„Ale nemohou prostě Australané Číňanům zakázat vstup, až se tam z Hongkongu všichni pohnou?“ ptáš se.

„O tom jsem si s vámi chtěl zrovna pohovořit.“

„Já Austrálii neznám, žiju v Paříži,“ povídám.

„A jaké je to ve Francii?“ ptá se a upřeně se na tebe zadíval.

„Rasismus je všude, Francie není výjimkou,“ říkám.

„Takže ani na Západě pro Číňana není žádná procházka růžovým sadem...“ Zvedá poloprázdnou sklenku s pomerančovým džusem a zase ji pokládá zpět.

Svým způsobem tě to dojalo, vždyť ale celá jeho rodina pochází odsud, říkáš, vyrostli tady, nevidíš tedy důvod, proč by nemohl v Hongkongu obchodovat dál, nějaká zadní vrátka by si ale asi stejně zajistit měl.

Říká, že je pro něj opravdu velkou ctí, že jsi ráčil přijmout jeho pozvání k tak skromné tabuli, že styl se u tebe nezapře, jsi velmi otevřený.

Otevřenost je spíš na vaší straně, povídáš, Číňané tráví celý život s maskou, odložit ji je téměř nemožné.

„Nepojí nás totiž žádný zájem, jen proto z nás mohou být přátelé.“

Z jeho úst to zní tak přesvědčivě, tenhle člověk si v našem slzavém údolí jistě prožil svoje.

Ve tři odpoledne máš rozhovor s jedním novinářem, sraz máte v nějaké kavárně ve čtvrti Wanchai, on na to, že tě tam může odvézt. Jste velmi laskav, ale jistě jste velmi zaměstnaný člověk. Říká, že jestli ještě někdy zavítáš do Hongkongu, tak se mu musíš ozvat. Děkuješ mu za to, ale říkáš, že je to asi naposledy, co se tady nějaká tvoje hra vůbec hraje, určitě se ještě uvidíte, snad ne v Austrálii. Kdepak, kdepak, on hned na to, až bude v Paříži, určitě se ti ozve. Dáváš mu adresu a telefonní číslo, on ti na vizitku zapisuje číslo svého mobilního telefonu a říká, že kdybys cokoli potřeboval, máš mu zavolat, doufá, že se nevidíte naposled.

Z novináře se vyklubala slečna v brýlích. Když jsi vešel do kavárny, zvedla se z křesla u obrovského okna přímo nad zátokou, mává na tebe rukou. Brýle si zase snímá se slovy: „Obyčejně je nenosím, ale vaši fotografii jsem viděla jen v novinách, bála jsem se, že vás nepoznám.“

Brýle ukládá do pouzdra, vytahuje malý magnetofon s dotazem: „Nebude vám vadit, když si to nahraju?“

Vůbec ne, říkáš.

„Když připravuji reportáž, musím mít co nejpřesnější materiál,“ povídá ona, „hongkongští novináři jsou známí tím, že píšou často bez záznamu, autory z čínského kontinentu to několikrát už i rozčílilo, někteří dokonce požadovali opravy. Já samozřejmě chápu jejich postavení, ale s vámi je to jiné, i když jste původně taky z Číny, to vím.“

„Já nad sebou žádného šéfa nemám,“ povídáš se smíchem.

Říká, že její šéfredaktor docela ujde, většinou do jejích článků moc nezasahuje, co napíše, to vydá, ona by omezování nesnesla. Jestli to po roce devadesát sedm, zase ten sedmadvadesátý..., dál nepůjde, tak odejde.

„Mohu se vás, slečno, zeptat, kam byste v tom případě šla?“

Říká, že vlastní zvláštní britský pas pro občany Hongkongu, ale na ten se v Anglii usadit nemůže, ona navíc ani Anglii nemá ráda, asi by šla do Spojených států, i když nejraději má Španělsko.

„Proč Španělsko a ne Státy?“

Kousla se do spodního rtu, usmála se a povídá, že ve Španělsku má přitele, seznámili se, když byla ve Španělsku na dovolené, že už se ale rozešli. Její současný přítel je taky z Hongkongu, architekt, on ale odejít nechce.

„Je tak těžké najít si práci jinde,“ povídá, „jasně, že nejraději to mám přece jenom v Hongkongu.“ Říká, že navštívila již mnoho zemí, cestování je samozřejmě zábava, ale žít tam, to je jiná. Kdepak Hongkong, její rodiče se zde narodili, ona je nefalšovaná Hongkongčanka, při svých studiích se dokonce zaměřila na historii Hongkongu, jeho kulturu a vývoj zvyků, připravuje o tom knihu.

„Ale co s tím chcete dělat ve Státech?“ ptáš se.

„Studijní stáž, už mám kontakty na jedné univerzitě.“

„Doktorát?“

„Studovala bych a asi bych se rozhlížela po nějaké pracovní příležitosti.“

„A ten váš přítel?“

„Taky bych tam mohla odjet až po svatbě, možná že... Ani já ještě nevím, co a jak.“ Její oči nevypadají, že by trpěly krátkozrakostí, spíš jsou takové zamlžené. „Dělám rozhovor já s vámi, nebo vy se mnou?“

Její pohled se zas zaostřuje, zapíná magnetofon. „Takže já bych vás ráda poprosila, abyste nám řekl, co si myslíte o možnostech kulturní politiky poté, co se Hongkong navrátí Číně, promítne se to nějak třeba na hongkongské divadelní scéně? Tato otázka se citelně dotýká celého našeho kulturního světa, chtěli bychom znát váš názor, jste přece sám původem z čínského kontinentu?“

Po rozhovoru nasedáš na přívoz, který tě veze zálivem zpět do Kowloonu, v divadelním sále kulturního centra musíš ještě promluvit s herci, jak začne představení, můžeš se vrátit do hotelu a v klidu povečeřet s Markétou.

Sluneční paprsky pronikly skrze vrstvy mraků a dopadají úkosem na mořskou hladinu, na tmavě modrých vlnách to blýskavě září a poskakuje, chladivý proud větru je ovšem příjemnější než ten z klimatizace na pokoji. Na svazích hongkongského ostrova ležícího za touto mořskou plochou se do výšky ježí hustý les mrakodrapů, hluk velkoměsta však pomalu ustupuje, pravidelné pleskání rozrážené hladiny je čím dál zřetelnější. Tvůj sluch i zrak již přitahují práce na stavbě velkého amfiteátru, ve kterém v roce 1997 proběhne slavnostní předávací ceremonie mezi Velkou Británií a Čínou, každá rána sbíječky ti jasně připomíná, že z Hongkongu se každým okamžikem, nenávratně, vteřinu po vteřině stává Čína. Odrazy slunečního světla na vlnách tě nutí přimhouřit oči, trochu tě to zmohlo. Máš pocit, že Čína, které jsi přece již dal vale, tě obtěžuje stejně jako předtím. Měl by ses jí zbavit jednou provždy, napadá tě, že večer s Markétou zajdeš na Lan Kwai Fong, do těch uliček, co vypadají jako někde v Evropě, najdete si nějaký bar s živým jazzem a tam se pořádně opiješ.

Bing! Bang! Rány sbíječky se ozývají v pravidelných rozestupech, po třech čtyřech vteřinách, další a další bing a bang ozvěna: Velká, slavná, spravedlivá Strana! Větší, slavnější, spravedlivější samého Boha! Spravedlivá, slavná, velká navěky!

„Soudruzi, přicházím za vámi coby zástupce předsedy Maa a Ústředního výboru strany!“

Vedoucí představitel je střední postavy, má široký, brunátný obličej a sichuanský přízvuk, energií doslova překypuje, působí velmi rázně, ten vojáky na zteč již očividně vedl. Začíná Kulturní revoluce, nejenom všichni představitelé, kteří jsou ještě ve funkci, od Maovy ženy Jiang Qing až po předsedu vlády Zhou Enlaie, ale i sám Mao Zedong chodí ve vojenském. Předák s tajemníkem místního výboru Strany po boku sedí zpřímá na čestné tribuně sjezdového sálu, u stolu s rudým ubrusem. Všiml si, že u postranních vchodů i u toho hlavního, umístěného za jeho zády, jsou rozmístěny hlídky vojáků a kádrů pracovní-politického odboru.

Asi kolem půlnoci nastupují do velkého sálu všichni zaměstnanci a dělníci, staví se do oddílů podle oddělení, dohromady více jak tisíc osob, nikdo nechybí, dokonce i v uličkách je plno, všichni sedí v pravidelných útvarech. Závodní politruk, bývalý voják, též oblečený do staré uniformy, nabádá každého ke zpěvu písně *Na širém moři plujem jen s kormidelníkem*, vojáci ji zpívali dennodenně, intelektuálové a pracovníci závodu však v té době dostávali tak vysoké tóniny ze svého hrdla jen ztěžka. Všichni

zato znají nová slova tohoto starého lidového nápěvu: „Východ rudne, slunce vychází, v Číně objevil se Mao Zedong...“, nezní to ale zrovna jednohlasně.

„Přišel jsem vás, soudruzi, podpořit v palbě na černou, anti-partajní, anti-socialistickou kliku vzpírající se ideji Mao Zedongově!“

Sálem se rozběhly salvy hesel, sám nevěděl, kdo vykřikl první, nebyl vůbec připraven, přesto bezděky zdvihl pěst. I tohle řvaní probíhá v nesouladu. Hlas vedoucího představitele je díky hlásné troubě silnější, okamžitě to nesourodé pokřikování hesel přehlušuje.

„Jsem tady, soudruzi, abych podpořil ty, kdo pálí na všechny ty dábelenské škůdce a neřády! Tady pozor, hovořím o všech dábelských neřádech, o všech sortách reakcionářů, nenápadně zalezlých hezky do kouta. Ono ale stačí, když se zas nadechnou a vyrazí skokem ven s krvežíznivostí sobě vlastní! Jak správně řekl náš předseda Mao, jestli tu reakcionářskou havěť nerozmáčkneš ty, ostatní se jí nezbaví!“

Kolem něj se v tu chvíli někteří zvedají a se zdviženou paží hulákají:

„Pryč se všemi dábelskými neřády!“

„Předseda Mao nechť žije navěky!“

„Deset tisíc věčných let!“

„Sto milionů věčných let!“

Zvuk hesel se v tu chvíli valí již téměř bez přerušení, vlna za vlnou zapadá pokaždé lépe do rytmu, nabírá na síle, nejdřív několikrát povyskočí, než její jednolitý řev otřeše celým zástupem, jako přívalová vlna bez vyvrcholení, jako příboj, který nic nezastaví a při kterém člověku v srdci zatrne. On se už raději kolem sebe ani nedívá, poprvé pocítil, jak odrazující moc může mít hrstka otřepaných sloganů. On ten předseda Mao nežije někde daleko, na konci světa, není to žádná modla, kterou by šlo postavit jen tak stranou, jeho hrozba se nedá srovnat s ničím, on se prostě k tomu křiku přidat musí, a nejen to, jeho řev musí být slyšet zřetelně, nesmí vyjít najevo nejmenší pochybnost.

„Nevěřím tomu, že všichni, kdo tady sedí, jsou takoví revolucionáři! Vy jste se nám tady, vy intelektuálové, tak nahromadili, neříkám, že mít znalosti je něco špatného, to jsem neřekl, já mluvím o takových těch pisálkách, kteří přebírají naše revoluční hesla, mávají rudým praporem, ale ve skutečnosti bojují proti němu, já mluvím o kontrarevolucionářích se dvěma tvářemi, kteří něco řeknou, ale myslí si něco jiného! Hádám, že žádný takový kontra-revolucionář nebude mít dost odvahy, aby se všem ukázal, nebo je tady snad nějaký? Kdo se tady odváží vstát a říct, že je proti Komunistické straně, proti idejím Mao Zedonga, proti socialismu, tak kdo? Prosim, ať si vystoupí na tribunu!“

Osazenstvo v sále ani nehlesne, všichni zadržují dech, v tak napjaté atmosféře by byl slyšet i špendlík puštěný na zem.

„Pořád tady přece máme diktaturu proletariátu! Oni si v boji musí zakrývat tvář, přebírají naše slogany, otáčejí korouhvičkou a loví v kalných vodách, jak jsem řekl, zneužívají skutečnosti, že my tu děláme velkou kulturní proletářskou revoluci, aby rozfoukali zhoubný protivítr, zapálili pekelné požáry, rozhazovali své sítě všude, naši stranickou organizaci chtějí rozvrátit na všech stupních, jen aby ty temné síly udělali z nás, jejich podlost nezná mezí, soudruzí, zbystřete zrak, ale pořádně! Musíte se dívat všude kolem sebe a nepřátele, kteří se vloudili mezi nás, ty hochštaplery, tu hadí líheň, ať už je v samém srdci Strany, nebo mimo ni, do jednoho pochytat!“

Po odchodu vedoucího činitele se v největším pořádku a klidu rozcházejí i všichni zúčastnění, nikdo se na nikoho raději ani nedívá, aby snad pohledem neprozradil strach, co si nese uvnitř. Návrat do plně osvětlených kanceláří, to už jsou všichni všem tváří v tvář, každý si prochází svým peklem, sebekritika, pokání, žádosti o osobní pohovor s nadřízeným, veřejné přiznání chyb před Stranou, nárek, slzy. Člověk je tak poddajný, vláčnější než bochník těsta, se zuřivostí sobě vlastní by udal kohokoliv, jen aby sám sebe očistil. Půlnoc je chvíle, kdy je člověk nejzranitelnější, a tento čas, kdy by v posteli možná našel rozkoš a s ní i útěchu, byl nyní určen výsledkům a doznáním.

Pár hodin předtím, už po práci, seděli všichni na schůzi politické výuky s výtiskem Maových *Vybraných výroků* na stole, listují ale novinami, snaží se přitom tvářit zaujatě, tak se budou trápit celé dvě hodiny, než se se švitořením rozejdou domů. Kulturní revoluce, ta v tu chvíli vřela jen v nejvyšších kruzích Ústředního výboru strany a na hlavu obyčejných lidí ještě nedopadla.

Když politický komisař vstoupil do kanceláře a oznámil, že z práce nikdo nesmí, že se má konat celozávodní schůze, bylo už osm večer, nejméně dvě hodiny potrvá, než se všichni zase shromáždí. Starej Liu, vedoucí kanceláře, drží stále v zubech fajfku, kterou čas od času napěchuje tabákem, na otázku, kolik jich ještě zvládne, se jenom usmál, na duši je mu ale očividně těžko. Starej Liu si obvykle na nic nehraje, lidi k němu mají blízko, už proto, že to on pro stranický výbor vylepuje nástěnné noviny, kdo jde za Starým Liuem, ten neudělá chybu, nechává se někdo slyšet, on ale na to hned mává tou svou fajfkou a dotyčného opravuje: „Ty musíš hlavně jít za naším předsedou Maem!“ Všichni se smějou, v tu chvíli si snad ještě nikdo nepřál, aby se mezi kolegy v kanceláři rozpoutal třídní boj. Starej Liu navíc patří mezi zasloužilé straníky z doby protijaponského odboje, takže z hlediska služebního stáří si na jeho křeslo vedoucího, potažené kůží a s opěradly, nemohl jen tak někdo brousit zuby. Kokosová vůně tabákového dýmu rozptýlená po místnosti onu uvolněnou náladu ještě zdůrazňovala.

Ve zbylé polovině noci se v jednotlivých kancelářích ujímají dozoru politrucci a všichni ti odměření, zatím nijak se neprojevující tajemníci stranických buněk, každý se u nich hezky popořadě vyzpovídá, vyzná z hříchů, kdo má plakat, ten se rozpláče, a potom nastane vzájemné obviňování. Teta Huangová, která má na starosti kancelářskou poštu, se přímo před ním zapřísahá, že její muž byl kdysi úředníkem u kuomintangské vlády, ale dávno už ji opustil, odešel i se svojí milenkou na Taiwan. Stará paní ještě říká, že to Strana jí poskytla nový život, nepřestává se u toho zaklíkat, vytahuje kapesník, utírá si nos a slzy v očích a nutí k pláči

všechny kolem. On neplakal, jenom cítil, jak mu podél páteře stéká pot, to ovšem mohl vědět pouze on.

V době, kdy přišel na vysokou školu, mu bylo teprve sedmnáct, skoro ještě dítě, tehdy ho přizvali na schůzi třídního boje proti jednomu pravičáckému studentovi z vyššího ročníku. Prváky posadili na zem do první řady amfiteátru, tímto křtem měli oslavit započetí své politické výchovy. Poté, co bylo vyvoláno jeho jméno, se onen pravičácký student zvedl, sestoupil po schodech až úplně dolů, tam se přede všemi s hlavou stlačenou na prsa hluboce předklonil, čelo i nos mu perlily potem, který, smíšený se slzami a nosním hlenem, skapával na zem a smáčel podlahu, výraz měl přitom tak odevzdaný a žalostný, že připomínal psisko, které právě vytáhli z vody. Na tribunu vystoupili řečníci, všechno kolegové z jeho skupiny, a jeden po druhém se jali horlivě vypočítávat všechny své protistranické zločiny. Už si nepamatuje, kdy ty pravičácké studenty přestalo být vidět, v menze ani slova nepromluvili, jenom si vždycky našli prázdný stůl, kvapně pojedli a hned zas šli, když pak zmizeli, už se o nich nikdo nezmínil, jako kdyby nikdy neexistovali.

Slovo *laogai*, převýchova prací, před ním nikdo až do promoce nevyšloval, jako by se jednalo o tabu, které se nesmí vypustit z úst. On ani nevěděl, jak se jeho otec mohl tehdy stát předmětem vyšetřování, když pak odešel na venkov, na převýchovu prací, až tehdy zaslechl svoji matku zmínit se o tom velmi mlhavě, jedinou větou. Tehdy už doma nebydlel, dostal se na jednu z pekingských univerzit, ano, jeho matka se o tom zmínila jednou větou v jednom dopise, nazvala to „otužování se prací“. Když po roce přijel na letní prázdniny, jeho otec se z venkova již vrátil, dostal zpět své pracovní místo, ba i nálepku pravičáka mu odmazali. Rodiče před ním tu věc vždycky tajili, on se na to táty zeptal až za Kulturní revoluce, teprve tehdy se dozvěděl, že do všeho zasáhl jeho strýček, zasloužilý revolucionář, jelikož počet pravičáků v jeho závodní jednotce značně přesahoval kvóty stanovené nadřízenými orgány, jeho otec nemusel tu nálepku ani

nosit, jenom mu byl snížen plat a byl na něj založen spis. Potíže si jeho otec způsobil tím, že na černou tabuli napsal osobní zprávu, dlouhou asi sto znaků, jako odpověď na výzvu Strany „Řekni, co víš, řekni to všechno a pomůžeš Straně změnit styl práce“, a došlo k „výbuchu“. Kdo v té době mohl tušit, že přesně tak se „vyvolávají hadi z díry“?

Spadl tudíž do stejné pasti jako jeho otec před devíti lety. Jistě, on jenom podepsal nástěnný leták odpovídající na výzvu předsedy Maa, tučně vytištěnou na první straně *Lidového deníku*: „Vezměte si k srdci hlavní záležitosti země.“ Zrovna šel do práce, když ve vstupní hale v přízemí někdo na zeď nalepil plakát ve velkých znacích a sbíral podpisy, také on se jedním tahem podepsal. On nevěděl, kdo ten protistranický pamflet zosnoval, jaké jsou politické ambice těch, kdo jej sepsali. Ani to vědět nemohl, musel však uznat, že čelní útok na Výbor strany je v tom pamfletu zvláště zánícený, jeho podpis tedy znamenal ztrátu směru a třídní linie. On ani jasně neví, ke které třídě vlastně patří, k proletariátu tedy určitě ne, takže vlastně nemůže mít jasnou linii, a to znamená, že kdyby nepodepsal tenhle pamflet, podepsal by jakýkoliv jemu podobný, to je důvod, proč byl podroben vyšetřování, o jeho politickém provinění se nedalo pochybovat, v tu chvíli byl jistě založen i jeho spis, jeho osobní historii teď už nikdo neočistí.

Předtím ho opravdu nikdy nenapadlo postavit se Straně, nepotřeboval se stavět nikomu, jenom doufal, že mu nikdo nepřekazí jeho snění. Ona noc ho probudila, konečně viděl, v jak zákeřně nebezpečné situaci se ocitl. Kdo chtěl v té politické vichřici, která ohrožovala všechno a které neuniklo jediné místečko na zemi, uchránit sám sebe, ten se musel smísit s průměrem, říkat to, co říká dav, projevovat se spolu s většinou, jít stejným krokem, ztratit se ve většině, říkat to, co Strana řekla, že se má říkat, uhasit v sobě všechny pochybnosti, omezit se na slogany. Musel tedy na zeď napsat leták nový a spolu s dalšími signatáři v něm vyjádřit plnou podporu slovům vedoucích představitelů Ústředního výboru, popřít předchozí slova, uznat svůj omyl, aby nebyl označen za antipartajního buřiče.

Kdo ustoupí, přežije, kdo se vzpouzí, umírá. Už nad ránem byly chodby vytapetovány novými plakáty, včerejší pravda se dnes stala lží, vše se měnilo v závislosti na politické náladě, z lidí se stali chameleoni. Do němého úžasu ho však uvedl pamflet, který právě vylepil jeden z kádrů politického oddělení:

Zrádce Liu ten a ten, nazývám tě zrádcem, protože ses odvrátil od základních principů Strany! Zrádce Liu, nazývám tě zrádcem, protože jsi prodal tajemství Strany! Zrádce Liu, nazývám tě zrádcem, protože jsi odjakživa oportunist, tys zatajil svůj velkostatkářský původ, aby ses mohl vetřít do tábora revolučních! Nazývám tě zrádcem, Liu ten a ten, ještě proto, že ještě dnes chráníš svého reakcionářského otce, schováváš ho doma a vzdoruješ diktatuře proletariátu! Zrádce Liu, právě kvůli svému třídnímu původu se snažíš využít proměnlivosti situace, smísit bílé s černým, oklamat lidové masy, ale konečně jsi prorazil, svůj bodák obrátils proti Straně, tvé záměry vycházejí na světlo!

Tato revoluční vyhlášení války nahánějí vždy hrůzu. A tak se Starej Liu, jeho nadřizený, stal třídním odpadlíkem, ocitl se úplně sám, vystoupil z kroužku stojících u nástěnných novin, vešel zpátky do kanceláře, zavřel za sebou dveře, a když pak vyšel ven, již bez dýmky v ústech, nikdo už se bývalého vedoucího kanceláře neodvažoval ani pozdravit.

Po celonočních bojích začíná za oknem svítat. Odchází na toaletu umýt si tvář, chladná voda mu trochu osvěžuje myšlenky, zahleděl se oknem do dálky, všude jen šedočerné tašky na střechách, většina lidí ještě sní, ještě se neprobudili, jenom chrám Bílé pagody, jeho zakulacený vrcholek se čím dál zřetelněji barví prvními paprsky slunce a on si vůbec poprvé uvědomuje, že i on bude zřejmě tím skrytým nepřítelem, takže, jestli chce přežít, nezbývá než nasadit si masku.

„Prosím pozor, dveře se zavírají, příští stanice Prince Edward Station,“ promluvil hlas nejdřív kantonštinou a poté anglicky,

vypadá to, že jsi usnul a přejel svoji zastávku. Hongkongské metro je čistší než to pařížské, pasažéři jsou tady disciplinovanější než ti na kontinentu. Na příští zastávce musíš přestoupit do opačného směru, vrátit se do hotelu a trochu se vyspat, už ani nevíš, kde ses to dnes probudil, v každém případě to bylo na posteli s nějakým západním děvčetem po boku. Tebe už žádný lék nezachrání, ty nejsi nepřítel, ty máš namířeno přímo do pekel, neboť to jsou přesně tvoje vzpomínky: hotové peklo.

„Povídej mi ještě o té své Čínance, co je s ní teď?“ Markéta pokládá sklenku s vínem, zvedá řasy pečlivě vyztužené, prodloužené černí a dívá se na tebe přes kulatý stolek mezi vámi.

„Nevím, asi bude stále v Číně,“ říkáš trochu rozpačitě, nejraději by ses tomu tématu vyhnul.

„Proč nezařídíš, aby vyjela za hranice? Tobě se po ní nestýská?“ ptá se a upřeně tě pozoruje.

„Vždyť už je to deset let, nač to ještě připomínat, kdyby ses o ní nezmínila, už bych na ni zapomněl.“ Ze všech sil se snažíš, aby to znělo nedotčeně, teď máš přece flirtovat s ní.

„Jak to, že si pak vzpomínáš na mě? Na tu noc, kdy jsme se viděli poprvé?“

„Těžko říct, někdy si člověk zapamatuje i neskutečnou prkotinu, jindy zapomene i jméno osoby, kterou přitom důvěrně zná, a někdy si ani nevybaví, jak prožil celá léta...“

„Její jméno jsi taky zapomněl?“

„Markéto!“ říkáš a bereš její ruku, „při vzpomínkách člověk vždycky tak nějak zvažní, pojďme se bavit o něčem jiném.“

„Ne vždycky, jsou přece i hezké vzpomínky, hlavně na ty, které jsi někdy miloval.“

„Jistě, ale já bych na minulost přece jen nejraději zapomněl.“ V tu chvíli opravdu nejsi schopen vyslovit jméno té dívky, jako odpověď přišla jenom jakási bolest, i její hlas i tvář se zcela rozmazaly.

„Na mě taky zapomeneš?“

„Ty jsi tak živá, plná síly, jak bych mohl?“ díváš se jí do očí ukrytých za stínem řas, uhýbáš od tématu.

„A to děvče snad živé nebylo?“ ona tvému zraku vůbec neuhýbá, naopak, vpíjí se ti přímo do očí a povídá: „Byla tak mladá, rozkošná a taky sexy, seděla přímo naproti mně, pažemi si objímala nohy, zepředu si držela sukni, ale spodek se svázel dolů, takže jsem dobře viděla, že pod ní nic nemá, v té době a v Číně, silně to na mě zapůsobilo.“

„To je dost možné, když jsme zaslechli klepání na dveře, tak jsme se určitě ještě milovali.“ Na rtech ti hraje lehký úsměv, není proč se tvářit vážně.

„Na mě zapomeneš úplně stejně a možná docela brzo.“ Odtahuje zpátky svoji ruku.

„To ale není totéž, to je úplně něco jiného!“ Snažíš se ospravedlnit, ale najednou ti chybí slova a to, co říkáš, nezní zrovna duchaplně.

„Pro muže jsou si těla žen úplně rovna, je jedno, komu to tělo patří.“

„To není pravda!“

Co jiného můžeš říct? Každá žena chce důkazy, že je jiná než ostatní, ten zoufalý zápas v posteli, hledání lásky v roztoužení a věčná naděje, že po tělesné touze ještě něco zůstane.

V baru 97, ten je v uličce Lan Kwai Fong nejvíc v kurzu, sedíte u malého kulatého stolečku naproti sobě, téměř na sobě, snažíš se zachytit její pohled. Rock hraje velmi nahlas, slova jsou anglicky. Pod namodralými neony září bílá barva košil, za barovým pultem nalévá muž v motýlku, on i hosteska, uvádějící návštěvníky ke stolkům, jsou ze Západu, mají vysoké postavy. Ona je oblečena celá v černém, ztrácí se ve tmě, na rtech jasně červenou růž, která se leskne a pod neonovým světlem nabírá tmavě fialový odstín, vypadá neskutečně a ty jsi uhranut.

„Jenom proto, že jsem holka ze Západu?“ Upírá na tebe oči, svráстила obočí, její hlas jako by přicházel z velké dálky.

„To není jenom tím, jak to říct, ty jsi pořádná ženská, zatímco ona, jak to znovu říct, to byla ještě holčička.“ Říkáš to se smíchem, jako bys koketoval.

„A v čem jsem ještě jiná?“ ptá se, zdá se, že chce věcem opravdu přijít na kloub.

V jejích přivřeně nepřivřených očích čteš záblesky škodolibosti a říkáš: „Ona to do sebe neuměla natáhnout, uměla jen dát, sama si užít ještě nedokázala...“

„To se přece každá žena musí naučit, přirozeně, dříve nebo později...“ Odvrací pohled, její vyztužené řasy se zavírají.

Pomyslels na zvedající se vlny jejího těla, pevného a hebkého zároveň, její vlhkost, teplou vůni a oddechování, to vše vzbuzuje tvoji touhu, až jí neomalene říkáš, že ji zase chceš.

„Ne!“ odpovídá zhurta, „ty nechceš mě, ty si mým tělem jenom něco nahrazuješ.“

„Co to povídáš! Jsi velmi krásná, opravdu!“

„Nevěřím ti,“ sklání hlavu a špičkou prstu otáčí svou sklenkou, i ten drobný pohyb je svým způsobem svůdný, pak znovu zvedá hlavu, rozesmála se, rýha mezi jejími prsy, původně zastíněná hlavou, se odkryla. „Ztloustla jsem,“ povídá.

Chceš říct, že ne, ona tě ale přerušuje: „To snad vím sama nejlíp.“

„A co víš?“

„Nesnáším svoje tělo.“ Najednou jako by vychladla, upíjí víno a říká: „Nechme toho, ty mi vůbec nerozumíš, moji minulost, můj život, nic o něm nevíš.“

„No tak povídej!“ popichuješ ji, „já samozřejmě porozumět chci, chci vědět všechno, všechno o tobě.“

„Ne, ty se mnou chceš jen souložit.“

A je to tady, nezbyvá ti než se ospravedlnovat: „Na tom ale není nic špatného, člověk přece musí žít, jde jen o to, žít právě ten daný okamžik, minulost nechejme minulosti, odstříhněme se od ní úplně.“

„Ale to ty nedokážeš, ne, ty se neodstříhneš!“ říká nesmlouvavě.

„A co když se mi to podařilo?“ zašklebil ses, takové vážné děvče, na střední škole byla určitě dobrá v matematice.

„Ne, od vzpomínek se neodstříhneš, pořád si je chováš v srdci, odkud se ti čas od času vybaví, někdy to člověka zabolí, ale může ho to i posilnit.“

Říkáš, že jí možná vzpomínky sílu dávají, pro tebe jsou to však zlé sny.

„Sny nejsou opravdové, zato vzpomínky jsou události, ke kterým skutečně došlo, ty nikdo nesmaže,“ říká rozhodně.

„Samozřejmě, svým způsobem není jisté, že už patří minulosti,“ povzdechl sis po jejích slovech.

„Mohou se kdykoliv vrátit, pokud si člověk nedá pozor, jako s nacismem. Když o něm lidé nebudou mluvit, nebudou ho odhalovat a soudit, může se kdykoliv znovu probudit!“ Nechává se unášet svými slovy, jako by na svém těle nesla utrpení každého z Židů.

„Ty potřebuješ trpět?“ ptáš se jí.

„Nejde ani o to, jestli potřebuji, ta bolest je tady a je velmi skutečná.“

„A ty bys na sebe chtěla vzít bolest celého lidstva? Nebo alespoň celého židovského národa?“ pokračuješ další otázkou.

„Ne, ten národ už dávno neexistuje, je roztroušen po celém světě, já jsem jedna, taková jedna Židovka.“

„Není to tak lepší? Vypadáš hned lidštěji.“

Potřebuje vědět, kam náleží, co na to řekneš ty? Ty se chceš právě zbavit té čínské nálepky, odmítáš hrát roli Ježíše Krista, aby na tebe doléhal kříž toho národa, že tě ještě nerozmačkal, se dá samo o sobě považovat za velké štěstí. Ona je na diskusi o politice příliš rozněžnělá, na ženu zas příliš uvažuje, ty dvě poslední věty si samozřejmě necháváš pro sebe.

Dovnitř vchází hongkongská zlatá mládež, jenom chlapci, někteří mají dlouhé vlasy do culíku. Vysoká blondátá hosteska je usazuje dva stoly od vás. Jeden z nich hostesce něco říká, hudba hraje nahlas, děvče se naklání, aby lépe slyšelo, pak se usměje, odkrývá přitom zuby, které se ve světlech neonů zablýskly svou

jasnou bělobou. Nakonec přináší ještě jeden stolek, očekávají očividně další společnost. Chlapci se pohladili po ruce, vystupují velmi vybraně, objednávací si nějaké pití.

„Myslíš, že po devadesátém sedmém se homosexuálové budou moci scházet takhle otevřeně?“ přisedla si ještě blíž, ptá se tě těsně do ucha.

„V Číně se nejen nemohli scházet na veřejnosti, ale když nějakého homosexuála odhalili, zavřeli ho jako kriminálního do pracovního tábora, nebo dokonce zastřelili.“ Četl jsi přece bezpečnostní spisy z doby Kulturní revoluce, vydané později jako důvěrné zprávy.

Opřela se zpátky do křesla, už nic neříká, hudba stále nepolevuje.

„Nepůjdeme se raději projít ven?“ navrhuješ. Odstrkuje svoji nedopitou sklenku a vstává, vycházíte ven. Neony v uličce jsou oslepující, je tu našlapáno a náramně živo.

Jeden bar za druhým, ale najdou se tu i lepší cukrárny a malé restaurace.

„A co tyhle bary, ty tady, myslíš, zůstanou?“ Míni zřejmě to, co bude po roce 97.

„Kdo ví? Všichni tady mají smysl pro obchod, vydělat peníze, o nic jiného jim nejde. Je to taková národní vlastnost, nic si nevyčítají, na rozdíl od Němců,“ říkáš.

„Ty si myslíš, že všichni Němci mají výčitky svědomí? Po tom, co se v 89. roce stalo na náměstí Nebeského klidu, si s Čínou dál obchodovali, jako by se nechumelilo,“ ona na to.

„A co kdybychom se o politice nebavili vůbec?“ nabízíš.

„Jenže politice neutečeš,“ říká ona.

„Alespoň na chvíli?“ pokoušíš se o úsměv, otázku pokládáš co nejdvořileji.

Dlouze se na tebe zadívala, to už se však směje se slovy: „Dobrá, pojďme se najíst, začínám mít hlad.“

„Čínskou, nebo západní kuchyni?“

„Samozřejmě že čínskou. Já Hongkong miluju, jak je tady vždycky rušno, skvělé jídlo a drahé to není.“

Odvádíš ji do malé restaurace, světla uvnitř září, obsluhou se to jen hemží, sál praská ve švech. S tlustoučkým číšníkem se baví čínsky. Objednáváš nějaké speciality a celou láhev starého shaoxingského vína. Číšník přináší láhev ponořenou do vědra s horkou vodou, na stůl prostírá konvičku a misky na alkohol, nakládáné švestky a se smíchem jí povídá: „Čínština tady té slečny je skutečně...“ Zvedá palec a pokračuje: „To se jen tak nevidí! To tedy ne!“

Rozveselila se: „V Německu se člověk cítí tak sám, Čínu mám raději, to v každém případě. V zimě napadne v Německu tolik sněhu, že když se vracíš domů, není v ulicích skoro nikdo, všichni jsou zavření doma, byty jsou samozřejmě prostorné, ne jako v Číně, ty problémy, o kterých jsi mluvil, neexistují. Ve Frankfurtu bydlím ve věžáku, ale mám pro sebe celé patro. Až přijedeš, můžeš bydlet u mě, máš u mě svůj pokoj.

„A co tvůj pokoj?“ zkoumáš terén.

„Jsme jenom přátelé,“ říká ona.

Vycházíte z restaurace, vozovka je poseta kalužemi, jdeš po pravé, ona po levé straně, rozdělila vás celá šířka ulice. Tvoje vztahy se ženami neprobíhají nikdy lehce, nevíš, kde leží kámen úrazu, o který to vždycky klopýtne. Tobě už s největší pravděpodobností není pomoci, dostat někoho do postele je snazší než mu porozumět, žiješ jen z náhodných setkání, abys trochu ulehčil své samotě.

„Ještě se mi nechce do hotelu, pojďme se ještě procházet ulicemi,“ řekla.

Hned u chodníku se nachází další bar, osvětlení za velikým oknem vedoucím na ulici je velmi tlumené, u stolků se svíčkami sedí tváří v tvář množství mužů a žen.

„Nepůjdeme sem?“ ptáš se, „nebo můžeme zajít k moři, je to romantičtější.“

„Já jsem se narodila v Benátkách, u moře jsem vyrostla,“ odsekla ti.

„Tak to jsi vlastně Italka, je to skvostné město, se zářivým sluncem.“

Chtěl bys, aby nálada trochu pookřála, když jsi byl na náměstí Svatého Marka, říkáš, ještě o půlnoci byly terasy barů a restaurací po obou stranách plné lidí, na nábřeží u moře hrál pod širokou oblohou orchestr. Vzpomínáš si ještě, že hráli Ravelovo Bolero, neustále se opakující motiv té melodie se vznášel nocí. Mladé dívky procházející se po náměstí měly na zápěstí, na krku a ve vlasech svítící kroužky, ty se zrovna prodávaly na ulici, takže všude kolem kroužila nazelenalá světýlka. Páry milenců, roztroušené pod kamennými mosty u moře, seděly nebo polehávaly v gondolách s vysokou přídílí, gondoliéři pozvolna veslovali, některé z lodí měly na přídi zavěšenou lucerničku a tak klouzaly po tmavočerné mořské hladině. V Hongkongu takový vytrřibený vkus chybí, to je ráj jídla, pití a nákupů.

„Však je tam taky všechno podmíněno turistikou,“ říká ona, „byls tam na cestách?“

„V té době jsem si ještě takový přepych nemohl dovolit, byl jsem tam na pozvání jednoho italského sdružení spisovatelů. Tehdy jsem si říkal, jak báječné by bylo, kdybych si našel nějakou Italku a usadil se v Benátkách.“

„Vždyť je to město mrtvé,“ přerušuje tě, „je bezduché, opírá se jen o cestovní ruch, vlastní život nemá.“

„To je jedno, lidi si tam žijí náramně spokojeně.“

Říkáš, že když ses vracel do hotelu, až pozdě v noci, v ulicích nebylo živé duše, zato před hotelem se ještě bavily dvě dívky, Italky, tančily kolem přenosného kazetáku, docela dlouho jsi je pozoroval. Byly tak veselé, smály se a mluvily na tebe, italsky samozřejmě, sice jsi nerozuměl, ale turistky to očividně nebyly.

„Ještě štěstí, že jsi jim nerozuměl, lovily tě,“ říká chladně, „kurvičky.“

„To není tak jisté,“ na chvíli ses zamyslel a dodáváš, „přece jenom byly velmi srdečné a milé.“

„Všichni Italové jsou srdeční, jestli ale jsou, nebo nejsou milí, to je něco jiného.“

„Nepřeháníš trochu?“ říkáš.

„Tys na ně ani nezavolał?“ ptá se místo odpovědi.

„Tolik peněz jsem neměl,“ říkáš.
„Já taky nejsem kurva.“
Říkáš, že to ona zavedla řeč na Itálii.
„A taky jsem se tam nikdy nevrátila.“
„Dobrá, tak už o Itálii nemluvmě.“
Podíval ses na ni docela sklíčeně.
Vrátili jste se do hotelu, vešli do pokoje.
„Milovat se nebudeme, souhlasíš?“ říká.
„Jak chceš, jenže tuhle postel neoddělíme.“
Snažíš se zakrýt svoje zklamání.
„Budeme spát každý na své straně, nebo můžeme sedět a povídat si.“
„Povídat si až do rána?“
„Tys nikdy nespál se ženou, aniž by ses jí dotkl?“
„Ale ovšem, se svou bývalou.“
„To se nepočítá, to už jsi ji nemiloval.“
„Nejen nemiloval, bál jsem se, že mě udá...“
„Že máš poměr s jinou ženou?“
„V té době to ani dost dobře nešlo, mít poměr ještě s jinou ženou, bál jsem se, že udá moje reakcionářské smýšlení.“
„To proto, že už tě taky nemilovala.“
„Ona totiž žila také v hrůze, z toho, že jí způsobím nějakou pohromu.“
„Jakou pohromu?“
„To je na dlouhé povídání.“
„Tak o tom nemluvmě. Tys nikdy nespál se ženou, kterou bys miloval nebo měl rád, aniž by ses s ní musel pomilovat?“
Přemýšlíš a říkáš: „Stalo se mi to.“
„Tak to je dobře.“
„Jak dobře?“
„Musel sis jí vážit, respektovat její city!“
„To není tak jisté, zamilovat se do ženy a ani se jí nedotknout, tedy v případě, že jsi s ní v jedné posteli, to je velmi těžká věc.“
Alespoň pro tebe.
„Mluvíš velmi otevřeně,“ říká ona.

Děkuješ.

„Neděkuj, ještě jsi mi nic nedokázal, musím se přesvědčit.“

„Ale je to pravda, stalo se to, i když jsem toho pak litoval, jenže ona se mi ztratila.“

„Takže sis jí přece jen vážil.“

„Ne, bylo to spíš ze strachu.“

„Z čeho? Že by tě udala?“

Říkáš, že se nejedná o tvou bývalou ženu, byla to jiná dívka, ona by tě neudala, sama si začala, tys taky moc chtěl, ale neodvážil ses.

„A proč, prosím tě?“

„Aby na to nepřišli sousedi, byly to tehdy v Číně otřesné časy, já se k těm starým událostem nechci vracet.“

„Jen to řekni, uleví se ti.“

Zase uhodla tvoje myšlenky.

„Radši o těch ženských věcech nemluvme.“ Napadlo tě, že nyní hraje roli milosrdné sestry.

„Proč jenom ženských? Ať jsou to záležitosti mužů nebo žen, jsou to záležitosti především lidské, není tu přece pouze pohlavní styk. To je případ i můj, tady s tebou.“

Už nevíš, o čem se s ní máš bavit, lehnout si stejně hned nemůžete, volky nevolky si jdeš prohlédnout barevnou reprodukcí v pozlaceném rámu na stěně, dobře odvedená práce. Odepíná si sponu a rozpouští si vlasy, svléká se a zároveň ti vypráví, jak se její otec později vrátil do Německa, v Itálii byla bída, v Německu se vydělávalo lépe.

Na matku se jí neptáš, opatrně mlčíš a, i když se ze všech sil snažíš na ni nepodívat, nemůžeš nepomyslet na to, že ten nádherný sen z minulé noci už spolu prožít nemůžete. Vzala si dlouhou noční košili, vešla do koupelny, dveře zůstávají otevřené, napouští si vodu a přitom pokračuje: „Na studium čínštiny, do Německa, jsem odešla až po matčině smrti, sinologie tam je na dobré úrovni.“

„A proč čínština?“ ptáš se.

Říká, že se chtěla co možná nejvíc vzdálit Německu. Kdyby se neonacisté zase postavili na nohy, mohli by ji udat, jak to bylo

kdysi, hovoří o svých sousedech z ulice, těch náramně zdvořilých pánech a dámách, kteří na vás při každém setkání bez výjimky lehce kývnou a odtažitě vás pozdraví. Narazí-li na ně o víkendu, když si leští auto stejně pečlivě, jako by si pulírovali boty, musí se u každého zastavit a prohodit pár vět, kdo však může říct, že se takhle nálada nezmění, jako nedávno v Srbsku, a stejní lidé Židy neprodají, nezačnou je zase štvát, hromadně znásilňovat, ano, i zabíjet, oni nebo jejich děti.

„Nacismus není jenom v Německu, tys nikdy pořádně nežila v Číně, děsy Kulturní revoluce si s ním v ničem nezadají,“ říkáš chladně.

„To se přece nedá srovnávat, nacismus, to je rasové vyhlazování, jenom proto, že ti v žilách teče židovská krev, není to otázka ideologie nebo politického názoru, k tomu nepotřebuješ žádnou teorii,“ namítá, zvedá přitom hlas.

„Běž někam s teorií! Ty Číně nerozumíš, rudý teror jsi nezažila, to je nakažlivá nemoc, ze které zešílí úplně každý!“ rozohnil ses.

Neříká nic, oblečena ve volné noční košili a s podprsenkou v ruce vychází z koupelny, pokrčila pouze rameny, na tvůj účet, usedá na kraj postele, sklání hlavu, bez očních stínů a rtěnky, jež si smyla, je její tvář poněkud bledá, její ženskost a něha jsou ještě působivější.

„Promiň, to je tou touhou,“ musíš se omluvit a hořce usmát, když dodáváš, „tak běž spát, běž.“

Zapaluješ si cigaretu, vstává, stoupne si před tebe, obejmě tě a přitiskne ke svým hebkým prsům, hladí tě po vlasech a pronáší tiše: „Můžeš vedle mě spát, ale na víc teď nemám chuť, chci si s tebou jen povídat.“

Ona se musí nořit do vzpomínek svého příběhu, zatímco ty jim potřebuješ utéct.

Ona si z téže potřeby nakládá na vlastní bedra utrpení židovského národa i hanbu všech Germánů, zatímco ty její tělo potřebuješ, abys v něm cítil, že ještě žiješ.

Říká, že ona v tuto chvíli necítí vůbec nic.

9

Na pokoj se vrátil pozdě v noci, až když rozpustili podnikové shromáždění revolučního boje, jeho spolubydlícího, Starýho Tana, již rudé gardy držely v zasedací místnosti kancelářské budovy, vyšetřování probíhá v izolaci, ten se dnes už nevrátí. Zamkl za sebou dveře, nadzdvihl okraj okenní rolety a pozoruje dvůr, jestli se u některého ze sousedů ještě nesvíí, zarovnal roletu a pečlivě ověřuje, že světlo neuniká žádnou skulinou ven, teprve pak otevírá dvířka u kamen. Vedle položil vědro s vodou a začíná pálit své rukopisy, hrst po hrsti, také kupu deníků a poznámek, několik desítek sešitů různých velikostí, všechno, co od příchodu na vysokou školu napsal. Kamínka jsou velmi úzká, musí to trhat po stránkách, počkat, až se zčernalé listy spálí na šedobílý prach, ten potom lopatkou přesypává do kýble s vodou, už je z něj bláto, ven mu nesmí upláchnout jediný útržek nespáleného papíru.

Z jednoho deníkového sešitu vypadla stará fotografie, je na ní on spolu s oběma svými rodiči. Otec je oblečen do západního obleku s kravatou, matka do tradičních šatů s rozparkem. Jednou, to byla matka ještě na živu, se z šatních kufrů vytahovalo oblečení k vyvětrání, tehdy ty hedvábné, temně modré šaty poseté oranžovými květy zase zahlédl, barvy na fotografii však už docela vybledly. Rodiče se na sebe usmívají, mezi nimi očividně vyzábělé děcko s tenoučkýma ručičkami a vytřeštěnýma očima, jako kdyby čekalo, že z krabice aparátu opravdu vyletí ptáček. Ani na chvíli nezaváhal a už ji také cpe do kamen, okraje fotografie se

s jediným lupnutím vzňaly, teprve když se otec s matkou oba pokroutili, napadlo ho, že je vytáhne, už ale bylo pozdě, snímek se před jeho očima stočil, znovu roztáhl, obrysy jeho rodičů se zřetelně měnily v šedočerný řeřavý popel, už i hubené dítě uprostřed zežloutlo...

Svým oblečením mohli skutečně vzbudit dojem kapitalistů či kšeftařů, žijících z obchodů s cizinci, a tak pálí, co jen spálit může, udělá všechno, aby se zcela odříznul od minulosti, vymazal vzpomínky, neboť i vzpomínky se v té době staly těžkým břemenem.

Než se pustil do pálení těch rukopisů a deníků, na své vlastní oči viděl, jak tlupa rudých gardistů na smrt ubíjí jednu starou paní, stalo se tak za bílého dne, hned u stadionu v rušné čtvrti Xidan. Byla polední přestávka, na prospektu se to hemžilo lidmi, on zrovna projížděl na kole. Asi tucet mladíků a pár děvčat ve starých vojenských uniformách, na rukávech rudé pásky s černým nápisem, všichni středoškolského věku, patnáct, šestnáct let, tam vojenskými opasky mlátí starou ženu válející se na zemi, na krku má drátem připevněnou dřevěnou desku s nápisem „žena velkostatkářského reakcionáře“, ani hýbat už se nemůže, pouze nařiká. Kolem dokola se v dostatečné vzdálenosti zastavují chodci, sledují scénu bez pohnutí, není nikoho, kdo by je zastavil. Z vozovky se přiblížil příslušník bezpečnosti s širokou čepicí na hlavě a v bílých rukavicích, dělá, že nic nevidí. Mezi gardisty je také jedna dívka s krátkými vlasy staženými do dvou culíků a v brýlích se světlými obroučkami, pod nimiž ještě více vynikají jemné rysy jejího obličeje, i ona již točí svým opaskem. Měděná přezka konečně zasáhla hlavu s bílou rozcuchanou kšticí, tlumený výkřik, stařena si oběma rukama chrání hlavu, kutálí se po zemi, krev jí protéká mezi prsty, potom už ani hlásku nevydá.

„Ať žije rudý teror!“ třídou Chang'an se nese slogan rudých gard, jejichž pořádkové hlídky projíždějí v pelotonech na zbrusu nových kolech značky Navěky.

Jednou v noci narazil na jednu z takových hlídek, mohlo být tak deset. Sotva na kole projel před branou vládního hotelu

Diaoyutai, u níž stála ozbrojená hlídka, zahlédl, že vepředu, ve stříbřitém světle pouliční lampy stojí několik motorek se sajdkárami. Řada výrostků ve vojenských uniformách a rudou páskou s černým nápisem „Sjednocený akční výbor rudých gard hlavního města“ mu zatarasila cestu.

„Sestup z kola!“

Rázně zabrzdil, téměř spadl z kola.

„Původ?“

„Zaměstnanec.“

„Obor?“

Upřesňuje svoji pracovní jednotku.

„Pracovní doklad máš?“

Naštěstí ho má při sobě, podává jim ho.

Mezitím zastavují dalšího mladíka na kole, hlavu má vyholenou, to bylo tehdy potupné znamení všech „psích parchantů“.

„Bylo by rozumnější, kdybys už dnes v noci zůstal doma!“

Pustili ho. Jen co nasedl na kolo, slyší za sebou toho hochu s vyholenou hlavou, stačil vykřiknout pár vět a pak už jen řval pod dopadajícími ranami, on se neodvažoval otočit ani se jedním okem podívat.

Takto po několik dní zůstával celou noc téměř až do svítání u kamen, oči úplně zarudlé žárem, přes den si musel navíc uchovat bdělou mysl, být připraven na nebezpečí číhající odkudkoliv.

Když spálil i poslední kupu deníků, zamíchal pořádně břečkou popela, aby opravdu nezbyla žádná stopa, na to nasypal zbytky zeleniny a půl misky nudlí, byl zcela vyčerpán, jeho oční víčka se již odmítala otvírat, ležel celý oblečený na posteli, přesto nedokázal usnout. Vzpomněl si, že doma mají ještě jednu starou fotografii, která by ho mohla ohrozit, jeden skupinový snímek s matkou, když jako mladá hrála v YMCA v dobročinném odbojovém divadelním souboru, všichni měli vojenské uniformy, do těch je určitě oblekli, když jeli podpořit vojsko bojující proti japonskému uchvatiteli, na vojenské čapce odznak Kuomintangu, kdyby se na tu fotografii přišlo, určitě by mu způsobila potíže, je úplně jedno, že jeho matka už nebyla naživu.

Nemohl vědět, jestli se otec o všechny ty snímky postaral, a napsat mu to také nemohl.

V hromadě zničených rukopisů byl i jeden román, který dal kdysi přečíst jednomu významnému, již staršímu spisovateli, tak trochu doufal, že ho někomu doporučí nebo že se mu od něj dostane alespoň uznání, kdo mohl tušit, že stařec zůstane jak z kamene, nepronese jediného povzbuzujícího slova, naopak, že zbrunátní v obličejí a s tím nejpřísnějším tónem ho bude varovat: „Než pustiš text z ruky, tak se raději dvakrát zamysli! Rukopis nemůžeš dát jen tak každému, ještě nechápeš, jak to může být nebezpečné?“

Záhy pochopil. V červnu toho roku, počátkem léta, propukla Kulturní revoluce, on se jednoho večera vydal ke starému pánovi, aby zjistil, co si myslí o posledních událostech. Sotva vešel do bytu, starý pán za ním hned zavírá dveře, vpíjí se mu do očí a šeptá:

„Neviděl tě nikdo vcházet?“

„Na dvoře nikdo nebyl,“ on na to.

Obyčejně, když se starý pán dělil o své zkušenosti s mladými, nebyl jako ti zasloužilí kádři, opakující neustále „naše Strana tohle“, „naše vlast tamto“, přesto byl významnou osobností z revolučních dob, hlas plný života jiskřil energií, rytmem i přesností, tentokrát však ten svůj hlas úplně ztratil, slova mu zajímavě vázla v hrdle: „Tak je ze mě člen černé kliky, už sem ke mně nechod. Jsi mladý, nedělej si zbytečně potíže, ty jsi vnitřní boje ve Straně nikdy nezažil...“

K dalšímu slovu ho starý pán ani nepouští, je v takovém rozčilení, že pootevřel dveře, podíval se mu do očí a říká: „Později si promluvíme, nechme tomu nějaký čas, pak si promluvíme, ty nevíš, co byla nápravná kampaň v Yan'anu!“

„A co bylo s nápravnou kampaní v Yan'anu?“ ptáš se hloupě.

„Pak ti to povím, teď rychle běž, rychle!“

Celá scéna netrvala déle než minutu. Ještě před minutou byl přesvědčen, že vnitrostranický boj probíhá jen na nejvyšších místech, jak jen mohl tušit, že ho teď bude mít přímo před očima.

O deset let později se od někoho dozvěděl, že starého pána pustili z vězení, on sám se v té době také vrátil z venkova do Peking, takže za ním zašel. Ze starce zbyla jen kostra potažená kůží, přišel navíc o nohu, zůstával proto natažený v křesle, v náručí držel velkého černého kocoura s dlouhou srstí, hůl opřenou u opěradla.

„Kočky si žijou lépe než lidé.“

Starý pán se zašklebil, pokouší se o úsměv a tím ukazuje těch pár zubů, co mu v ústech zbývá, zatímco hladí svého starého kocoura, jeho oční panenky, velké a tak kulaté, hluboce zapuštěné v očních jamkách, vydávají zvláštní záři jako u zvířete. O tom, co se mu ve vězení přihodilo, s ním nepromluvil ani slova, až později, když se skutečně přiblížil smrti, se za ním byl podívat v nemocnici, tehdy se mu konečně přiznal, že neměl nikdy vstoupovat do Strany, toho prý litoval v životě nejvíc.

Když tehdy odcházel z bytu starého pána, pomyslel na vlastní rukopisy, se Stranou neměly sice žádnou spojitost, přesto mu mohly přivodit opravdovou pohromu. Tehdy se je ještě spálit neodvážil, přenesl je ve velkém ruksaku ke svému starému příteli, Velkému Luovi, s nímž se kdysi seznámil v nemocnici, když se léčil z úplavice. Velký Lu byl vysoké postavy, byl přímo z Peking, učil zeměpis na střední škole, v době, kdy se Lu dvořil jednomu moc hezkému děvčeti, ho požádal, jestli by pro něj nemohl napsat milostné dopisy. Pak se vzali a jeho mladá paní na tu lest přišla, museli ale sníst, co si navařili, přesto s oběma nadále udržoval velmi přátelské vztahy. Velký Lu bydlel se svými rodiči sám ve starém domě s dvorkem, tam nebylo těžké cokoli ukrýt.

V srpnu, uprostřed léta, ve chvíli, kdy hnutí rudých gard nabývalo na síle, mu žena Velkého Lua zčistajasna volá do kanceláře a žádá ho o schůzku ještě to poledne před cukrárnou, ve které se podávalo mléko a zákusky západního druhu. Měl za to, že mezi manžely došlo opět k hádce, vydal se tedy k cukrárně na kole. Starý vývěsní štít byl již odstraněn, přilepili tam nový nápis „Sloužíme dělnictvu, rolnictvu a vojsku“. Zdi uvnitř jsou

hned nad stoly počmárány obrovskými klikyháky, které hlásají: „Smrdutí kapitalističtí parchanti, odtáhněte!“

Hnutí rudých gard započalo na středních školách, chtělo skoncovat se „čtyřmi starými vetešemi“, na začátku to ještě vypadalo na obyčejný klukovský brajgl, pak jim Velký vůdce poslal dopis, ve kterém schvaloval, že „bouřit se je správné“, čímž konečně roznítil jejich násilnické choutky. No, on sám se za smrdutého parchanta nepovažoval, takže vstoupil dovnitř, mléko bylo stále ještě v prodeji. Než si stačil najít místo u stolu, vešla žena Velkého Lua, chytila ho za rameno, jako by byli spolu, a říká: „Nemám teď zrovna hlad, nešel bys se mnou nejdřív ven, musím si nakoupit.“

Jen co vyšli na ulici, říká mu šeptem, že Velký Lu má takový strach z rudých gard od nich ze školy, že si sám oholil hlavu, rodina přece vlastní nemovitost, kapitalisty to z nich sice nedělá, ale drobné vlastníky ano, gardisté mohou kdykoliv přijít na domovní prohlídku, prosí ho proto, aby si co nejdříve odnesl ten pytel s věcmi, co si schoval u nich v uhlárně.

To Lin ho zachránila. Ráno, hned po nástupu do práce, přešla několikrát po chodbě, jeho pracovní stůl stál hned naproti dveřím, takže si všiml, že Lin na něj významně kývá, vychází tedy z kanceláře a jde za ní na konec chodby, pak za roh, na schodiště, když se ocitli sami, zastavili se. Tam mu Lin co nejrychleji povídá, aby se šel domů připravit, že jejich podnikové gardy se chystají vyrazit na prohlídku věcí jeho spolubydlícího, Starého Tana. Seběhl hned po schodech dolů, nasedl na kolo a šlapal jak o život, domů dorazil naprosto uříčený, všechny své věci naházel na postel a taky vedle. Potom rychle prohrabal všechny zásuvky v Tanově pracovním stole, našel tam starou fotografii z dob Tanových vysokoškolských studií před Osvobozením, všichni na ní měli studentské uniformy a na čapkách odznak Kuomintangu, bílé dvanácticípé slunce na modrém podkladu. Snímek zmačkal do kuličky a šel ho hodit do veřejných záchodků stojících na ulici mimo dvůr, přímo do jímky, když se pak vracel na dvůr, jejich podnikové auto právě dorazilo.

Do bytu vešli čtyři gardisté, Lin mezi nimi. Ona věděla, že píše, jeho rukopisy však nečetla, milovala ho a na tom, co psal, jí příliš

nezáleželo. Ovšemže nepřišla kvůli rukopisům, dělala si velkou starost kvůli těm fotografiím, nebylo jich málo, na některých sice nebyla nahá, ale pózovala v docela dráždivých polohách, pořídil je předtím a potom, co se divoce pomilovali v lese Osmi velkých chrámů na západním pekingském předměstí, stačilo se jen podívat na jednu z těch fotografií, aby bylo jasné, že jejich poměr již dávno přesáhl rámec vztahů mezi kolegy, o soudruzích-revolucionářích nemluvě. Lin byla dcerou náměstka na nějakém ministerstvu, byla vdaná, její muž, voják, pocházel ze staré revolucionářské rodiny, pracoval v armádním výzkumném ústavu, jenž se nezabýval ničím jiným než výrobou raket či nějaké jiné, nové zbraně. Jeho samotného žádné tajemství spojené s obranou státu nezajímalo, on jen bláznivě miloval tu krásnou ženu a Lin, ta byla v té věci ještě činorodější, zapálenější než on.

Lin se úmyslně tváří velmi lhostejně a vysokým hlasem huláká: „Ty to tu máš opravdu maličký! Vždyť si není ani kam sednout.“

Už tady byla, Starej Tan byl pryč, samozřejmě, na sobě šaty s docela hlubokým výstřihem, jedním zatáhnutím stáhl zip na zádech, rozevřel šaty a líbal ji až k prsům, vypadala tehdy úplně jinak než nyní v uniformě, původně načechráný pletenec vlasů nahradily dva krátké culíky svázané gumičkou, předepsaný účes vojaček a nově zavedená móda rudých gardistek.

„Udělej nám trochu čaje, umíráme žízni!“

Lin opět naschvál pootevřela venkovní dveře, stála tam na prahu a ovívala se malým kapesníčkem, to aby sousedi ze dvora, kteří za okny celou scénu pozorovali, pochopili, že domovní prohlídka není přímo u něj, tím rušnem to spíše připomínalo náhodnou návštěvu.

On každému hned připravuje čaj, všichni sice tvrdí, že to není nutné, ale už to stačí na prolomení upjaté slavnostní nálady, která v takových chvílích panuje. A pak, všichni zúčastnění se přece už znali, bez rudé pásky na rukávu by rozdíl v jejich rodinném původu nebyly vidět, i teď si dávají navzájem přednost, jako by se nic zvláštního nedělo. Danian, velitel rudé gardy, je malý tlustoučký chlapík, s nímž často o polední pauze hrával stolní tenis,

znají se moc dobře. Jeho otec je politrukem u vojska, na hlavě má starou důstojnickou čepici po tátovi, sepranou do žluta, a taky starý opasek, který se už dnes v armádě nepoužívá, což mu dává pečeť revolucionáře, zděděnou po předcích.

Když se ustanovovaly rudé gardy, dostal i on spolu s ostatními, kteří nepatřili do „pěti rudých tříd“, pozvánku na schůzi. Tam Danian vystrčil své růžky, seděl na konci dlouhého stolu a k mladíkům, kteří ke vstupu do rudých gard nebyli způsobilí, prohlásil: „Všichni ti, kdo se dnes účastní našeho zasedání rudých gard, mohou být považováni za souputníky našich revolučních vojsk!“ dokonce ho vyvolal jménem a říká: „Ty samozřejmě také!“ jasnější už být nemohl. On přitom četl *Dějiny Komunistické strany Sovětského svazu*, věděl tedy, co přesně ti „souputníci“ znamenají. Kdyby ho Lin před tou bleskovou štářou nevarovala a oni by našli jeho rukopisy, skončil by v drápech tohoto malého chlapíka.

Danian se tehdy ještě neuměl ovládat, a tak mu jen říká: „Přišli jsme hledat důkazy Tan Xinrenových reakcionářských zločinů, tebe se to netýká, kde máš věci? Odděl je pořádně.“

Zmohl se dokonce na úsměv a říká: „Už se stalo, jak vám mohu ještě pomoci?“

„To není tvoje věc, kde je jeho stůl?“ všichni na to.

„Tamhle, zásuvky nemá zavřené.“

Ukazuje na stůl, postavil se na stranu, jeho slova byla vším, čeho byl na Tanovu obranu schopen, zároveň se od něj distancoval. Až později se dozvěděl, že ve chvíli, kdy pádil na kole domů, viselo již ve vstupní hale u nich na podniku toto rudogardistické provolání: „Zbavme se historického kontrarevolucionáře Tan Xinrena!“ Starýho Tana v tu chvíli již zavírali na závodní samotku, už ztratil osobní svobodu.

Nyní prohledávají Tanovy zápisníky, překlady, dopisy, fotografie a jeho knížky v angličtině. Tan ve volných chvílích překládal romány z angličtiny, byť to byla všechno spíše díla revolučních autorů z Asie a Afriky. Na obálce jednoho z těch románů byl však obrázek polonahé Evropanky, dali ho ihned stranou. A pak zpod

starých novin na dně zásuvky vytahují nepopsanou obálku, je v ní několik prezervativů.

„Ten hajzl páchal i takovéhle věci!“

Danian jeden vytáhl, mává jím, všichni kolem se rozesmáli.

Tomu, kdo není do věci namočen, může být veselo, všichni se zdají nevinní jak lilie, směje se Lin, i on sám, vzájemným pohledům se však vyhýbají.

Později, na schůzích veřejné kritiky proti Tanovi zasáhlo vyšetřování i tu ženu, s níž „udržoval nepřírozený heterosexuální poměr“, bylo totiž podezření, že se jedná o celou špionážní síť, Tanovi tudíž nezbývalo nic jiného než vyzradit jakousi vdovu, okamžitě o tom byly zpraveny rudé gardy v její pracovní jednotce, její byt byl prohledán. Smutkem zastřené, postaru napsané verše nalezené v Tanově stole byly možná určeny jí, teď se však staly neoblomným důkazem „ducha prahnoucího po ztraceném ráji, nepřátelského vůči partaji a socialismu“.

Rudým gardám neušlo, že dvě dlaždičky na podlaze nedrží dobře, chtěly je tedy vytrhnout.

„Nemám zajít k sousedovi pro rýč?“ ptá se úmyslně Daniana, nechce se na tu trapnou scénku celé prohlídky dál dívat a zároveň si z nich utahuje, proč nekopat rovnou do hloubky jednoho metru, třeba objeví nějaký starobylý artefakt, strach, ten obyčejně přijde, teprve když už je po všem. U souseda odvedle, starého dělníka v důchodu, si vypůjčil krumpáč a oni se opravdu pouští do kopání, za chvíli už nebylo kvůli hlíně a rozbitým dlaždičkám na podlaze kam se postavít, pak krumpáč zahodili a nikdo už nehnul ani prstem.

Až později se dozvěděl, že bezpečnostní odbor jejich podniku obdržel od místního pouličního výboru zprávu, že jsou z tohoto bytu slyšet zvuky jakési bezdrátové vysílačky, udání jistě přišlo od našeho bezprostředního souseda, toho starého dělníka jménem Huang. Když byli on i Tan v práci, musel stařík, který trávil celé dny doma, zaslechnout rádio, co nechali vyhrávat za zavřenými dveřmi, v jeho očích se přirozeně jednalo o vysílačku tajných depeší, takže by v případě zachycení nepřítele prokázal svoji

věrnost vedoucím představitelům a Straně. Když se s ním po té domovní prohlídce na dvoře znovu potkal, procházel vrásčitým obličejem staříka tentýž dokonalý úsměv. Katastrofa ho minula opravdu jen těsně.

Rudé gardy konečně odešly a on stále pozoruje spoušť rozbitých dlaždiček a zeminy, uvědomuje si náhle, že když vám pohroma dopadne takhle na hlavu, bývá už pozdě. Rozhodl se proto, že své rukopisy a deníky spálí, že pohřbí svůj básnický cit, vzpomínky z dětství, mladistvou sebelásku a klam, stejně jako sen, stát se spisovatelem.

10

Není nic protivnějšího než ležet v jedné posteli se ženou, jejíž pokožku cítíš přímo na své, a ve tmě, se zhasnutou lampou, vyprávět cosi o Kulturní revoluci, to může zajímat opravdu jen Židovku s německým uvažováním a znalostí čínštiny.

„Mám pokračovat?“ ptáš se.

„Poslouchám,“ říká ona.

Hovoříš o jedné redaktorce, již starší, která s tebou pracovala v kanceláři, jednou za ní přišel nějaký kádr z politického oddělení, aby šla k telefonu, že volá bezpečnostní odbor. Pár minut poté se vrací do kanceláře, poklidí si korektury na stole, rozhlédne se po místnosti, jako by nic, a říká, že její muž právě spáchal sebevraždu svítiplynem, že to jde domů vyřešit. Vzhledem k tomu, že vedoucí oddělení byl v té době odstraněn a hlavní šéf, Starej Liu, již byl označen za třídního vetřelce uvnitř Strany, nezbývalo jí než požádat o propustku veřejně. Následujícího dne ráno už všela svůj nástěnný leták, ve kterém se jasně distancovala od svého muže, jenž „sám sebe odřízl od lidu a Strany“.

„Přestaň, vždyť je to tak smutný,“ říká ti do ucha.

Ani ty nemáš nejmenší touhu, říkáš...

„Ale proč to všechno?“ ptá se znovu.

„Potřebovali nepřítel, bez něj si takový režim absolutní moc neudrží.“

„Ale nacismus je přesně totéž!“ rozčílila se vášnivě, „tohle všechno musíš napsat!“

Říkáš, že nejsi historik. Že tě historie nesežrala, považuješ za dostatečně štěstí, žádnou další daň jí platit nebudeš.

„No tak napiš jen svoji vlastní zkušenost, co jsi zažil jako jedinec. To se musí napsat, víš, jakou hodnotu to má?!“

„Další historický dokument? Počkej, až se jednou otevrou ty tisíce tun archivů, z toho, co bych napsal, pak zbude jen hromádka starého papíru.“

„Ale Solženicyn...“

Rovnou ji přerušuješ, ty nejsi bojovník ani vlajkonoš.

„Ale jednou se to všechno změní, nevěříš?“ Ona věřit potřebuje.

Říkáš, že ani prorokem nejsi, nežiješ ve vidinách, nečekáš vítací špalíry, za svého života se už nevrátíš, nemá smysl dál plýtvat oním málem života, co ti zbývá.

Tiše se omlouvá, opět vyvolala tvoje vzpomínky, rozumí tvé bolesti, to znamená i tobě, tomu taky nechceš rozumět?

Jednou ses dostal z pekla, říkáš, nemáš chuť se do něj zase vrátet.

„Ale měl bys o tom alespoň mluvit, ulevilo by se ti,“ její hlas velmi zjihl, chtěla by tě utěšit.

Ptáš se jí, jestli si někdy hrála s vrabci, nebo viděla, jak si s nimi hrají jiné děti. Vrabčák se takhle uváže za pařátek, druhý konec provázku se drží v ruce, on se snaží ze všech sil vzlétnout, jenže nemůže, takže sebou plácá sem a tam, nakonec zavře oči, znehybní a tam na tom provázku umře. Říkáš, že jako kluk sis jednou chytil kudlanku nábožnou se smaragdově zeleným tělíčkem, tenkými nožkami a ostnatými pařáty, které měla před sebou zvednuté jako šavle, když ale padne do dětských rukou a přiváže se na tenounkou nit, stačí ji jen malinko potrápít a hned se celá rozláme. Ptáš se jí, jestli také někdy zkoušela takové věci?

„Jenže člověk není žádný vrabec!“ namítá.

„Jistě, ani kudlanka nábožná,“ říkáš, „ale hrdinou také není, před mocí a násilím nemá obrany, může jen utéct.“

V pokoji je úplná tma, tak hustá, že se skoro hýbe.

„Přitiskni mě k sobě.“ Její hlas houstne a vláční, potrápila tě a teď ti zase dává trochu útěchy.

Přes noční košili svíráš její tělo, krev a mlíko, touha však v tobě neroste. Hladí tě svýma hebkýma rukama a dává ti vše, co je v ženě dobrého. Říkáš, že jsi celý rozrušený, nervově podrážděný, jen tak zavřít oči a uvolnit se, užívat si jejího laskání.

„Dobře, tak povídej o ženských,“ její hebký hlas tě dráždí u ucha jako milenka k tobě přivinutá, „chci říct, o ní.“

„O kom?“

„O té tvé ženě, nejmenovala se Lin?“

Říkáš, že to vůbec nebyla tvoje žena, jejím manželem byl někdo jiný.

„Ale byla tvou milenkou, mělš přece hodně ženských, ne?“

„Musíš přece vědět, že tehdy v Číně něco takového nebylo možné.“

A ještě dodáváš, že ona byla tvoje vůbec první, i když tomu asi nebude věřit.

„Milovals ji?“

Říkáš, že ona svedla tebe, že sám by ses do tak beznadějně lásky nikdy nepouštěl.

„Ještě na ni myslíš?“ ptá se.

„Markéto, k čemu je ti tohle vyptávání?“

„Chtěla bych vědět, jaké místo může žena mít v tvém srdci.“

Říkáš, že to bylo samosebou roztomilé děvče, zrovna odpro-movala, byla nádherná a – dá se říct – i sexy, v Číně bylo tehdy velmi málo žen, které se dokázaly malovat jako ona, nosila přiléhavé šaty a lodičky, na tu dobu velmi vyzývavě. Jako papalášská dcera si žila nadmíru dobře, byla namyšlená, rozmarná, chyběla jí jen špetka té romantiky. Zato tys žil jen ve svých knihách a vizích, běžná pracovní náplň tě krajně otravovala, vždy se ale našlo pár aktivistů toužících po stranické legitimaci a zodpovědné funkci, kteří po práci ještě pořádali studijní kroužky nad „Maovým dílem“ a všechny do nich lanařili, kdo se neúčastnil, stával se myšlenkově závadným. To však znamenalo, že své věci sis mohl psát až v devět deset večer, když ses vrátil na pokoj, ke

svému stolu, a tam ses ve světle lampy mohl ponořit do svých myšlenek, stát se konečně sám sebou. Den tě vrhal do jiného světa, a protože jsi ponocoval noc co noc, připadal jsi všem pořád ospalý, na schůzích jsi také podřimoval, přezdívali ti „Pan Sen“, ale i kdyby ti říkali třeba „Růženka“, tak by ti to nevadilo.

„Pan Sen, to je hezké jméno.“ Zasmála se, smích rozvlnil její nádherně plné prsy.

Říkáš, že pro tebe to byla alespoň dobrá zástěrka, jinak by na tebe přišli už dávno.

„Ona ti také tak říkala? Proto se do tebe zamilovala?“ ptá se.

„Možná.“

Říkáš, že tys k ní samozřejmě také něco cítil, a nešlo jen o fyzickou přitažlivost. Tys byl tehdy vůči studentkám docela ostřejší, ony šly za světlem a ze všech sil se snažily vypadat čisté jak andělé na nebi. Tys ale věděl, jak temné jsou tvé myšlenky, ta maličká milostná zkušenost, kterou sis zažil na vysoké škole, tě poučila. Kdyby nějaké děvče v myšlenkové zpovědi vyseptalo Straně nebo Svazu mládeže všechny ty podivné věci, které jsi říkal v soukromí, byl bys okamžitě odnesen na oltář a obětován.

„Ale zůstávaly ženami, ne?“

„Tys v tom prostředí nežila, nemůžeš rozumět.“

Ptáš se jí, jestli by se dokázala pomilovat se stoupencem naci-smu, jenž by se chystal odkrýt její židovský původ.

„Nacisty nesmíš zmiňovat!“

„Promiň, bylo to jen přirovnání, jednalo se o stejné psychologické rozpoložení“, vysvětluješ. „Ovšem Lin taková nebyla, také proto, že se těšila všem výsadám svojí rodiny, ona do Strany nechtěla, její otec, matka, rodina, to byla Strana, nepotřebovala tudíž hrát žádné divadlo a chodit se zpovídat tajemníkovi stranické buňky.“

Říkáš, že poprvé tě pozvala do jednoho vybraného, veřejnosti nepřístupného restaurantu, kam se chodilo jen na zvláštní povolení, samozřejmě, že zvala ona, bez té kartičky bys nemohl ani zaplatit, a tys byl celý nespůj.

„To je mi jasné,“ říká potichu.

Říkáš, že Lin chtěla, abys využil vojenského průkazu jejího muže, abyste spolu mohli zajít do hotelu uvnitř Letního paláce, určeného výhradně pro rozptýlení vysokých hodnostářů a jejich rodinných příslušníků, měl ses vydávat za jejího muže. A co kdyby mě kontrolovali, řekl jsi. To se nestane, ona na to, když tak si oblečeš jeho uniformu.

„Ta měla skutečně pro strach uděláno,“ šeptla.

Jenže ty, říkáš, jsi tolik odvahy neměl, v těch riskantních avatýrách jsi vždy znejistěl, což ti ale nikdy nebránilo v tom, aby ses s ní pomiloval. Poprvé to bylo u ní doma. Bydli v samostatném domě s velkým dvorem, žili tam ještě její rodiče a jeden stařík, který strážil bránu, zametal dvůr a podpaloval v kamnech, večer všichni chodili spát se slepicemi, na dvoře bylo vždy naprosté ticho. To ona z tebe učinila muže, ať je to, jak chce, za to si zaslouží tvůj vděk.

„Takže ji pořád miluješ,“ opírá se o loket a pozoruje tě ve tmě.

„To ona mě naučila.“

Jak si tak přehráváš všechny ty milostné scény, musíš přiznat, žeš miloval především to její úžasné tělo.

„A co tě naučila?“

Její vlasy ti přejíždějí po tváři, shlíží na tebe doširoka otevřené oči, jejichž bělmo k tobě matně září tmou.

„Přicházela stále s něčím, vdávala se přitom nedávno,“ říkáš, „mně bylo tehdy už taky přes dvacet, přesto jsem se ještě nedotkl ženy, není to směšné?“

„To neříkej, v té době byli v Číně puritáni všichni, já tomu rozumím...“

Její prsty si jemně hrají na tvém těle. Říkáš, že tys vůbec nebyl puritán, mělš strašnou chuť.

„Ty ses už tak dusil, že ses potřeboval odtrhnout, že?“

„Přesně, utrhnout se ze řetězu na těle ženy!“ říkáš.

„A taky jsi chtěl, aby se utrhla i ta žena, co?“ její sametový hlas ti zní u ucha, „tak si mě teď vojeď, jako bys vojížděl ty svoje Číňanky.“

„Koho?“

„No, Lin, nebo tu holku, jejíž jméno jsi zapomněl.“

Otáčíš se k ní a svíráš ji v náručí, nadzvedáváš její noční košilku a noříš se do jejího těla... „Až to budeš chtít pustit, tak klidně puštěj...“ „Čí je to tělo?“ „Tělo ženské, jakou jsi vždycky chtěl...“ „Nestoudné?“ „Copak tys nikdy nechtl?“ „Do těla, co se kurví?“ „Přesně tak.“ „A ty už ses někdy prodala?“ „Ano, a ne jednou...“ „Kde?“ „V Itálii...“ „A komu?“ „Tomu, kdo chtěl...“ „Taková nízkost!“ „Naopak, ty bys na to ani neměl, chci tě trápit...“ „Už je to minulost.“ „Ne, teď na tobě...“ „Do té hloubky?“ „Tam.“ „Hluboko, až úplně na dno...“ „Jenom, abych zajel až tam...“ „Chceš, abych tě stáhla, nebo ti ho mám vykourit? Celou si mě vystříkej, nestarej se...“ „Ty se nebojíš?“ „Čeho?“ „Že otěhotníš.“ „Nechám si to vzít.“ „Blázníš?“ „To ty se bojíš, kurvit by ses chtěl, ale ani to se pořádně neodvážíš, neměj strach, vzala jsem si antikoncepci.“ „Kdypak?“ „Když jsem byla v koupelně.“ „Než sis šla lehnout?“ „Ano, věděla jsem, že mě ještě ošoustáš.“ „Tak proč jsi mě tak dlouho trápila?“ „Neptej se, jestli chceš, tak si mě vezmi... to moje tělo...“ „Tělo děvky?“ „Já nejsem děvka.“ „Nerozumím.“ „Čemu nerozumíš?“ „Cos říkala.“ „A co jsem řekla?“ „Říkala jsi, že ses prodávala.“ „Tomu nemůžeš rozumět, to nechápeš, to nemůžeš vědět!“ „Jenže já chci rozumět všemu, co je v tobě!“ „Jestli mě chceš, tak si mě vezmi, ale neubližuj mi.“ „Tys tedy nebyla nikdy za děvku?“ „Ne, jenom za ženu, a tou ženou jsem se stala moc brzy.“ „Kdy to bylo?“ „Bylo mi třináct...“ „Nesmysl! Ty si vymýšlíš?“

Zavrtěla hlavou. Chceš, aby ti vyprávěla! Nesrozumitelně špitá něco o tom, že sama nic neví, ani nechce... Ona potřebuje bolest, v bolesti hledá rozkoš. Ty zase potřebuješ ženu, vylít se do jejího těla, vylít do ní svoji touhu i samotu. Říká, že ona též poznala samotu, tehdy zatoužila pochopit a taky za to zaplatila. Za lásku a slast? Ano, přesně tak, dávala jsem i platila. A prodávala se? Taky. Spouštěla se? Tím nejubožejším způsobem! Převrací se na tebe, a ještě než zavřeš oči, zahlédneš záblesk jejich očí ve tmě, chvíli poté otevíráš ústa k výkřiku...

Oči má otevřené dokořán, leží na zádech v Linině téměř ještě novomanželském loži, a přesto stále nemůže uvěřit, že to není sen. Lin, překrásná ve své nahotě, ho dlouze pozoruje, právě ho naučila být mužem. To ona ho dovedla z obývacího pokoje až do ložnice na konci chodby, stáhla ty těžké velurové záclony a rozsvítila jedinou lampu, vysokou stolní lampu ve tvaru vázy se žlutým stínidlem. Posadila ho ke stolu a ze zásuvky vytahuje velké album s pozlaceným okrajem, listuje fotografiemi ze svatební cesty do Beidaihe, všechny je pořídil manžel, je na nich často v šatech bez rukávů a s výstřihem, takže vystavuje paže, ramena i nohy, na jiných jí zase mokré plavky těsně přiléhají k tělu. V ten okamžik se k němu Lin naklání. Cítí hedvábný dotek vlasů na své tváři, otáčí se, rukama sevře její vosí pas, tvář vklíní mezi prsy, už cítí vlhodu vůni jejího těla, s palčivou nedočkavostí jí na zádech rozepíná zip, převrací ji na postel a zuřivě líbá, od úst, přes tvář, dolů ke krku až k bradavkám, vykukujícím z rozepnuté podprsenky. Přesně o tomhle snil, vzrušením nevěděl, co dělá, trhal ono jemně erotické prádlo, které nebylo běžně k dostání, jenže zůstal bez erekce, vstoupit do ní nemohl. Není kam spěchat, povídá mu opět Lin, rodiče v tuhle hodinu už spí, k ní do pokoje už nepřijdou a Ústav pro výzkum špičkových zbraní jejího muže se nachází daleko na západním předměstí, předpisy v armádě jsou přísnost sama, ten se jindy než na víkend doma neobjeví. V tu chvíli se potřeboval vymočít, Lin na sebe natáhne

šaty, vychází bosa ven a hned se vrací s umývadlem. On za ní nezapomíná zavřít dveře na západku, zvuk moči se však ve smaltovaném umývadle rozléhá tak silně, že i přesto má pocit zloděje na lupu. Pak zhasli světlo, Lin mu pomáhá z bot i ponožek, čeká, až ulehne zcela nahý na postel, a položí na něj pokrývku, jako ta mladá žena, o které snil, když byl kluk, vojenská ošetřovatelka na bitevním poli, jež o něj s velkou trpělivostí pečuje, svými hbitýma, jemnýma rukama mu čistí krvácející rány. V tom okamžiku dostává erekci, vyměňují si polohy a on už pod sebou drtí ženu naplněnou životem a energií, vykonává věc, jejíž důležitosti se v jeho životě doposud nic nevyrovnalo.

Z domu vyšel ještě před rozedněním, na dvoře byla ještě tma, temné nebe nad korunou starého tomelu začíná teprve modrat. Lin opatrně odtahuje západku na velkých těžkých vratech, které se se skřípěním otevírají. Protáhl se škvírou, otáčí se a už jen vidí, jak se za ním ty starodávné nýtované dveře opět zavírají, úzkými uličkami pak vyvádí své kolo. Nenasedá hned, poslouchá ozvěnu svých kroků rozléhajících se čtvrtí starých dvorců, kterými postupně prochází, o zpáteční cestě nijak nepřemýšlí. Kdyby se ho jeho spolubydlící, Starej Tan, nějak vypytał, bude si muset něco vymyslet. Jen co došel na hlavní třídu, ozvěnu jeho kroků postupně překrývají nejrůznější zvuky probouzejícího se města. Vesničané přivázející čerstvou zeleninu na vozech tažených osly, jejichž kopyta břitce vyzvánějí na asfaltové vozovce, k tomu hučení ventilátorů v obchůdcích se smaženými plackami a sójovým mlékem, vrzavé hrkání prvních trolejbusů a čím dál hustší zástup cyklistů a chodců. Nadechl se doslova z plných plic, ta svěžest mu působila náramnou radost, jako by pocítil klid i sebedůvěru.

V poledne zahlédl Lin v obrovské jídelně jejich organizace, měla na sobě blůzu s dlouhými rukávy, límec upnutý ke krku a na něm ještě lehký bavlněný šátek. Když její kolegové odešli od stolu, Lin na něj mrkla a spiklenecky mu povídá: „Mám úplně fialový krk, tvoje cucáky.“ Podle lehkého úsměvu na jejím skloněném obličejí mu bylo hned zřejmé, že výčitky to nejsou.

Opravdu těžko říct, jestli Lin miloval, nebo ne, v každém případě se od té chvíle lačně zamiloval do jejího překrásného těla. Měli pak další schůzky, k ní domů nicméně tak často nemohl. Když u toho byli i její rodiče, musel uctivě naslouchat jejich názorům na důležité státní záležitosti, takové lekci neunikl zkrátka nikdo. Před staříky se musel chovat vzorně, jako by sám pocházel z nějakého revolucionářského rodu, a k jejich potěšení vyslovit pár vět, kterým ovšem sám vůbec nevěřil. Teprve když oba zazívali a odešli z obývacího pokoje, Lin se na něj významně podívala, spustila řeč o nějakých nesmyslech z práce, a když pak v pokoji rodičů nastal dokonalý klid, vstal a hlasitě se s ní začal loučit. Lin ho z obýváku vyprovodila až na dvůr, tam už bylo zhasnuto, on se pokradmu vrátil do krytého podloubí a tam, opřený o sloup, čekal, až Lin zhasne v obývacím pokoji a u sebe v ložnici, teprve poté mohl proklouznout k ní do pokoje a radovat se s ní celou noc.

I tak se s Lin scházel nejraději venku, v parku či u městských hradeb, v keřích šeříku a jasmínu, na zem rozložil svoje sako nebo se jen tak opřel o strom a tam se ve stoje spářili, překotně a neurvale. Když Linin manžel odjel pracovně na nějakou základnu, vyjeli si oba, vždy v neděli ráno, na předměstí, do kopců Osmi velkých chrámů, a tam trávili celý den, scházeli až s posledními slunečními paprsky a zvedajícím se podvečerním větrem, tápali dolů šerem na poslední autobus, který je odvezl zpět do města. Někdy vlakem zajeli ještě dál, do Mentougou, naleziště *homo pekinensis*, nebo si jednoduše vystoupili na jakémkoliv nádražičku, ve kterém se vlak na minutu zastavil, a se zásobami jídla si vylezli na některý z kopců. Tam se na místě, které nebylo ze silnice vidět, na slunci a v horském větříku oddávali rozkoši, co jim síly stačily. V těchto okamžicích, když leželi ve vysoké trávě a pozorovali nad sebou zvolna plující mraky, když neměli žádné trápení či obavy z nebezpečí, když miloval on ji a ona jeho, pouze v těch okamžicích se cítil skutečně volný.

Lin byla o dva roky starší, hotová hořící koule, milovala žhavě, někdy tak, že z toho ztrácela rozum. On se ale ovládat musel, Lin,

ta si ráda hrála s ohněm, on byl nucen myslet na možné následky. Ona se vůbec nechtěla rozvádět, a i kdyby ji takový nápad přepadl, její rodiče by v žádném případě neschválili, aby se do jejich revolucionářské rodiny přiznal někdo s tak prachobyčejným původem, kdo není ani ve Svazu mládeže. Kromě toho byla jejich rodina díky manželovi pod ochranou armády, kdyby na něj přišlo do podniku udání, trest by nestihl Lin, ale jen jeho. V tu chvíli by si i Lin jistě uvědomila, že od své rodiny se jen tak neodřízne, kdyby s ním odešla žít obyčejný život, ztratila by svoje výsadní postavení. V té době začalo kromě zákona o manželství platit ještě nové nařízení, podle kterého zaměstnanci státních organizací mohli uzavřít sňatek nejdříve v šestadvaceti letech. V nové společnosti, zažívající den co den nevídaný pokrok, měly láska i manželství projít revolucí, tak to alespoň hlásal nový člověk, nové skutečnosti, nové divadlo a nový film, tentýž podnik na ona představení rozdával i lístky, nejtít na ně nebylo povoleno.

Jednoho dne si ho přímo zavolal tajemník ze sekretariátu ředitelky, obešel tím pravomoc vedoucího odboru i kanceláře, a říká mu, ať rovnou vejde do ředitelčiny pracovny, došlo mu, že se určitě nejedná o nic pracovního. Paní ředitelka, soudružka Wang Qi, žena středního věku, odměřeného, ale příjemného chování, sedí za svým širokým pracovním stolem, jenž již svou velikostí odpovídá jejímu hierarchickému postavení. Soudružka Wangová se zvedá, jde zavřít dveře od kanceláře, což je samo o sobě něco tak neobvyklého, že celý zneklidněl. Paní ředitelka ho pobízí, aby se usadil na dlouhou sedačku, sama si sedá do koženého křesla, tváří se u toho patřičně vstřícným způsobem.

„Mám teď tolik práce,“ říká a mluví pravdu, „že si nemám ani čas popovídat s vámi, nově příchozími studenty, jak dlouho už u nás pracuješ?“

Odpovídá.

„Už sis na práci u nás v podniku zvykl?“

Kývl hlavou.

„Slyšela jsem, že jsi velmi inteligentní, rychle jsi začal odvádět stoprocentní práci, a navíc ve volném čase píšeš.“

Ví všechno, na všechno má svoje donašeče, následuje už jen upozornění: „To však nesmí ovlivnit tvoji práci.“

Znovu ihned přitakává, ještě štěstí, že nikdo neví, co píše.

„Máš přítelkyni?“

Konečně řála do živého, srdce mu poskočilo, říká, že ne, jenže za chvíli už cítí, jak červená.

„Ale můžeme o tom zapřemýšlet, najít ti nějakou vhodnou partii,“ důraz padl na slovo vhodnou, „na sňatek je ale ještě brzo, když se oddáš práci pro revoluci, uvidíš, že i tvé osobní záležitosti se vyjasní.“ Říká to s takovou samozřejmostí, nenařušeným, klidným tónem, pohovor samotný je přitom součástí revoluční práce. Ona se s ním vůbec nebaví jen tak, zvedá se, ale ještě předtím, než opět otevře dveře, lehce pošouchne jeho pozornost: „Z reakcí našeho kolektivu se mi doneslo, že tvoje vztahy s Malou Lin přesáhly hranice důvěrnosti, ty ovšem musíš zůstat soudružské, když spolu lidé pracují, může se stát cokoliv, nicméně vždy musíme vzít v potaz možné následky. Naší organizaci jde především o váš zdravý vývoj, tím myslím vás mladých.“

Organizací má samozřejmě na mysli Stranu, důvodem, proč si právě s ním chtěla ředitelka promluvit, jsou přirozeně stranické souvislosti, a konečně návrat k Lin: „Je to velmi prosté děvče, moc vřelá k lidem, ještě neví, jak to na světě chodí.“

Všechny následky by samozřejmě padly na něj, tedy pokud by k něčemu došlo. Celý pohovor netrval déle než pět minut, bylo to ještě před začátkem Kulturní revoluce, ředitelčina muže tehdy ještě neoznačili za aktivistu černé protistranické kliky a sama soudružka Wang Qi se ještě nestala členkou antipartaje, svou funkci zastávala na přímý příkaz. Ať už se jednalo jen o nenápadnou narážku, varování nebo již napomenutí, vše mu došlo, než bys řekl švec. Jeho srdce se v té chvíli rozbušilo jako o závod, cítil, jak hoří ve tváři, ještě dlouho to pak rozdýchával.

Rozhodl se, že s Lin přeruší styky, počkal na ni po práci, dole u schodiště, vyšli spolu z hlavní budovy, věděl, že je někdo může pozorovat, potřeboval jim hodit rukavici, i když zároveň cítil, že

na to nemá sílu. Šli spolu po ulici, vedli svoje kola, jemu však ještě dlouho trvalo, než jí o tom pohovoru konečně řekl.

„No a co?“ nesouhlasí Lin, „ať nejdřív řeknou, co mají skutečně na mysli.“

Říká, že pro ni to možná nic neznamená, pro něj však nikoliv.

„Pročpak?“ Lin se zastavuje.

„Nejsme si rovni, v ničem!“ vyplivl svá slova.

„Jak rovni, nerozumím ti?!“

„Ovšem že nerozumíš, protože máš všechno a já nic.“

„Jenže já chci, aby se to změnilo!“

Říká, že on si žádné almužny nepřeje, není otrok! Chtěl vlastně hovořit o nesnesitelnosti svého postavení, o víře v život plný světla, v danou chvíli to ale nedokáže jasně vypovědět.

„Kdo tady z tebe dělá otroka?“

Lin se zastavuje pod pouliční lampou, upírá na něj oči tak, že přitahuje zraky všech kolemjdoucích. Pojdme si promluvit třeba do parku Jingshan, navrhuje. Po půl desáté už lístky neprodávají, zavírá se v deset, podařilo se jim ale vrátnému vysvětlit, že hned zase půjdou, a tak je tedy pustil.

Obyčejně, když se měli sejít v parku, tam spěchali na kole ihned po práci, na kopci si vždycky našli nějaký odlehlý hájek, odkud pozorovali, jak se ve městě rozsvěcují světla, to si Lin mohla v klidu stáhnout své hedvábné punčocháče, další z jejích okouzlujících věcí, přepychové zboží k dostání jen v obchodech určených pro členy aparátu, vyjíždějící za hranice, v obyčejných obchodech ani ke koupi nebyly. Tentokrát však nemají dost času vylézt nahoru, zastavují se ve stínu košatého stromu nedaleko od vchodu. On chtěl Lin jasně říct, že tenhle jejich vztah musí skončit. Jenže Lin se rozplakala a on neví, co s tím, chytá její obličej do dlaní, utírá z něj slzy, jenže ona pláče ještě víc, zajímá se. Políbil ji, objímají se jako dva milenci, kterým právě puká srdce. Nemůže si pomoci, líbá její tvář, rty, šíjí, na prsou i na podbřišku, jenže v tu chvíli se z tlampačů ozve: „Soudruzi rekreatanti, pozor, hlášení!“

Veřejné parky byly tehdy vybaveny silnými tlampači, ze kterých v uších zaléhalo, jen co spustily. Na státní svátky z nich od

rána do večera vyhrávaly revoluční písně, ve zbylém čase se používaly k nahánění posledních návštěvníků, když se park na noc zavíral.

„Soudruzi rekreatanti, pozor, hlášení! Je čas k opuštění našeho veřejného parku, brány se právě zavírají!“

Ty punčocháče pod šaty jí nakonec roztrhl, myslel, že je to naposledy. Lin se k němu těsně přitiskla, neovládala se, třásla se po celém těle. Naposledy to nebylo, jen v práci spolu od té chvíle neprohodili už ani slovo. Vždy, když se pak měli rozejít, stanovili si přesně místo následující schůzky, na jakém rohu, pod kterým stromem, kam nedopadá pouliční světlo. Na ulici pak jeli každý odděleně, s nejméně dvacetimetrovým rozstupem. Čím tajnější byla jejich setkání, tím více jim ta cizoložná láska chutnala a tím spíše si uvědomoval, že musí skončit, dříve či později.

12

Zvoní telefon, probudil ses, váháš, jestli to máš vzít.

„Určitě nějaká ženská, zapomněls na rande?“ dívá se na tebe svýma ospalýma očima, hlavu na polštáři, tvář obrácenou k tobě.

„To bude recepce,“ říkáš.

„Někdo klepal na dveře, když jsi spal,“ povídá mdlým hlasem.

Zvedáš hlavu, sluneční paprsek proniká těžkým závěsem a průsvitně bílou záclonou a dopadá na opěradlo křesla, škvírou pode dveřmi prostrčili dnešní noviny. Natahuješ ruku ke sluchátku, zvonění najednou ustalo.

„Už jsi dlouho vzhůru?“ ptáš se.

„Jsem úplně vyřízená, celou noc jsi chrápal.“

„Proč jsi mě neprobudila? Vůbec jsi nespala?“ Hladíš její oblá ramena, její tělo ti začíná být povědomé, jako by ti bylo čím dál blíže, jako ta její teplá vůně.

„Nechala jsem tě, když jsem viděla, jak hluboce spíš, už dvě noci ses pořádně nevyspal.“ Její pohled na dně hlubokých očních jamek se zastřel, kamsi mizí.

„Ty snad taky, ne?“ rukou kloužeš z jejích ramen dolů, nabíráš její prsy do dlaní, držíš je pevně.

„Ty mě chceš ještě šoustat?“ zeptala se bezduše s hlavou svěšenou.

„Co to říkáš! Markéto...“ Nevíš, co jiného říct.

„Když ses vyřádl, tak jsi na mě rovnou usnul, jak kus dřeva.“

„Tak to je průšvih, hotové zvíře!“

„To nic, zvířata jsme všichni, jenom ženská potřebuje víc takového toho pocitu bezpečí,“ chabě se usmála.

Říkáš, jak dobře se s ní cítíš, uvědomuješ si, s jakou velkomyslností se k tobě chová.

„Záleží na tom, s kým jsem, takovéhle pamlsky nedávám každému.“

„To je přece jasné!“ říkáš, že si velmi vážíš právě její dobroty.

„Stejně na mě jednou zapomeneš,“ říká ona, „pozitíří, vlastně ne, již zítra, už určitě bylo poledne, takže máme o den méně, zítra se vrátím do Německa, ty musíš do Paříže. My dva spolu žít nemůžeme.“

„My dva se ještě setkáme!“

„Jestli se my dva ještě setkáme, tak jenom jako přátelé, tvojí milenkou se stát nechci.“

Snímá ti ruku ze svého ňadra.

„Ale proč, Markéto?“

Sedáš si na postel, díváš se na ni.

„Ty máš ve Francii ženskou, jinak to není možné.“

V jejím hlase zaskřípalo. A ty nevíš, jakými slovy si ji zase získat. Sluneční paprsek již sklouzl ze zadního opěradla k bočnímu.

„Kolik tak může být hodin?“ ptáš se.

„Co já vím.“

„Sama máš jistě nějakého přítele. Nepovídej.“

To je všechno, nač se zmůžeš.

„Já s tebou nechci pokračovat v tomhle sexuálním vztahu, jsem ale přesvědčená, že můžeme být přátelé, dokonce dobří přátelé, nikdy by mě nenapadlo, že se to celé může najednou takhle zvrtnout.“

„Copak je?“

Říkáš, že ji miluješ.

„Ne, to neříkej, nevěřím ti, to při milování říká ženě každý mužský.“

„Markéto, ty jsi ale opravdu úplně jiná.“

Chtěl bys, aby trochu pookřála.

„To je jenom proto, že jsem Židovka, takovou jsi asi ještě neměl, co? Ty mě potřebuješ jenom na chvíli, jinak mi vůbec nerozumíš.“

Říkáš, že bys jí právě moc rád porozuměl, jenže ona mlčí jak zařezaná, sám jsi toho řekl již tolik, odmítá se ti otevřít, moc dobře si pamatuješ, co špitála, když jste se milovali.

„Ty chceš moje tělo, ne mě.“

Krčí rameny. Ty ale říkáš, že bys jí opravdu rád porozuměl, jejím životu, tomu, co nosí uvnitř, chceš o ní vědět všechno.

„Abys to pak použil v nějakém svém románu?“

„Ne, abych to použil k našemu přátelství, když už nemůžeme být milenci.“

Říkáš, že v tobě probudila tolik pocitů, nejen smyslných, všechny ty vzpomínky, které jsi dávno považoval za ztracené, obživly jenom díky ní.

„Ty sis jen myslel, žeš je zapomněl, ve skutečnosti sis je pouze nepřipomínal, bolest nikdy nesmažeš, to se nezapomíná.“

Leží na zádech, oči doširoka otevřené, bez stínů se jejich modrošedá barva zdá ještě sytější, na bělostné hrudi se uprostřed téměř nerozeznatelných dvorců tyčí růžové bradavky. Přikrývá se prostěradlem, nedívej se na mě takhle, říká, nenávidím svoje tělo, i to už při milování říkala.

„Jsi opravdu krásná, Markéto, i tvoje tělo je krásné!“

Říkáš, že máš rád takové ty ženské krev a mlíko z Klimtových obrazů, chtěl by ses dívat na její tělo ve slunečním světle, abys na ni dobře viděl.“

„Opovaž se otevřít ty závěsy!“ zastavuje tě.

„Ty nemáš ráda slunce?“ ptáš se.

„Nechci v něm vidět na svoje tělo.“

„Jsi opravdu zvláštní, nepodobáš se Evropance, spíš tak trochu Číňankám.“

„To je proto, že mě stále nechápeš.“

Říkáš, že bys ji opravdu moc rád pochopil, do morku kostí, nejen její tělo, nebo to, čemu ona říká tělo.

„Ale to přece není ani možné, člověk nemůže úplně pochopit druhého, a už vůbec ne muž ženu, pokaždé když si myslí, že se mu to daří, je zásadně vedle.“

„Jistě, klesáš mírně na mysl, oběma rukama sis podepřel hlavu, nepřestáváš ji pozorovat a zároveň si musíš povzdechnout. „Nedáš si něco k jídlu? Můžeme si nechat něco přinést nebo zajdeme do kavárny?“

„Díky, ale já ráno nejím.“

„Držíš dietu?“ ptáš se naschvál, „vždyť už je poledne!“

„Jestli chceš, tak si něco objednej, o mě se nestarej,“ říká, „já tě chci teď jen poslouchat.“

Dojalo tě to, políbils ji na čelo, rovnáš si polštář a uléháš zády těsně k ní, do jejího klína.

„Jsi tak něžný,“ říká mu, „mám tě ráda, dala jsem ti všechno, co jsi chtěl, jen se nechci propadnout moc hluboko, mám strach...“

„Z čeho?“

„Že mi budeš chybět.“

Je ti tak trochu smutno, už nic nepovídáš, v duchu si jen říkáš, že když už se taková žena naskytla, že bys s ní možná opravdu měl žít.

„Pokračuj, prosím, ve svém příběhu,“ přerušuje ticho.

Říkáš, že tentokrát budeš poslouchat ty ji, ať vypráví o sobě, o svém životě nebo o čem chce. Ona ale prý nemá, co by vyprávěla, tak zamotaný život jako ty určitě nemá.

„To, co si zažije každá z vás, by vystačilo na knihu.“

„To je možné, jenže pěkně nudnou.“

„Ale ty neobyčejné prožitky, které dokáže způsobit u druhého.“

Říkáš, že bys ji opravdu rád poznal, především její citění, celý její život, i její tajný život, důvěrná tajemství. Ptáš se jí:

„Je pravda, co jsi říkala, když jsme se milovali?“

„To ti říct nemůžu,“ ona na to, „jednou třeba, možná. Doufám, že si k sobě opravdu najdeme cestu, že se nejedná jen o sex, samotu totiž nesnáším ze všeho nejvíc.“

Říkáš, že ty se samoty nebojíš, to díky ní ses vyhnul vlastní záhubě, tebe vnitřní samota náhodou zachránila. Občas ale prahneš po tom, ponořit se do propastí ženy.

„Vždyť se nejedná o žádný pád, nahlížet na ženu jako na místo hříchu, to je jeden z mnoha dalších mužských předsudků, co je skutečně odporné, je používat někoho, aniž bys ho miloval.“

„A tys milovala? Nebo tě jen používal?“

Pokoušíš se ji zlákat k tomu, aby ti řekla svoje tajemství.

„Nejdřív jsem si myslela, že ano, potom mi došlo, že to byl jen podvod, když chlap chce dostat ženskou, řekne cokoli, co se dobře poslouchá, jak si užije, je se vším konec. Žena, ta zase neustále potřebuje tuhle falešnou představu, aby se měla pořád čím šidit. Já jsem teď pro tebe stále ještě čerstvá, dokud se mnou nenasytíš, to já dobře znám.“

„V srdci každého se skrývá ďábel.“

„Ty jsi alespoň trochu upřímný.“

„To není zcela jisté.“

Slabě se zasmála.

„Konečně ta pravá Markéta!“

Uvolnil ses a směješ se také.

„Pravá kurva, vid?“ povídá, sedá si na postel.

„To jsi ale řekla ty!“

„Laciné zboží, co se ti samo vetře až do pokoje?“

Podívala se ti do očí, zpříma, těm jejím modrošedým panen-kám však na dno nedohlédneš. Tu se začne smát, až se jí ramena škubou, i její prsy, velké jak hrušky na stromě, se pohupují. Máš na ni opět chuť, říkáš, povalíš ji na polštář, sotva však zavře oči, rozdrnčí se znovu telefon.

„Tak už to zvedni, ani se nenaděješ a budeš mít novou ženskou,“ povídá a odstrkuje tě od sebe.

Zvedáš sluchátko, známý tě zve, abys s ním povečeřel na Lamma Islandu, počkej, prosím tě, říkáš do sluchátka, zakrýváš ho rukou a ptáš se jí, jestli by nešla s tebou. Kdyby se jí nechtělo, klidně to přeložíš na jiný den, zůstaneš s ní.

„Nemůžeme být celé dny jen v posteli! Jinak se z tebe stane kostlivec a všichni tví kamarádi mi to budou vyčítat.“

Slézá z postele a odchází do koupelny. Dveře za sebou nezavřela, je slyšet hučení puštěné vody. Natahuješ se lenošivě na postel, jako by byla tvojí skutečnou polovičkou, pár, který už nic nerozdělí. Bezděky na ni voláš: „Markéto, ty jsi opravdu supr holka!“

„Pán dostal dárek, ale nějak se mu do něj nechce!“

Křičí, aby přehlušila vodu. A ty zase zpátky na ni, že ji miluješ! Ona říká, že by tě taky ráda milovala, má ale strach. Ihned se zvedáš, chceš za ní do koupelny, ale dveře jsou již zamčené. Na stole vidíš svoje hodinky, roztahuješ závěs, už jsou čtyři odpoledne.

Z metra vystupujete ve stanici Sheung Wan, mořský břeh lemuje hřeben přístavišť, vzduch je příjemně čistý. Lodě křižující záliv se oslnivě lesknou v zlatavém večerním slunci. Šaland s ponorem až téměř k palubě rozráží vlny stříkající bílé pěny. Budovy na tomto břehu zálivu nijak nezakrývají svůj železobetonový ráz, vystavují ho navenek, jejich obrysy jako by celé zářily. Dostávajíš chuť na cigaretu, chceš se přesvědčit, že to není žádná fata morgána, říkáš jí, že se tvá chodidla sotva dotýkají země, tiskne se k tobě a zlehounka se směje.

Pod ohromnou reklamou na cigarety Marlboro rozložili své krámky trhovci s jídlem. Hned za železnou brankou je však člověk jako ve Státech, všude samý zákaz kouření. Lidi se vrací z práce domů, každých patnáct nebo dvacet minut vyjíždí přívoz k některému z těch malých ostrovů, na ten, co má namířeno na Lamma Island, nastupuje hlavně mládež a také dost cizinců. Elektrický zvonek drásá uši, všichni přidávají do kroku, mají naspěch, ovšem spořádaně, jen co se dostanou na palubu, okamžitě usínají nebo si otevrou knížku, je takové ticho, že jediné, co je slyšet, jsou otřesy turbín. Loď opouští hlučné město a zástup mrakodrapů, jeden vyšší než druhý, pomalu ustupuje do dálky.

Zvedá se chladný větřík, trup lodi mírně vibruje, přichází na ni spánek, nejdříve se o tebe jen opírá, pak si ale skládá nohy na lavici

a lehá si ti rovnou do klína, i tobě je dobře. Usíná vzápětí, tak klidně a uvolněně, že je ti jí skoro líto. Na lodi se mísí všechny možné rasy, kromě zákazu kouření tady není žádný jiný nápis, jako byste ani nebyli v Hongkongu, ve městě, které za chvíli bude Čínou.

Tma kolem horní paluby postupně houstne, i ty se ztrácíš v nejasnostech, možná by ses s ní měl přece jen usadit na nějakém ostrově, naslouchat křiku racků, psát si pro radost, bez povinností, bez břemen a vyslovovat se jen k tomu, co sám vnímáš.

Scházíte do přístaviště, mnoho lidí už nasedá na kolo, na ostrově auta nejezdí. Lampy vydávají takové chabě žluté světlo, malá víska s úzkými uličkami, ve kterých se tísni jeden krámek na druhém, je tu docela živo.

„Co kdyby sis tu otevřel hudební bar nebo čajovnu, uživil by ses celkem snadno. Přes den bys psal nebo maloval, večer by ses věnoval podniku. Co říkáš?“ Vítá tě Dongping, malíř vysoké postavy se zarostlými tvářemi, z kontinentu přišel už před více jak deseti lety.

„A když na člověka padne únava, sejde na pláž a zaplave si v moři.“

Dongping vám ukazuje několik loděk a kánoí zakotvených dole v zátocě, pod kamenným schodištěm sbíhajícím po svahu, a vypráví o svém kamarádovi, cizinci, který si tu koupil starou rybářskou loď a teď v ní žije. Markéta utrousila, že se jí tady začíná líbit.

„Vždyť tady můžeš pracovat, máš bezvadnou čínštinu, a navíc angličtinu jako mateřský jazyk,“ povídá jí Dongping.

„Ona je Němka,“ říkáš.

„Židovka,“ opravuje tě ona.

„Narozená v Itálii,“ doplňuješ ještě.

„Znáš tolik jazyků! Dobře placenou práci bys našla u jakékoliv firmy. V tom případě bys asi bydlela jinde, ne tady, v Repulse Bay, na druhé straně hongkongského ostrova se na pobřeží i na stránkách prostírají celá sídliště přepychových bytů.“

„Markéta doslova nesnáší žít s šéfy pod jednou střechou, má ráda jenom umělce,“ říkáš za ni.

„Skvělé, tak to můžeme být sousedi,“ říká Dongping, „ty taky maluješ? Žije tady celá tlupa malířů, všechno jsou to kamarádi.“

„Dříve jsem malovala, jen jako koníček, nijak profesionálně, teď už je pozdě, abych se to opravdu naučila.“

Říkáš, žes netušil, že někdy malovala, ona ti okamžitě francouzsky odpovídá, že je ještě tolik věcí, které o ní nevíš. Jako by si od tebe v té chvíli vytvořila jistý odstup a zároveň důvěrný prostor, v němž si s tebou může povídat. Dongping říká, že on sám na žádné umělecké škole nestudoval, že ho úřady ani za malíře nepovažovaly, proto také odešel z kontinentu.

„Na Západě malíř žádné úřední potvrzení nepotřebuje a někdy ani na žádnou uměleckou školu nechce, jediné, co platí, je odbyt, jestli se jeho obrazy prodávají, nebo ne,“ podotýká Markéta.

Dongping říká, že jeho obrazy v Hongkongu žádný odbyt nemají, obchodníci po něm chtějí slátaniny napodobující impresionisty, podepisuje je vždy nějakým cizím jménem, většinou končí v galeriích na Západě, kupují to za velkoobchodní ceny, on se po každé podepíše jinak, ani neví, kolik jmen už vlastně má. Všichni se tomu smějou.

V obývacím pokoji na patře, kde má Dongping byt, hned vedle ateliéru, je hlava na hlavě, malíři, fotografové, básníci, novináři. Jediný cizinec, který žádné umění nedělá, je jeden mladý, velmi pohledný Američan, Dongping vám ho – vážnost sama – představuje jako kritika, přítele zde přítomné básnířky, která musela opustit Čínu.

Každý má v ruce tácek a hůlky, těmi si nabírají mořské plody vařící se v hrnci, živé sice už nejsou, přesto mají náramně čerstvou chuť. Dongping říká, že je koupil na ulici těsně předtím, než všichni přišli, nyní se uvnitř prskající lázně ani nehýbou, stočily se do klubička. Každý se chová jako doma, někdo chodí bos, jiní sedí na poduškách volně na zemi. Ohlušující hudba, smyčcový kvartet vyhrává naplno Vivaldiho Čtyři roční období. Jí se a pije, mluví páté přes deváté, bez společného tématu. Pouze Markéta se tváří vážně a zdrženlivě, její plynulou čínštinu ihned srovnává s těžkým cizím přízvukem toho amerického hochy. S Markétou však

přesedlal na angličtinu, už není k zastavení, i mladá básnířka začíná viditelně žárlit. Markéta ti potom řekne, že byl docela hloupý, a tak si s ním schválně pohrávala, aby se točil jenom kolem ní.

Nějaký umělec vypráví, jak je v rámci přestavby města a zachování společenského řádu vystrnadili z Letního paláce, z Východní či Západní vesnice, policie tam před dvěma roky zkrátka zakázala vstup a zapečetila vchody. Vyptává se tě na nejnovější umělecké proudy v Paříži. Každý rok se objeví něco nového, odpovídáš. On se věnuje bodyartu, doslechl ses, že v Číně si kvůli tomuhle umění dost vytrpěl, takže mu jen těžko budeš vysvětlovat, že na Západě již patří minulosti.

Všichni bezděky skončili opět u devadesátého sedmého, někdo říká, že v den slavnostního předání správy mezi Velkou Británií a Čínou a vstupu Lidově-osvobozené armády do Hongkongu mají všechny hotely nahlášen plný stav, do města se sjedou novináři z celého světa, někdo tvrdí sedm, jiný osm tisíc. Po skončení celé předávací ceremonie, říká další, prvního července ráno, na výročí založení Komunistické strany Číny, se britský guvernér odebere na vojenskou základnu a lodí opustí Hongkong.

„Proč ne letadlem?“ ptá se Markéta.

„Cestou na letiště by musel být svědkem všech těch oslav, asi by se tím moc nebavil,“ opáčí kdosi, vůbec nikdo se ale nesměje.

„A co budete dělat vy?“ zeptal ses.

„V ten den nikam nechodte, můžeme si dát mořské plody tady u mě, co říkáte?“ říká Dongping a pokouší se o úsměv, je v tom jistá velkomyslnost, vůbec se to nedá srovnávat s jeho dřívější prchlivostí, zřejmě taky zmoudřel.

Nikdo už nemluví, nesměje se, hudba se v tu chvíli zdá ještě hlasitější, Vivaldiho roční období už nikdo nepočítá.

„Však se nic neděje!“ vykřikl mladý Američan.

„Jak neděje?“ ozve se nespokojeně jeho přítelkyně a dodá: „Tvoje čínština je pořád tak nesrozumitelná.“

A on si ji k sobě jen přivine se slovy: „Můžeme se vrátit do Států.“

Po jídle tentýž mladík odněkud vytáhne špetku opia, za nehet malíčku by se vešla, a každému ji nabízí. Jenže už bude půlnoc,

my musíme stihnout poslední spoj zpátky. Místa je tu dost, Dongping na to, můžete přespát tady, ráno se ještě stihnete vykoupát v moři. Markéta říká, že už je unavená, navíc odlétá už zítra v poledne. Dongping vás znovu doprovází na přívoz, a když se s vámi loď začíná vzdalovat od břehu, zůstane stát zcela sám na molu a mává vám rozmáchlými gesty. Je to tvůj starý přítel už z Pekingu, říkáš Markétě, všemi pohromami jste si prošli spolu, vzácné přátelství. Jenže neumí žádnou cizí řeč, nemá kam jít. V Pekingu měl potahovačky s policií, pořádku se u něj scházela nějaká mládež, poslouchali hudbu, tančili, jenže sousedé měli za to, že se jedná o nějaké podvratné hnutí, a udali ho. Pak našel způsob, jak se dostat do Hongkongu, vaše setkání tady bylo svým způsobem i rozloučení.

„Drsné je to všude, život myslím,“ povídá Markéta zachmuřene. Opíráte se o palubní zábradlí, z moře fouká chladný vítr.

„Opravdu musíš zítra odjet? Nemůžeš zůstat ještě jeden den?“ ptáš se jí.

„Nejsem tak volná jako ty.“

Mořský vítr s sebou přináší kapky vody a vrhá vám je do obličeje, stojíš tam tváří v tvář dalšímu loučení, možná se jedná o velmi důležitý okamžik v tvém životě, jako by váš vztah nemohl skončit jenom tak, ale zároveň nechceš žádné sliby, nezbývá ti než říct: „Svobodu máme každý ve svých rukou.“

„To se snadno řekne, jenže já to nemám jako ty, mám nad sebou šéfa.“ Je najednou tak chladná, jako ten mrazivý vítr, co pleská od moře. Hladinu pokryla hustá vrstva tmy, probleskující světla ostrova už nejsou vidět.

„Řekni mi ještě něco zajímavého,“ asi má za to, že ti nějak pokazila radost, snaží se to napravit, „povídej, poslouchám.“

„A o čem mám mluvit? O březnovém vichru?“ Plácáš jen tak do větru, znovu tím svým uštěpačným tónem.

Všiml sis, že schoulila hlavu mezi ramena, je přece jen trochu zima, říká, vracíte se do kabiny. Ona, že se jí chce spát, díváš se na hodinky, do Hongkongu ještě půlhodina, říkáš, ať se klidně opře o tebe, sám máš pocit, že se samou ospalostí neudržíš na nohou.

13

Březnový vítr. Dobrá, proč ale březnový? A proč vítr? Na velké severočínské planině vládne v březnu ještě tuhá zima. Právě v jejích nekonečných bažinách, původním řečišti Žluté řeky, zakládali ti, které sem odsoudili k převýchově prací, zemědělské statky, takže pokud v té solné půdě klíčky přes zimu neuschly, mohly na jaře vyrašit první výhonky obilí. Nejvyšším rozhodnutím Nejvyššího vůdce se těmto pracovním zemědělským táborům dostalo názvu „kádrové školy 7. května“. Jejich bývalé osazenstvo, obyčejní trestanci, bylo vojenskou policií převezeno do pouští na Qinghaiské náhorní plošinu a nahrazeno zaměstnanci státních organizací, kteří v rudé metropoli neprošli čistkami.

„V kádrových školách 7. května se před třídním bojem nikdo neschová!“ Tuto novou direktivu přivezl vojenský pověřenec přímo z Pekingu, další prověrka, nazvaná podle „16. května“, postihla ohromnou skupinu kontrarevolucionářů, kteří se na všech úrovních všemi možnými i nemožnými způsoby snažili proniknout do masových organizací. Koho se jen dotkla, z toho se rázem stal aktivní kontrarevolucionářský element. A on se ocitl přímo v jejím středu, nejednalo se už jen o nějaké „zametání s podvratnými živly“ jako v počátečních kampaních, nyní mu skutečně hrozilo vyšetřování. Už tehdy však byl mazaný jako liška, v sebeobraně se naučil i kousat. Dokázal vycenit tesáky a tvářit se zuřivě, nemohl té rozlícené smečce dovolit, aby se na něj jen tak vrhla. Život, dá-li se toto nazvat ještě životem, ho naučil

stát se zvěří kdykoliv, i když nebyl nebezpečnější než liška, kterou již lovci drží v obklíčení, jediný chybný krok stranou a rozcupují ji na kusy.

V boji každého s každým, jenž se v posledních několika letech rozpoutal, má pravdu vždycky dnešek, z včerejší pravdy se stává lež, a kdo chce někomu ukázat, zač je toho loket, má po ruce hned celý seznam obvinění. Pokud byl někdo obžalován, pak na něm jistě bylo něco podezřelého, a pokud bylo něco podezřelého, pak byl jistě nepřítelem, to byl třídní boj, založený na pravidle: musíš zemřít, abych já mohl žít. Vojenský pověřenec ho tedy označil za jeden z ústředních cílů nastávajícího vyšetřování, čekalo se jen, až se masy dají do pohybu a soustředí na něj palbu. Tento postup mu byl dobře znám, věděl, že teď mu nezbývá nic jiného než co nejvíce oddalovat okamžik, kdy na něj dopadne pohroma, a tu už odvrátit nedokáže.

Ještě den předtím, než politruk prohlásil, že musí projít vyšetřováním, se s ním všichni bavili docela nevázaně. Podobně, jako se všichni společně stravovali ve stejné jídelně, kde pojídali stejnou kukuřičnou kaši a stejné knedlíčky z moučné směsky, spolu všichni také spali ve stejném skladu, na holé zemi, jako podestýlku jen vrstvu slámy tvořící jedinou dlouhatánskou postel, na níž bylo každému odměřeno čtyřicet centimetrů, ani o chlup víc, bývalé postavení nehrálo žádnou roli, nezáleželo na tom, kdo byl vysokým hodnostářem, kdo pomocnou silou, tlustý nebo hubený, starý nebo nemocný, jediné, co se odlišovalo, bylo pohlaví. Páry, které neměly v péči dítě, spolu žít nemohly, nebylo kde, všichni se ocitli pod velením vojenského pověřence, rozdělení do jednotek jako na vojně, do družstev, čet, rot a praporů. V šest hodin ráno se rozeřvaly tlampače, po budičku a dvaceti minutách určených na ranní hygienu se pod obrazem Nejvyššího vůdce shromáždili všichni k rannímu hlášení, odpovídali litanii zhudebněných vůdcových citátů, zvolali třikrát „Ať žije!“, mávajíce přitom *Rudou knížkou*, a odešli do jídelny na vývar. Poté se znovu shromáždili, půl hodiny naslouchali četbě jeho spisů a pak s motykami, lopatami přes rameno

vyrazili na pole, všechny postihl stejný osud, s čím tady ještě bojovat?

V den, kdy byl zproštěn fyzické práce, aby mohl sepsat sebekritiku, si připadal jak malomocný, nikdo se od něj nechtěl nakazit, báli se s ním i promluvit. Jenže on ani nevěděl, co přesně od něj chtějí, když zahlédl jednoho mladíka, s nímž vždy udržoval celkem dobré vztahy, jak vchází do ohrady se žumpou, vydal se za ním, a zatímco si rozepínal poklopec, špitl na něj co nejtíšeji: „Kámo, nevíš, co po mně chtějí?“

Kámoš ale začal suše kašlat, sklonil hlavu, jako by ho jeho činnost docela pohltila, a už se na něj nepodíval. A jemu nezbylo než záchodky opustit, i tam ho totiž sledovali, člověk, který ho měl na starosti, stál opřený hned za zdí a snažil se na něj nedívat.

Na shromáždění, určeném jemu na pomoc, tak tomu alespoň říkali, bylo použito veškerého skupinového nátlaku, jen aby člověk přiznal, že se dopustil chyb, chyba a zločin totiž znamenaly totéž. Z kolektivu se stala smečka psů, kam se prásklo bičem, tam bylo třeba se zakousnout, jen aby bič nedopadl na vlastní hřbet. Už v té době si zcela jasně uvědomoval, jak účinným nástrojem jsou masy, když se dostanou do pohybu.

Proslovy byly připraveny dopředu, bylo nutné, aby se stupňovala jejich říznost a výbušnost. Ještě předtím došlo na *Citáty předsedy Maa*, to pro srovnání s jeho vlastními slovy a skutky. A on si jen okázale položil zápisník na stůl a u každého si dělal podrobné poznámky, tímto úmyslným gestem chtěl dát všem najevo, že pokud se situace jednou změní, neušetří nikoho. Neustálé zvraty politických kampaní posledních let učinily z lidí hráče s revolucí, plné úskoků, vítězství bylo sice jen otázkou štěstí, ale kdo vyhrál, ten byl hrdinou, kdo prohrál, záštiplným zoufalcem.

Zapisuje si co nejrychleji, nesmí mu uniknout ani slovo, před nikým neskrývá skutečnost, že jediné, po čem touží, je den, kdy se všechno obrátí a on se pomstí, oko za oko. Nyní hovoří Tang, ten, který má pleš na hlavě a už, zdá se, senilní, rozhňuje se čím dál víc, cituje výhradně slova staříka Maa o boji proti

nepřátelům. Okatě pokládá pero, zvedne zrak k tomuhle Tangovi, jehož ruka třímající *Rudou knížku* se začíná třást, zřejmě se nechal unést, už se neovládá, mluví čím dál vášnivěji a silně přitom prská. On ten Tang byl totiž sám strachy pominutý, jako potomek velkostatkáře se totiž do té doby nesměl podílet na žádné masové činnosti, chtěl proto využít situace, aby se ukázal a připsali mu to k dobru.

I on si mohl vybrat pouze slabého jedince, který v té hrůze usiluje o přežití, začal proto prostě nadávat, zahodil pero a řekl, že takových shromáždění se on zúčastňovat nebude, a to do té doby, dokud se jeho případ nevyjasní, načež opustil betonovou sušící plochu, na níž schůzovali. Kromě několika vojskem pověřených rotmistřů a četařů patřila většina z té stovky členů jeho roty ke stejné frakci jako on, vycítil, že nálada k jeho odsouzení ještě neuzrála, a proto se uchýlil k tak riskantnímu chování a zároveň tím ujasnil pozici své frakce. Věděl samozřejmě, že nijak nezabrání osnování dalších zločinů, které mu budou kladeny za vinu. On zkrátka předtím, než ho lapí do svých sítí, odtud musí utéct.

A tak si to za soumraku namířil k jedné vzdálenější vesnici, když opouštěl bezpečnostní pásmo, uviděl do nekonečna se táhnoucí řadu betonových sloupů, kolem nichž se ještě ovíjely zbytky přesekaného ostnatého drátu.

Na kraji vesnice stála pec na pálení vápna, když procházel kolem, zahlédl několik vesničanů, jak uhlí naskládáné do výhně postříkují petrolejem, zakládají oheň, zanedlouho se odtud zvedal hustý kouř. Potom to celé zase zakryli, odpálili pár rachejtlí a odešli, všichni. On tam ještě chvíli postál, chtěl se přesvědčit, že mu ze statku není nikdo v patách.

Podvečerní světlo zesláblo, zbývá už jen narudlý kotouč zapadajícího slunce, budovy statku se postupně ztrácejí v nejasné dálce. Pouští se za zapadajícím sluncem, prochází řádky obilí, které ještě neměly čas se zazelenat, pokračuje dál, na bělavé půdě plné soli tu a tam vyrazí ještě chomáček suché trávy, bahnitá zem pod nohama je stále měkčí, vpředu se již rozkládá pás bažin. Z trsů zažloutlého rákosí se ozval křik divokých hus, západ zčervenal

krví, slunce pomalu zapadá do starého řečiště Žluté řeky v dálce. Večerní mlha houstne čím dál víc, on pod sebou cítí už jenom řídké bláto, nemá se ani kam posadit. Zapaluje si a přemýšlí, kde teď bude hledat svoje útočiště.

S nohama zabořenýma do bažiny dokuřuje cigaretu. Jediné, co mu teď zbývá, je usadit se v nějaké vesnici a tím pádem ztratit povolení k pobytu ve městě, které stále ještě vlastní, stát se nadobro vesničanem, na celý život, jenže to musí stihnout ještě předtím, než dostane nálepku nepřitele. On na venkově nikoho nezná, a jak si tak láme hlavu, vzpomene si zčistajasna na starého známého ze střední školy, Velkýho Ronga, toho sirotka, jenž před deseti lety odešel, už v prvním voji takzvaných študáků z města, „zakládat nový socialistický venkov“, později si v jednom okresním městě v jižní horské oblasti založil i rodinu. Kdo ví, možná, že se mu právě díky tomuhle kamarádovi z dětství podaří nalézt místo, kde ho mezi sebe přijmou.

Když se vrátil na noclehárnu, už se všichni věnovali důkladné tělesné hygieně a chystali se k spánku. Ti nejstarší a nejslabší leželi už dávno. On sám se zašel umýt ke studni, pod pokrývkou si ale vlézt nemohl, tolik času nemá, ještě ten večer musí do města poslat Rongovi telegram, tam a zpátky je to celých čtyřicet kilometrů, to se nedá do rána stihnout. Nejdřív se musí dostat do jedné vesnice, ležící mimo strážené pásmo, za Starým Huangem, bývalým kádrem, který byl kdysi také členem jejich frakce, a půjčit si od něj kolo. Zaměstnanci jejich závodu, kteří na venkov přijeli v doprovodu svých dětí nebo starých rodičů, byli totiž přiděleni k rodinám vesničanů po okolí.

Poslední světlo zhaslo a to byl signál, aby se okamžitě zvedla vlna silného chrápání. Jeho soused, starý činovník, se ve tmě pořád převracel, sláma pod ním neustále šustila, asi se v té zimě nedokázal zahřát a nemohl usnout. On staříkovi potichu povídá, že musí na latrínu, má zřejmě průjem. Doufal samozřejmě, kdyby se po něm náhodou sháněla noční ostraha, že jim takto odpoví. Měl za to, že ho starý pán nemůže udat. Než s ním bylo zahájeno šetření, vedl pracovní skupinu, v níž tomu starému muži

dával vždy ty nejlehčí úkoly, opravoval uvolněné násady u motyk, hlídal sušící plochu, aby vesničany ze sousedství nenapadlo přijít si nabrat třeba pytel zrní. Děda byl starý revolucionář ještě z Yan'anu, kvůli vysokému tlaku dostal sice od doktorů potvrzení, se kterým mohl ihned do zdravotního důchodu, jenže frakce, k níž se při kampaních přichýlil, nebyla po chuti vojenským pověřencům a ti ho poslali do kádrové školy.

Vesnicí se nesl štěkot psů. Starej Huang mu otevírá dveře, přes ramena přehozený jen vatovaný kabát, jeho žena zůstává pod dekou na peci, rukou utěšuje vystrašenou holčičku, ta se probudila a neustále pobrekuje. On překotně vysvětluje, do jak svízelné situace se dostal, že jim kolo před svítáním zase vrátí, nechce jim způsobit žádné potíže.

Na polní cestě vedoucí do města už dlouho nepršelo, pokrývala ji velmi silná vrstva prachu a zároveň byla plná výmolů, takže kolo při jízdě pořád poskakovalo. Pak se zvedl vítr a začal mu ten prach a písek vhnět do tváře, nemohl z toho vůbec dýchat, pcháá, tyhle písečné vichřice uprostřed noci, v březnu, na začátku jara...

Ještě na střední škole došlo jednou mezi ním a tímhle spolužákem, kterého chce žádat o pomoc, k debatě o smyslu života, všechno to začalo lahvičkou inkoustu. Ronga vychovávala jedna stará paní, vdova, bydleli docela blízko, po škole u něj často psával úkoly, poslouchali spolu gramofon. Rong hrál velmi dobře na dvoustrunné housle *erhu* a přímo zbožňoval housle, o jejich koupi však nemohlo být vůbec řeči, neměl ani na zvláštní prázdninová představení pro školáky, a ta byla nejlevnější. Když jednou koupil lístek navíc a Rongovi ho nabídl, rázně odmítl. Moc to nechápal, v takovém případě ten lístek propadne, povídá, až na to mu Rong řekl, že by mu stačilo jít do kina jednou, a už by se bez toho nedokázal obejít. K nim domů však Rong na housle hrát chodil, to neodmítal.

Jednou po úkolech si pustili desku, Čajkovského Smyčcový kvartet G dur, Rong se zaposlouchal, nic neříkal, zůstal jako opařený. I on si ještě teď docela přesně vzpomíná, jak dlouho ani

brvou nehnuli. A právě tu chvíli si on vybral, aby neočekávaně prohlásil, že by opravdu rád věděl, jakou barvu má inkoust v té lahvičce na stole, černou, nebo modrou? Rong povídá, že zcela přesně se tomu říká inkoustová modř. Jenže, odpověděl on, na tom, že je ta barva, kterou každý z nás vidí, modrá, nebo inkoustově modrá, se pouze shodujeme, je to věcí dohody, jedná se o nějaký společný název, a že barva, kterou každý z nás vidí, nemusí být nutně stejná. Rong s ním nesouhlasí, barva se nemění, ať už se na ni dívá, kdo chce. Jistě, on na to, barva se nemění, jenže nikdo z nás si nemůže ověřit, že barvu, kterou vidí, vnímají ostatní stejně. Nějaký působ, jak ji vyjádřit, povídá Rong, přece být musí. A on, že jediné, na čem se všichni shodnou, jsou slova „modrá“ a „inkoustově modrá“, ale že vjem, který se za každým z těch slov skrývá, totožný být nemůže. Jaké barvy je tedy inkoust v té lahvičce, ptá se ho Rong. To nikdo neví, odpověděl. Rong se na chvíli odmlčel a pak povídá, že z takových věcí na něj jde trochu strach.

Sytě oranžové paprsky odpoledního slunce dopadají na podlahu, vykreslují přírodní obrazce na fošnách, vydřených dlouholetým mytím, znenadání i jeho postihla ona Rongova hrůza, i jemu ta nepopíratelně opravdová podlaha, ozářená slunečními paprsky, zneskutečněla, skutečně je tak nepopíratelná, ozvaly se v něm první pochybnosti. Člověk tenhle svět pochopit nemůže, přitom existence tohoto světa zcela závisí na osobním vnímání každého jedince, když potom člověk umře, svět znejistí, nebo dokonce přestane existovat, a jaký význam v tom případě může život ještě mít?

On se pak dostal na vysokou školu, Rong se stal technikem a začal stavět malé vodní elektrárny na venkově, dopisovat si nepřestali, jejich debata trvala ještě nějaký čas. Jenže nové poznatky silně narušovaly to, čemu se naučili ve škole, zásadně se přičily jistému, nezpochybnitelnému ideálu služby lidu ve výstavbě nového světa. V té době dostal strach, že život zkrátka jenom mizí, onen smysl pro poslání a životní cíle jako by v tu chvíli ztratily jakékoliv opodstatnění. A dnes se i z tohoto prachobyčejného přežívání stávalo příliš těžké břemeno.

Víc jak půl hodiny se snažil dobouchat na okresní poštu, nejdřív to zkoušel u dveří, pak obešel i všechna okna směrem na ulici, konečně se rozsvítilo, někdo přichází otevřít. Vysvětluje, že je z kádrové školy, že má za úkol odeslat úřední dokument. Sepsat text telegramu ho ale stálo nesmírné úsilí, musel se uchýlit k nabubřelým frázím, ke kterým se státní zaměstnanci vyslaní na venkov zpravidla utíkali, a zároveň dát kamarádovi, s nímž se již léta nestýká, na vědomí, jak to všechno spěchá, že mu musí co nejdříve nalézt nějakou lidovou komunu, do které by se mohl začlenit, a bleskově mu telegrafem poslat doklad, že je do ní v hodnosti vesničana přijat. To všechno samozřejmě, aniž by u poštovního úředníka vůči své osobě vzbudil jakékoliv podezření.

Na cestě zpátky projíždí kolem nádraží, několik přízemních, prostinkých budov, nažloutlé světlo lampy nad opuštěným nástupištěm. Před dvěma měsíci ho vojenský pověřenec poslal spolu s dalšími deseti mladíky, snad proto, že je považoval za zdatnější, aby se na nádraží ujali velké skupiny dalších zaměstnanců od nich z podniku, obyčejných pracovníků, ale i vyšších kádrů a jejich rodin, staří, nemocní, ani děti, nikdo odjezdu neunikl, zvláštní konvoj se skládal z několika desítek vagonů, celé nástupiště pokrývaly lůžkoviny, zavazadla, stoly, židle, šatníky všeho druhu a další nábytek, k tomu ještě velké džbány s nasolenou zeleninou, jako kdyby se jednalo o nějaké uprchlíky. Vojenský pověřenec to nazval „válečnou evakuací“, pohraniční ozbrojené střety se Sověty na řece Amuru daly Pekingu pocítit pronikavou chuť střelného prachu, takže i kádrové školy obdržely „přípravný mobilizační rozkaz číslo jedna“, vydaný zástupcem velitele ozbrojených sil Lin Biaem.

Jedna z těch hliněných nádob se při vykládání roztříštila, solný nálev se rozlil, celé okolí naplnila vůně nakládané zeleniny. Stařík, jenž původně hlídal bránu na zadním dvoře jejich podniku, spustil s odkazem na svůj dělnický původ celou spršku nadávek, nikdo nevěděl, komu přesně nadával, ale nikdo mu ani nebránil, bylo jasné, že právě přišel o svoji zásobu nakládané

zeleniny na celou zimu. Každý jen hlídal u statků své rodiny, hlavu zamotanou do šál, aby se uchránil před mrazivým větrem, vyčkával v tichosti na svých kufrech a krabicích, až zavolají jeho jméno a přidělí ho do jedné z vesnic v okolí. Dětem kvůli mrazu fialověl obličej, plakat se však neodvažovaly, jenom poňňukávaly u dospělých.

Před nádražím se tlačilo víc jak tři sta žebříňáků, vyslaných několika lidovými komunami, vzduchem se neslo ržání mul a prásání bičů, živo bylo víc než na jarmarku. Někteří vesničané se postavili na vůz a vyřvávali jména z jim přiděleného seznamu, další se prodírali mezi kárami a na celé kolo svolávali ty, které si měli odvézt. Uprostřed žebříňáků a mul se zastavilo i nevelké auto pověřence Songa, ten s jasně červeným odznakem na čapce a vojenským kabátem na ramenou vylézá konečně z auta, sápe se na nástupiště a ještě na dřevěnou bednu, odkud začíná rozdávat naprosto pomatené rozkazy. Pověřenec Song, vedoucí kádrové školy, začínal jako plukovní trubač, revolučních zkušeností možná neměl mnoho, zato si však prošel bitevním polem, s kárami těch vesničanů ale nijak nepohnul, naopak, bylo to čím dál horší.

Začalo se v poledne, před soumrakem nakonec každý odjel na svém voze, na nástupišti přesto zůstaly hory nábytku a dřevěných beden, které se už nikam nevešly. On a několik jeho kamarádů dostali od vojenského pověřence za úkol je hlídat. Všichni se šli schovat před větrem do čekárny, on sám si z beden a šatníků postavil úkryt, pak si koupil láhev pálenky a dva knedlíčky z kuříčného těsta, tvrdé jako rampouch, zalezl si do rohu zakrytého plachtou, odkud pozoroval žluté světlo na nástupišti, a také myslel na to, že kdyby se oženil, pořídil si ženu a dítě, mohl by teď jako ti ostatní bydlet u vesničanů. Práce na poli byla všude stejná, tam by měl alespoň místnost jenom pro sebe, vypadl by z noclehárny, kde každý špehuje každého a kde se člověk bojí promluvit i ze spaní.

Vzpomněl si na to, jaké to bylo ještě loni, předtím, než vojsko ovládlo továrny a školy, když se bojovalo úplně všude, na noc strávenou na řece Yangzi, v jednom penzionu pod hrází, s tou

studentkou, která chtěla utéct a neměla kam. „My a celá naše obětovaná generace...“, taková slova se mu dokonce nebála napsat do dopisu, sama už zřejmě složila zbraně.

Doba bojů právě skončila, všude však zbyli nepřátelé, byla doba, kdy se všude zakládalo k obraně, ubránit se však nemohl nikdo. I on se již dostal za bod, odkud nebylo návratu, myslel už jen na to, jak si zařídí bydlení na vesnici, najde si nějakou ženu a na další bláhové myšlenky zapomene, konečně i téhle možnosti by bylo nejlepší se vzdát.

Šlapal zpátky do vesnice, aby to stihl, než se rozední. Huangovi celou noc oka nezamhouřili, oba byli už oblečení, v kamnech, co si přivezli z Pekingu, hořel oheň, uvnitř už začalo být teplo. Huangova žena mu připravila nudle a nabídla mu, že k nim ještě uvaří polévku. On neodmítl, vždyť včera ani nevečeřel a těch čtyřicet kilometrů ujel velmi rychle, hlady přímo šilhal. A tak ho tam oba pozorovali, jak do sebe souká celou mísu těstovin. Předtím, než vyšel ze dveří, k nim ještě mávl rukou a dodává, že u nich nikdy nebyl. A oni opakují po něm, samozřejmě, nikdy u nich nebyl, nikdy. Co mohl, vykonal, to další je vždy už jen otázkou štěstí.

14

„To znamená, že se jim vlastně nikdy nepodařilo udělat z tebe nepřítel?“ míchá si lžičkou kávu v šálku, odvažuje se k otázce.

„Pokaždé jsem jim nějak unikl, vždycky o vlásek,“ co jiného můžeš také říct?

„Ale jak?“ ptá se, pořád jakoby nic.

„Víš, co jsou mimikry?“ na tváři se ti objevuje úsměv, „jak zvíře vycítí nebezpečí, dělá buď mrtvého, nebo se nějak hrozivě zatváří, v každém případě si musí zachovat chladnou hlavu. Naopak, s tím největším klidem vyčkává na pravou příležitost k útěku.“

„Takže ty jsi vlastně liška všemi mastmi mazaná?“ usmála se zlehka.

„To jsem,“ přiznáváš, „v obklíčení smečky musíš být dokonce ještě mazanější, jinak by tě rozcupovali na kusy.“

„Zvířata jsme všichni. Ty i já, všichni.“ V jejím hlase zazněla bolest, „ale zvěř snad nejsi.“

„Když se kolem začne šílet, stane se zvíře z každého, to je nutnost.“

„Z tebe taky?“ ptá se.

„Co tím myslíš?“ tážeš se na oplátku.

„Nic zvláštního, jen se tak ptám,“ klopí přitom oči.

„Pokud si ale chce člověk v sobě zachovat alespoň něco nedotčeného, musí najít způsob, jak z toho bojiště vypadnout.“

„A jde to vůbec?“ spolu s otázkou oční víčka opět zvedá.

„Markéto!“ přestal ses usmívat, „ne bavme se už o čínské politice, zítra se musíme rozloučit, tak se můžeme bavit i o něčem jiném, ne?“

„Ale tady není řeč o Číně ani o politice,“ ona na to, „já chci vědět, jestli se i z tebe někdy stává zvíře?“

Zamyslel ses a odpovídáš: „Ano.“

Neříká nic, jen naproti tobě sedí a dlouze se na tebe dívá. Když jste se z Lamma Islandu vrátili do hotelu, řekla ti ve výtahu, že se jí ještě nechce jít spát, doprovodil jsi ji tedy do tohoto baru s příjemným osvětlením a jemnou hudbou, na druhém konci sedí u skleničky ještě jeden pár. Ona do své kávy, do toho mála, co jí v šálku zbývá, žádný cukr nepřidala, přesto v ní čas od času zamíchá lžičkou, zdá se, že chce mluvit o věcech, o kterých předtím, v posteli, mluvit nechtěla. Tamti dva, možná milenci, volají na obsluhu a patří, pak zavěšeni do sebe odcházejí.

„Dáš si ještě něco? Tady pán vypadá, že chce zavírat,“ mluvíš o číšníkovi.

„Zveš mě?“ zvedla obočí, takovým zvláštním způsobem.

„Ovšemže, co je to za otázku?“

Objednala si dvojitou whisky a ptá se: „Dáš si se mnou?“

„Proč ne?“ Objednáváš si totéž.

Číšník v motýlku zůstává dokonale úslužný, přesto k ní sklouzl pohledem.

„Mám chuť se pořádně vyspat,“ vysvětluje ona.

„To sis neměla dávat tu kávu,“ upozorňuješ ji.

„Jsem vyčerpaná, znavená životem.“

„Co to povídáš, jsi stále mladá a tak půvabná, tohle jsou pro tebe ta nejlepší léta, člověk si je musí užívat.“ Těch pár slov stačí, aby tě opět naplnila touhou, chytáš ji za paži.

„Nenávidím se, nenávidím svoje tělo.“

Zase to tělo!

„Už sis ho taky užil, nebyl jsi první a asi ani poslední,“ řekla, chce se ti vymknout.

I tvoje vzrušení již pominulo, odtáhlš ruku a povzdechl si.

„I já bych se chtěla stát zvířetem, ale nedokážu uniknout...“
říká a sklání při těch slovech hlavu.

„A čemu?“ konečně je řada na tobě, je to přece jenom snazší,
když vyslychá žena, končí to pokaždé špatnou náladou.

„Nedokážu uniknout, uniknout osudu, nedokážu uniknout
tomu pocitu...“ pořádně si upila a zvedá hlavu.

„Co je to za pocit?“ Natahuješ ruku, abys nadzdvihl loknu je-
jích hebkých vlasů, chceš jí vidět do očí, ona si je ale odhrnuje
sama.

„Ženský, takový ženský pocit, tomu ty nemůžeš rozumět.“
Opět se zlehka usmála.

Zřejmě to její trápení, napadlo tě, pozorně si ji prohlížíš a ptáš
se: „Kolik ti tehdy bylo?“

„Bylo mi,“ na chvíli se odmlčela, „třináct.“

Číšník se naklání nad pultem, asi připravuje účet.

„To je opravdu brzo,“ říkáš, něco ti svírá hrdlo, zvedáš sklenku,
zhltněš velký doušek, „pokračuj prosím!“

„Já o tom nechci mluvit, nechci mluvit o sobě.“

„Ale Markéto, sama sis přála, abychom se navzájem poznali,
aby nešlo jenom o sex, vyžadovala jsi to, tak co ještě zatajovat?“
odpovídáš s výčitkou v hlase.

Na chvíli se odmlčela a pak: „Zrovna začínala zima, bylo za-
taženo... V Benátkách není pořád jen slunečno, i turisté zmizeli
z ulic.“ Její hlas jako by přicházel z velké dálky. „Z okna, které bylo
velmi nízko, jsem viděla na moře, nebe bylo tak šedivé, když si
člověk sedl na parapet, měl výhled na kupole baziliky...“

Velikým oknem se zadívala ven, na živý rej světla na černočer-
né hladině moře.

„Co bylo s těmi kupolemi?“ pobízíš ji.

„Nic, já viděla jen na to šedé nebe,“ a dodává, „byla jsem pod
parapetem, v ateliéru měl kamenné obklady, byla tam sice elek-
trická kamínka, ale na těch kachlích byla strašná zima, tam mě
znásilnil, ten malíř.“

Nadskočil jsem.

„Určitě tě to ohromně vzrušuje, nemám pravdu?“ Zvedá sklenku a těma svýma šedomodrýma očima tě skrze ni pozoruje. Jako by zároveň sledovala čistotu alkoholu uvnitř.

„Vůbec ne,“ říkáš, že bys jenom rád věděl, „jestli k němu pociťovala, předtím nebo potom, alespoň nějakou náklonnost?“

„Já jsem tehdy vůbec nic nechápala, ještě jsem nevěděla, co se mnou dělal, jen jsem zírala na to šedé nebe, jediné, na co si vzpomínám, byly ty ledové kachličky, teprve až po dvou letech, když se mi začalo tvarovat tělo a stala se ze mě žena, až pak mi to došlo. Proto nenávidím svoje tělo.“

„Ale ty ses do jeho ateliéru během těch dvou let ještě vracela, ne?“ vyzvídáš.

„Už si moc nevzpomínám, začala jsem se ohromně bát, z těch dvou let si ale vůbec nic nepamatuji, vím jenom, že mě zneužil a že jsem měla hrůzu z toho, že se to někdo dozví. To on pořád chtěl, abych za ním přišla do ateliéru, matce jsem se to taky bála říct, byla nemocná. My jsme v té době byli moc chudí, rodiče se rozešli, otec se vrátil do Německa a já jsem nechtěla zůstat doma. Ze začátku jsme za ním chodily ve dvou, ještě s jednou stejně starou holkou, dívat se, jak maluje. Říkal, že nás naučí malovat, od skici...“

„Pokračuj,“ čekáš, až se zase rozmluví, pozoruješ, jak otáčí sklenkou, právě upitá tekutina zanechává na stěnách sklenice stopy, někde silnější, jinde slabší.

„Nedívej se na mě tak, stejně nemůžu říct všechno, já bych to chtěla jen líp pochopit, mám v tom takový zmatek, třeba nedokážu říct, proč jsem tam pak ještě šla...“

„Neříkalas, že tě měl učit malovat?“ připomínáš.

„Ne, on říkal, že chce malovat mě, že jsem krásně štíhlá, byla jsem v té době útlá, rostla jsem právě do výšky, vyvíjela jsem se a on se mnou pořád hýbal, říkal, že mám neobyčejně krásné tělo, ještě jsem neměla tahle svoje prsa. Zkrátka mě strašně chtěl malovat.“

„To znamená, že... jsi souhlasila?“ Zkoumáš ji, chtěl bys celé té věci přijít na kloub.

„Ne...“

„Teď se ptám na to, jestli jsi souhlasila, stát mu modelem, a ne na tu věc, po tom znásilnění,“ vysvětluješ.

„Ne, nesouhlasila jsem nikdy, ale svlékl si mě pokaždé...“

„Předtím, nebo až potom?“

Rád bys věděl, jestli předtím, než ji znásilnil, souhlasila, že mu bude stát modelem.

„A tak to chodilo celé dva roky!“ vyhrkla a napila se.

„Jak takhle?“ pořád doufáš, že už ti jasně odpoví.

„Jak jak takhle? Znásilnění je znásilnění, co bys ještě chtěl? Nebo tomu snad nerozumíš?“

„Neznám to ze zkušenosti.“

Raději si také lokáš alkoholu a snažíš se myslet na něco jiného.

„Celé dva roky,“ svrátila silně obočí a roztočila opět svoji sklenku, „mě takhle znásilňoval!“

To znamená, že pak už ho neodmítala. Nedá ti to a ptáš se: „A jak to tedy skončilo?“

„Já jsem na tu holku narazila v jeho ateliéru, úplně na začátku jsme tam chodily spolu, znaly jsme se už dávno a také jsme se často stýkaly, ale po tom, co mě znásilnil, jsem ji už v ateliéru nikdy neviděla. Jednou, to už jsem se oblékla a byla na odchodu, jsem ji potkala na chodbě, chtěla se mi vyhnout, zrakem ale sklouzla na mé tělo, změřila si mě od hlavy k patě, pak se jen otočila a beze slova odešla, ani mě nepozdravila. Já jsem na ni pak volala jménem, ona zrychlila krok, odvrátila hlavu a utekla ze schodů. Když jsem se otočila, viděla jsem jeho, jak stojí na prahu ateliéru a neví kudy kam, a tehdy mi to došlo, všechno!“

„Co ti došlo?“ pokračuješ.

„Že znásilnil i ji,“ řekla, „že během těch dvou let znásilňoval mě, a ji taky!“

„Ale ona, no ta holka,“ říkáš, „třeba souhlasila, třeba ho taky chtěla, možná že jenom žárlila...“

„Ne, samozřejmě, ty tenhle pohled nemůžeš pochopit! Já mluvím o tom jejím pohledu, když si měřila celé moje tělo, a já se začala nenávidět, nejenom ji, v jejím pohledu jsem totiž uviděla

sebe a skrze nenávisť k ní jsem začala nenávidět i tohle svoje ženské tělo, příliš brzy ženské.“

Chvíli nic neříkáš, zapaluješ si cigaretu. Světla města za obrovským oknem září do noční prázdnoty, chomáče šedobílých mraků utíkají jakoby velkou rychlostí vpřed. Světla v předním sále už do jednoho zhasla, zbývají už jen ta, která vám visí nad hlavami.

„Neměli bychom už jít?“ ptáš se s pohledem upřeným na nedopité sklenky s whiskou.

Kopla do sebe tu svoji a usmála se na tebe, je vidět, že je už trochu zmámená alkoholem, dopíjíš tedy také, to kvůli ní, na rozloučenou, říkáš.

Vracíte se do pokoje, snímá si sponu, rozpouští si vlasy a ptá se: „Chceš mě ještě ošoustat?“

Nevíš, co máš říct, jaké je správné rozhodnutí, sedáš si na kulatou židli u stolu.

„Kdybys opravdu chtěl...“ šeptá s úšklebkem na rtech, svléká si tiše šaty, rozepíná podprsenku, stahuje si hedvábně černé punčocháče i kalhotky, lehá si na postel přímo před tebe a ty ji vyjeveně pozoruješ, vypadá trochu opile a tak trochu jako dítě. Ani se nehýbeš, ani šoustat s ní teď nemůžeš, spíš k ní cítíš jakousi něžnou lítost, dostáváš chuť projevít zas svoji škodolibost, ptáš se jí proto velmi odtažitě:

„Dával ti peníze?“

„To mluvíš o kom?“

„O tom malíři, stála jsi mu modelem, ne?“

„Ze začátku mi to několikrát nabízel, já jsem ale odmítla.“

„A potom?“

„Ty opravdu musíš vědět všechno, že?“ říká chraplavě.

„Samozřejmě,“ povídáš.

„Už teď toho víš až moc,“ říká unylým hlasem, „musím si také nechat něco pro sebe... Od té doby, co mi umřela máma, jsem se do Benátek nevrátila.“

Nevíš, kolik z toho, co říká, je pravda, a kolik toho zamlčela. Říkáš, že je velmi inteligentní žena, to jí může být útěchou, ale také tak trochu výmluvou.

„A k čemu je to člověku dobrý, že je inteligentní?“

Právě spřádá svoji síť, do níž tě chce polapit. Jediné, čeho si žádá, je láska, zatímco ty toužíš po svobodě. Tu si držíš pevně v dlani a i za to málo svobody jsi již musel příliš draze zaplatit. Přesto se od ní nedokážeš odtrhnout, vtáhla tě do sebe, vstoupil jsi do jejího těla, chceš ale ještě dál, proniknout do jejího srdce, do těch tajuplných míst. Zrakem se vpíjíš do toho skvostného, zcela nahého těla, zvedáš se, ona k tobě ale znenadání stočí hlavu a říká:

„Hezky tam sed' a ani se nehni! Můžeme takhle sedět a povídat si.“

„Až do rána bílého?“ ptáš se.

„Dokud budeš mít co říct, tak povídej, já tě budu poslouchat!“

Její hlas zní jako rozkaz a zároveň úpěnlivá prosba, zpod které prosvítá její kouzlo, ta hebká něha, kterou nedokáže zadržet. Potřebuješ cítit její reakce, říkáš, jinak bys mohl taky mluvit do prázdna a ani nevědět, že třeba usnula, cítil by ses jako ztracený.

„Tak dobře, tak se také svlékni! Budeme se milovat jen očima!“

Kucká smíchy, sedá si do hlavy postele, polštář vklíněný za zády, stehna roztažená, tobě přímo na očích. Svlékáš se, váháš, jestli se přiblížit.

„Kdepak, sed' hezky na té židli, sem nechod!“ rozkazuje.

Posloucháš, sedáš si nahý naproti ní.

„Já se na tebe chci taky dívat, cítit tě,“ povídá.

Říkáš, že takto se spíš vystavuješ ty jí.

„A co je na tom špatného? Mužské tělo je přece taky sexy, jen aby tě neubylo.“ Koutky úst se jí v tu chvíli povytáhly, jako by ji ta nezbednost uspokojovala.

„To má být odplata? Hledáš odškodnění, co?“ popichuješ ji, je jasné, že přesně o to jí jde.

„Ale ne, ty si o mně teda myslíš pěkné věci...“ hlas jí v tu chvíli potáhla vrstva sametu. „Jsi tak jemný,“ říká a z jejího hlasu nyní prosvítá spíše bolestná výčitka. „Když ty jsi idealista, žiješ stále ještě ve snu, v těch svých naivních představách.“

Říkáš, že ne, že žiješ pouze v daném okamžiku, že v žádnou lež o budoucnosti už věřit nebudeš, jediné, co potřebuješ, je život ve skutečnosti.

„Ty ses k ženě nikdy nechoval násilně?“

Na chvíli ses zamyslel, ale nakonec říkáš, že nikdy. Samozřejmě, sex a násilí jsou na sebe vždycky napojeny, ale to je úplně něco jiného, oba partneři s tím souhlasí, přejou si to, v tomto smyslu jsi nikdy nikoho neznásilnil. Ptáš se jí, jestli muži, které měla, byli všichni násilníci.

„To určitě ne..., ale pojďme se bavit o něčem jiném.“

Otáčí obličej na druhou stranu, tlačí na polštář. Nevidíš už, jak se tváří. Přesto říkáš, že ten pocit, jako by tě někdo znásilnil, jsi už zažil, znásilnění politickou mocí zůstává hluboko v tobě. Rozumíš jí, rozumíš té úzkosti, kterou nelze setřást, tomu smutku a nátlaku, které nemají se sexuálními hrátkami nic společného. Byls na tom podobně a trvalo to dlouho, nejdříve bylo nutné, aby ses vůbec začal svobodně vyjadřovat, teprve potom sis mohl naplno uvědomit, že se jednalo o jistý druh znásilnění, naprosté podmanění vůli druhého, neodvratitelnosti jejich vyšetřování, neodvratitelnosti toho, co jsi měl podle nich říkat. Nejdůležitější bylo uchránit si svoje nitro, niternou důvěru v sebe sama, jinak se člověk úplně rozpadl.

„Jsem strašně sama,“ povídá ona.

Říkáš, že tomu rozumíš, chtěl bys k ní blíže, utěšit ji, ale máš strach, aby si nemyslela, že ji chceš zneužít.

„Ne, tomu ty nerozumíš, tomu žádný muž nemůže rozumět...“ Jejím hlasem se nese žal.

Něco tě nutí říct, že ji miluješ, alespoň v ten daný okamžik skutečně cítíš, že ses do ní zamiloval.

„Neříkej to slovo, tak snadno se řekne, každý chlap ho má hned plnou pusu.“

„Co ale potom říkat?“

„No, co chceš...“

„Třeba že jsi děvka?“ ptáš se.

„Abys zas rozdmýchal touhu?“ řekla a vrhla na tebe zubožený pohled.

Potom řekla, že nebude žádnou sexuální hračkou, naopak doufá, že bude dál žít v tvém srdci, tam že by s tebou chtěla zažít opravdový vztah, hlavně aby nebyla jen nějakým tvým předmětem. Věděla, jak těžké to bude, téměř beznadějně, byla to však její naděje.

Vzpomíná si na pohádku, kterou četl jako malý kluk, titul i autora už ale zapomněl, ten příběh zněl asi takto: V jednom království nosil každý na prsou zrcadlo, ve kterém se zjevovaly i ty nejmenší nekalé myšlenky, jež nosil v srdci, neuniklo nic, ostatní hned vše viděli, takže nikdo raději na žádné špatnosti ani nemyslel, anebo se neukazoval, v opačném případě mu hrozilo vyhnanství, a tak se z té země stalo království čestných občanů. Když se hrdina toho příběhu ocitl v onom království naprosté čistoty, dost možná nějakým nedopatřením, ale to už si také moc nepamatoval, i jemu na hrud' připevnili takové zrcátko a to, co se objevilo, nebylo nic jiného než jeho srdce, z masa a krve, všichni okolo jen žasli, jeho to naopak šíleně vyděsilo. Jak to bylo s hrdinou dál, si také už moc dobře nepamatoval, když ale tu pohádku četl, cítil na jednu stranu jisté ohromení, na druhou stranu však byl vyveden z míry, jako malé dítě sice ještě nemohl chovat nějaké vyložené špatné myšlenky, přesto ale pociťoval určitý strach, jehož pravý důvod neznal. Možná, že se z něj ten pocit v dospělosti vytratil, nikoliv však naděje, že se stane novým člověkem a že bude žít v souladu se svým svědomím, aby mohl usínat v pokoji a vyhnout se zlým snům.

První, kdo s ním o ženách promluvil, byl Luo, jeho spolužák z gymnázia, byl o několik let starší a taky mnohem vyspělejší. Ještě na konci druhého stupně mu v jednom časopise otiskli pár básní, spolužáci mu proto začali říkat Poéta. On sám si Lua náramně vážil. Na vysokou školu se ale nedostal, toho léta si v tom

největším vedru, do půl těla svlečený, házel na opuštěném školním hřišti na koš, míč si vždycky doskočil a hodil znovu, jen se z něj lilo, jak si vybíjel přebytečnou energii. Svým neúspěchem u zkoušek si hlavu příliš nelámal, stejně vždycky tvrdil, že bude rybářem na Zhoushanských ostrovech, což v něm samotném jen posilovalo přesvědčení, že Luo je básník od boha.

Jednou v létě, když přijel z Pekingu domů na prázdniny, zahlédl Lua v nedaleké zelinářské tržnici, jak v bílé zástěře prodává tofu. Když ho Luo uviděl, chabě se na něj usmál, sundal si zástěru, zboží svěřil tělnaté starší ženě, která prodávala zeleninu hned vedle, a šel za ním. Začal mu hned líčit, jak dva roky dělal rybáře, jak se pak vrátil a práci našel až jako účetní a prodejce v zemědělském družstvu na výrobu sójových výrobků, které spadalo pod místní pouliční výbor.

Luo bydlel v chatrči o jedné místnosti z rozbitých cihel a spletených bambusových pásků zamatlaných vápnem, místnost byla ještě rozdělena na dvě části, v zadní spala jeho matka, přední sloužila jako obývací místnost a kuchyň. Střecha na jedné straně značně přesahovala zeď a tam si z betonových desek pokrytých azbestem pravděpodobně sám přistavěl další místnůstku. Uvnitř, v tom nižším rohu, kde se člověk musel hrbít, stálo polní lehátko, vedle něj stolek s jedinou zásuvkou, naproti u zdi proutěná polička na knihy, vládl tam dokonalý pořádek a čistota. Luova matka sice už odešla na šichtu, Luo si ho přesto raději odvedl do téhle své ptačí klícky, posadil ho ke stolku, sám si sedl na plátěné lehátko.

„Píšeš ještě básně?“ zeptal se ho.

Luo otevírá zásuvku, vytahuje sešit, v něm jedna báseň za druhou, psané pečlivým písmem a datované.

„Všechny jsou milostné?“ ptá se a listuje přitom sešitem, nemůže uvěřit tomu, že by chlapec, na škole stále tak zarputile nezávislý, mohl napsat něco tak pociťového, vzpomíná si ještě, jak jim na hodině literatury starý profesor čínštiny Luovy básně předčítal, jakým mladickým zapálením sršely, s tím, co má před očima, to nelze vůbec srovnat, a také mu to říká.

„Ty, co bych chtěl vydat, teď stejně nikdo nevydá. Ty ostatní vznikly pro jednu kurvičku,“ povídá Luo a tím se dostává k ženám obecně. „Tahle kurvička jenom čekala, až začnu pořádně slintat, a našla si nějakého papaláše, o deset let staršího, teď už jenom čeká doma na svatební lejtstro a po večerech tomu chlapovi plete vlněný svetry.“

Od ženského tématu se mu nakonec podařilo vrátit se zpět k literatuře, on je k nezastavení, říká, že k nové epoše, k novému způsobu života musí patřit i nový druh literatury, i když sám samozřejmě neví a nemůže vědět, co ten nový život, nová literatura obnáší. Jasno měl jen v tom, že se nemůže podobat těm novodobým lidovkám z dob Velkého skoku, častuškám o dobrých lidech a dobrých věcech, kterými se to v novinách a časopisech jenom hemžilo. Došlo i na Gladkovovy a Erenburgovy romány i na divadelní hry Majakovského a Brechta. V té době ještě nevěděl nic o stalinských čistkách a Erenburgově *Tání* ani o tom, že Mejercholda už dávno zastřelili.

„Literatura, o které mluvíš, je pro mě moc vzdálená,“ říká Luo, „copak já vím, kam se poděla? Mé dny teď ubíhají tak, že přes den prodávám a večer jenom čekám, až se zavřou všechny krámy, abych to mohl vyúčtovat. Tu a tam si ještě něco přečtu, ale jde to stranou, je to spíš z dlouhé chvíle. A o tom novém životě, o tom také nevím, kde je? Má horečka studijních let dávno vyprchala, jako dým nebo mraky na obloze, to už chodím radši za holkama.“

Luova zkaženost se ho dotkla snad ještě víc než zmínka o nějaké kurvičce. A když se mu na místě svěřil, že sám se ženy ještě nikdy nedotkl, byla řada na Luovi, aby úžasem oněměl. Přestože byl Luo o pár let starší, povídá mu s pochopením:

„Ty kryso jedna kancelářská!“ Ani špetka závidi vůči jeho současnému, zdánlivě lepšímu postavení v tom nebyla. „Zavolám ti jedno děvče, jenom pro zábavu, říkáme jí Malá Pátá, k té se můžeš mít, jak chceš, s ní nejsou nikdy potíže.“

Ještě řekl, že tahle Malá Pátá je taková náramně veselá, no, spíš je to pořádná štetka, takže musel z Luových úst naslouchat dalším neslušnostem vůči ženskému pohlaví.

„Jdu ji zavolat, umí hrát na kytaru, není jako ty vaše vysokoškolačky, co se tváří pořád tak důležitě,“ pokračuje Luo.

Samozřejmě, že by se s takovým děvčetem velmi rád seznámil, Luo pro ni tedy skutečně zašel. Mezi tím si mohl zalistovat Luovými verši, v některých se vyjadřoval opravdu bez obalu, jako chvála lásky se mu zdály mnohem lepší než dřívější Guo Moruovy *Bohyně*, byl z toho velmi vzrušený a čím dál víc přesvědčený o Luově básnickém umění, současně však věděl, že něco takového nikdy nikdo nevydá, proto mu bylo za Lua docela i smutno.

Zanedlouho byl Luo zpátky. On se k němu otočí a povídá: „Tohle je poezie!“

„Hm, to já si píšu jen tak pro sebe,“ usmál se Luo hořce.

Malá Pátá přišla ve dřevácích. Dívka s černým hustým obočím, v krátké blůzce s kruhovým límcem, bez rukávů, poprsí plně vyvinuté, teprve patnáct jí bylo, tělem to ale byla již mladá žena. Nešla dál, jen se tak dovnitř nakláněla přes veřeje.

„Ten taky píše básně,“ vysvětloval Luo dívce.

Přestože jeho verše Luo ve skutečnosti nikdy nečetl, lepší uvedení si přát nemohl. Znamenalo to, že ona už Luovy milostné verše četla a že slova, kterými ho představil, mohla mít jen jeden určitý, nevyřčený smysl. Děvče rozverně našpulilo ústa a pak jen pootevřelo své plné rty, ženu s tak smyslnými ústy ještě neviděl, to je jisté. Zavírá sešit a raději s Luem přechází na jiná témata, necítí se ve své kůži, to Malá Pátá naopak.

Luo vytahuje zpoza dveří oprýskanou kytaru a povídá:

„Malá Pátá, něco nám zazpívej.“

Tím mu vytáhl trn z paty. Malá Pátá se chopila nástroje a ptá se: „A co mám zpívat?“

„Co chceš. Třeba tu Kalinku, ne?“

To byla ruská lidová písnička, mezi mládeží tehdy velmi oblíbená, nebude trvat dlouho a nahradí ji úplně jiné chvalozpěvy na novou společnost, Stranu a vůdce.

Malá Pátá sklání hlavu, ladí kytaru a za chvíli se již ozývá jemná, sladká melodie, sama však nevypadá, že by jí naslouchala,

tváří se tak trochu, jako by se jí netýkala, a když k němu zvedne hlavu, ví jistě, že je ztracen. Někde v místnosti se zároveň velmi tiše rozehrál cvrček, oslnivé slunce za malinkým okénkem se pohupovalo v páře horkého vzduchu. Dívka zahrála ještě jeden kus, zastavuje se a říká Luovi, že teď se jí zpívat nechce, pak se na něj předlouze zadívala, ale bylo to, jako by se mu dívala kamsi nad hlavu.

„Když nechceš zpívat, nezpívej,“ řekl Luo, „a co kdybychom šli dnes všichni do kina?“

Děvče se jenom tak pouсмálo, opřelo kytaru ke dveřím a až v předsíni otočilo hlavu se slovy: „Musím si doma něco zařídit!“ a vychází ven.

„No, věřil bys takovému nesmyslu,“ povídá Luo a dodá ještě: „Ty to s holkama opravdu neumíš, co? Ty s ní nechceš na rande?“

On na to ani slovo. Zato Luo říká, že budoucnost pro ně stejně nic nechystá, jemu i partě jeho zbídačelých kumpánů, kteří svůj volný čas tráví hraním na kytaru a písničkami v ženské společnosti. V noci se občas zašli vykoupat do jezera za městem, nebo si pokradmu odvázali pramičku a z lotosového porostu uprostřed si naloupili semínka. I tam byla Malá Pátá s nimi, a když byli ve vodě, všichni se k ní mohli volně lísat a jí to vůbec nevadilo, věděla už svoje. Vypadalo to, že ji Luo svým způsobem miluje. Přitom ale tvrdil, že už má jiné děvče, také spolu vyrůstali, jenže ona se dostala do armádního pěveckého a tanečního souboru, za nějakého zelináře se sice provdat nemohla, zato otěhotnět s ním ano a k tomu došlo loni v zimě. K potratu v nemocnici potřebovala oddací list a pracovní potvrzení, jenže kde to měl shánět? Navíc byla vojačkou, její nadřízení by museli souhlasit se sňatkem, kdyby se to na jejich jednotce rozkřiklo, tak by ji nejen vyloučili z vojska, ale ještě by ztratila práci, kterou měla moc ráda, za to by ho byla schopná až do smrti nenávidět! To málo, co si na krámku vydělal, mu sotva stačilo na vlastní potřeby, jak by navíc uživil ženu a dítě? Ještě že měl strýčka v jedné okresní nemocnici, stačilo zavolat známému z práce, Luo ji k němu odvedl, potvrdil, že jsou manželé, a ona mohla konečně na operaci.

„Odvedl jsem ji tam v neděli, hned ráno, zpátky ve sboru musela být před desátou večer, to měli nástup, vládla tam vojenská disciplína. Cestou jsme museli ještě přeseďat, byla už tma a taky se rozpršelo, do té doby šlo všechno jako po drátku a ona mi tam před autobusovým nádražím povídá, že dole pořád hrozně krvácí, tak jsem ji chytil do náruče a plakali jsme, oba, jinak to nešlo. No a potom jsme se rozešli. Dá se ale tohle napsat?“ ptá se, „kam se jen poděl ten nový život?“

Dále Luo líčí, že před neřestí pro něj nebylo úniku, za ženským začal běhat už během těch dvou let, co strávil v rybářských osadách, tam na ostrovech jsou mužští pořád na moři, jen se přesně neví, kdy se vrátí. A on byl ještě nedávno student, mladý kluk, záletuchtivých paniček se našly spousty, tam to všechno začalo. Žádná romantika, člověče, zato potom si mohl být set-sakramentsky jistý, že mu budou chybět síly. A protože si neměl s kým ani pořádně popovídat, tak se raději vrátil k zelenině.

„Ale jak jsi na tu rybařinu přišel?“ zeptal se Lua.

„Copak jsem měl na výběr, něco jsem si najít musel. Tehdy jsem si tak jako ty myslel, že se dostanu na nějakou slavnou vysokou školu a budu se věnovat literatuře, přece víš, že jsem neudělal přijímačky, ne?“ odpověděl Luo.

„Byls chloubou celého našeho ročníku, všichni jsme tě jako básníka uznávali, kdo by pomyslel, že dopadneš takhle.“

„S poezií se můžeš leda jít vysrat,“ řekl Luo, „přijímací zkoušky jsme dělali těsně předtím, než začala ta velká kampaň proti pravičákům, neříkalo se snad, že každý má mít srdce na jazyku? Právě v tom smyslu jeden místní časopis uspořádal volné setkání mladých autorů. I já jsem tam tedy, spolu s dalšími, řekl pár slov, pouze to, že se mi výběr témat zdá příliš omezený, že poezie je zkrátka poezie, proč ji ještě rozdělovat podle námětů na průmyslovou, zemědělskou nebo mládežnickou, že básně, které mi ráčili vydat, jsem považoval za svoje nejhorší, a že i těch pár dobrých veršů mi z nich vyškrtli. Nic víc jsem neřekl, jenomže pak na mě přišel do školy spis, výchovný vedoucí si mě zavolal, teprve tam mi došlo, jak silně jsem to přepískl. Ani nevím, kde skončili

ostatní, byl jsem z nich nejmladší, řekl jsem toho nejméně, takže mi pravděpodobně dovolili skončit alespoň u té zeleniny.“

Potom ho Luo poslal koupit tři lístky do kina, on tam čeká až do začátku představení, nakonec se objevila jenom Malá Pátá, celá zadýchaná, jak běžela, a povídá, že na Lua tentokrát padla noční, musel zůstat přes noc v krámu, že přijít nemůže. Nevěděl, jestli to Luo nenarafičil naschvál, aby mu spadla do klína, v každém případě ji, jak vešli do tmavého sálu, chytil za ruku a odvedl na dvě volná místa hned na kraji. Ze samotného filmu si nepamatuje zhora nic, jenom to, jak po celou dobu držel její něžnou ručku a cítil pot z rozpálených dlaní, všichni kluci už s ní něco měli, napadlo ho, tak proč ne on? On se do té doby žádné dívky doopravdy nedotkl, láska, po které prahnul, byla přece zcela něco jiného.

Na gymnáziu se jednou zamiloval do studentky z nižšího ročníku, za celou dobu s ní promluvil jen jednou, na školním novoročním večírku, když spolu tancovali. Její siluetu v červené blůzce s modrými květy pronásledoval celý večer, při hádankách na lampionech a ostatních hrátkách. Nebe ještě úplně neztemnělo, možná, že to bylo sněhem, zářícím v pouličním osvětlení, šel jí v patách, ona se smála se svými kamarádkami, se kterými měla společnou cestu domů, občas se ohlédla a on věděl, že se baví o něm.

Nikdy by ho nenapadlo, že k dívce se lze přiblížit jen tak. Když potom vyšli z kina, vyhnul se úmyslně hlavní ulici, procházel uličkami, stále ji držel za ruku. Byla velmi poslušná, s hlavou skloněnou se dívala k nohám, čas od času koplá do kamínku. Když se konečně dostali do neosvětleného kouta, uchopil ji za paži, chtěl ji k sobě přitáhnout, ona však zavrtěla hlavou a s očima vytrěštěnýma mu povídá: „Vy kluci jste všichni zkažení.“

Říká, že on takový není, že ji chtěl jenom políbit.

„Ale proč?“ ptá se ona, zvedla obočí, takže ve tmě zahlédl její bělmo i panenky.

Povolil stisk a řekl, že se ještě nikdy s žádnou nelíbal. Malá Pátá na to, že si to musí rozmyslet. Pustil jí ruku a podíval se k zemi,

nemyslel si, že děvče řekne: „Tak dobře, můžeš si mě políbit, ale jenom na chvílku.“

Přitiskl se k jejím sevřeným rtům a hned se zase odtáhl. Malá Pátá sklopila oční víčka, pootevřela ústa, mohl ji tedy políbit znovu, pocítit tentokrát plnost a pružnost jejích rtů. Přes její volné oblečení pevně sevřel jeden z jejích prsů: „Ale ať to nebolí...“ zašeptala k němu.

Ruka proniká dovnitř, blíží se k jejím drobným, špičatým prsům, jenže on se neodvažuje, jak by ho mohlo napadnout milovat se s dívkou, ke které ani žádnou lásku necítí, on na to ani myslet nedokáže, cítí jen tu její odevzdanost. Později mu Malá Pátá poslala na fakultu dopis, ve kterém se ho velmi jednoduchými slovy ptala, jestli přijede příští rok opět na prázdniny.

Jenže toho léta se domů nedostal, po Velkém skoku nastala doba velkého hladomoru, vysokoškoláci museli o prázdninách ještě na brigádu, sázet stromy v pekingských Západních horách, všichni trpěli otoky, což ale nijak nebránilo v oné trapné povinnosti vykonat „správný čin správného člověka“ a prázdnin se vzdát. Jak potom litoval, že si předtím s Malou Pátou nic nezačal, a jak moc v to tiše doufal.

Doprovázíš Markétu na letiště, v taxíku jste neprohodili skoro už ani slovo, zdá se, že bylo řečeno vše, co mohlo, a na to, co bys ještě rád řekl, nebylo v autě vhodné místo.

Před vstupem na celní kontrolu se s tebou ještě lehce objala, jako kamarádi, povídá. Políbila tě letmo na tvář a odešla, ani hlavu neotočila.

Všiml sis tmavých kruhů pod jejíma očima, byla samozřejmě namalovaná, ale stejně ses nedokázal ubránit pocitu, že jí tvář úplně zpopelavěla. Celou noc jste oka nezamhouřili, tři dny a tři noci, ne, čtyři dny a tři noci, od prvního večera po představení až do rána, pak následující večer až do druhého dne a pak ještě celou noc až doteď, čtvrtého dne dopoledne, jste se tři noci bez přerušování milovali, zas a znovu jste ztráceli hlavu, jednou, podruhé a znovu, ze všech sil jste jeden v druhém dolovali, jeden druhého vysávali a ty jsi teď úplně na dně. Nejdřív ono horečnaté, zcela neočekávané blouznění a teď kamarádsky vlašné rozloučení, kdo ví, jestli se ještě někdy setkáte.

Vycházíš z letištní haly, oslepilo tě slunce, ze země sálá horký vzduch, lidi čekají v dlouhé frontě na taxík a ty zase pociťuješ svoje nesmírné vyčerpání. Konečně nasedáš do auta, řidič se ptá, tak kam? Váháš chvíli a pak nazdařbůh řekneš *Central*, nejživější čtvrť ve středu města. Vrátit se do hotelu k té posteli se ti zrovna nechce, její obnažené tělo, celý pokoj, ta postel, spleť tvých myšlenek, vše se již spojilo v jedno, už sis zvykl na to, že mluvíš

s ní, že před ní vyslovuješ ty nejdůvěrnější věci, možná, že jsi je mínil pro sebe, ale ona byla tvým protějškem, to k ní jsi hovořil. Pronikla hluboko do tvých citů a myšlenek, zatímco ty sis bral její tělo, ona se zmocnila tvé duše.

„A v *Centralu* kam?“ ptá se tě svojí lámanou mandarínštinou taxikář, kterému už došlo, že jsi z vnitrozemí.

Tys v autě usnul, otevíráš oči a povídáš: „To už jsme tady?“

„*Central* je tohle všechno, jméno ulice znáte?“

Auto zastavuje u krajnice, ve zpětném zrcátku jsi zachytil poněkud pohrdavý výraz řidiče, kterému se nechce jezdit dál dokola a hledat s tebou místo, které ani nedokážeš přesně popsat. Platíš a vystupuješ z vozu, po obou stranách silnice stojí výškové budovy, místo ti však v tu chvíli nic neříká. Na ulici se vydáváš jen tak za nosem, zvláštní ale je, že potkáváš docela málo chodců. Obvyčejně se v téhle lidnaté čtvrti v neutuchajícím povyku všude valí zástupy lidí, ani auta se dnes nestaví do obvyklých kolon, rychle a ve velkých rozestupech frčí pryč. Konečně sis všiml, že obchody mají zavřeno, jen ve výlohách zůstává vše při starém, mrakodrapy z velké části brání slunečnímu světlu, jeho záblesky dosahují pouze doprostřed silnice, takže si chtě nechtě připadáš jak náměsíčný za bílého dne.

Vzpomněl sis, jak říkala, že se v pondělí musí vrátit do Frankfurtu, společnost, pro kterou pracuje, má nějaké obchodní jednání se svými čínskými partnery, tak to je dnes neděle, napadá tě až teď. Je den volna, dopoledne se všichni ve velkém rodinném nebo přátelském kruhu scházejí v restauracích na ranním čaji, pro stále uspěchané obyvatele Hongkongu je tohle určitý druh požitku.

Po více jak měsíci zkoušek, představení, pracovních obědů a večeří, schůzek a rozhovorů dostáváš příležitost být konečně sám, bez jakýchkoli povinností, takže se můžeš pomalu projít poklidným středem města. Začínáš si na něj teprve zvykat, máš ale obavy, jestli se sem vůbec někdy vrátíš, stejně jako nevíš, jestli se ještě někdy uvidíš s ní, dostaneš se k ní zase tak důvěrně blízko, abys mohl dát znovu volný průchod svému utrpení i smyslnosti?

Ona po tobě poslední noc chtěla, abys ji znásilnil, ne jako v nějaké erotické hře, chtěla, abys ji opravdu spoutal, svázal obě ruce a zmrskal koženým páskem, zbičoval to tělo, které se jí hnuší, znásilněné, zaprodané, odcizené maso, které k ní už dávno nepatří, chtěla se s tebou podělit o tenhle pocit.

A tak jsi jí svázal obě zápěstí punčochou, uchopil pásek za kovovou přezku a dvakrát zlehounka uhodil, do temnoty pak zazněl tvůj smích, musela pochopit, žeš to nebral vážně, ona, která tak toužila po sexuálním ponižení, se nakonec rozesmála taky.

Jenže tohle nechtěla, chtěla, abys ji zmlátil doopravdy. Začal jsi v ranách postupně přitvrzovat, posloucháš, jak opasek pleská o kůži, ona mrská tělem, uhýbá, sama však nevydá ani hlásku, aby tě zastavila. Vůbec jsi netušil, co vydrží, ale když jsi uslyšel její poplašený výkřik, okamžitě jsi zahodil pásek, začal ji hladit a utěšovat. Nejdřív ti nadávala do grázlů, potom si vyprostila ruku a posadila se. Odpusť mi, říkáš, lehla si zpátky na postel, ty ses položil na ni, na své tváři jsi ucítil její slzy, v tu chvíli vyhrkly i tvoje. Říkáš, že ji znásilnit nedokážeš, že teď už vlastně ani touhu necítíš.

Řekla, že ty její bolest nemůžeš nikdy pochopit, je to bolest ženy, která se jí stala příliš brzy, to když ji znásilňovali, zato ty toužíš jen po svém tělesném ukojení.

Říkáš, že ji miluješ, a právě proto ji znásilnit nedokážeš, násilí nesnášíš.

Stačí, když se rozpláčeš, ona na to, to jsi mnohem upřímnější, pak znovu zjihla, přitulila se a začala tě laskat, bez přestání, po celém těle.

Jsi dokonalá ženská, říkáš. Ne, já jsem pouze zkažená, povídá ona. Kdepak, ty nejsi schopna ničeho špatného. Ona, že ne, že o ní ještě nic nevíš, že se ani nenaděješ a začneš ji nenávidět. Ona neumí vést život normální ženy, nebude nikdy spokojená, žít s tebou by si moc přála, ale je to nemožné. Musíš jí promítnout, pokračuje dál, tuhle její neurotickou povahu, ne, že by si nepřála žít prostě a v pokoji, ale není nikoho, kdo by jí takový klid a rovnováhu mohl dát, ani ty bys nemohl mít za manželku ženu,

jako je ona, její tělo ti sice přineslo rozkoš, po které jsi dlouho marně toužil, ale nic víc.

Říkáš, že ty máš z manželství strach, z toho, že by tě nějaká žena zase omezovala. Jednu manželku jsi už měl, víš, co to je, tvoje svoboda je ti dražší než cokoli jiného, ale lásku k ní si zakázat nedokážeš. Říká, že ani milenku ti dělat nemůže, ty určitě máš ženskou, a jestli nemáš, určitě si nějakou hledáš, ale jinak jsi popravdě řečeno velice něžný a docela upřímný muž, říkám docela, nechci nic přehánět. Říkáš, že ona je také velice milá. Ale ne ke všem mužským jsem taková, povídá, tobě se dala, protože se jí líbíš, ty jsi jí taky moc dal, tak je to spravedlivé. Ještě říká, že muže poznala již dávno, žádné iluze si tedy nedělá, svět je tak přízemní, vždyť ona sama je milenkou svého šéfa, ten se na víkendy vrací ke své ženě a dětem, v týdnu je jeho milenkou ona, nebo když s ním odjede na pracovní cestu, kromě toho ji totiž potřebuje ještě pro své obchody v Číně.

Ten její zvučný, hluboko posazený hlas, jeho smyslnost a přímočarost tě vzrušují, stejně jako její bujně tělo, které rozdmýchává tvoji touhu, probouzí vzpomínky i pachutí bolesti, která však u ní získává tak silný erotický náboj, že se stává snesitelnou. Její hlas na tebe působí bez ustání, jako kdyby ti potichouнку šeptala do ucha a spolu se svou vůní do tebe vlévala také svoje tělesné teplo, tvoje dlouho potlačovaná touha může skrze ni znovu tryskat ven, takže ti tahle slovní výměna působí nejen bolest, ale i slast. Jen bys s ní potřeboval mluvit dál, dostat se na kobylku všem těm vzpomínkám, dávno zapomenuté detaily se na tebe přivalily jako voda a jsou čím dál jasnější.

V zrcadle prosklené stěny mrakodrapu *Bank of China* se odráží dlouhé cáry bílých mraků na modrém nebi. Tahle trojúhelníková stavba je po stranách tak zašpičatělá, že se podobá ostré čepeli, hongkongští tvrdí, že je to kuchyňský nůž zabodnutý do srdce města, rušící jeho *fengshui*. Vedle stojí výšková budova nějaké finanční skupiny, na její fasádě jsou připevněna jakási metalická zařízení, snaží se s tou předchozí soupeřit, i když marně, ale to také patří k místním zvyklostem. Palác v alžbětinském stylu,

ve kterém sídlí Zákonodárna rada, v obležení všech těch mrakodrapů zraky již vůbec nepřitahuje, skutečný symbol téhle ke konci se chýlící doby.

Hned vedle Zákonodárny rady, v parku na náměstí, kde stojí bronzová socha královny, je doslova hlava na hlavě, u fontán, v krytých galeriích, na chodnících tvoří hloučky lidí dav, který se tlačí až na vozovku. Bude to asi nějaké shromáždění nebo demonstrace, jenže ti lidé se baví, smějí se, na zemi je všude prostřeno jídlo a také příruční magnetofony, ze kterých vyhrává pop, zbývá už jen tancovat.

Mezi budovami se k tvému velkému údivu rozkládá na jedné ulici za druhou obrovský piknik. Kličkuješ jeho středem, až se dostáváš ke vchodu do *Prince's Building* s luxusními obchody, na zavřených dveřích visí tištěný transparent, portrét trpícího Krista, pastor zrovna káže a věřící se vyznávají ze svých hříchů, vše se odehrává pod širým nebem. Velká většina shromážděných, z osmdesáti devadesáti procent jsou to ženy, všechny mají výrazně snědou pleť. Konečně ti to dochází, hádáš na filipínské služky bohatých hongkongských rodin, přicházejí si sem společně užít neděli, svůj den volna, peníze, co v Hongkongu vydělají, totiž posílají domů, kde žíví celou rodinu. Všude kolem se zvedá nepřerušované žvatlání a smích, ty jim nerozumíš ani slovo, ale ani soužení těch, kdo opustili svůj kraj a rodinu, nějak neslyšíš.

Jak dlouho ještě potrvá tohle společenské ovzduší? Nenahradí ho nová vlna vystěhovalců z kontinentu? Emigranty vyhánějí po celém světě, dojde k tomu i tady? Je asi zbytečné obávat se, že se ty mrakodrapy pod modrým nebem a bílými oblaky najednou zřítí, nebo že se ostrov Hongkong promění v poušť, jen ty se teď prodíráš zástupy lidí a zároveň cítíš, jak strašně jsi sám. Právě tenhle pocit osamění tě zatím vždycky dokázal zachránit, ty koneckonců nejsi Kristus, nemusíš se obětovat, abys zburcoval svět, nemůžeš ani vstát z mrtvých, jen co nejlépe žít na tomhle světě, to je pro tebe nejdůležitější.

Znovu se noříš do temnot, které vyvolal její hlas, jsi jako náměsíčný za bílého dne, druhý krok těžší než ten první, snažíš se

proniknout hlučným davem, doleva, doprava, vrávoráš, potácíš se, nové vzpomínky se začínají mísit s těmi starými.

Povídáš, Markéto, mluvíš k ní ve svém srdci, nový člověk je strašlivá báhorka pro děti. Ty dnes už nemusíš hledat nové srdce, novou tvář, očišťovat se ze svých chyb a zločinů. Ta čistá, přečistá, neposkvrněná země ctnosti, ona nová společnost byla jen ohromnou pastí, ve které zásadně nejasný, zmatený, své chování nerozlišující, zároveň však vitalitou překypující jedinec o sobě náhle začne pochybovat a ve stejném okamžiku ztrácí i důvod k bytí.

Chce se ti říct, že ani Markéta se nemá z čeho očišťovat, nemusí se zpovídat, nový život jí to stejně nepřinese, zůstane sama sebou, stejně jako ty!

To žena ti dala život, ráj leží v jeskyni ženy – matky nebo dívky, na tom nezáleží. Proto se raději topíš v chaosu temnot, než aby sis hrál na čestného, nového nebo svatého muže.

Zastavil ses na nadchodu, pod tebou protéká neutuchající proud automobilů. V průchodu mezi výškovými budovami a obchodními domy, kde bývá obvykle tak rušno, je v neděli velice málo chodců. Opíráš se o zábradlí a pozoruješ širokou třídu dole, samou ospalostí se už neovládáš. Tvoje hra má ještě dvě poslední představení, to odpolední začíná ve dvě, to znamená víc jak za hodinu, a večerní v sedm, potom má proběhnout ještě společné focení s herci, pak se jde na večeri, ten večer se zcela zřejmě protáhne. Měl by sis teď jít na chvíli zdřímnout, ale zpátky do hotelu se ti nechce, ona ještě obývá tvé smysly, to vaše šílení těsně před rozloučením, úplně všechny chutě jejího těla i tvoje semeno rozmazané na jejích kyprých, dmoucích se prsou.

Scházíš dolů na ulici, hned vedle jsi zahlédl vchod do nějakého kina, kupuješ si vstupenku, aniž bys pořádně věděl na co, a vcházíš dovnitř. Potřebuješ být sám, po tmě, aby ses ponořil do vzpomínek na ni. Dávají nějaký hloupý akční hongkongský film, zavíráš oči, kantonština, kterou slyšíš a ze které bohudík nerozumíš téměř ani slovo, tě uspává. Křesla jsou pohodlně široká, můžeš si natáhnout obě nohy. Máš opravdové štěstí, dostalo se ti najednou svobody vyjadřování, nenarážíš na žádné zákazy,

můžeš si říkat a psát, co chceš. Možná bys to měl, jak ti říkala ona, všechno napsat, ohlédnout se zpět na sebe. Měl bys na sebe pohledět očima nezaujatýma, jako kdybys pozoroval jakéhokoliv člověka nebo zvíře obdařené vědomím, zvíře zahnané do úzkých v džungli lidského světa.

Nemáš proč si stěžovat, užíváš si života, samozřejmě jsi za to zaplatil, ale bylo kdy něco zadarmo? Tedy kromě lží nebo hlouposti. Asi bys měl svoje zkušenosti zaznamenat na papír, zanechat stopu svého života jako ten výstřik semene, znesvětí tenhle svět ti přece způsobilo takové potěšení, ne?

Ani zášť nepociťuješ. A ty, Markéto, ty ano? Ptáš se, jestli vůči tobě chová nějakou zášť. Zakroutila hlavou a položila ji do tvého klína. Hladils její hebké rozčuchané vlasy, vybízela ji, aby si tě vzala do úst. Jsem tvoje otrokyně, řekla, a ty jsi její pán, náleží jen tobě. Ty takhle velkorysý nejsi, ty bys jenom bral.

Musíš znovu nabýt klid, podívat se na tenhle svět se srdcem vyrovnaným, to znamená i na sebe. Svět je prostě takový a takový zůstane. Osamělý člověk sám o sobě nic není, jediné, co může, je, že vyjádří sám sebe.

Probouzíš se, v sále se rozsvítilo a diváci vycházejí v hloučcích ven. Vylézáš z kina, zastavuješ si taxi a vracíš se do hotelu, slečna na recepci ti spolu s klíčem předává také dvě zprávy, máš zavolat zpátky, zřejmě další pozvánky. Ty dnes ale musíš na večeri s herci, rozloučit se s nimi, na nic jiného ti čas nezbude. Návrat do dokonale uklizeného pokoje, její oblečení je pryč, nic na posteli, na zemi ani na stole, s tebou tady snad žádná žena ani nebydlela. Nedokážeš se ubránit jistému zklamání, oblečený si leháš na postel, nové povlečení na přikrývkách i polštářích voní svěže po vyprání, klimatizace si potichu vrní. Po ní nezbyla nejmenší stopa ani vůně, teď bys byl opravdu nejradší, kdyby tu někde byla skrytá kamera na důkaz, že se s tebou vážně milovala, že se ti to jenom nezdálo.

Markéto, voláš teď už nejenom svým vnitřním hlasem tu do slova skutečnou ženu, ona probudila tvoji minulost, která se ti promítá před očima. Ona se stačila dokonce vmíchat i do tvých

vzpomínek, nepřeješ si nic jiného než je vyvolat zpět, ať už jsou to ty nové, nebo ty skoro zapomenuté.

Právě teď už sedí v letadle a zítra, po víkendu, jak říkala, z ní bude opět šéfova milenka, bude to s ním dělat tak jako s tebou? Ty ses do té ztýrané běhny už stačil zamilovat, nemůžeš na ni nemyslet, její vlhkost a chuť, všechno rozdmýchává tvoji touhu. Rád bys věděl, jestli to, co říkala, že ji ve třinácti znásilnili, jestli je to pravda. Nepokoušela se tě tím jen lépe svést? Že by se opravdu považovala za tak laciné zboží? Nebo tě chtěla pouze doprovodit v myšlenkách, stát se tvojí spřátelenou duší, aby ses s ní mohl dělit o svou samotu a utrpení?

Možná, že by tě to mělo přimět, abys vypsal všechny ty vzpomínky, které vyvolala, svoji nejzazší životní zkušenost, stojí to ale za to? Nesmíš znovu mrhat svým žitím nad věcmi, které postrádají jakýkoli smysl, dobře, ale co má smysl? Tahle hra, co právě dohráli a kterou budou hrát znovu dnes večer, hra, kterou jsi napsal ještě na kontinentě, ale která tam zůstala zakázaná, ta snad ten smysl má? Stála ti za všechny ty potíže? Kdybys těch pár znaků nenapsal, nežilo by se ti mnohem snadněji? Proč vůbec trpět kvůli psaní?

Píšeš, abys existoval, ale lze tím odůvodnit vlastní existenci? Copak jsi psací stroj poháněný ješitností, to znamená život opět nadarmo marníci? Možná, že má nakonec pravdu, ponořit se do rozkoše smyslů, omílat svou bolest, jenže kdo se jí zbavit nedokáže, propadne jí navěky. Proč bys měl zrovna ty horovat za právo a spravedlnost, kde vůbec jsou? Celému světu se postavit nemůžeš, můžeš se akorát tak utéct do psaní, v něm nalézt trochu potěchy a radosti a skončit tedy přesně jako Markéta, která se také neubránila, která ti povídala svoje strasti, jen aby si zkrátila dlouhou chvíli.

Dáváš si horkou sprchu a pak ještě studenou, aby ses probudil. Čeká tě poslední představení tvé hry, musíš se vrátit do skutečnosti, pojíst, popít, poklábosit, zažertovat, pronést nahlas lidská slova k těm mladým hercům a zanechat je s jejich lidským trápením.

Zbrusu nová, na míru střižená společnost, jako podle pravítka, a v ní jenom hrdí pracující, od bosých zemědělců na polích po lazebníky pečující o kuří oka dělníků ve městech, každý součastí své pracovní jednotky, vše hierarchicky uspořádáno do celku s jediným cílem, služba lidu, všichni svorně usilující o co nejlepší výkon, aby se dostali na desku vzorných pracovníků, vyvěšovanou pravidelně v novinách. Již žádní povaleči, žebráctví a prostitute zakázány, strava řádně rozdělena podle krmných dávek, ani zrno nazmar. Sebemenší pomyšlení na zisk je vymýceno, každý žije jen ze svého platu, pracovních bodů, které mu náleží. Vše patří společnosti, včetně pracujících, její přísné správě neunikne ani myš, strůjci zla nemají kam utéci, takže pokud neskončili před popravčí četou, jsou již ve vězení nebo posláni na statky, kde se převychovávají manuální prací, rudý prapor plápolá, vysněný lidský ráj, ač teprve v počátečním stupni vývoje, se konečně začíná uskutečňovat.

I nový člověk byl stvořen, dokonalý model, nepatrný vojáček jménem Lei Feng, sirotek bez otce a matky, pod rudým praporem s pěti hvězdami vyrůstal, sám o sebe nedbal a za cenu vlastního života své bližní zachraňoval. Když tento umrtvování tak schopný hrdina sáhl poprvé po peru, bylo to jen proto, aby vypsal, co všechno mu dala četba Maova díla, jak bezmezný vděk cítí ke Straně a jak velmi si přeje být jen dobře namaštěným šroubkem, jenž se stane normou a učebnicí každému

občanovi. On, co se tohoto nového člověka týče, choval jisté pochybnosti, jenže vyznávání se z vlastních myšlenek bylo v té době na vysokých školách natolik zaběhnutým pravidlem, že se Straně zpovídali úplně všichni, z myšlenek svých i ostatních, ze svých pochyb, k tomuto účelu probíhaly schůze ideového bilančování. Také on padl do léčky, když zde bláhově položil pár otázek, jako například to, jestli je k hrdinství nutné vrhnout se na nálož s výbušninami a nechat se rozcupovat na kousky či jestli motor není přece jen užitečnější než nějaký šroubek. Tím však u svých kolegů vyvolal velké pozdvižení, především u děvčat, ta se dokonce rozječela. Dostalo se mu kritiky, naštěstí pro něj jen na úrovni studijního kruhu, což nebylo tak vážné, alespoň z toho výtěžil následující ponaučení: k tomu, aby člověk vůbec zůstal člověkem, musí lhát, říká-li pravdu, je jednoduše po něm. Zůstat čistý bylo vyloučeno, to si však uvědomil až po letech, díky zkušenostem ostatních i svým vlastním, vždyť zkušenosti ostatních si lze ověřit jen díky těm svým. Hořkost člověk pochopí, až když ji sám ochutná, z žádné cizí zkušenosti se jinak poučit nemůže.

Dnes se už nemusíš účastnit povinných studijních debat, vykonávat při nich sebekritiku, už se nemusíš zpovídat, jsi na hony vzdálen tomuto novodobému mýtu. Tehdy však na tom byl bídne, potřeboval se svěřit se svými pocity, a tak si s bývalými spolužáky, kteří studovali v Pekingu, dal sraz v parku Purpurových bambusů na západním předměstí. Byli každý na jiné fakultě, moc se spolu nestýkali, spojovalo je jen zapálení pro literaturu, všichni od mladických let psali básně nebo něco podobného a také toužili na chvíli vypadnout z nedýchatelného ovzduší koleje, nalokat se čistého vzduchu. Park byl otevřen docela nedávno, byl stále v poměrně neutěšeném stavu, pouze u jezírka stála čajovna, kde se prodávaly i nějaké zákusky, jenže ani na to oni, chudí studenti, neměli peníze, našli si proto klidný kout o něco dál, přímo u břehu, kde nebylo ani živáčka. Sedli si do trávy pod stromy, vánek k nim z polí na svazích hráze přinášel čerstvou vůni pšenice, musel být květen, obilí již nabíhalo mízou.

Hlavoun prohlásil, že by rád napsal hru, něco jako Majakovského *Horkou lázeň*, tu přezdívku si vysloužil jednak vítězstvím v městské matematické olympiádě středních škol a také svou zimní ušankou, která byla nejméně o dvě čísla větší než u nás ostatních. Ještě štěstí, že se Hlavoun vrátil k té své matematice a nepustil se do žádné horké či bahenní lázně, stejně netrvalo dlouho, a když mu za hranicemi v jakémsi matematickém časopise otiskli dva články v angličtině, kulturně-revoluční osud si ho přece jen našel, skončil na venkově, kde osm roků pásl krávy. Jeho potíže nenastaly ani tak kvůli našemu setkání, ale až později, po promoci, když mu v noclehárně institutu uteklo pár lehce nemravných poznámek a spolubydlící ho udali.

Ten, kdo to všechno zavinil, byl hlupáček Cheng, Kabátek jsme mu říkali, podle starodávného obleku po otci, ve kterém pořád chodil do školy a který na něm vlastně spíš jen tak plandal, byl totiž kost a kůže. Jeden spolužák si na pokoji pokradmu přečetl jeho deník, v němž se zmiňoval o naší schůzce, a podal o tom hlášení na vedení Komunistického svazu mládeže, Kabátek byl v jejich bandě ostatně jediným svazákem, jak k tomu došlo, sám nevěděl. O tom, co jsme si na setkání říkali, nepadlo v deníku ani slovo, potíž byla v tom, že tam psal i o nějaké dívce, lehké ženštině, jak se vyjádřil, u níž též nebylo jasné, jestli byla smyšlená, nebo skutečně existovala. Když ho potom přišli z fakulty vyslýchat, úplně se z toho osypal.

On na tom setkání hovořil o Erenburgovi a o jeho vzpomínkách na Paříž z přelomu století, o kavárně, kde se scházeli surrealističtí básníci a malíři, a také o Meyercholdovi, kterého zastřelili, protože se zabýval formalismem. Co je však zcela šokovalo, byla Hlavounova slova o tajné Chruščovově zprávě kritizující Stalina, vyrazilo jim to dech, četl to v anglickém vydání *Moskevských novostí*, v knihovnách tehdy totiž ještě neprobíhala tak přísná kontrola zahraniční literatury, jaká nastala později. Mezi čtyřmi zúčastněnými byl ještě jeden student biologie, zaměřoval se především na otázky dědičnosti a také se zajímal o indickou filozofii, o které věděl úplně všechno, ten zase tvrdil, že Thákurova poezie

je propojení božského a lidského světa. To však vyšetřovatele vůbec nezajímalo, Kabátek k nim choval přece jen dostatečné přátelství na to, aby je prodal úplně. Spíš se vyptávali na to, jestli se naši schůzky neúčastnily i osoby ženského pohlaví a jestli jeho kamarádi neudržovali poměr s dívkami odjinud než z vysoké školy. Musí se uznat, že zde jim zachránil doslova krk, následně už žádnou schůzku neuspořádali.

Nikdy by tě nenapadlo, že se o mnoho let později ocitneš právě v té pařížské kavárně, o níž jsi tehdy mluvil. Odcházel jsi od jednoho francouzského spisovatele, který vás, jednoho básníka z čínské emigrace a tebe, pozval k sobě na večeři, stalo se tak úplně náhodou. V Latinské čtvrti je ještě o půlnoci živo, procházeli jste kolem jedné kavárny, hlava na hlavě, uvnitř i na terase, zvedáš hlavu a vidíš neonový nápis *La Rotonde*, to je ta kavárna! Sedli jste si ke stolku, který se právě uvolnil, kolem vás zněla jenom angličtina nebo němčina, samý turista, těžko říct, kam se na prahu nového století poděli francouzští básníci a umělci.

Potom už žádné hnutí, žádný -ismus, žádné spolky, ještě štěstí, že skupina přátel z parku Purpurových bambusů dokázala včas zabrzdit, že nikdo nikoho neudal, to, co jste tam říkali, nebylo možná dost pádným důvodem k tomu, aby vás odsoudili za kontrarevoluci, stačil však jediný tah štětcem ve vašem spisu, a už bys tu jednoduše nebyl. Později jste se už naučili skrývat každý za svou maskou a vlastní hlas, který se utiшит nedal, zakopat na samém dně svého srdce.

Probudil ses a vidíš jen bílé shluky mraků za oknem, přesouvají se zvolna noční prázdnotou a ty chvíli skutečně netušíš, kde jsi, ležíš si v pohodlí, ani tě nenapadne se pohnout, jak je to dlouho, co ses v myšlenkách nevrátil do své minulosti. Podíval ses na hodinky, otáčíš se na druhou stranu a vstáváš, v divadle musíš být předtím, než se všichni rozutečou, jedná se o společnou fotografii s herci a se všemi techniky, pak s nimi jdeš na večeři, to je po posledním představení takový zvyk, namísto rozloučení.

Od jednoho města k druhému, z jedné země do další, nestálejší než trasy tažných ptáků, s chutí hrábneš po každém takovém

šťastném okamžiku, létáš, co ti síly stačí, a k zemi padneš až se zástavou srdce, dnes konečně ptákem bez osidel, svou potěchu nacházíš v letu, už žádné trápení.

V restauraci byl zamluven celý sál, v něm se tlačí několik desítek hodovníků, tukaní sklenek, hovory, smích, výměna adres, přestože pravděpodobnost, že se někdy znovu setkáte, je mizivá, na to je svět skutečně příliš velký. Představitelka hlavní ženské role, energické děvče s velikýma očima, tě žádá o věnování na plakát a ty za její jméno přepisuješ: skvělá žena. „Skvělá v čem?“ ptá se tě šibalsky a mhouří přítom oči.

„Skvělá, protože svobodná,“ říkáš.

Kolem se ozvaly pochvalné výkřiky, ona mávla oběma rukama a otáčí se, její nádherné, pevné boky se nedají přehlédnout. Padá další otázka, tentokrát od jednoho mírně zmateného mladíka: „A co si myslíte o manželství?“

„Kdo nebyl ženat, bude,“ říkáš.

„A ten, kdo už byl?“ ptá se znovu.

„Tak to schválně zkusí znovu, co kdyby,“ nic jiného tě nenapadá.

Znovu tleskají a volají bravo. Zmatený mladík si tě měří pohledem a ptá se: „Vy asi máte hned několik přítelkyň, že?“

„Láska je jako slunce, vzduch a víno,“ ty na to.

Všichni se k tobě hrnou, chtějí si s tebou připít, v přítomnosti téhle mládeže se nikdo nestará o to, co se sluší a patří, panuje živá, veselá nálada.

„A co řeknete o umění?“ ptá se ustrašeným hláskem dívka od vedlejšího stolu.

„Umění není nic jiného než další způsob obživy.“

Říkáš, že žiješ v přítomném okamžiku, po nesmrtelnosti netoužíš, že náhrobní kameny jsou, aby si na nich četli živí, s mrtvými nijak nesouvisí. Asi ses už trochu přiopil, začínáš plácet nesmysly. Divadlo je hledání radosti, a když už se dělá, pak opravdu až do dna, říkáš, že spolupráce s nimi pro tebe takovou radostí byla a že každému velmi děkuješ.

Pomocný režisér, tvoje pravá ruka, vysoký, rozvážný muž, o pár let starší než jeho herecký soubor, si jménem všech bere

slovo, tvoje hra se jim opravdu moc líbila, říká, že nijak nestárne, byť jsi ji napsal již před deseti lety, a že doufají, že zase přijedeš a představiš novou. Nechceš jim kazit radost, odpovídáš tedy, že svět zas tak velký není, že Hongkong je na mapě stále velmi dobře vidět, určitě budou další příležitosti, i když je ti jasné, že pták, co ulétl z klece, se do ní jen tak vracet nebude. Vzpomněl sis na Francii, na vyprahlou náhorní planinu v jejím středu, z příkrého skalního srázu shlížíš na městečko se špičatou zvonící kostela uprostřed, na silnici v dálce a na tu Francouzku, která se opaluje nahá v trávě. Její oblé paže, kterými si zakrývá zrak, stejně jako bujné tělo na slunci přímo oslňují, vítr přináší křik orlů kroužících asi v polovině skalní stěny, slyšíš i, jak vzduch zahučí, když se široce rozmáchnou křídly, tihle jsou z Turecka, zdejší už dávno vymřeli.

Pryč od bolesti, jen tak můžeš poklidně shlížet na tyto již potemnělé vzpomínky, nalézt si alespoň pár o něco světlejších bodů, aby ses za svou minulou cestou mohl vůbec ohlédnout.

Oni jsou ještě mladí, kdo ví, jestli je nemůže potkat znovu to, co sis prožil ty? Jenže to už je jejich věc, mají svůj vlastní osud, bříme bolestí svých bližních na sebe naložit nemůžeš, nejsi spásitel, leda tak svůj vlastní.

Uvědomil sis, jak těžké je pro tebe znovu o těch časech hovořit, vždyť i on z té doby se ti dnes tak namáhavě vysvětluje. Kdo se chce ohlédnout za minulostí, musí nejdříve přeložit tehdejší slovník, vyložit jeho skutečný význam. Například onen velmi specifický výraz „Strana“ se vůbec nedal srovnávat s tím, o čem hovořil jeho otec, když před ním, malým klukem, na rovinu prohlášoval, že sám se hlásí k zástupu ušlechtilých, kteří nestraní nikomu, nic podobného se už později neodvážil zopakovat, naopak, jen to slovo padlo, vždy náramně zvažněl, plný úcty, ruce se mu roztráslly, takže i kořalku ze sklenky vždycky vytil, jeho pokus o sebevraždu žádné jiné vysvětlení mít nemůže. Tak ohromný, ohromující účinek měl jeden konkrétní výraz, „Strana“. Dokonce i ten ohromný, ohromující stát se celý nacházel v její moci, o místech, kde si každý vydělával na živobytí, kde se každý i stravoval, o oněch „pracovních jednotkách“ ani nemluvě, všechno náleželo Straně. O povolení k pobytu, přidělu stravy, střeše nad hlavou i osobních svobodách každého jedince rozhodovala stranická organizace příslušné pracovní jednotky, tedy pokud jedinec nebyl zrovna nepřítelem, což byl zase důvod, proč výraz „soudruh“ hrál tak důležitou roli, každý si ten titul musel stůj co stůj u svého jména udržet, jinak zapadl do skupiny „hadů a zhoubných škůdců“, byl „vykárán“ ze své „pracovní jednotky“ a poslán na „převýchovu prací“.

Když se tedy Strana rozhodla rozpoutat další boj, nemohla žádná jednotka zůstat stranou, bojovalo se na život a na smrt, čistka hrozila naprosto každému. Každý jedinec náležel buď k jednomu z šestadvaceti stupňů „revolučních soudruhů“, nebo do jedné z pěti skupin „podlých štírů a zákeřných hadů“, povolení k pobytu ve městě, udělované osobám, jež se nemusely podílet na zemědělské výrobě a závisely na měsíčních přidělových lístcích, nebo odchod do převýchovného tábora, život, anebo smrt, byly vzájemně propojeny a souvisely se smrtelným bojem několika desítek osob uvnitř Ústředního výboru strany, většinou členů Politbyra a kanceláře Tajemníka. Neustále se měnící výsledky tohoto souboje pak přímo zasahovaly do politických direktiv zveřejňovaných v tajných zprávách, ke kterým obyčejný smrtelník neměl žádný přístup, osud každého jedince tedy odvisel od těchto nedostupných rozhodnutí, jež svou důsledností nesrovnatelně předčila všechna biblická proroctví dohromady: kdo se nepřizpůsobil pravidlům, ten se provinil, pokud se jednalo o lehčí provinění, pak učinil chybu, v ostatních případech spáchal zločin, ale ať už tomu bylo jakkoli, vše skončilo v jeho osobním spisu.

Jeho součástí nebyl samozřejmě jen životopis, ale i záznamy o nesprávných slovech a činech, dřívější projevy politického a morálního charakteru, ideologické zprávy a sebekritiky, které člověk v minulosti napsal, stejně jako posudky a závěry stranické organizace příslušné pracovní jednotky, a tento spis, doplňovaný a uchovávaný k tomu určeným personálem, následoval svého dvojníka z jedné pracovní jednotky do druhé, aniž by do něj byl on oprávněn nahlédnout.

Dalším příkladem budiž slovo „studovat“, jehož význam zdaleka neodpovídal slovníkovému „získávání teoretických či praktických znalostí“, nikoliv, tento význam se značně přičí myšlení, jehož podobu v té době určovala Strana, a bylo z něj nutno vykořenit jakoukoliv motivaci, kterou Strana považovala za nesprávnou, mohla to být jedna jediná myšlenka, říkalo se tomu „válčit se sebemenším náznakem egoismu v myšlení“, zcela vážná věc!, slovo „egoismus“ zde označovalo cokoli osobního a znamenalo

psychologický zločin, jehož se bylo nutné bez okolků zbavit. „Školy 7. května“ pak byly výchovná zařízení, v Číně nebo mimo ni naprosto nevídaná, do nichž byl člověk poslán bez přihlášky a odkud sám nemohl nikdy vystoupit. Zde se pod vzájemným dohledem a vyčerpávající fyzickou námahou pracovalo na vymýcení myšlenky u jednotlivce, což byl trest za to, že dotyčný získal vzdělání a myslet dokázal. Jediný druh myšlení, který byl Stranou povolen, byla myšlenka Nejvyššího vůdce. Když vám tehdy řekli, a bylo jedno, jestli jste byl stranický funkcionář nebo obyčejný zaměstnanec, abyste i s rodinou „přestoupil“ do „školy kádrů“, nebylo proti tomu obrany. „Škola kádrů“ měla stejnou funkci jako pracovní jednotka, to ona rozhodovala o krmných dávkách pro každého, vystavovala úřední dokumenty a povolení k pohybu venku, takže ani za školu, jako děti, člověk jít nemohl, ostatně nebylo ani kam.

Tak by se dalo pokračovat dál, z daného výraziva by bylo možné sestavit celý slovník, jenže ty nemáš nejmenší chuť pracovat na podobném historickém odkazu.

A když už je řeč o historii, na každém celostátním sjezdu Strany se ke Kulturní revoluci již po třicet let vydává oficiální stanovisko, které se od Maova slavného Devátého sjezdu po Deng Xiaopingovo Třetí plénum vždy citelně liší, ale přesto se o ní nemluví, nedávno dokonce vyšlo nařízení, jež výslovně zakázalo, zabývat se touto otázkou. Mezi „lidem“ samotným koluje tolik verzí, kolik je vypravěčů: jedná se o Kulturní revoluci líčenou bývalým rudogardistou, dnes již pánem v letech? Nebo známým rebellem zvaným Dlouhán Li? Či jde o memoáry soudruha Wu Taa, Tajemníka Strany, jenž upadl v nemilost? Nebo o supliku Lao Liuova syna, dlouho poté, co mu zabili otce? Nebo smuteční projev při rehabilitačním procesu onoho starého generála, jenž za nové zřízení prolil vlastní krev a kterého přesto nechali ve vězení chcípnout hladu? Nebo snad o historii utrpení jakéhosi abstraktního lidu? Má vůbec lid nějakou historii?

Lid se tehdy bouřil jako celek, stejně jako předtím dělal společně revoluci. Později však jako by se všichni slovu „vzpouřa“

vyhýbali, nebo si celé to „historické období“ rovnou vymazali z paměti, každý byl najednou obětí „veliké pohromy“ a zapomněl, že jí byl předtím, než na něj ona veliká pohroma dopadla, víceméně poskokem, přesně tímto způsobem změny historie po každé svou tvář. Nejlepší bude, když ty žádnou sepisovat nebudeš a omezíš se jen na vlastní zážitky.

Jak byl tehdy vznětlivý a jak neskutečně hloupý, hořkou pachutí, která ti dnes z té hlouposti zbyla, lze přirovnat jen k náhodnému požití jedu na krysy, člověk sice může debatovat o tom, jak se to mohlo stát a jak je třeba zakročit, ale i když se mu nakrásně podaří vyzvracet, netuší, jestli to je ještě k něčemu dobré.

Záchvaty spravedlnosti a politická ruleta, tragédie a frašky, hrdinové a klauni jsou loutky, kterými hýbe zase jenom člověk. Nejružnější hatmatilky, drsná, spravedlivá slova, otevřená diskuse, nadávky, to vše vyřvávala Strana svou řečí, jakmile však člověk ztratil v onom hluku vlastní hlas, stal se maňáskem, jenž se již z ruky, co ho vzadu vedla, nikdy nevyvlékl.

Když dnes slyšíš zapálená prohlášení, musíš se tiše smát, z každého revolučního, buřičského sloganu ti naskakuje husí kůže, před hrdiny a zápasníky zbrkle uhýbáš, všechno to nadšení a rozhořčení je dobré leda jak psovi kus žvance. Už dávno jsi měl utéci z tohoto zvířecího zápasíště, to není místo, kde si můžeš hrát, tvé království leží mezi papírem a štětcem, jsi špatným nástrojem v cizích rukách, máš jen svoji řeč, a i tou mluvíš jen sám pro sebe.

Procházet těmi vzpomínkami tě stojí mnoho sil, jeho tehdejší šílenství se musí zřejmě připsat naprosté ztrátě iluzí, svět, jak ho viděl v knihách, mu byl náhle zakázán, byl tak mlád a neměl se kde vybit, nenacházel ani ženu, které by se vydal tělem i duší, a tak se, s touhou věčně neukojenou, začal rovnou přehrabovat v bahně.

Utopie nové společnosti patří spolu s utopíí nového člověka k mýtům moderní doby. Pokaždé, když slyšíš, jak někdo vzdychá nad současnou ztrátou ideálů, říkáš si v duchu, že je to tak lepší. Stačí, když je někdo v tvé přítomnosti hlasitě vyvolává, a ty už zase vidíš pouličního mastičkáře s náplastí značky Všelék. Všem,

kdo se tě snaží přesvědčit nepřetržitým tokem slov, všem, kdo tě poučují, říkáš bez okolků, dobře, brácho, nechme ještě něco na zítra, a po anglicku mizíš.

Debaty vést odmítáš, to už raději zajdeš na pivo. Život dokázat nelze a musí snad člověk k tomu, aby byl člověkem, prokázat nejdřív svůj vlastní *raison d'être*? Ne, tebe zajímá jen samotné líčení, způsob, jak ho pomocí jazyka vyvolat z oné doby, vrátit se odsud tam a na základě rozpoložení dnešního místa a času vylíčit znovu jeho tehdy, takový je v kostce smysl tvého pozorování.

On zpočátku neměl žádné nepřátele, proč si tedy musel nějaké hledat? Tobě teprve dnes dochází, že máš-li ještě nějakého nepřítel, pak je to stín zanechaný v tvém srdci starým dobrým Maem, který už stejně dávno zemřel poklidnou smrtí. Takže jediné, co ti zbývá, je dostat se z toho kruhu ven, k čemu ještě zápas se stínem nějaké mrtvoly, proč dál mrhat tím málem života, který ti zbývá.

Dnes už žádnému -ismu neholduješ. Možná, že se člověk bez -ismů přece jen trochu víc podobá člověku. Takový brouk nebo stéblo trávy se bez -ismů obejdou, i ty jsi součástí proudu života, ne hračkou nějaké doktríny, raději být pozorovatelem na pokraji společnosti, jenž se sice nemůže vyhnout pohledům na věc, názorům a takzvaným sklonům, přesto žádný -ismus nezastávat, v tom právě spočívá rozdíl mezi tebou dnes a jím tehdy, kterého zde pozoruješ.

K první bitvě došlo na dvoře organizace, rudá garda proti rudé gardě. Během hromadného odchodu zaměstnanců na oběd lepil jakýsi rudogardista nástěnné noviny na dvoře před hlavní budovou, někdo z bezpečnostního odboru se mu v tom snažil zabránit, jenže to už k němu dorazila místní rudá garda a čerstvě nalepený plakát strhla. Mladík nosil brýle a tvářil se velmi sebevědomě, přestože byl zcela obklíčen, nepřestával křičet na svou obhajobu:

„Proč mě to nenecháte vylepit? Právo výlepu nástěnných novin nám dal samotný předseda Mao!“

„Vždyť to je Liu Bingův syn, pokouší se očistit svého otce, nesmí nám to tady rozvracet!“ vyřvával komisař podnikové bezpečnosti a rukou přitom odháněl ty, kteří se stačili seskupit kolem, „žádné shlukování, rozejděte se na oběd!“

„Soudruzi! Můj otec je nevinný!“ Mladík komisaře odstrčil, pozvedl hlavu a promluvil k davu: „Váš stranický výbor se odklonil od společné bojové linie, postavil se proti revolučnímu směru samotného předsedy Maa, v žádném případě se od nich nenechte zmást! Kdyby bylo u nich všechno v pořádku, proč by se báli jednoho nástěnného letáku?“

Z mlčenlivého zástupu vychází Danian a na adresu podnikových rudogardistů povídá: „Nenechte se zblbnout tímhle smradlochem, co se vydává za rudogardistu, strhněte mu jeho rudou pásku!“

Mladý muž pozvedl paži s páskou nad hlavu, zakrývá si ji druhou rukou a přitom nepřestává vykřikovat na celé kolo: „Soudruzi rudogardisté! Vydali jste se nesprávným směrem! Zbavte se tohoto stranického výboru a rozpoutejte revoluci, nebuďte komplici téhle kapitalistické kliky! Vy všichni, kdo toužíte po revoluci, běžte do vysokoškolských kolejí, tam už vládnou jenom proletářští buřiči, zatímco tady, tady jste pořád v zajetí bílého teroru...“

Mladík byl nucen ustoupit, až se dostal ke zdi, zde se ještě pokusil získat podporu od někoho z kolemstojících, vytáhnout ho z obklíčení se však nikdo neodvažoval.

„Tak kdepak máš svoje soudruhy, co? Ty jeden zkurvenej parchante velkostatkářská, tak ty si ještě budeš hrát na rudou gardu? Seberte mu to!“ rozkázal Danian.

Rozpoutal se boj o pásku, mladík se přes svoji značnou sílu nemohl takové přesile ubránit, nejdříve letěly brýle, skončily na zemi, rozdupané na kousky, pak mu konečně vyrvali i tu rudou pásku. A tak se potomek revolucionářského rodu, který měl ještě před chvílí pravdu na své straně, ocitl přimáčkнутý ke zdi a už si jenom chránil hlavu rukama, svezl se dolů, kde se v podřepu bezhlesně, ale tak silně rozvzlykal, že se namísto proměnil v ubohého podvratáčka.

V tu chvíli se z hlavní budovy vypotácel i Starej Liu, táhli ho, dotlačili na dvůr, kde ho okamžitě podrobili „veřejné obžalobě“, jenže tenhle starý revolucionář už zažil kdeco, byl silnější než jeho vlastní syn, chtěl se ještě napřímit a něco říct, rudé gardy mu však již stáhly hlavu dolů, jenom zpopelavěl a čelo, volky nevolky, zase sklonil k zemi.

On, tváří v tvář takové scéně a v sevření davu, se sám rozhodl pro vzpouru. V pracovní době utekl z podniku, aby si prošel pár fakult na západním předměstí. Na dvoraně Pekingské univerzity, kde se tlačila hlava na hlavě, si mezi nástěnnými letáky pokrývajícími zdi všude kolem přečetl kopii Mao Zedongova vlastního letáku: „Toto je můj leták: Ostrými na generální štáb!“ Po návratu do kanceláří se rozčilením vůbec neovládal a ještě tentýž den,

jen co se setmělo a všechno kolem utichlo, napsal vlastní leták, ani nečekal, až půjdou lidi do práce, aby nejdříve sebral jejich podpisy, bál se, že by ráno mohl s probuzením zároveň ztratit odvalu. Cítil, že musí využít horečky, která ho ani po půlnoci neopouštěla, a vylepit to hned, vždyť k očistění nespravedlivě odsouzených za protistranické postoje si lidové masy žádaly mluvčí, opravdové hrdiny.

Na pustých chodbách se v průvanu třepetaly cáry starých letáků, avšak i pocit opuštěnosti, který na něj dopadl, byl zcela namístě a podporoval ho v jeho hrdinském konání. V průběhu tragédie se totiž daří zápalu pro spravedlnost, a přesně to byla jeho vstupenka do hráčského doupěte, byť sám v té době dost dobře nevěděl, je-li vůbec k hazardním hrám vnitřně připraven. Dostal v té chvíli zkrátka pocit, že se mění karty a že nahrávají jak jeho přežití, tak jeho kariéře hrdiny.

Odvážlivci, kteří byli na začátku kampaně označeni za protistranické buřiče, se ještě neodvažovali zvednout hlavu a aktivistům následujícím stranický výbor se shora zase nedostalo potřebných direktiv, všichni si proto jeho nástěnný leták za hrobového ticha četli. On v tomto dokonalém opuštění zůstal po celé dva dny, na samém dně své tragédie.

První odezvou na jeho leták byl telefonát od dlouhána Liho, vedoucího knižního skladu, že prý by se s ním rád setkal. Velký Li a ještě Malý Yu, mladíček kost a kůže, na něj čekali u kotelny dole na dvoře.

„My s tvým letákem souhlasíme, musíme do toho jít společně!“ řekl Velký Li a potřásl mu rukou na znamení, že bojují na stejné straně.

„Co tvůj třídní původ?“ ptá se dál Velký Li, neboť i o to se postaralci zajímají.

„Zaměstnanec,“ odpověděl bez dalšího vysvětlování, podobné otázky ho dokázaly vždy mírně rozhodit.

Li se tázavě podíval na Yua. Pak si někdo s termoskou přišel pro horkou vodu a všichni se odmlčeli. Termoska byla konečně plná, vetřelec odešel.

„Tak mu to řekni,“ řekl Yu souhlasně.

„Chceme založit organizaci povstaleckých rudých gard,“ oznámil mu Velký Li, „jako proti nim. Zítra v osm ráno máme schůzi v čajovně v parku Taoranting na jihu města.“

Někdo další si přichází pro vodu, okamžitě se rozcházejí, jako by spolu neměli nic společného. Konspirační kontakt proběhl, kdyby se tam nedostavil, měli by ho za slabocha.

To nedělní ráno pořádně mrzlo, ledový škrálop na cestě praskal pod nohama jak roztříštěná skleněná deska. Sraz s dalšími čtyřmi byl svolán do parku v jižní čtvrti, tedy značně daleko od ubikací závodu na druhém konci města, pravděpodobnost setkání s jakoukoli známou osobou byla mizivá. Bylo šedivo a v parku ani noha, v tomto období se zavíraly i všechny atrakce. On se s křupáním propadal ledovou krustou na cestě a nabýval přitom pocitu, že je apoštolem, jenž odchází spasit svět.

V čajovně u jezera bylo prázdno, jenom u okna, hned za silným závěsem ve dveřích, seděli naproti sobě dva staroušci. Oni se konečně sesedli k venkovnímu stolu, všichni se hřejí o šálek vařícího čaje v rukou. Jeden po druhém představují sebe, své rodinné poměry, třídní původ i podmínky, za jakých hodlají pozvednout rudý prapor vzpoury.

Otec Velkého Lia byl prodavačem v obchodě s obilninami a jeho otec, už nebožtík, zase spravoval boty. Na začátku kampaně si Velký Li dokonce prošel „nápravným řízením“ za to, že zveřejnil pamflet na tajemníka stranické buňky knižního skladu. Yu byl nejmladší, na místo písaře přišel ani ne před rokem, hned po maturitě, oba rodiče pracovali jako tovární dělníci, jelikož ale chodil pozdě do práce a také z ní brzy odcházel, držely se od něj rudé gardy dál. Další ze zúčastněných byl brácha Tang, dopravní motorizovaný strážník, bývalý armádní řidič s bezúhonným třídním původem, ten zase rád řečnil, vlastními slovy „přímo zbožňoval umění břitké odpovědi“, ani jeho tedy rudogardisté nemohli mít v lásce. Poslední spiklenec se nedostavil, musel se postarat o nemocnou matku v nemocnici, ale Li promluvil jeho

jménem, že prý bezpodmínečně podporuje věc vzpoury, je to jejich člověk.

Konečně přišla řada na něj, už se chystá ohlásit, že on na rudou gardu není zřejmě dost dobrý, že by do jejich organizace vstupovat neměl, ale předtím než vůbec otevře ústa, zamává Velký Li rukou a řekne: „Všichni víme, jak jsi na tom, ale taky mezi sebou chceme takové ty pokrokové, revoluční intelektuály, jako jsi ty, všichni účastníci tohoto shromáždění patří k samotnému jádru rudé gardy, do tábora opravdového maoismu!“

Jak prosté to bylo, o čem ještě diskutovat, všichni se přece považují za stoupence revoluce, kteří musí samo sebou strážít Maovu myšlenku, nebo jak to řekl Velký Li: „Povstalci na vysokých školách již svrhli starou rudou gardu, tak na co ještě čekáme? Vítězství máme v hrsti!“

Po návratu do již vyliďněné budovy vylepili hned večer prohlášení své vlastní povstalecké rudé gardy spolu s ohromnými nápisy útočícími na stranický výbor a starou rudou gardu, pokryli jimi stěny chodeb ve všech patrech hlavní budovy i ve vstupní hale a na dvoře.

Odešel až před rozbřeskem, vrátil se do svého zamrzlého pokojíku, kamna už dávno vyhasla, stejně jako jeho zapálení, zahrabal se rychle pod deky, chtěl ještě zapřemýšlet nad tím, do čeho se to vlastně pustil, nad možnými následky, ale byl tak vyčerpán, že okamžitě usnul. Když se probudil, byla opět tma, jenže byl už večer, mysl měl stále otupělou. Tlak, který musel snášet celé měsíce, aby se mohl ve dne v noci bránit, najednou uvolnil své sevření, takže usnul znovu a prospal celou další noc.

Když ráno vstával do práce, ani ho nenapadlo, že pamflety odvolávající se na ten jejich pokryjí budovu doslova odshora dolů, v jednom jediném okamžiku z něj byl hrdina, nebo alespoň statečný muž, k němuž všichni vzhlíželi, napjatá nálada v kanceláři jako by se najednou uvolnila, ti, kteří ho ještě před pár dny zdálky obcházeli, ho jeden po druhém zdravili širokým úsměvem. Stará paní Huangová, která toho během svého vyšetřování tolik zakušila, ho uchopila pevně za ruku a povídá: „Vyjádřili jste přesně

to, co mají všichni na srdci, to vy jste pravá rudá garda předsedy Maa!“ Tato slova chvály jako by vypadla ze scénáře nějakého revolučního filmu: stařešinové vítají vojáky Rudé armády, kteří právě osvobodili jejich vesnici. I Starej Liu, tvářící se do té doby nenápadně, se mu upřeně podíval do očí, špulil přitom ústa a zakýval uctivě hlavou na znamení, že i on, ač jeho nadřízený, od něj očekává vysvobození. Kdo mohl tušit, že z těch pěti mladíků, kteří se spolčili náhodou a v takovém spěchu, se jenom kvůli tomu, že mají rudou pásku na rukáve, stane náhle síla, jež nebude k zadržení.

Bylo také vylepeno společné prohlášení, v němž se pár rudo-gardistů vzdávalo svého členství v bývalé organizaci, Lin byla mezi nimi. Vykřesalo to v něm jiskřičku naděje, že návrat k jejich důvěrnému vztahu není úplně nemožný. Když ji pak ale při obědě hledal v jídelně, jako by se po ní země slehla. Možná, že se mu zrovna teď vyhybá, napadlo ho.

Zato když na chodbě narazil na Daniana, jen kolem něj rychle prošel, tvářil se, že ho nevidí, jeho dřívější nadutost byla ta tam.

Pochmurná budova závodu se všemi svými kanceláři připomínala obrovský včelín, uspořádaný podle jednotlivých úrovní moci. Když se pod bývalou garniturou rozhoupala židle, začalo to vrít i v celém úle. Chodby se zaplnily diskusními hloučky, všichni ho zdravili nebo se s ním přímo dali do řeči, mezi nimi i tací, jež osobně neznal, a dokonce i ti, kteří si v době „vyhánění hadů a zhoubných škůdců z díry“ chodili popovídat s tajemníkem Strany či jinými politickými kádry. Za několik málo dní projevili buřičské záměry snad všichni, v každém oddělení vznikaly bojové jednotky nezávislé na stranické i podnikové organizaci. Z malého redaktůrka se tak uvnitř přísně zhierarchizované budovy stala osobnost, ke které všichni vzhlíželi jako k vůdci. Zástup potřebuje vůdce stejně jako stádo ovcí se zvoncek na krku, i když ta, co jde v čele, vlastně neví kam, neboť jedině, co ji vede, je práskání biče nad hlavou. Alespoň ho pak nikdo nenutil chodit každý den do práce, na to, čím se zabýval, se nikdo ani neptal.

Když se takto jednou vracel před skončením pracovní doby domů, zahlédl na dvoře, na schodech vedoucích k jeho bytu jakousi špinavou, neupravenou osobu a úplně zkoprněl, když v ní poznal chlapce ze sousedství, Zlatko se mu říkalo, celá léta ho neviděl.

„Co ty tady děláš?“ ptá se.

„No, konečně jsem tě našel, to bude na dlouhé povídání!“ zavzdychal Zlatko, bývalý král všech kluků z ulice.

Když pak odemkl zámek od pokoje, otevřely se sousední dveře, odkud vykoukla hlava starého důchodce.

„Můj dávný spolužák, přijel od nás z jihu.“

Od té doby, co nosil rudou pásku na rukávě, si starouše nevěšil, bez dalšího slova proto vešel dovnitř. Stařík vycenil to málo zubů, co mu zbývalo, a sraštil vrásky, jež mu pokrývaly celou tvář, souhlasně se zařehotal, pak se zase stáhl k sobě a zavřel na závoru.

„Jsem na útěku, ani ručník nebo kartáček jsem si nestačil vzít, vměstnal jsem se mezi středoškoláky, kteří sem jeli na masové shromáždění. Nemáš něco k jídlu? Už čtyři dny jsem nic pořádného nejedl, mám jen pár drobných, bál jsem se je utratit, jak jsem byl mezi těmi studenty, ulovil jsem na přijímacím stanovišti dva knedlíčky a misku rýžového vývaru.“

Jen Zlato vešel do pokoje, vytáhl z kapes několik mincí a drobných bankovek, práskne jimi o stůl a dodává: „Musel jsem utéct v noci oknem, druhý den se proti mně mělo konat celoškolní bojové shromáždění. Měli jsme tam tělocvikáře, taky v něm odhalili společenského škůdce, že prý sahal na prsa nějaké studentce, rudogardisti ho ubili k smrti.“

Měl čelo plné vrásek, tvář poznamenanou prožitým utrpením, kam se poděl nezbedný ďáblík z dětství, jenž v létě chodil západně polonahý, s hlavou vyholenou? Zlatko řádl nejraději ve vodě, on po vodě šlapal, potápěl se, dělal stojky. Když se sám, bez vědomí matky, učil plavat v jezeře, našel kuráž právě díky tomu svému kamarádovi. Zlatko byl o dva roky starší, o půl hlavy ho převyšoval, při rvačkách útočil nelítostně na všechny, kdo ho

popudili, proto se po jeho boku nikdy nebál, nenapadlo by ho, že bude jednou v takovém nebezpečí, že za ním přijede z takové dálky, aby u něj našel útočiště. Hned po promoci na pedagogické fakultě, říká ještě Zlatko, ho přidělili na střední školu v jednom krajském městě, vyučoval čínštinu, jenže od počátku povstání si na něj zasedl tajemník tamní stranické buňky.

„Výukový materiál jsem přece nesestavoval já, jak jsem mohl vědět, že některé články jsou problematické? Dobrá, pro oživení výuky jsem občas dal k dobru nějakou historku, drobnou příhodu, tím se ze mě stal snadný terč, prostě jsem trochu víc vyprávěl, jazyk přece bez jazyka nenaučíš, ne? Zavřeli mě do třídy, rudé gardy mě hlídaly ve dne v noci, jenže já už mám teď rodinu, kdyby se se mnou něco stalo, neříkám, kdyby mě to stálo život, stačilo by, kdyby mě jen zmrzčili, jak by přežila moje žena s ročním děčkem na krku? A tak jsem o půlnoci vylezl z okna v prvním patře a po okapu slezl dolů, šlo to jako po drátku. Domů jsem se ani nevracel, nechtěl jsem do toho svou ženu zaplést. Vlakové spoje sem byly tak přeplněné studenty, že nemohli kontrolovat lístky. Tak jsem tady, abych podal stížnost, ty mi to musíš pomoci všechno objasnit, jak bych já, mrňavej učitelškej, mohl dělat představitele černé kliky v samém srdci Strany, když nemám ani stranickou legitimaci!“

Po večeri zašel se Zlatkem na přijímací stanoviště pro lidové masy v ulici Fuyou, u západní brány vládního střediska Zhongnanhai. Brána byla dokořán, na osvětleném nádvoří se to černalo lidmi, každý se tlačil, jak mohl, aby se dostali kupředu, i oni se nechali volně unášet proudem. Přímo uprostřed se tyčil stan, pod ním za kancelářskými stolky seděli pěkně v několika řadách vojáci s výložkami na límci a s čepicí na hlavě a zaznamenávali stížnosti těch, kteří se dostavili. Vzhledem k tomu, že byli všichni v pohybu, byla mizivá naděje, že se k těm stolům člověk vůbec kdy dostane. Zlatko se pokoušel postavit na špičky a mezi lidmi alespoň zachytit, co se tam „v duchu Ústředního výboru“ říká. Hlasy se však překrývaly, ti, kdo se ke stolu nakupili, hovořili silným hlasem jeden přes druhého, snažili se pokládat otázky, na

kteří někteří přijímací úředníci odpovídali několika slovy, obezřetně a vždy podle předpisů, jiní neodpovídali vůbec a jenom si zapisovali. Ještě předtím, než se jim podařilo dostat se o něco blíž, je dav unesl pryč, až je naprosto bezmocné vehnal do chodby v přízemí hlavní budovy.

Zdi pokrývaly letáky stěžující si na nejrůznější útisk spolu s citacemi nejvýznamnějších představitelů Strany. Slova nových členů Politbyra i těch starých, které to ještě nesmetlo, oplývala nejasnými záměry, dvojakými narážkami a hlavně si vzájemně naprosto protiřečila. Zlatko byl na vrcholu rozčilení, chtěl po něm papír a tužku. On řekl, ať to zbytečně neopisuje, a sebral pro něj celou hrst letáků s podobným obsahem, že si to může prostudovat doma.

Všechny dveře v budově zůstávaly otevřeny, všude se přijímaly stížnosti, nebyla tady taková tlačence, přesto se fronty táhly až na chodbu. Z jedné místnosti se rozléhal nářek a pláč, nějaký mladý muž se starou, sepranou vojenskou čepicí v ruce dával volný průchod slzám, hovořil se silným přízvukem odkudsi z Jiangxi nebo Hunanu, nebylo mu moc rozumět, když plačky líčil hromadný masakr, který chtěl nahlásit: muži, ženy, starci, děti, dokonce ani novorozeňata nebyla ušetřena, nahnali je na obecní mlat a tam je všechny po skupinkách ubili k smrti, motykami, mačetami, kovanými vahadly, mrtvoly házeli do řeky, ze které se teď šíří strašný puch. Ten mladík nevypadal, že by svým původem patřil k pěti černým kategoriím, stará vojenská čepice, kterou svíral v prstech, toho byla jasným dokladem, bez ní by se k podání úřední stížnosti až do Pekingu neodvážil. V kanceláři i ve dveřích byla hlava na hlavě, nikdo však ani nedal, když to úředník zapisoval.

Když vyšli z přijímacího střediska ven, vydali se na Chang'anskou třídu, Zlatko chtěl totiž zajít ještě na Ministerstvo školství, zjistit, jestli vůbec existují nějaké přesné direktivy pro vyučující na středním stupni. Ministerstvo stálo v západní části, pár stanic autobusem. Na vozovce před zastávkou se už tlačilo mračno

lidí, povětšinou středoškoláci, kteří přijeli do hlavního města, na rameni školní brašnu s výšivkou rudé pěticípé hvězdy. Autobus se ještě ani nezastavil, ale všichni se už cpali nahoru, uvnitř bylo zcela narváno, takže výstup i nástup probíhal vždy v závěsu s osobou stojící před vámi, dveře se ani nezavíraly, autobus se rozjížděl s lidmi přiskřípnutými ve dveřích. Zlatko, jemuž se podařilo utéct po okapu z prvního patra své školy, si však tentokrát mezi dětmi cestu prorazit nedokázal, byly mrštnější než opice.

Když dorazili na ministerstvo, zjistili, že z celé budovy vzniklo ohromné přijímací středisko pro venkovské studenty. Vstupní halou počínaje byly všechny chodby a kanceláře vyprázdněny, podlahy vystlány slámou, rohožemi, koberci z bavlny, umělohmotnou plachtou, hromadami pokrývek, kam oko dohlédlo, stály roztroušeny smaltované nádoby, misky, hůlky, naběračky a do nosu stoupal načpělý zápach potu, nakládané ředkve, špinavého oblečení a nepraných ponožek. Středoškoláci dělali pořádný randál, protože však v noci a v takovém mrazu neměli kam jít, uléhali, kde se dalo, a tam samým vyčerpáním usínali. Čekali na sedmou nebo snad osmou přehlídku před Nejvyšším vůdcem, plánovanou na druhý či třetí den. Na ní se pokaždé shromáždily více jak dva miliony lidí, šikovat se začali někdy po půlnoci, nejdříve se zaplnilo náměstí Nebeského klidu a pak se dav v délce asi deseti kilometrů rozestavil po Chang'anské třídě, na východ i západ od náměstí. Nejvyšší vůdce poté v doprovodu druhého velitele vojenských sil Lin Biao s *Rudou knížkou* v ruce vykonal přehlídku svých vojsk, v otevřeném gazu projížděl naprosto nehybným, několikastupňovým špalírem studentů, kterým stékaly horoucí slzy po tvářích, když třímali drahocennou *Rudou knížku* a přitom, co jim hlasivky stačily, bez ustání skandovali: Ať žije! Plni revolučního zapálení a hněvu se pak odebírali plnit školy, bourat chrámy, útočit na pracovní organizace s cílem rozcupovat starý svět na padrt.

Když se vrátil se Zlatkem na pokoj, byla už dávno hluboká noc, kolem vládl klid. Musel otevřít kamínka, aby si ohřáli zmrzlé

ruce. Skulinami pod dveřmi a v oknech se dovnitř dral hvízdající víchř, plameny poskakující v kamnech jim občas zabarvily tváře doruda. K jejich shledání došlo v tak nepředstavitelnou chvíli, že se ani jeden neodvažoval zabrousit ke vzpomínkám na dětství, ty jim teď připadaly jako z jiného světa.

„Hele kámen,“ říká a ukazuje prstem.

Tak velký kámen samozřejmě přehlédnout nemůžeš, chceš ho obejít, ale už ho slyšíš znovu:

„Schválně s ním pohni!“

Úplně zbytečné plýtvání sil, stejně bys s ním nepohnul.

„Ty zřejmě ani nevěříš, že se s takovým kamenem dá vůbec hnout, co?“ povídá, očividně nadšen sám sebou.

Ty tedy spíš nevěříš.

„Jen to zkus,“ povzbuzuje tě s úsměvem na rtech.

Vrtíš hlavou, nemáš chuť dělat takové hlouposti.

„To je tedy kousek, vypadá ještě pevnější než mramor, hotová skála!“ obchází kolem balvanu a s obdivem mlaská.

„Víš, jak solidní by z toho byly třeba základy, no, nepoužij ho!“ musel si povzdechnout.

Jenže ty nepotřebuješ ani pomník, ani náhrobní desku, co s tím tedy teď?

„Posunem ho, schválně, no tak, jedem!“ a už se k němu sápe, objímá pevně balvan.

Ty bys stejně nikdy neměl tolik síly.

„I kdybys ho chtěl vyvrátit nohama, tak se nehne, ani o chlup.“

O tom nemůže být pochyb, uznáváš, přesto ti to nedá a kopneš si do něj párkrát špičkou.

A to ho vážně rozohnilo, dráždí tě s ještě větší chutí: „Zkus vylézt nahoru, no tak!“

A co dál, co tam se může zkoušet? Neumíš se ubránit jeho naléhání, vylézáš nahoru.

„Ani se nehni!“ obchází balvan a s ním samozřejmě i tebe, těžko říct, koho přitom pozoruje, zda kámen, nebo tebe, a jak tak sleduješ jeho pohled, otáčíš se na té špici za ním.

V tu chvíli stočí zrak k tobě, zasměje se, přivírá přitom oči a přátelsky ti povídá: „Sám to vidíš, ne? Ani se nehne!“

Hovoří samozřejmě o balvanu, nikoliv o tobě. Odpovídáš jen lehkým pousmáním, chystáš se zase slézt dolů, on však zvedá ruku a zastavuje tě:

„Pomalů!“

Na zdvižené ruce se zdvihl ukazovák, ty ten zdvižený ukazovák sleduješ, zatímco jeho slyšíš, jak říká:

„Tak vidíš, musíš uznat, že toto je skutečně solidní základ, ani se nehne!“

Nezbývá ti než přitakat.

„To musíš cítit!“

Ukazuje na balvan pod tvýma nohama. Moc nechápeš, co máš cítit. Vždyť ho máš konec konců pod nohama.

„Tak co, cítíš?“ ptá se.

Nevíš, jestli to důležité, co bys měl cítit, spočívá v tom balvanu, nebo pod tvýma nohama?

Jeho prst se zdvihá ještě výš, tobě nad hlavu a ty se samozřejmě musíš také podívat k nebi.

„Vidíš, jak je to nebe jasné, tak čisté, naprosto průzračné, člověku se přitom úplně rozpíná hrudník!“

Slyšíš jeho slova a sluneční paprsky tě bijí do očí.

„Tak co vidíš? Schválně se podívej, popiš přesně, co vidíš!“ ptá se.

Ze všech sil si prohlížíš prázdné nebe, nic ale nevidíš, jenom se ti začíná mírně točit hlava.

„Co přestáváš, dívej se pořádně!“

„Ale na co se mám vlastně koukat?“ pokládáš rozumnou otázku.

„Na naprosto nefalšované, plnohodnotné nebe, nebe s opravdovým jasem!“

Říkáš, že ta sluneční záře tě bije do očí.

„To je ono.“

„Jak ono?“ ptáš se a přivíráš oči, sítnici ti zakrývá pás zlatých hvězdiček, dál se na nohách neudržíš, už už slézáš dolů, když ti u ucha zazní jeho napomenutí.

„Hlava se točí tobě, ne kameni, a to je ono.“

„Jistě, ale...“ už nevíš, kde máš hlavu.

„Nejsi přece z kamene!“ odsekl chladně.

„Samozřejmě, že nejsem z kamene,“ uznáváš. „Můžu už dolů?“

„Nejsi zdaleka tak solidní jako tenhle kámen! Ano, teď je řeč o tobě!“

„Zdaleka nejsem...“ nechceš mu jít proti srsti, už bys opravdu chtěl slézt.

„Žádný spěch, když se na ten balvan postavíš, vidíš mnohem dál, než kdybys byl dole, nemám pravdu?“

„Přirozeně.“ Ochotně přitakáváš.

„Takže v dálce, to znamená daleko před tebou, ne, co máš tady pod nohama, ale když se podíváš rovně před sebe, co vidíš?“

„Že by obzor?“

„Co s obzorem, prosím tě, ten je snad vidět odkudkoliv, ne? Řekni, co vidíš nad ním, pořádně sleduj...“

„A co mám sledovat?“

„Ty to fakt nevidíš?“

„Jako nebe?“

„Ještě se snaž!“

„Takhle to dál nejde,“ říkáš, že se ti kazí zrak, „to jsou stovky barev...“

„Ale to je ono, ty barvy, jaké si jen pomyslíš, třpytivě krásné nebe, všechny naděje přímo před očima, konečně se ti rozklížil zrak!“

„Takže už můžu slézt?“ zavíráš oči.

„Ještě se podívej na to slunce! Teď, když se podíváš na to třpytivě zlaté slunce, to je síla! Teď teprve uděláš skutečné objevy, slyšíš, řekl jsem objevy, odhalíš opravdové zázraky! Ty nejkrásnější, nejnepředstavitelnější zázraky!“

„Jaké zázraky?“ ptáš se, zakrýváš si zrak.

Bere tě za ruku, máš pocit, jako by tě trochu i podpíral, slyšíš jen šelest větru u ucha a jeho poznámku určenou tobě:

„Ten svět svou září přímo oslepuje!“

Odtahuje ti ruku, kterou sis zakrýval oči, takže zíráš na nebe, na inkoustově modrou, bezednou díru v něm a začínáš vážně ztrácet klid.

„Zneklidňující, že?“ musí mít jistě mnoho zkušeností, „když člověk spatří zázrak, tak samo sebou zneklidní, jinak by se tomu ani zázrak neříkalo, že?“

Říkáš, že si musíš sednout.

„Naopak, musíš vytrvat!“ rozkazuje.

Říkáš, že už to nevydržíš, ale opravdu.

„Vytrvat musíš, ať si říkáš, co chceš, všichni drží a jen ty bys nevydržel?“ kárá tě.

Nohy tě už neposlouchají, skláníš se, klesáš na kámen a voláš o pomoc, chce se ti zvracet.

„Proč ta ústa neotevřeš víc! Křič, volej si, jak chceš!“

A tak sis přímo pod jeho taktovkou drásal hlasivky, hulákals, co ti síly stačily, nic jsi s tím, že se ti zvedal žaludek, nenadělal, a tak jsi na ten necitelný kámen, náhrobní desku vychrlil svou žluč.

Spravedlnost, ideály, morálka, ty nejevědečtější nauky, stejně jako nejvyšší poslání člověka, hořkost vědění, fyzická námaha, neustálá revoluce, oběť za obětmi, Bůh i spasitelé, malincí hrdinové a ještě menší vzory, veliký Stát a Strana nad ním, to vše bylo vystavěno na tomto jediném kameni.

Jen jsi otevřel ústa k výkřiku a už jsi byl v jeho pasti, to on byl spravedlnost, kterou jsi hledal, a tak ses chtě nechtě ponořil do jeho bojů na smrt, vyřvával jeho hesla a ztratils tím svůj jazyk, to, co jsi papouškoval, bylo jen ptačí hatmatilkou, podstoupils

nápravu, smazals vzpomínky, ztratils hlavu a tím se stal jeho učedníkem, věřils i v to, v co se věřit nedalo, a najednou byl z tebe jeho lokaj, pánův biřic, obětoval ses pro něj, i po použití odložený na jeho oltář, pro něj pochován, zpopelněn k ještě větší slávě jeho obrazu, tvůj popel zůstane vystaven jeho bludným poryvům do té doby, dokud on sám nespočine v pokoji, dokud jeho prach nesešoupí na zem, až tehdy i ty, jako ten prach nespočetný, zmizíš konečně beze stop.

21

Vycházela z kolárny u hlavní budovy, kolo tlačila s očima sklopenýma, poslední dny se mu neustále vyhýbala. Zastavil ve východu, nadzdvihl přední kolo svého bicyklu, schválně tak, aby narazilo do Linina. Konečně k němu zvedá zrak, pokouší se o úsměv, trochu trpký, pravda, jako by se ještě omlouvala, že do něj najela. „Tak půjdeme spolu!“ povídá.

Lin se ale do sedla nechtělo, už to nebylo jako dřív, když spolu vyjížděli na odlehlá místa, spolu a přitom v bezpečném odstupu, když si rozuměli beze slov, téhle velké revoluci se totiž v noci podařilo neprodyšně uzavírat i parky. Kus cesty tlačí kola spolu, ani slova neprohodí, není co. Zdi podél cesty plní hesla vysokoškolské vzpoury, zcela překrývají slogany čistokrevných rudých gard o vymítání zhoubných škůdců a další jim podobné, útočící jmenovitě na členy Politbyra Ústředního výboru strany i místopředsedy vlády.

„Yu Qiuli, skloň hlavu před revolučními zástupy, vyznej se ze svých zločinů!“

„Tan Zhenline, už ti zvoní hrana!“

Lin již rudou pásku nenosí, hlavu i obličej halí do chlupaté šály šedavé barvy, snaží se nepřitahovat pozornost, ztratit se na ulici mezi chodci v šedomodrém bavlněném oblečení, a skutečně, její kouzlo nadobro vymizelo. I restaurace večer brzy zavírají, a tak si není co říct, není kam jít, oba jen tlačí kolo v mrazivém větru

a mezi sebou udržují nepřehlédnutelný rozestup. Vítr plný písku roztáčí pod kandelábry zbytky roztrhaných pamfletů.

Pocítil v tu chvíli tragickou vážnost okamžiku, jasně viděl, že tváří v tvář tomuto smrtelnému boji za spravedlnost musí jeho láska s Lin skončit, a nedokázal se přitom ubránit palčivému pocitu smutku. Ne že by se mu do poměru s Lin znovu chtělo, jenže jak o něčem takovém vážně uvažovat, když stále neví, jak by obrátil situaci, jak začít znovu, na rovnocenných základech, aby nebyl jen tím, kdo přijímá, co mu Lin ráčí dávat. Ptá se na její rodiče, chce ukázat trochu starostlivosti. Jenže Lin neodpovídá, jde si mlčky svou cestou, zřejmě nenachází slov.

„Tak to vypadá, že s minulostí tvého otce budou ještě potíže,“ promlouvá nakonec ona.

„Jaké potíže?“ ptá se zcela zaskočen.

„Jen jsem tě chtěla varovat,“ povídá Lin jako by nic.

„Nebyl přece v žádné straně ani hnutí!“ odsekl okamžitě, poháněn pudem sebezáchovy.

„Zdá se...“ dál ale Lin nepokračuje.

„Co se zdá?“ zastavil se.

„Jen jsem tak něco zaslechla.“

Lin tlačí kolo, aniž by mu věnovala sebemenší pohled, je mu najednou tak nadřazená, jako by mu tím varováním projevovала milost, stará se, aby neztropil něco nemístného, ale i když se ho tak vlastně snaží znovu ochránit, z jejího hlasu slyší, že už to není z lásky. Zatajením svého původu jako by ji pošpinil, do její starostlivosti se vetřely pochyby. Musel se bránit:

„Otec měl před Osvobozením zodpovědnou funkci v jedné bance a v paroplavební společnosti, také byl novinářem v soukromých novinách obchodního zaměření, to přece nic neznamena!“

Ještě mohl dodat, že když byl ještě kluk, jeho táta ukrýval pod komodou krabici od bot a v ní kromě mincí i Maův spis *O nové demokracii*, brožovaný spisek na hrubém papíře, ale neučinil tak. Bylo to zbytečné, vnímal to jako silnou křivdu, nyní především na svém otci.

„Říkají, že funkce, kterou tvůj otec zastával, byla vysoká...“

„No a co má být? Byl pořád zaměstnanec a jako zaměstnanec ho také propustili, před Osvobozením byl dokonce nezaměstnaný. Kapitalistou nikdy nebyl, ani představitelem kapitálu.“

Je plný hněvu, zná teď svoji slabinu, její důvěru už zpátky nezíská.

A Lin mlčí.

Zastavuje se před jedním ohromným, čerstvě nalepeným plakátem, staví kolo na stojánek a vpytává se dál: „Ještě něco? A co se říká dál?“

Lin se opřela o kolo, jen aby ho neměla před očima, a říká s hlavou svěšenou: „Na to se neptej, stačí, když to víš.“

Kousek před nimi nasedá na kola skupinka výrostků, hoši a dívky, kteří ta hesla píšou, ruce plné kbelíků s lepidlem a tuší, ze sloganu, který zrovna dolepili, stékají pramínky černé barvy.

„A kvůli tomu se mi vyhýbáš?“ ptá se nahlas.

„Tak to vůbec není,“ jenže Lin pořád utíká pohledem a jenom velmi potichu dodává: „Tys to chtěl přece skončit.“

„Kdybys věděla, jak mi chybíš, opravdu, tak moc mi chybíš!“

Jeho hlas se rozléhá, doprovází ho pocit bezmoci a beznaděje.

„Přestaň, nejde to...“ říká Lin tichým hlasem, znovu unikla jeho pohledu, stáčí hlavu, chtěla by už odjet.

Zachytil ještě její řídká, jenže ona skloní hlavu ještě níž a říká mu: „Nedělej to, nech mě jít, jen jsem ti chtěla říct, že s minulostí tvého otce budou potíže...“

„Ale kdo to říká? Někdo z politického? Nebo snad Danian?“ naléhá otázkami a roste v něm zlost.

Lin se konečně napřimuje, ale odvrací hlavu do ulice, dívá se na projíždějící auta a nekonečný tok cyklistů u krajnice.

„Ani za pravičáka mého otce neoznačili...“ obhazuje se dál a přitom přesně na to chtěl zapomenout. Vzpomíná si, jak jeho matka řekla: to už je taky minulost, byl ještě na vysoké, přijel za ní na Nový rok domů, to byla ještě naživu.

„Ale ne, o to nejde...“ Lin stáčí řídká a pokládá nohu na pedál.

„Tak o co tedy jde?“ stále se jí nepouští.

„Říkají, že jde o ilegální přechovávání zbraně...“ Lin se kousla do rtu, nasedla na kolo a ostrým šlápnutím do pedálů vyráží pryč.

V uších mu zahučelo, možná, že v Lininých očích zahlédl lesknoucí se slzu, možná, že se mu to jen zdálo, že mu to našeptává jeho sebelítost. Ujíždějící silueta Lin s šálou na hlavě se ztrácí v davu jiných siluet na vozovce, ve světle lamp se míhají cáry plakátů a poletujícího prachu, zanedlouho je i ona v nedohlednu. Zřejmě ve stejném okamžiku se musel otřít o zeď s čerstvě natřenými slogany, rukávy má celé od tuše a lepidla, také proto se mu celá scéna rozchodu s Lin tak hluboce zapsala do paměti.

Szírají se v něm nejrůznější myšlenky, je jako nepřítčný, ani na kolo nedokáže nasednout. Z těch strašných slov „přechovávání zbraně“ se mu zatočila hlava, a když si konečně opět uvědomil jejich přesný význam, bylo mu jasné, že nic jiného než vzpoura mu nezbývá.

Jejich asi dvacetičlenná banda se vřítla do uličky před vládním komplexem Zhongnanhai a u jedné z přísně střežených bran purpurové barvy požadovala, aby se kterýkoliv vedoucí činitel, prohlašující se za představitele Ústředního výboru strany, dostavil k nim, do závodu, zkonstatoval napáchané křivdy a rehabilitoval jak kádry, tak řadové pracující, označené za protistranické spiklence. Vstoupili dovnitř, přijmout je měl jeden starý revolucionář, jenž svou generálskou šarží získal dávno předtím, než se zde ujal funkce. S vedoucími kádry jejich organizace, krčícími se v kancelářích a měřícími pečlivě svá slova, se jeho hrdé chování nemohlo srovnávat, trůnil zpříma ve svém koženém křesle za širokým pracovním stolem a ani se neobtěžoval se vstáváním.

„Na přivítanou vám tedy nepoběžím, takových lidových zástupů já už viděl, kde jste byli vy, mládežníci, když jsme dělali revoluci, organizovali lidová hnutí, to já skutečně nevím, ale na starýho rozumbradu si tady hrát taky nebudu.“ Generál se ujal slova jako první, jeho hlas zněl jasně, nestrojeně, stejným tónem jistě promlouval na všech shromážděních.

„Tak vy se nám mládeži chcete bouřit, výborně! Já jsem se taky vzepřel, dělal revoluci a další dělali revoluci proti mně, i nějakých chyb jsem se dopustil, zkušeností mám tedy dost, víc než vy, to v každém případě. A jestli jsem řekl něco nesprávného, dotkl se smýšlení jiných soudruhů, kteří pocítili právoplatné rozhořčení, tak zde přítomným soudruhům předkládám svoji nejhlubší omluvu. Co byste chtěli víc? Nebo jste vy snad neomylní? Že by pravda měla zůstat vždy na vaší straně? Na to bych moc nesázel! Kdo z vás, kromě milovaného předsedy Maa, který vidí vždycky správně, o tom nesmí být pochyb, kdo z vás nedělá chyby? Aha?!“

Jejich tlupa, v níž každý při příchodu překypoval zápallem a bojovným duchem, se najednou ztišila a v naprostém tichu naslouchala jeho poučování. On však chápal skrytý smysl staroušových slov, jeho rozčilení i hrozbu, která se v něm skrývala. Ta ho přinutila, aby vystoupil, a když už se měl ujmout velení téhle smečky, zeptal se ho:

„Jestlipak víte, že kvůli vašemu mobilizačnímu svolání jsme ještě tu noc byli všichni vyslýcháni? Že více jak sto soudruhů bylo označeno za protistranické spiklence a na mnoho dalších byl založen spis? Můžete Ústřednímu výboru vydat pokyny, aby byli tito lidé ospravedlněni a dané materiály přede všemi zničeny?“

„Každý ať si hledí vlastních úctů, tímhle se musí zabývat váš stranický výbor, copak v lidových masách probíhá vše bez zádrhelů? Nemohu být přece garantem všeho, za tím, co jsem řekl, si ale stojím! To je mé čestné slovo!“

Činovník se rozohnil, vstává přitom z křesla.

„Můžete tedy vaše slovo vyhlásit stejným, veřejným způsobem jako vaše předchozí prohlášení?“ Ani on se nechystal ustupovat.

„K tomu potřebuju oprávnění Ústředního výboru, já pracuju pro Stranu, musím se držet její disciplíny, nemůžu si říkat, co se mi zamane.“

„Kdo ale v tom případě schvaloval vaše první mobilizační prohlášení?“

To se již pohyboval v zakázaném území, váhu svých slov si ale uvědomoval. Hodnostář, který ho pod svým hustým, prošedivě-lým obočím špikoval pohledem, suše procedil:

„Za vše, co říkám, nesu plnou osobní zodpovědnost, milovaný předseda Mao užívá stále mých služeb, ještě mě nezprostil služby, co já vím! Za svá slova ručím osobně!“

„V tom případě můžeme jistě zaznamenat to, co jste tady říkal, a zveřejnit to formou nástěnných novin. Jako zvolení zástupci lidu máme povinnost mu přinést také nějakou odpověď.“

Když domluvil, podíval se významně na všechny okolo, nikdo ani nehlesl. Činovník ho nespouštěl z očí a jemu bylo jasné, že se ocitl v zápase s velkým nepoměrem sil, couvnout však již nebylo kam, řekl proto:

„Vaše předchozí slova sepíšeme, zápis vám dáme k odsouhlasení.“

„Mladý muži, tvoje troufalost je obdivuhodná!“

Hodnostář se po těch slovech se stejnou vznešeností otočil k docela nízkým dveřím za pracovním stolem, nikdo si jich předtím ani nevšiml, otevřel je, a než bys řekl švec, už je za sebou také zavřel, před celou smečkou zůstalo jen jeho prázdné otáčecí křeslo z pravé kůže. Ona věta, hrozivá a uštěpačná, se mu však vryla nadlouho do paměti.

Kulaťoučkový tajemník stranického výboru vykonával ve velkém sále svoji sebekritiku, plácal páté přes deváté, hrdost, kterou se dříve nadouval, protože před několika měsíci usedl vedle předsedy Ústředního výboru, byla ta tam, stál u mikrofonu s brýlemi na dálku, svůj text držel oběma rukama před sebou, až za mikrofonem, a předčítal větu po větě, jako by jen stěží rozeznával slova:

„Nesprávně jsem pochopil... ducha Ústředního výboru. Vydal jsem... jisté nevhodné direktivy. Sabotoval jsem... revoluční zápal svých soudruhů, proto zde upřímně...“ zde soudruh Wu Tao škytl a zvedl ihned hlas: „velmi upřímně prosím své soudruhy za prominutí...“

Obrovskou hlavu pak nechal mírně padnout na prsa, chtěl tím asi naznačit hluboký úklon, projevit co možná nejupřímnější pokání.

„Jaká nevhodná rozhodnutí? Buď přesnější!“

Z pléna se na něj někdo obořil. Wu odhlédl od textu a přes obroučky svých brýlí se podíval do sálu, odkud zase všichni hleděli na něj. Wu se okamžitě vrací k četbě, každou větu si nejdříve zkontroluje, teprve pak ji přečte nahlas, ještě pomaleji, každé slovo odděleně:

„My, staří revolucionáři, jsme se museli vypořádat s novými problémy, jednali jsme v závislosti na našich starých zkušenostech, podle starých schémat, a to v dnešním zcela novém stavu věci samozřejmě nemohlo... slavit... úspěch!“

Všechno to byla jen prázdná slova, v sále to nicméně ožilo. Wu zřejmě vycítil, že ho zas chce někdo přerušit, a tak upustil od předlohy, zvýšil hlas a prohlásil odhodlaně:

„Já osobně jsem vydal nesprávné direktivy!“

To už odložil text úplně a rukou naznačil, že je sám nespokojen s jeho příliš nejasnými obraty.

„Jaká stará schémata? To bys z toho vyvázl moc snadno! Nemyslíš tím náhodou kampaň proti pravičákům?“

Tentokrát se v sále zvedá žena, poměrně mladá vedoucí kádrového odboru členů Strany, též odsouzená za pravičáctví. Wu si poposunul brýle na nose, aby se na ni mohl podívat, dlouhou chvíli nevěděl, co říct.

„Co přesně znamenají ta stará schémata? Není to to vyhánění hadů z díry z doby antipravičácké kampaně?“ Je velmi rozčilená, hlas se jí třese.

„Ano, ano, tak, tak,“ pokyvuje Wu.

„A kdo o ní rozhodl? Jakou direktivou? Mluv jasně!“ pokračuje ve výslechu.

„To byli soudruzi vedoucí představitelé z Ústředního výboru, Ústředního výboru naší Strany...“ Wu si snímá brýle, chce vidět co nejlépe, kdo je ta žena v sále.

Ani ona nepolevuje, ptá se ho ještě důrazněji: „Jaký Ústřední

výbor? Jací vedoucí představitelé? Jak se k tobě ta direktiva dostala, mluv!”

Všem přítomným bylo jasné, že svatosvatý Ústřední výbor strany je rozpolcen, a že dokonce i jeho Politbyro pomalu ale jistě ustupuje Generálnímu štábu proletariátu, který pod taktovkou předsedy Maa Kulturní revoluci vede. Zato generální štáb tohoto vedoucího představitele, soudruha Wu Taa, přestal ovládat sál, začalo to v něm silně hučet. Sám Wu Tao se jako tajemník stranického výboru ještě držel stranické disciplíny a neohrazoval se, pouze velmi zkroušeným tónem na celý sál důrazně prohlásil:

„Jménem stranického výboru se omlouvám všem soudruhům, kteří museli projít nápravou!“

Znovu sklonil hlavu, v té chvíli se kupředu vychýlilo celé jeho masivní tělo, zdálo se, že své utrpení nepředstírá.

„Předej nám celou vaši černou listinu!“ vykřikl jeden starší muž, stranický kádr, kterého též postihla nápravná kampaň.

„Jakou černou listinu?“ odvětil bez prodlení Wu, velmi zaskočen.

„Při vyšetřování jste určitě připravovali černou listinu osob určených na převýchovu prací!“ vykřikovala opět ona vedoucí odboru, tvář zsinanou a vlasy vztekem načepýřené.

„Nic takového ale nikdy nebylo!“ Wu se naklání, aby se chopil mikrofону, a okamžitě vše popírá: „Nesmíte věřit všemu, co se říká! Můžete být klidní, soudruzi, náš stranický výbor nemá žádnou takovou černou listinu! Na to vám dávám své čestné slovo straníka, nemá! Některým soudruhům bylo ukřivděno, náš výbor neprávem zaútočil na jisté soudruhy, spáchali jsme chyby, to přiznávám, ale žádná černá listina v žádném případě...“

Ani nestačil dokončit větu, když se to v levém rohu sálu rozvlnilo, někdo vstává ze židle a směřuje k pódiu.

„Chtěl bych říct jen pár slov! Proč byste mě nenechali promluvit? Pokud opravdu neexistuje, tak se nemáte čeho obávat!“

To byl Starej Liu přetahující se s příslušníky bezpečnostního odboru, kteří mu zatarasili cestu.

„Jen nechte soudruha Liu Binga promluvit! Proč mu nedáte slovo? Nechte soudruha Liu Binga mluvit!“

Starej Liu překonal za všeobecného povyku všechny překážky a vystoupil na tribunu, tam se čelem k celému shromáždění rozmáchl rukou k Wu Taovi u řečnického pultu:

„Jediný, kdo tady lže, je on! Když propuklo celé hnutí a vyvěsily se první pamflety, výbor Strany svolal výjimečnou schůzi, na které dostali tajemníci stranických buněk na všech odděleních za úkol začít třídit všechny zaměstnance, ty seznamy má politické oddělení už dávno! A už vůbec nemluvím o tom, co nastalo po vyšetřování...“

To už celý sál vybuchl, všichni hromadně vstávají ze židlí a pořvávají:

„Předvedte lidi z politického!“

„Ať nám to tu dosvědčí!“

„Předejte černé listiny napravovaných!“

„Jenom levice má právo ke vzpouře! Nenechme pravičáky obrátit svět vzhůru nohama!“

Někdo další se jal vykřikovat a vyráží k pódiu, je to Danian.

„Dělat revoluci není zločin! Vzpouře je správná věc!“

Tato hesla vykřikuje naopak Velký Li, stojí na své židli, tvář úplně rudou. Nakonec vstává i on, v sále již vládne naprostý zmatek, všichni se jeden přes druhého sápu ze židlí.

„Už šestatřicet let jsem ve Straně a nikdy jsem se proti ní nevzbouřil, můj životopis si může prověřit Strana i celý národ...“

Starej Liu nestačil domluvit, Danian po něm skočil hned, jak se dostal na tribunu.

„Vypadni! Ty antipartajní hochštaplere, co přede všemi tajíš svého velkostatkářského fotra, ty nám tady přece nebudeš kázat!“

Danian kroutí rukou Starýho Liua a chce ho vykázat z pódia.

„Ale soudruzí, můj otec nebyl velkostatkář, on podporoval Stranu v boji proti japonskému uchvatiteli, Strana vůči pokrokové honoraci uplatňovala zvláštní politiku, to všechno se dá ověřit ve spisech...“

Těch pár rudogardistů, kteří Starýmu Liuovi strhli rudou pásku, už také vyskočilo na tribunu a začínají do Liua tvrdě vrážet, až se z pódia zřítíl dolů.

„Fyzické násilí je zapovězeno! Ti, kdo potlačují revoluční hnutí lidu, nikdy dobře neskončí!“ I on je rozčilením bez sebe a řve na celé kolo.

„Všichni vzhůru!“ vykřikl Velký Li, mává pěstí nad hlavou a pouští se přes všechny židle k tribuně. Tam se shromáždila celá jejich skupina. Oba tábory stojí čelem jeden k druhému, každý pokřikuje svoje hesla, v sále se rozhostilo dokonalé bezvládí, jen k pěstnímu zápasu nedochází.

„Soudruzi, soudruzi rudogardisté, soudruzi rudogardisté obou táborů, prosím, vraťte se všichni na svá místa...“

Wu buší do mikrofonu, ale nikdo ho neposlouchá, příslušníci bezpečnostního odboru se neodvažují zasáhnout, všichni stejně již opustili svá sedadla, hromadná hysterie v sále dosáhla nejvyššího bodu. Ani neví, jak se dostal až k řečnickému pultu, tam vyrval mikrofon Wuovi z rukou a zvolal:

„Jestli tady Wu Tao nechce složit zbraně, ať si kráčí ke své zkáze!“

Shromážděním to zahučelo a on se zčistajasna rozhoduje k následujícímu prohlášení:

„Stranický výbor nemá žádnou pravomoc k pořádání takových shromáždění, stejně na nich jen oblbuje lidové masy, v případě potřeby budeme schůze svolávat my, revoluční masy!“

Pod pódiem zazněla salva potlesku. Podařilo se mu uvolnit bezvýhodnou situaci, do které se střet rudých gard dostal, to on je očividně vůdcem, jehož si bezvládný lid žádá.

Tajemník stranického výboru přišel i o poslední zbytky zastrašovací síly a dostal se do hledáčku všech zúčastněných, dokonce i onen předseda Ústředního výboru, který za ním tahal nitky, se chytře stáhl do bezpečí, přerušil s ním veškerý styk, ani na telefon mu neodpovídal. Tak se soudruh Wu Tao, který pouze „vydal jisté nesprávné direktivy“, stal obětinou na oltáři mnohem vyšší politické hry.

Kdo ví, co bylo s Markétou, to ona tě do toho bahniště zatáhla a ty o tom ještě píšeš tuhle posranou knihu, zařídila to tak dobře, že nemůžeš ani tam, ani zpátky, nedokážeš to zastavit, i kdybys chtěl. Kdo se ještě zajímá o tyhle nemožné příběhy, o všechno to utrpení, které i tobě připadá jako nejzazší vrchol nudy. Jenže do každého dopisu, který jsi od ní dostal, přikreslila k podpisu žlutou šesticípou hvězdičku, nešlo zapomenout, že je Židovka, přestože právě tyto bolestivé stopy jsi chtěl vymazat.

Víc jak desetkrát jsi jí volal, jenže ti vždy odpověděla jen nahrávka jedné dlouhé věty plné tvrdých souhlásek, ve které jsi rozpoznal jediné německé slovo: Peter... Bezpochyby žádost o zanechání zprávy, zpět ti ovšem nikdy nezavolala. Ve svém posledním dopise říkala: najdi si nějaké veselé děvče, ona s tebou žít nemůže, moc by to bolelo, dvakrát tolik by to bolelo, ona že touží po pevné rodině, po dítěti, chce být matkou, copak by židovské dítě čínského původu mohlo být vůbec někdy šťastné? Psala ti čínsky, u některých znaků občas chyběl tah, byly trochu podivné, působily tak cize v porovnání s její mluvenou čínštinou, tak plynulou, důvěrnou, vlastně sexy, stejně jako její volba slov, když hovořila o těle nebo o věcech kolem milování, znělo to tak přirozeně, že ti svým slovníkem dokonce dokázala předat svoje pocity tepla a vlhka. Zato v psaném projevu byla chladná, vyháněla tě daleko od svého těla a citů, nesl se jím takový výsměšný tón a to tě velmi mrzelo. Její dopisy v tobě vyvolávaly následující dojem:

už jí je přes třicet a ona s tebou nemůže jen tak plynout světem, vaše příští dostaveníčko by bylo v Paříži nebo snad v New Yorku? Bludný Holanďan, novodobá Odyssea? Bude lepší, když bude jen tvým záletem, jedním z mnoha dalších, dala ti to, po čem jsi toužil, tak co bys ještě chtěl. Tvoji ženou být prostě nemůže, bude lépe, když se rozejdete jako dobří přátelé, klidně by vám to tak mohlo i vydržet, tvoji milenkou však být nechce. Najdi si nějakou Francouzku a s ní si hraj všechny ty smyslné hry, splň si svoje fantazie, tam hledej tvůrčí zdroj, na bolest se už zlákat nedej. Tyhle ženské jsou snadno k mání, takové ty děvky, které vyhledáváš, zato ona si přeje klid a neměnný stav věcí a domácnost, která jí dodá pocit tepla. Ona bolest nikdy nehledala, že se jí nedokáže zbavit, je jen proto, že postrádá pocit bezpečí, přesně to, co jí ty nikdy nedáš.

Jenže ty takovou ženu nenacházíš, takovou, která by naslouchala tvým řečem o pekle na zemi, koho tyhle dávno zatuchlé pravdy ještě zajímají, to už je lépe zajít do kina na nějaký pořádný katastrofický horor z Hollywoodu, tam jsou fantazie předkládány v již hotovém tvaru. Stejně tak bys mohl napsat příběh plný sadismu, při milování by tě něco takového určitě vzrušilo, přivedlo k slastnému vrcholu, jenže ty ani nemáš, s kým by sis popovídal, vedeš řeč jen sám se sebou, tak si zde tedy dál pozoruj, rozebírej, ohlížej se zpátky a rozmlouvej.

Musíš k tomu najít odměřený tón, potírat hněv, který se v tobě nahromadil, pokračovat nerušeně v cestě a uvědomuješ si, jak těžké bude s co největším klidem vypovědět všechny ty pomatené dojmy, nepřetržité proudy vzpomínek, myšlenky, v nichž nemůžeš mít jasno.

Hledáš jednoduchost v líčení, usiluješ o co možná nejjednodušší jazyk, kterým bys nastínil život takový, jaký je, zabředlý do politické špíny, a to není o nic lehčí. Zbavit se politiky, která se i tou nejmenší skulinkou prodírá do každodenního života, tak důvěrně se k němu lepí, nedá se odloučit od jazyka ani od činů, jako v těch dobách, kdy před ní nebylo útěku. Ty bys rád popsal člověka stíženého politikou a ne odpornou politiku samu,

to znamená, že se musíš vrátit k jeho tehdejšímu postojům, a pokud ti vážně jde o přesnost výpovědi, bude to nesmírně náročné. Tolik události kupících se do pater tvé paměti může vypadat, že jsou úmyslně přehnané. Nic si nepřikrašlovat, nevyžívat se ve strastičnosti, omezit se na jeho dojmy a duševní stavy v té době, s chirurgickou přesností odřezávat svoje dnešní pocity a názory.

Jeho prožitky se shromažďují v záhybech tvé paměti, ale jak rozbalit její jednotlivé vrstvy, oddělit je od sebe a procházet jimi od jednoho k druhému, jak nezaujatým okem nahlížet na události, které prožil, vždyť ty jsi ty a i on zůstane sám sebou. Jen s velkou námahou se vracíš k jeho tehdejšímu stavům, stala se z něj naprosto cizí osoba, nesmíš ho upravovat tak, aby ti byl dnes po chuti, zachovávej odstup, potlač vzrušení, o to přesnější bude tvoje pozorování. Nesměšuj své rozhořčení s jeho nadutostí a hloupostí, nezakrývej jeho děs a zbabělost, i když je to tak obtížné a je ti z toho nutně nanic. Nepropadej jeho sebelásce, seabemrškačství, jen pozorně sleduj a poslouchej, hlavně znovu nezakoušej jeho pocity.

Musíš ho nechat povstat z tvé paměti, toho kluka, výrostka, muže, který nedosáhl k dospělosti, snílka, který to všechno přežil, učedníka nebetyčnosti, individuum, jehož prohnání rostla den co den, tvoje bývalé ty, které sice neztrácelo intuici, uchovalo si ještě trochu soucitu, avšak hlásilo se ke zlu, ať tě ani nenapadne se za něj ospravedlňovat a kát. Jak ho tak pozoruješ a posloucháš, nedokážeš se ubránit onomu přirozenému pocitu lítosti, nelze ho potlačit, přesto nesmíš dopustit, aby se jeho rána v tobě šířila volně dál. Když mu nadzdvihuješ masku a pouštíš se do pozorování, přetváříš ho povinně ve fikci, v postavu, která s tebou nemá nic společného, čeká jen na své odhalení, pouze takové líčení ti ostatně přináší radost ze psaní, živelnou zvědavost a touhu odkrývat dál.

Nejsi tu, abys soudil, ale ani za oběť neštěstí ho nesmíš považovat, slepá vášeň a bolest, které vždy umění ubírají, musí ustoupit nadhledu, zajímavý zde není ani tak tvůj soud či jeho rozhořčení, tvůj smutek nebo jeho bolest, to, oč jde, je samotný průběh tohoto pozorování.

Zdi na ulicích a stojany pouličních lamp byly v těch dnech doslova vytapetované novinami a obrovskými nápisy, vozovka popsaná hesly. Agitační automobily od rána do pozdního večera křížují ulicemi, z jejich tlampačů se rozléhá kravál zhudebněných Maových citátů, vzduchem poletují letáky, tak rušno nebývá ani na státní svátek. Straničtí představitelé na nejvyšší úrovni, kteří předtím na přehlídkách shlíželi z tribun, jsou nyní ve stoje veřejně ukazováni v otevřených džípech, povstalci jim nasazují podivné čepce z papíru, často tak vysoké, že si je dotýčný musí před větrem přidržovat oběma rukama. Dalším skončil na hlavě rovnou odpadkový koš a na krku tabulka s černě psaným, rudě přeškrtnutým jménem odsouzeného. Ještě v létě, na začátku téhle revoluce, tak dorůstající mládež „kritikou zaútočila“ na vedení a učitelský sbor na středních školách, na podzim rudé gardy stejným způsobem „vystřnadily pět černých kategorií“, a když uhodily nejsilnější mrazy, terčem „zápasu“ se stali právě ti soudruzi revolucionáři, kteří měli třídní boj v popisu práce. Vzorem se stalo rolnické hnutí, rozpoutané kdysi samotným Nejvyšším vůdcem v jeho rodnému Hunanu.

Wu Tao stojí na pódiu slavnostního sálu a Velký Li mu tlačí hlavu k zemi, tehdy se ještě docela vzpíral, kdo má svoji čest a zapálení pro spravedlnost, klopí hlavu pouze nerad, Velký Li mu tedy vráží pořádnou řachu do beder, ta již břichatého Wu Taa k předklonu přinutila, obličej mu zbrunátněl a už se nenapřímil.

Na Wu Taovo místo se na tribuně pokryté rudým sukmem usazuje tentokrát on, čeká ho předsednictví velkého bojového shromáždění, svolaného na popud všech lidových frakcí. Připadá si, jako by se tváří v tvář narůstajícímu běsnění posadil na samý vrchol sopky, kdyby se pokusil jen trochu cokoliv usměrňovat, skončí pod pódiem sám, o tom nemůže být pochyb. Za všeobecného pozdvižení jsou všichni členové stranického výboru postupně vyvoláni, postaveni před pódium, poučeni o tom, jak správně sklonit hlavu. Poté každý spustí výpověď o tom, co Wu říkal a co dělal, přiznává se k vlastním chybám podle shora vydaných směrnic, vlastně se jen vzájemně opakují, nikdo neříká nic osobního. S výjimkou Chena, náměstka tajemníka stranického výboru, muže vysoké, avšak tak vyzáblé postavy, že se v předklonu podobá sušené krevetě, ten pod vlivem náhlého vnuknutí ještě doplňuje, že Wu se nedávno několika důležitým členům výboru světil: „Předseda Mao nás už nechce.“

Shromážděním proběhla nová vlna vzrušení, dav začal provolávat: „Smrt každému, kdo se postaví našemu předsedovi Maovi!“

On však v hromadné salvě výkřiků: „Pryč s Wu Taem!“ a „Ať žije předseda Mao!“ slyší i jakýsi zármutek. Ona slova šla Wu Taovi již přímo ze srdce, sám však má pocit, že už je někde slyšel, až potom mu došlo, že podobné postesknutí se vyloudilo ze rtů i generálovi ve vládním sídle Zhongnanhai těsně předtím, než jim tajemníka obětoval, ve Wuových ústech ta slova ovšem nabírala nádech skutečného žalu.

Jako předseda shromáždění musí vystupovat naprosto neoblomně, on moc dobře ví, že tak nepatrný projev sklíčenosti ze spiknutí proti Nejvyššímu vůdci nikoho neusvědčí, když ale toho chlápka nesvrhne a Wuovi se jednoho dne podaří vyšplhat opět nahoru, pak mu jako předsedajícímu hrozí, že obvinění z kontrarevoluce padne se stejnou silou na něj.

Shromáždění přijalo rezoluci, Wu Tao je vyzván, aby předal zápisy ze schůzí stranického výboru i vlastní pracovní poznámky. Tang, Malý Yu a on odvázejí po schůzi tajemníka jeho černou služební Pobědou, aby u něj ihned provedli domovní prohlídku.

Chtěl postupovat klidně, bez násilí, nechat starého muže, aby sám pootevíral všechny zásuvky a sekretáře s dokumenty. Tang a Malý Yu mají prošacovat šatníky, a tak si od Wu vyžádali také klíče od kufrů.

„Vždyť to jsou všechno jen staré hadry,“ mrmlá s nevolí starý pán.

„Tak se nemáš čeho bát, ne? Nebo tu máš někde skrýt s podvratnými materiály o rektifikaci mas?“ Tang tam tak hrdě stojí, ruce v bok, očividně tomu šacování přišel na chuť.

Wu odchází do jídelny požádat svou ženu o klíče. Byl čas k večeři, dveře do jídelny byly otevřené, jídlo už na stole a u něj Wuova žena a ještě jedno děvčátko, jejich vnučka. Paní Wuová místnost ani neopouští, schválně si s holčičkou pořád povídá, dokonce ho napadlo, že by v jídelně mohli schovávat něco důležitého, ale hned tu myšlenku odhání pryč, dovnitř ani nevchází, o osobní setkání s nimi nestojí.

Byly tomu dva měsíce, už po domovní prohlídce rudogardistů, co u něj jednou v neděli v poledne někdo zaklepal na dveře. Na prahu stála dívka s krásným obličejem a čistou, bílou pleť, sluneční světlo dopadající z boku se jí blýskalo v očích, stejně jako pramínky vlasů obtékající narůžovělý okraj jejích oušek, představila se jako dcera pana domácího, že bydlí ve vedlejším dvoře a že ji poslali vybrat činži. On v tom dvoře nikdy nebyl, věděl jenom, že Starej Tan se s domácím dobře znal. Dívka si počkala u dveří, až jí peníze přinese, pak se s mírně svraštělým obočím podívala do pokoje a pronesla: „Tady ten nábytek, stůl i ta stará pohovka jsou naše, jednou si pro to přijdeme.“ Hned nabídl, že jí to pomůže přenést, ona však neodpovídá, jen si ho změřila těma svýma kříšťalovýma, v tu chvíli ledovýma očima, ze kterých jasně kanula nenávist, zavrtěla hlavou a odchází po schodišti dolů. Ale to je mýlka, problesklo mu hlavou, ona si asi myslí, že to on udal Starýho Tana, aby měl pokoj pro sebe. Pak si už pro činži nepřišla, ani nábytek nechtěl nikdo stěhovat. Až od Starého Huanga, když ho místní bytová správa pověřila vybíráním nájmu, se dozvěděl, že byty v soukromém vlastnictví byly do

jednoho zestátněny. Dál už se na domácího nikde nevyptával, na mrazivý pohled, který po něm to děvče tehdy vrhlo, ale jen tak nezapomene.

Bude lepší, když za paní Wuovou a tím děvčátkem ani nepůjde, malé děti mají také paměť a s ní i schopnost zaryté nenávisti.

Tang postupně zotevíral všechny truhly, při odemykání nezapomenul Wu připomenout, že se jedná o šatníky dcery a vnučky, na vrchu byly ostatně hned vidět podprsenky a dámské šaty. On byl náhle v rozpacích, před očima mu vyvstala scéna, když se u nich na pokoji rudé gardy přehrabávaly věcmi Starýho Tana a vytáhly ty prezervativy, mává tedy rukou a říká, že to stačí. Tang si ještě prohlíží pohovku, vytahuje polštáře, ověřuje stehy na opěradlech, zkrátka se bezděčně chová jako každý, kdo na sebe jednou vezme roli slídila. Netrpělivě všechno uspíšil, s sebou bere jen několik svazků dopisů, dokumentů a zápisníků.

„To je výlučně soukromá korespondence, s mojí funkcí nemá nic společného,“ povídá Wu.

„My to prohlédneme, dáme do evidence, a když to bude v pořádku, tak ti to vrátíme,“ odsekl mu.

Ještě že se udržel a neřekl mu, že může být víc než rád.

„Toto se mi děje... již podruhé v životě!“ dodává Wu po chvíli pochybností.

„U tebe snad už rudé gardy byly?“

„Ne, mluvím o době před čtyřiceti lety, když jsem se pro Stranu angažoval v podzemní činnosti...“ Wu mhouří oči, skoro se usmívá.

„A byli jste taky tak zdvořilí, když jste utiskovali masy a dělali domovní prohlídky?“ ptá se posměšně zase on.

„To všechno závodní rudé gardy, my jsme na výboru nic takového nerozhodli,“ brání se Wu rezolutně.

„Ale seznamy lidí dodávalo politické oddělení! Jak by jinak věděli, u koho domovní prohlídku vykonat a u koho ne, jak to, že nebyli třeba u tebe?“ při té otázce nespouštěl z Wu zrak.

Ten však ani nehlesl, měl přece jen už nějakou tu zkušenost, a tak je jen ve vsí tichosti vyprovodil ke dveřím. On si velmi dobře

uvědomoval, jak velmi ho stařík nenávidí, a pokud se jednou dostane zpátky do své funkce, bez jediného mrknutí ho vydá všanc, za každou cenu tedy musel nalézt nějaký papír, který by z Wua učinil nepřítele.

Po návratu do závodu listoval celou noc Wuovými spisy, až konečně narazil na dopis, ve kterém se někdo z rodiny dovolával zastání těmito slovy: „Vláda lidu je velkomyslná k provinilcům a shovívavá vůči těm, kteří klopýtli, já se však nyní ocitám ve svízelné situaci, sklátila mě nemoc, doma navíc musím žít jak rodiče, tak svoje vlastní děti, proto mi nezbývá nic jiného než se obrátit na svého drahého bratrance a doufat, že se za mě přimluví u zdejších vládních činitelů.“ Podle všeho jeho příbuzný narazil na nějaké politické potíže, asi něco z minulosti, a prosil Wua o ochranu. On však tu příležitost nechal běžet, dopis založil do složky s nápisem „prověřeno“, něco mu bránilo pokračovat ve vyšetřování.

V průběhu těch dní a nocí vlastně téměř nechodil domů, spal v kanceláři, ta byla zároveň velínem jejich povstalecké organizace. Schůzovalo se, vyjednávalo dnem a nocí, lidové frakce se spojovaly a zase štěpily, rozpory uvnitř povstalecké organizace byly na denním pořádku. Lidé připomínali mravence zoufale pobíhající po rozpáleném hrnci, každý volal po vzpouře. I bývalé rudé gardy vyhlásily vzpouru proti stranickému výboru a založily rudou revoluční povstaleckou kolonu, dokonce i pracovníci z politického odboru vytvořili bojovou jednotku, obracení kabátů, zrady, vypočítavost, revoluce a vzpoura se mísily v nerozpojitelném klubku, z něhož hledal východisko každý sám za sebe. Starý řád a mocenská síť byly narušeny, na každém patře tohoto rušného úlu docházelo k novým spojenectvím a také spiknutím, ta však sahala daleko za zdi závodní budovy.

Wu Tao jako cíl nemohl chybět na žádném bojovém shromáždění, ať už ho svolala jakákoliv frakce. Danian a jeho druzi byli ještě krutější, kromě cedule na krku a povinného předklonu navíc chtěli, aby držel paže přitisknuté ke kolenům tak dlouho, až se svalil na zem, sami takový postup zakusili, když je před

několika měsíci trestali jako „zhoubné škůdce“, sílu moci, o kterou je vzbouřenci připravili, si vybíjeli na něm, ze zasloužilého tajemníka odhozeného Stranou se stal nepotřebný starý čokl a každému šlo jenom o to, aby jím nenačichl.

Když pak jednou nasněžilo, zahlédl Wu Taa, jak na dvoře za hlavní budovou odstraňuje namrzlý, kluzký sníh. Jen co zahlédl, že se někdo blíží, přidal na tempu. Přerušil ho otázkou: „Jak je?“

Stařec zdvihl lopatu a udýchaně odpověděl: „Ale jo, dobrý. Tamti člověka řežou, vy ne.“

Wu se tvářil velmi zbědovaně, očividně se mu chtěl vetřít do přízně, to si tehdy alespoň myslel. Opravdový soucit s tímhle starým člověkem, kterému nikdo nevěnoval sebemenší pozornost, se projevil až o rok později, Wu každé ráno, pokaždé ve stejné, záplatami pošíté, odporné kamizole zametal velkým bambusovým koštětem dvůr, hlavu sklopenou, na nikoho se nedíval, ramena měl svěšená, povislé tváře i oční víčka, pohled na tyto jasné známky staroby ho přivedl k lítosti, se starcem však už nikdy neprohodil jediného slova.

Boj na život a na smrt vedl člověka k nenávisti, rozhořčení a smysl pro spravedlnost tály jako jarní sníh. Čím dál silnější porывy větru, vlna za vlnou, ho vtlačely do cesty jednomu stranickému činovníkovi za druhým, on přitom vůči nim nechoval vůbec žádnou zášť, své nepřátele z nich však učinit musel. Jestli jimi byli, či nikoliv, to nedokázal s jistotou říct.

„Seš moc měkkej! Když oni utiskovali masy, tak neměli nejmenšího slitování, proč je všechny nepohnat na tribunu, co? Všechny jejich gorily?“ osočil se na něj Velký Li na zasedání jejich povstalecké frakce.

„Můžeme ale skoncovat se všemi?“ odpověděl nejistě, „nemůžeme přece nadělat nepřátele úplně ze všech, kteří vykonávali nápravu na ostatních, ne? Možnost nápravy musíme dát všem, nezapomínejme na taktiku, řešit případ od případu a získat zpátky většinu z nich.“

„Taktika, taktika, to jsi celý ty, intelektuále!“ vybuchl Li rozčilením, až zlobou, v jeho hlase zaznělo pohrdání.

„Jasně, spojit se s kdekým, přibrat každého budižkničemu, jenže povstalecká frakce není žádný holubník! Takhle přesně postupuje pravičácký oportunismus, který chce zamést revoluci pod koberec!“ To promluvila jedna postarší stranička, čerstvá členka jejich řídicího štábu, která studovala historii Strany, o to odhodlaněji se do něj opřela, válečný front se otevřel i v samém jádru povstalecké frakce.

„Otěže revoluce musí zůstat v rukách opravdové a silné levice, nesmí se jich zmocnit pravicoví oportunisté!“ soudružka samým rozčilením úplně zfalovala.

„Co je tohle za divadlo!“ bouchl do stolu, uprostřed té smečky zdvičel i on, i když jako by znovu cítil okolní nepochopení.

Samá polemika, rozhořčení, revolucionářský slovník plný vášně, touha po osobní moci, manévrování, spiknutí, styky a kompromisy, nejtajnější důvody skrývající se za ušlechtilým zápalem, elán bez rozumu, promarněné emoce, za žádnou cenu si nedokázal vybavit, jak prožil všechny ty dny a noci, jednal, jako by sám ani nerozhodoval, polemizoval se zpátečnickými silami, útočil a ani v jeho povstalecké frakci nebyla o hádky nouze.

„Zásadní otázkou revoluce je politická moc, pokud se té nechopíme, tak jsme se bouřili zbytečně!“ tentokrát praštil do stolu Velký Li, vyveden zcela z míry.

„A vy si myslíte, že moci se lze chopit jen tak, bez spojení s velkou částí nejen mas, ale i kádrů?“ oponoval on.

„Bez boje není jednoty, jednota žije skrze něj!“ Yu vytasil Maovou *Rudou knížku* na důkaz jeho nevalného třídního původu. „V tomhle tě nemůžem následovat, jak dojde na lámání chleba, tak váháš, v tom jste vy intelektuálové všichni stejní!“

Každý se považoval za dědice proletariátu, jenom jim náležela tahle rudá země. Revoluce či vzpoura, vše muselo skončit uchopením moci, tato jednoduchá pravda v něm ale vzbuzovala spíše pochybnosti. Co v té době skutečně chtěl, nebylo vůbec jasné, vstup mezi povstalce se v tu chvíli jevil jen jako další rozcestník.

„Soudruzi, ten, kdo se v klíčovém okamžiku nechopí moci, bude jako Chen Duxiu, pravicový oportunista!“ soudružka se ho

pokouší odstranit kapitoly ze stranické historie a k přítomným provolává další hesla.

„Kdo nechce revoluci, ať táhne!“ křičí ještě horlivěji její nohsledci a přilévají olej do ohně.

„Komu se chce do čela, ať si poslouží!“ on na to, rozhořčeně vstává a z místnosti plné hustého dýmu z cigaret, vykouřených za celou noc několika desítkami osob, odchází do vedlejší kanceláře, tam si srazí pár židlí, na kterých usíná. Rozhořčený, to byl, ale mnohem spíš zcela v koncích. Znamená to snad, že ten, kdo nejde cestou revoluce, je tím pádem buřičským oportunistou? Je-li tomu tak, tak jím bude asi i on, a to mu na zmatku v mysli nijak neubírá.

Tak proběhl závěr oné neveselé novoroční noci. Celou melu hned ovládla parta Velkého Lia, spolu s několika dalšími bojovými jednotkami, těmi nejhorlivějšími, prohlásili, že přebírají vládu nad již zcela ochromeným stranickým výborem i politickým oddělením.

„Rozdrťme starý výbor Strany! Rozdrťme politické oddělení! Soudruzi revolucionáři, podpora nové rudé moci nebo vzpoura proti ní, to je skutečná dělicí čára mezi revolucí a vším ostatním, zde není místo pro nejasnosti!“

Malý Yu vyřvává do podnikového rozhlasu, každá kancelář má svůj reproduktor, hesla volající po uchopení moci se nesou chodbami, zní snad v každé místnosti. Velký Li a brácha Tang s několika dalšími pomocnými dělníky shromáždili skupinu starých kádrů a o něco mladších tajemníků stranických buněk, producírují se s nimi po celé budově, z patra na patro, všichni s cedulí na krku, Wu Tao jde v čele a mlátí k tomu do gongu.

To bylo představení! Tak tedy vznikala revoluce. Vedoucí představitelé, kteří v jiných dobách ve jménu Strany ztělesňovali vážnost a úctu, postupují husím pochodem s hlavou skloněnou, naprosto zmatení, zatímco před nimi pochoduje ona staropanenská buřička a zároveň členka Strany, mává pěstí a volá z plna hrdla:

„Pryč s hodnostáři na cestě kapitalismu! Ať žije nová rudá moc! Ať žije vítězství revoluční linie předsedy Maa!“

Brácha Tang napodobuje aparátčíka na vojenské přehlídce, kyne davům hromadícím se na chodbách a ve dveřích kanceláří, někteří se tomu smějou, jiní popelaví v obličeji.

„My víme, že jsi proti uchopení moci...“, povídá bývalý podplukovník.

„Ne, já jsem jen proti takovému způsobu uchopení moci,“ odpověděl.

Vyslancem byl politický pracovník převelený z armády, původně jen ve funkci náměstka vedoucího kanceláře, avšak nepokojná doba v něm probudila touhu ukázat se v o něco lepším světle.

„Ty máš na masy mnohem větší vliv než oni,“ povídá mu se smíchem, „pokud se rozhodneš jednat, my tě podpoříme, nejlepší by bylo, kdybys naverboval celý útvar, s tím bychom mohli postupovat ruku v ruce.“

Hovor probíhal v tajných archivech politického oddělení, vstoupil tam vůbec poprvé, zde byla soustředěna veškerá dokumentace jejich organizace i osobní spisy, to znamená i ten choulostivý otcův spis. Když se banda Velkého Lia chopila moci, všechny ty kovové bezpečnostní skříně zapečetila, kdokoliv si je sice mohl kdykoliv otevřít, nikdo se ale neodvažoval.

Bývalý podplukovník si ho vyhledal večer v jídelně, chtěl s ním promluvit o jistých otázkách, prý ale o samotě, že měli schůzku zrovna tam, byla čistá náhoda, napadlo ho, když vešel do místnosti. Věděl, kdo stojí za podplukovníkem, pár dní předtím mu Chen, náměstek tajemníka, položil na rameno svou kostnatou, šlachovitou ruku, to byl jasný signál. Chen původně spravoval celé podnikové politické oddělení, už tehdy byl docela tichý a zdrženlivý, když si později prošel „bojovou kritikou“, tvář mu ustrnula ještě víc. Došel ho na chodbě, byla prázdná, a tak na něj zavolal jménem, dokonce i „soudruhu“ přidal. Tu svou kostnatou, šlachovitou ruku mu na rameni držel jen pár vteřin, pokývl hlavou a prošel, vypadalo to docela nevinně, gesto však bylo neobvykle důvěrné, jako by zčistajasna zapomněl, že i on na něj na shromáždění zaútočil. V porovnání s povstaleckou smečkou byla

politická zkušenost těchto veteránů mnohem bohatší a drsnější, přesto mu podávali vstřícnou ruku. Jenže on v politice nebyl zdaleka tak zběhlý, ani tak vychytralý, měl stále za to, že on se k nim připojit nemůže, proto jen zopakoval:

„Takové uchopení moci já neschvaluji, to ale neznamená, že bych se mu bránil, samozřejmě plně podporuji vzpouru proti stranickému výboru.“

Bývalý podplukovník, náramně spokojený sám se sebou, si jenom hluboce povzdychl, pokýval hlavou a řekl: „My se také bouříme.“

Ta slova pronášel, jako by říkal: „My také pijeme čaj.“ On se tedy jen zachechtal a dál už nic neříkal.

„Tento rozhovor považuj za zcela soukromý, jako bych nic neřekl,“ povídá podplukovník a zvedá se k odchodu.

I on opouští tajný archiv, odmítnutím jejich obchodu s nimi zpřetrhal veškerá pouta.

Ani ne deset dní poté, na začátku února, v podvečer Svátku jara, se bývalá rudá garda spojila s kádry z politického oddělení a tento nový bojový útvar se chopil moci zničením vysílací stanice povstalecké frakce, umístěné v hlavní budově. Při této první bitvě mezi oběma formacemi došlo k několika lehkým zraněním, on se jí však nezúčastnil.

Takzvaná čistá literatura, čistá literární forma, styl, slovní hry, jazyková struktura a tvary, to vše se chová naprosto nezávisle, neodkazuje na nic, co sis prožil, na tvůj život, životní strasti, bahniště skutečností a stejně odporné ty, stojí ale taková literatura ještě vůbec za to? I kdyby čistá literatura nebyla jen důmyslnou vytáčkou, obranným valem, zůstane vždy silným omezením, a proč bys měl znovu lézt do klece, ať už je jejím tvůrcem kdokoliv, dokonce ty sám?

Ty pro čistou literaturu nepíšeš, ale také nejsi žádný bojovník, nepoužíváš pera jako zbraně v boji za spravedlnost, ty ostatně ani nevíš, kde ji hledat, a proč by spravedlnost měla pořád na někom záviset? Jediné, co víš, je skutečnost, že ty žádnou spravedlnost neztělesňuješ, píšeš jenom proto, abys slovy vyjádřil, jaký život to byl, že se ani s bahnem nedá srovnávat, peklo barvitější, než kdyby sis ho měl představit, hrozivější než Poslední soud, navracející se bez udání času pokaždé, když se už člověk chystá zapomenout, když ti, kdo se do té doby úspěšně vyhýbali šílenství, začnou šílet konečně také, a ti, komu zatím nikdo neublížil, začnou sami ubližovat či trpět, a protože šílenství je na světě od té doby, co je člověk člověkem, tomuto poslednímu nezbyvá než vyhlížet, kdy to vše propukne nanovo. Co posláni zkušeného Mistra, to by se ti v tom případě nezamlouvalo? Jenže učitelů a pastýřů, mnohem zasloužilejších než ty, je již na zemi tolik, že už by snad mohl být člověk konečně poučen, nebo ne?

Když je všechno to naději beroucí úsilí tak zbytečné, proč o tom utrpení znovu povídat? Nic se ti nezajídá víc, jenže už není cesty zpátky, musíš si ulevit, je to jako posedlost, hledání skrytých příčin bude zřejmě nějaká tvoje nutková potřeba.

Zvracíš tady nad politickými triky a sám přitom vytváříš další druh lži, neboť co jiného je literatura než lež zakrývající skutečné pohnutky autora, touhu po slávě nebo po moci. Dokud není ona marnivá, ziskuchtivá choutka ukojena, tak se pero nezastaví, jedná se o jakési přirozené pudové chování na nejnižší úrovni, jako u zvířete. Na rozdíl od zvířat je však tento pud u člověka obecně zatvrzelý, nic ho nenaruší, nezávisí na hladu, není ani pod vlivem ročních období, nelze ho potlačit, je jako vyměšování, když se musí, tak se musí, jenže na rozdíl od vyměšování se na jeho výkaly nahlíží s citem a smyslem pro krásu, jako je tomu u smutku, v jazyce jde pocit žalu také vždy ruku v ruce s jistým zadostiučiněním. Ty tu sice obnažuješ Vlast, Stranu, Vůdce, Ideály, Nového člověka, stejně jako tu novodobou pověru a podvod, kterým je Revoluce, literaturou ale tkáš závoj nový, kterým ten hnus našťestí ještě více méně prosvítá. Sám se schovávaš na druhé straně té záclony, míšíš se s obecnstvem a způsobuje ti to radost. Nebo snad přímo rozkoš?

Lež podpíná celý svět a ty se na ní podílíš tvorbou literatury. Zvířata nikdy nelžou, přežívají na tomhle světě, jak jenom můžou. Zato člověk si ho musí tímto způsobem přikrašlovat, v tom se od zvířete zásadně liší, k zakrývání vlastní ohyzdnosti a hledání důvodů, proč v něčem takovém dál žít, musí člověk vynaložit mnohem více důvtipu a prohnanosti. Utrpení je třeba nahradit nářkem nad ním, bolest se najednou stane jakoby snesitelnější, tuhle otupující roli hrály kdysi plačky na pohřbech, a co lidská potřeba zpívat pospolu, nepůsobí tak například sakrální hudba?

Pasolini, který pro filmové plátno ztvárnil jedno z Sadových děl, ukázal odpornost politické moci i lidské přirozenosti, prostřednictvím plátna, které dělí diváka od skutečnosti, dal člověku ochutnat vnější stránku násilí a hnusu, stejného násilí a hnusu, ke

kterému se člověk cítí nepochopitelně přitahován, tajné místo, kde se skrývá samo kouzlo umění a literatury.

Takzvaná opravdovost básníka či pravdivost romanopisce se podobá postoji fotografa schovávajícího se za svým aparátem, objektivita jeho chladného oka působí sice nestranně, odtažitě, to, co se však promítne na negativ, není nic jiného než opět sebeláska, sebelítost, sebeukájení či sebeponižování, oním falešně neutrálním zrakem hýbou ve skutečnosti všechny možné touhy, již samotnému odrazu předchází jistý estetický soud, přestože se autor dál tváří, že na svět nahlíží okem nestranným. Raději přiznej, že i tvé psaní se v nejlepším případě tu a tam a navzdory věčné hradbě jazyka skutečnosti přibližuje. Jenom díky jazykové schematizaci, prolétání citů a estetických soudů, díky zahalování holé skutečnosti těmito mlhavými záclonami získáváš potěšení ze zdlouhavého ohlížení zpět a udržuješ si chuť psát dál.

Své vlastní pocity, prožitky, sny, vzpomínky a fantazie, myšlenky, domněnky, předtuchy všeho druhu se snažíš provázat s bytostným stavem živého člověka, svěruješ je jazyku, který jim dává zvuk a rytmus, v průběhu tohoto přerodu do jazyka se však skutečnost a historie, čas a prostor, pojmy a vědomí mísí v jedno, takže nakonec nezbývá nic jiného než právě ona iluze založená na jazyce.

Na rozdíl od podvodu politického je literární iluze přijata dohodou mezi autorem a čtenářem, je to otázka svobodné volby, zatímco politický podvod dopadá na všechny včetně těch, kteří ho přijmout nechtějí, literatura nic takového vnutit nemůže. Ty navíc na žádnou čistotu literatury nevěříš, ty sis ji zvolil jenom proto, že si v ní můžeš od toho všeho ulevit.

Nevedeš ani polemiku, nepotřebuješ dosáhnout na úroveň protivníka, abys mohl rozvíjet argumenty nebo abys bral svá slova zpět, neomezuje tě obojek nějaké doktríny, kvůli které bys škrтал, opravoval, nemusíš se omezovat jen proto, aby to vyhovovalo vkusu ostatních, ty píšeš, protože ti to do života vnáší radost a spokojenost.

Nejsi nadčlověk, takových slepců bylo od dob Nietzscheových víc než dost. Jsi normální člověk, nic obyčejnějšího, nic realističtějšího vlastně být ani nemůže, vyrovnán s vlastním svědomím, klid a mír, široký buddhovský úsměv, aniž bys tím buddhou byl, samozřejmě.

Odmítáš být zkrátka obětí, nechceš být hračkou nebo obětinou jiných, nežádáš slitování ani rozhrěšení, stejně jako neztrácíš hlavu, nedupeš po ostatních, dokud nevydechnou, jen s co možná nejpokojnější myslí nahlížíš na tento svět, tak jako nahlížíš na sebe, nic už ti nepřijde hrůzostrašné, podivné, beznadějně, ty si žádné naděje ani neděláš, proto nemáš důvod ke smutku. A když už tě napadne užít si i trochu té sklíčenosti, tak vždy jenom na chvíli, aby ses potom o to lépe mohl vrátit k tomu obvyklému uvolněnému ty s širokým úsměvem.

Ani ten svět si hnušit nedokážeš, ač je to stále v módě. A svoji rukavici hosenou moci taky nepřeceňuj, za svoje přežití a svobodu slova, s ním spojenou, vděčíš dobrodiní jiných. Pravidlo „nikomu nepůjčovat, nikomu nedlužit“ je totiž falešné, je úplně jedno, co komu dlužíš a kdo je povinován tobě, stejně se ti nakonec dostane víc, než kdy budeš moci sám dát, není právě tohle tvoje štěstí, tak proč si ještě stěžovat?

Nejsi drakem ani červem, nejsi něčím, ani jeho opakem, a přesně tohle jsi, nebytí, které nic nepopírá, spíše něco, co se neustále uskutečňuje, stopa, vynaložená energie, výkon před závěrečným spotřebováním smrtí, ty jsi vlastně jednou z mnoha zpráv, které o sobě život dává, projev, slovo vyjádřené tváří v tvář nebytí.

Do této knihy ses pustil sám pro sebe, je to kniha útěku, tvé osobní Písmo svaté, zde jsi sám sobě Pánem i apoštolem, pro bližního se neobětuješ a po nikom nežádáš, aby se obětoval pro tebe, spravedlivější už to snad být nemůže. Všichni snad prahnou po blaženosti, proč by měla náležet jen tobě? Jenže právě téhle blaženosti, a to je třeba vědět, je na tomhle světě zatraceně málo.

V nesmírném zmatku, ve kterém neviděl na krok, bylo lépe vyhýbat se všem nebezpečným situacím. Toužil znovu nalézt ten ztracený svět, dojemnou krásu, kterou zahlédl na tváři dcery svého domácího, nádherný, ušlechtilý obličej a štíhlou postavu, když se postavila do dveří a sluneční paprsky pronikající ze dvora jemně vyrýsovaly narůžovělou konturu jejích ušních lalůčků, zatímco její hedvábné vlasy, obočí i koutky úst přímo zářily, jako by ho blesk udeřil nad tou krásou, ten pocit se však ztratil v okamžiku, když se do něj opřela svým nenávidným pohledem. Chtěl to nedorozumění vysvětlit, a tak se rozhodl, že k nim zajde. Představoval si vzorně uklizený dvůr, ve kterém bydlí jen jejich rodina, zapomenutý malý ráj odštížený od zbytku světa. Tam se tedy vydal, dříve než měl přijít Huang pro nájem, byla to samozřejmě jenom záminka k setkání s ní.

Malá dvířka nad kamenným schodištěm vedoucím na ulici se otevřela jedním vrznutím. Za stínovou zdí se nachází nevelký dvůr, zrovna takový, jak si ho představoval, až na to, že v něm vládne nepředstavitelný nepořádek, pod přístřeškem kolem zdí se všude válí nejrůznější harampádí, ke vchodu do obytného křídla vede dalších pár schodů, nějaká stará žena tam v plechovém umývadle pere prostěradla, uvnitř poplává malé dítě. Napadlo ho, jestli si nespletl dveře, chystá se k odchodu, stařena však k němu ještě zvedá hlavu: „Hledáte někoho?“

„Přišel jsem zaplatit nájem...“

„Cože?“

„Jsem z vedlejšího dvora, jdu za panem domácím, myslím za tím, komu patří náš dům, už několik měsíců nikdo nevybíral nájem,“ tasil se s připravenou odpovědí.

Stará paní si utřela mýdlo z rukou a prstem ukazuje k bočnímu křídlu zavřenému na zámek, pak už se o něj nezajímá, sklání hlavu k umývadlu a opět se rázně pouští do praní.

Samozřejmě ho hned napadlo, že s rodinou jeho domácího asi není něco v pořádku, že i jejich dům byl zabaven, zestátněn a oni vystěhováni z hlavní, obytné budovy do bočního křídla. Nenávistný pohled té dívky se do něj zabodl ještě palčivěji a on na tom dvoře pozbyl jakékoliv odvahy ještě něco vysvětlovat.

Jednoho březnového dne se vydal do Xiehejšanu na západním pekingském předměstí. Na vlak nasedl na nákladovém nádraží Xizhimen, lokálka, vlastně nákladní vlak, ke kterému připojili dva osobní vagony s tvrdými lavicemi, projížděla oblastí severozápadně od Pekingu. Zapálení středoškoláků pro velké vlakové slety již opadlo, v obou vagonech seděla jenom hrstka cestujících. On se posadil k oknu, na samý konec několika prázdných řad. Vlak projížděl jedním tunelem za druhým, šinul si to vzhůru dlouhými serpentýnami, takže ze svého okna viděl na starou lokomotivu chrlící dým a horkou páru, za ní dlouhý pás nákladních vagonů s poskakujícími, téměř prázdnými osobními vozy úplně na konci.

Seskočil v zastávce zvané Husí perut, ani nástupiště neměla, odtud pozoroval vlak, ztrácející se v horských zákrutách, výpravčí si, jen co zapískal a zamával praporkem, zalezl do svého domku u kolejiště a nechal ho stát samotného na šterkovém náspu.

Ještě na vysoké tady byli na brigádě, na svazích hloubili jámy k sázení stromů. Bylo to také začátkem jara, půda ještě nerozmrzla, motykou se mohli dostat nanejvýš tak do hloubky pěti centimetrů, už za pár dní měli ruce plné zkrvavených mozoľů. Jednou, když z řeky zachraňoval pytel plný nových sazenic, spadl do té třesnuté mrazivé vody, skoro ho to stálo život, dostal sice veřejnou pochvalu, ale do svazu mládeže ho stejně nechtěli.

Spolu s dalšími kolegy, které potkal stejný osud, si říkali „spolek zamítnutých“, založili divadelní soubor, ale už po dvou představeních za nimi přišli nějací kádři ze studentského svazu, povolali si každého zvlášť, a přestože nikomu nic výslovně nezakázali, jejich divadelní soubor se již nevzchopil, samovolně se rozpadl.

Hráli *Strýčka Váňu*, hru plnou krásy dávno minulé, v níž jemné, půvabné děvče vyrůstající na panství v zapadlé gubernii vzrušeně prohlašuje: Všechno by mělo být krásné, krásní lidé, krásné šaty i krásná srdce, dýchalo to žalem dávných časů jako nějaká stará, ohořelá fotografie.

Pouští se po pražcích dál, a když v dálce vidí blížící se vlak, schází z náspu ke korytu řeky Yongding, plnému balvanů. Voda v ní zůstávala docela průzračná, pokud hladina nevystoupala přívalovým deštěm nebo pokud na horním toku, na přehradě Guanting, nepustili stavidla.

I s Lin už tady byl, nafotil spoustu snímků její nádherné postavy uprostřed řeky, jejích krásných nohou vykukujících zpod vyhrnuté sukně. Potom jen vyšplhali do lesíku nad strání, kde se oddali jídlu, polibkům a milování. Jak litoval, že nevyfotil Lin ležící ve vysoké trávě, její obnažené prsy a nahé tělo, když si šaty svlékla úplně, to už je navždy ztraceno.

Co dělat? A hlavně, dá se ještě něco dělat? Proč se vracet ke stolu do kanceláře, kde na něj podle všeho čekají tisíce agitacních materiálů stejného ražení, nikdo ho nehlídá, nemá už ani proč se bouřit, jeho nadšení pro správnou věc, světe div se, také kamsi vprchalo. Jako by ho ta posedlost vzrušením náhle přešla, jeho, který se vždy tlačil do prvních řad a pár měsíců dokonce i všemu velel, ne, že by se unavil, on toho měl dost. Kdyby se tak mohl ještě v pravý čas stáhnout, téhle role hrdiny už neměl zapotřebí.

Zul si boty, svlékl ponožky a vstoupil do ledově chladné, průzračné vody. Na říčce se pohupoval koberec rozvrásněných vlánek, tisíce třpytek se odrážely na slunci a on měl najednou jasno. Hlavou mu proběhla myšlenka, že by měl zajet za otcem, už dlouho od něj neměl žádné zprávy, měl by využít příležitosti, jet

ve vší tajnosti na jih a vyjasnit s ním tu záležitost s „přechováváním zbraně“, která se mu dostala do spisu.

Hned odpoledne se vrátil do Peking, doma si vyzvedl vkladní knížku a na kole si zajel pro peníze, ještě než mu ve spořitelně zavřou. Pak si šel na nádraží Qianmen koupit lístek na noční spoj ještě toho dne. Doma si už jen nechal kolo, popadl brašnu, kterou obvykle nosil do práce, a v jedenáct vyrazil expresním vlakem na jih.

S otcem se neviděl už dva roky, svým neohlášeným příjezdem u něj vzbudil nepopsatelnou radost, jenom kvůli němu se vydal na volný trh, kde pro něj nakoupil čerstvé rybí maso a krevety, které na severu nebyly ani k dostání, a začal je pro něj v kuchyni připravovat. Takže se naučil i vařit, on, z něhož se po smrti matky stal zasmušilý nemluva, se najednou rozjařil a nebyl k zastavení, o politiku se zajímal také, pořád se vyptával na stranické a státní předáky, kteří jako by zmizeli z novin. Jak tak spolu popíjeli, nechtěl mu zkazit radost, a tak mu sdělil několik informací, které v novinách nebyly, s upozorněním, že se jedná o vnitrostranický boj na nejvyšší úrovni, do kterého prostý lid jen tak nevidí. Já vím, já vím, povídá mu otec, tady je to na kraji i ve městě stejné, a dodává, že se už přidal k povstalcům, i vedoucí kádrového oddělení u nich na jednotce, který chtěl předtím pořád někoho předvádět ke kárnému řízení, byl odstraněn. Chvíli mu trvalo, než se odhodlal k dalšímu varování: „Tati, hlavně nezapomínej na to, jak dopadla antipravičácká kampaň...“

„Ale já jsem se proti Straně nestavěl! Jen jsem si dovolil poukázat na pracovní morálku jisté osoby!“

Jeho otec se náhle načepýřil, ruka, ve které držel sklenku s kořalkou, se mu roztrásla, alkohol se vylil na stůl.

„Už nejsi nejmladší, máš nějaké hříchy z minula, ty se nemůžeš zapojovat do takových organizací! Ty ani nemáš na takové hnutí právo!“ Sám se nyní rozohnil, takovým tónem s otcem ještě nikdy nemluvil.

„A proč bych nemohl?“ říká již s tou největší vážností jeho otec a pokládá sklenku na stůl. „Moje minulosť je čirá jako sklo, nikdy

jsem nebyl členem žádné reakce, ničím jsem se politicky neprovinil! Byla to Strana, která tehdy apelovala na názor mas, já jsem jen řekl, že by se měla zbourat zeď, která začala Stranu od lidu oddělovat, hovořil jsem jen o pracovní morálce jednoho jediného člověka, jediné ne jsem Straně neřekl, jenomže on se musel mstít! Má slova zazněla na veřejných schůzích, tolik lidí tam bylo, každý to slyšel, můžou to dokázat! A tu zprávu o sto znacích, co jsem napsal na tabuli, tu si po mně vyžádala naše stranická buňka!“

„Tati, ty jsi tak naivní...“ chystal se odpovědět, když ho otec zarazil.

„Jestli jsi mě přijel poučovat, tak úplně zbytečně! Že sis přečetl pár knížek, ještě neznamená..., to tvoje matka, ta tě zkazila, moc tě rozmazlovala!“

Poté, co ho přešel hněv, se ho konečně musel zeptat: „Tati, měl jsi někdy nějakou zbraň?“

Zdálo se, že otec dostal něčím po hlavě, nejdříve seděl jako opařený, pak pomalu sklonil hlavu a beze slova prsty otáčel svou sklenkou.

„Někdo mi prozradil, že mám tenhle šrám ve spisu,“ vysvětloval, „tak jsem se tě na to přišel zeptat.“

„To všechno tvoje máma, musela být vždycky tak čestná...“ zadrmořil jeho otec.

Takže měl, všechno je pravda, polil ho ledový pot.

„To bylo po Osvobození, zhruba první dva roky obíhal mezi lidem formulář, všichni jsme ho vyplňovali, kvůli totožnosti, no a taky tam byla kolonka ohledně zbraní, ale za to může tvoje máma, pořád s něčím jančila, a že mám napsat pravdu, jednou jsem za kamaráda prodával pistoli...“

„To bylo ve kterém roce?“ ptal se a upíral na otce zrak, jako by byl u něj na výslechu.

„Už dávno, v době odboje, ještě za republiky..., tys ještě nebyl na světě...“

Tak přesně takhle se lidé přiznávají, pomyslel si, zkrátka jim to nedá. Ta věc se už nedala nijak vyvrátit. Musel se za každou cenu uklidnit, narovnat záda, přestat vyslýchat vlastního otce, zeptal

se proto již mírněji: „Ale já tě přece tati z ničeho neviním. Ale co ta pistole?“

„To bylo pro jednoho kolegu z banky. Tvoje máma pořád, co chceš s tím krámem dělat? Na sebeobranu musíš mít žaludek, byla to neklidná doba, ale tvoje máma, že ani nevím, na kterou stranu to střílí, a co kdyby to bouchlo jen tak, náhodou? A tak jsem ji za toho kolegu prodal.“

Otec se začal smát.

Tady však nebylo nic k smíchu, „jenže v mém spise se mluví o přechovávání zbraně,“ povídá mu velmi vážně.

Přesně tak to Lin řekla, nemohl se přeslechnout.

Jeho otec zůstal chvíli ohromen, pak se téměř rozkřičel: „Ale to není možné! Vždyť to je už víc jak třicet let!“

Podívali se na sebe, on svému otci věřil, chtěl ten spis hodit za hlavu, přesto musel říct: „Tati, ale oni to určitě budou vyšetřovat.“

„To ale znamená...“, otec byl na pokraji zhroucení.

To znamená, že ten, kdo zbraň kupoval, se dnes k něčemu takovému nepřízná. I jeho se dotkla beznaděj.

Jeho otec si schoval tvář do dlaní, konečně mu došlo, o co všechno jde, rozplakal se. Jídlo, kterého se ještě ani nedotkli, na stole mezitím vystydlo.

Otci řekl, že mu nic nevyčítá, ať už se stane cokoli, on se ke svému otci hlásit nepřestane. Matka se v letech „přírodních pohrom“ následujících Velký skok ve své nesmírné poctivosti přihlásila na apel Strany a odešla na zemědělský statek, na převýchovu prací, panovaly tam tak tvrdé podmínky, že se vysílením utopila v řece, a tak se oba, otec a syn, stali spojenci na život a na smrt. On věděl, jak ho otec zbožňuje, jednou přijel domů ze školy, tělo plné otoků z hladu a otec utratil všechny své lístky na maso, na dva měsíce by mu vystačily, jen aby mu koupil sádlo do zásoby, že prý je zima na severu moc tuhá, taková výživa se tam člověku nikdy nedostane, oni si na venkově mohou koupit alespoň mrkev, i když je to drahé. Otec to sádlo rozvařil a chtěl ho nalít do nějaké umělohmotné nádoby, jenže ta se horkem okamžitě rozpustila, všechno se vylilo na zem. Když pak v podřepu

malými lžičkami vyškrabávali sádlo z podlahy, nikdo ani nešpitl, na ten obraz nikdy nezapomene. „Tati,“ dodává ještě, „já jsem přijel, abych vyjasnil tu věc kolem pistole, je to pro nás pro oba.“

Jeho otec konečně spustil: „Tu pistoli jsem prodával za jednoho kolegu z banky, to už je víc jak třicet roků, po Osvobození mi ještě napsal, ale pak už o něm nemám žádné zprávy, jestli je ještě naživu, tak pracuje pořád někde v bance, určitě. Říkals mu strejdo Fangu, vzpomínáš si? On tě měl strašně rád, ten by tě neudal. Neměl děti, dokonce by tě adoptoval, ale tvoje máma tehdy nechtěla.“

Doma musí mít ještě jednu starou fotografii, tedy pokud neskonzčila v plamenech, vzpomíná si dobře, strejda Fang je na ní s pleškou, macatým, kulaťoučkým obličejem jako Buddha, v západním obleku a s kravatou. On, malý klučina, sedí na kolena toho živého Buddhy evropského stříhu, sám oblečený do pleteného úboru, v ruce zlaté pero Parker, nechtěl ho tehdy dát z ruky, a tak mu ho dal, byl to jeden z jeho dětských, skutečně cenných pokladů.

Doma se zdržel jen den, pak se vydal dál směrem na jih, cesta trvala další den a noc. Na místě zašel do Lidové banky, kde byl nejdřív přijat nějakým mladíkem z masové povstalecké organizace, až poté se dopátral pracovníka z osobního oddělení, který mu konečně prozradil, že jakýsi Fang byl před dvaceti lety přeložen do spořitelny na předměstí, zřejmě proto, že zaměstnancům z minulého režimu se zkrátka nedůvěřovalo.

Půjčil si kolo a našel si tu spořitelní pobočku. Řekli mu, že dotyčný je již v důchodu, a dali mu jeho adresu. U prostinkého patrového domu na samém konci ulice se ještě optal jedné staré paní se zástěrou u pasu, která u obecní pumpy propírala zeleninu, ona chvíli nic, ale už sama vyzvídá: „A co byste mu chtěl?“

„Jen tak projíždím, jsem na pracovní cestě, chtěl jsem se s ním vidět,“ odpovídá on.

Stará paní je pořád na vážkách, nejdříve si otře ruce do zástěry a pak povídá, že tu ta osoba není. Jestli to není jeho žena, pomyslel si, a tak jí začal rozšafně vysvětlovat, že on je syn toho a toho

a že jen přijel za svým starým strejdom na návštěvu. Stařena vypustila několik překvapených ach a už ho táhne ke dveřím, dovnitř do pokoje, kde mu obřadně připravuje čaj, že ať si sedne, její muž je prý na zahradě, že ho zavolá.

Vchází starý pán s motykou, staví ji za dveře, mrká přitom očima, víčka celá povislá, z obou skrání jeho jinak plešaté lebky trčí několik osamocených bílých vlasů. „Strejdo Fangu,“ vykřikl na něj a znovu vysvětluje, čím že je syn, vyřizuje mu pozdravy od otce.

Starý pán pokyvuje hlavou, v jeho ztěžklých očních víčkách přitom nepřestává pošukávat, dlouze si ho prohlíží a nakonec velmi zvolna říká: „Vzpomínám si, vzpomínám..., dávný kolega, ano, starý kamarád... Jak se daří tátovi?“

„Naštěstí bez problémů.“

„No tak, jestli bez problémů, tak je to dobrý, alespoň v dnešní době!“

Chvíli si povídali, konečně mu říká o svých potížích, že to má co do činění s pistolí, kterou za někoho jeho otec kdysi prodal.

Starý pán sklání hlavu k zemi, jako by něco hledal, pak konečně zvedá šálek s čajem, ruka se mu třese.

On říká, že po něm nechce, aby o čemkoliv svědčil, jen by rád, aby mu vysvětlil, co se stalo: „Prodával za vás můj táta někdy nějakou pistolí?“

Ve své otázce zdůraznil slovo prodal, snaží se pomlčet o skutečnosti, že ten, kdo ji původně kupoval, byl tady starý pán. Ten pokládá šálek na stůl, ruka se mu již nechvěje, a povídá: „Ano, tak to bylo, ale bude to už několik desítek let, ještě za Protijaponské války, když se ustupovalo a zběhy se to všude jen hemžilo, člověk se musel bránit proti lupičům, v bance jsme pracovali tolik let, měli jsme našetřeno, a protože měna ztrácela na hodnotě, vyměnili jsme bankovky za zlaté a stříbrné kousky, ty jsme měli pořád s sebou, stejně jako pistolí pro případ obrany.“

Řekl, že to všechno mu táta už vyprávěl a že na tom snad nic není, otázkou, kterou teď zbývá vyřešit, je to, kde je ta pistole teď, oni stále otce podezírají, že ji má u sebe, to podezření se dostalo dokonce i do jeho spisu, vysvětluje co možná nejklidněji.

„Něco takového by si člověk ani vymyslet nedokázal!“ povzdechl si starý pán, „už tady byli vyšetřovat i z jednotky tvého otce, kdo by si pomyslel, že z toho bude taková lapálie i pro tebe.“

„Ještě se nic nestalo, ale je to takový ten kostlivec ve skříni, je lepší se na něj připravit dopředu, než se vyvalí ven.“

Znovu vysvětluje, že sám nic nevyšetřuje, svá slova doprovází úsměvem, chce starého pána uklidnit.

„Tu pistoli jsem koupil já,“ povídá nakonec starý pán.

„Jenže můj táta říká, že ji místo vás prodával...“ on na to.

„Prodával komu?“ ptá se stařec.

„To neřekl.“

„Kdepak, to já jsem tu pistoli koupil,“ opakuje starý muž.

„A to on věděl?“

„Jistěže to věděl. Já ji pak hodil do řeky.“

„A to ví taky?“

„Jak by tohle mohl vědět? To už bylo po Osvobození, život se uklidnil, kdo by si něco takového nechával, nebylo proč! Tak jsem ji jednou v noci hodil potají do řeky...“ Dál už podle něj nebylo co dodat.

„Proč o tom tvůj táta ale mluvil? To nebyla jeho věc!“ povídá stařec trochu vyčítavě.

„Kdyby býval věděl, že ta pistole skončila někde v řece...“ Snaží se vysvětlovat za svého otce.

„To je ta potíže s tvým tátou, je moc poslušný!“

„On měl možná strach, že ta zbraň pořád někde je, bál se, že se najde a že se ho budou vyptávat, kde ji vzal...“

Snažil se ho ospravedlnit, jenže to byl konec konců jeho otec, kdo se ke všemu přiznal a namočil tím i starého pána, to jeho otec byl na vině.

„To snad není možný, to není možný...“, nepřestával vzdychat stařec. „Kdo by si pomyslel, že takhle stará záležitost, no, třicet roků už to je, že se potáhne i za tebou a že ti kvůli tvému tátovi přistane ve spisu!“

Že se ta pistole, zrezavělá a rozpadlá někde na dně řeky, nachází také ve starcově spise, o tom nemůže být pochyb, napadlo ho,

nechal si to ale pro sebe a změnil raději téma: „Strejdo Fangu, tys neměl žádné děti?“

„Neměl.“ Povzdechl si opět starý pán, dál nic neříkal.

Možná už zapomněl, že si ho chtěl kdysi osvojit, a bylo to dobře, jinak by jeho zatrpkllost vůči otci byla mnohem silnější.

„Pokud bys mě zase přijel vyšetřovat...“, povídá stařec.

„Ne, už není třeba,“ skáče mu do řeči. Jeho původní rozpoložení se po tomto rozhovoru zásadně změnilo, neměl žádný důvod, proč jim dál něco zazlívát, jemu i svému otci.

„Já už mám na kahánku, tak mě nech alespoň domluvit,“ trvá si na svém starý pán.

„Ten krám už dnes přece neexistuje, ne? Sežrala ho přece rez!“ povídá s pohledem upřeným na starce.

Ten, odkrýváje svých pár zubů, propuká v hlasitý smích, zpod ztěžklého víčka mu vytryskla slza.

Stařík i jeho paní ho ještě zdržovali, musí určitě zůstat na oběd, on je zdvořile, avšak neúprosně odmítl, musí do města, vrátit vypůjčené kolo a odjet večerním vlakem zpátky.

Strejda Fang ho vyprovodil z domu až na hlavní křižovatku, zamával rukou, taky ať od něj pozdravuje tátu, a pořád opakoval: „Opatruj se! Hlavně se opatruj!“

Když už nasedl na kolo a ohlédl se za starcem, který mezitím zmizel z očí, najednou mu svitlo: všechno to ověřování bylo jako nosit dříví do lesa, k čemu mu to sakra bylo?

Konečně se můžeš ohlédnout za ním, nehodným synem rodiny odsouzené k zániku, neznající bídu, ale ani přepych, někde na hranici mezi proletariátem a buržoazií, mladíkem narozeným ještě ve starém světě, ale vychovávaným už v nové společnosti, který na chvíli uvěřil v revoluci, jenže z nedostatku přesvědčení skončil jako buřič. I ta bezvýchodná vzpoura ho však unavila a on si uvědomil, že je pouhou loutkou v rukách politiky. Když tedy tuhle roli lokaje i oběti odmítl, neměl kam utéct, a tak mu nezbývalo než si nasadit masku, ztratit se v davu a přežít, jak jen mohl.

A tak se stal nosičem dvojí tváře, masku si povinně nasazoval pokaždé, když vycházel ze dveří, jako by si bral deštník do nepohody. Po návratu domů, když za sebou zavřel dveře a nikdo už na něj neviděl, ji opět snímal a mohl si vydechnout. Když se totiž maska nosí přilepená k obličejí příliš dlouho, roste a vyvíjí se spolu s pleť, obličejovým svalstvem i nervy a pak už se jen tak odložit nedá. Nemoc je to ostatně stále poměrně rozšířená.

Jeho opravdová tvář se zjeví až časem, až si tu masku konečně strhne z obličeje, a snadné to vůbec nebude, neboť pleť i obličejové nervy mu mezitím ztuhly spolu s maskou, sebemenší úsměv nebo úšklebek ho budou stát nepředstavitelné úsilí.

Rebelem byl zřejmě od přírody, neměl však žádný cíl, princip, žádný -ismus, jediné, co ho hnalo, byl pud sebezáchovy, jenže když si pak uvědomil, že i ta vzpoura probíhala pod cizí taktovkou, bylo už pozdě.

V té chvíli ztratil ideály a přestal i doufat, že to někdo vymyslí za něj, nechtěl už být nikomu zavázán, bál se, že by spadl opět do stejné léčky. Přestal se zabývat planými myšlenkami a také už nechtěl oblbovat jiné svými květnatými proslovky. On dnes vůči lidem i věcem nechová žádné iluze.

Nechce žádné soudruhy, nepotřebuje hledat komplice ke společnému cíli, plánovat s nimi převzetí moci, to všechno stojí tolik námahy, je to boj bez konce, marnící tělesné i duševní síly, kdyby se mu jen podařilo zůstat mimo celou tuhle rodinku i společnost, které se na ni nabalují, tak už by se mohl považovat za šťastného člověka.

Nechce rozvracet starý svět, ale zpátečník také není, ať si ji všichni, kdo po revoluci touží, klidně dělají, jen mu nesmí bránit v žití. Zkrátka a dobře, on nikdy žádným bijcem nebude, spíš zůstane stát na posledním flíčku, který mezi revolucí a reakcí zbyde, a odtud se bude rozhlížet kolem dokola.

Neměl přece žádné nepřátele, až Strana ho z něj za každou cenu potřebovala udělat, kdepak on. Ona mu žádnou volbu nedovolovala, naopak, tlačila ho do formy, kdo však nebyl dostatečně kujný, ten byl jejím nepřítelem, a jelikož Strana stála v čele Lidu, tak právě tyto nepoddajné používala jako terče k posílení bojového ducha a morálky, radikalizaci mas a povzbuzení revolučního zápalu, a tak se nepřítelem Lidu stal nakonec i on, který přitom témuž Lidu nezkřížil nikdy cestu, jen si chtěl vést svůj nepatrný život, aniž by musel střílet do ostatních.

On je svým způsobem takový drobný živnostník, což si vzděky v duchu přál, nemá dnes ani spolupracovníky, ani nadřízené, ani podřízené, žádný ředitel, ani šéf, on řídí a zaměstnává jen sám sebe, a to, co dělá, dělá ze své vůle.

Ani světem nijak nepohrdá, holduje jídlu jako každý jiný, obzvláště si zamiloval kuchyni své vlasti, to jsou chutě, které se v něm vytvářely od mala, vždyť jeho matka byla skvělá kuchařka. Jí samozřejmě i kuchyni západní, francouzskou *grande cuisine*, o tom nemůže být pochyb, italské makarony, které prý Marco Polo přivezl z císařského dvora dynastie Tang, i když parmezán,

který je zpravidla doprovází, v Číně tehdy určitě neměli. A syrové ryby Japonců s křenovou hořčicí, která hned stoupá do nosu, a ruský kaviár, hlavně ten černý, na tyhle dobroty si člověk zvykne snadno. K tomu ještě korejský gril a nakládané pikantní zelí a pokud možno chlebové placky z Indie, to by snad mohlo stačit, jediné, co do úst nevezme, je nemastné neslané jídlo z KFC, má podle všeho náročný jazýček, ve svém dětství žil konec konců téměř v blahobytu.

A sex miluje taky, jako malý kluk potají zahlédl skvostné nahé tělo své mladé matky při koupeli, od té chvíle je celý pryč z krásných žen, a když žádnou nemá, chápe se pera a píše věci takřka erotické. V tomto směru má k ctnostnému člověku a ušlechtilému muži opravdu daleko, on závidí donům juanům a casanovům, jejich štěstí však nemá, a tak své fantazie píše alespoň do knih.

Tak to je tedy tvůj posudek na něj, k uložení místo osobního spisu, který na něj jistě někde v Číně ještě existuje, avšak on sám ho nikdy nespátí.

Pozoroval popraskanou tapetu na stropě, nahoře ve tmě celou noc pobíhaly a rvaly se krysy, škvíry byly čím dál tím širší, na vatované pokrývky dopadaly chomáče černého prachu. Takhle se předtím nikdy nenudil, neměl do čeho píchnout, ráno se nemusel budit v určitou hodinu, do práce nemusel, i vzpourou se přestal zabývat. Nečetl a nic nepsal, všechny knihy, které by si přečíst mohl, zůstávaly uložené v dřevěných bednách a papírových krabicích. Aby se vyhnul dennímu snění, nutil se neustále k bdělému stavu. Důchodce odvedle k tomu všemu brzy vstával a pouštěl si rádio tak, že otrásalo celým domem, hráli tehdy revoluční operu *Příběh rudé lucerny*, strašně ho to rušilo. Když chtěl onanovat, musel si přetáhnout pokrývku přes hlavu, zavřít oči a ze všech sil se soustředit na nahé, rozpálené Linino tělo, přesto nedokázal zahnat ona nesmlouvavě správná slova nadšeného zpěvu, až z toho byl velmi sklíčený.

Řekl si, že si půjčí štafle a ty škvíry ve stropě zalepí, jenže popraskaná papírová slupka by se přitom mohla rozpadnout úplně, prach nashromážděný za všechna ta léta by se roznesl po celém pokoji a to se mu nechtělo uklízet už vůbec, zalepovat stropy je zkrátka umění. A tak věci Starýho Tana jen přesunul z postele do rohu, na uvolněnou postel položil svoji matraci a vlastní postel rozebral, Starej Tan se jen tak nevrátí.

Cítil se volný jako pták, jen nevěděl, kam se rozletět, on si dokázal nanejvýš zajít pro věstníky masových organizací, které se

prodávaly na ulici spolu s nejrůznějšími letáky plnými nových odhalení, pak se vrátit domů, připravit si něco k snědku a číst si to u talíře. V prosloech vedoucích představitelů z masových přehlídek vyhledával možné rozpory a narážky, všichni oplývali nadšením, zároveň se ale nabízelo přirovnání s houpacími koníky na kolotoči, kdo ještě včera vysvětloval poslední Maovy direktivy, následující dny už jen pozoroval, jak se smrtonosné kyvadlo řítí na jeho hlavu a jak se z něj najednou stává zločinec nějakého antipartajního spiknutí. Jeho buřičský zápal rychle pohasl, myslí se mu začaly rojit pochybnosti, které si však nechtěl přiznat.

Občas se ještě musel jít ukázat do podnikové budovy, posedět v hlavním povstaleckém stanu, mnoho buřičských organizací se tehdy rozštěpilo a pak zase spojovalo do velkých „hlavních stanů“. Pořád tam někdo pobíhal, on vždy jen vykouřil pár cigaret, poklábosil, vyslechl si pár informací, a když si splnil docházku, nenápadně zmizel. Neustálé boje, střídání spojenectví, nové zápasy, které tu budovu naplňovaly, ho přestaly zajímat.

Nejrušněji bylo na třídě Chang'an, tam se informace sháněly nejlépe, na cestě do podniku se tudy vždycky procházel. Před vysokými rumělkovými zdmi vládního komplexu Zhongnanhai se to hemžilo stany a přístřešky z rohoží, na ohromném rudém transparentu stálo: „Frontové styčné středisko Proletářských revolucionářů hlavního města pro odhalení a kritiku Liu Shaoqiho“, kolem vlály prapory všech vysokoškolských buřičských organizací, stovky obrovských tlampačů od rána do večera, ba i v noci vyřvávaly válečné písně útočící jménem Nejvyššího vůdce a Rudého slunce na bývalou hlavu státu, ani to ho však nijak nevzrušovalo.

„Poslední odhalení Liu Shaoqiho z pera jeho vlastní dcery! Zvláštní vydání, nepřehlédněte! Nenažranec si za revoluční peníze kupoval zlatá obouvátka, odhalení bývalé Liu Shaoqiho ženy!“

V davu kolem prodavače věstníků rozpoznal svého bývalého spolužáka z gymnázia Hlavouna, plácl ho zezadu po rameni, ten poskočil hrůzou, když se pak ale otočil a pochopil, o koho jde, usmál se na něj. Hlavoun držel v ruce černou koženkovou tašku plnou nakoupených letáků.

„Pojď, pojedeme ke mně!“ Zmocnil se ho pocit stesku, Hlavoun je konec konců posledním poutem s jeho dávno ztraceným životem.

„Jdu koupit láhev kořalky!“ navrhuje Hlavoun, očividně také rozrušený.

Nasedají na kola a jedou do tržnice Dongdan pro nějaké teplé jídlo a alkohol, potom k němu domů. Paprsky odpoledního slunce pronikají záclonami, v pokoji je celkem teplo, po několika sklenkách se rozešli i oni, tváře jim zrůžověly. Hlavoun mu líčí, jak byl odhalen již na začátku kampaně, někdo ho nařkl z pomluvy, jednou v ložnici totiž prohlásil, že Maova filozofie se vejde do dvou malých svazečků, on prostě nedokáže udržet jazyk za zuby. Tehdy řekl jen tuhle jedinou větu, dnes se ovšem vyhledávají mnohem vyšší cíle, kdo by se zajímal o maličkého reakcionáře, jako je on. Nevylepil jediný nástěnný leták, dodává ještě, celé hnutí ho prostě nějak minulo, matematickému výzkumu se ale také nesmí věnovat, a tak sbírá věstníky a baví se tajnou četbou knih.

„Jakých knih?“ zeptal se.

„Znáš *Úplné zrcadlo ku pomoci vládě?* Přivezl jsem si ho z domu.“ Hlavoun se zubí od ucha k uchu, jeho kulatoučká tvář se po alkoholu zalila rudými odlesky.

Jeho tyhle recepty pro ideálního panovníka nikdy nezajímaly, to nespoutané Hlavounovo veselí ale pořád nějak nechápal.

„Copak tys nikdy nečetl *Životopis Zhu Yuanzhanga?*“ zeptal se znovu Hlavoun. To byla kontrolní otázka, Hlavoun začal vystrkovat tykadélka.

Celá tahle Kulturní revoluce začala vlastně kritikou Wu Hana, náměstka pekingského starosty a velkého znalce dynastie Ming, který kdysi v jedné knize popsal, jak zakladatel dynastie Zhu Yuanzhang nechal popraviti všechny významné činitele, kteří mu pomohli k trůnu. Wu Han ostatně spáchal hned na začátku kampaně sebevraždu, čímž zahájil nekonečnou řadu dalších sebevražd. Konečně mu ta narážka došla a jenom potvrdila jeho

první pochybnosti, zabubnoval prsty do stolu a vykřikl: „Ty máš ale za ušima!“

Hlavounovi za brýlemi oči přímo svítily, s tím svým nenápadným úsměvem už nijak nepřipomínal kancelářskou krysou z minula.

„Prolistoval jsem si ho, pro mě je to ale jenom historie, historie císařů, nenapadlo mě..., není to ale velká oklika?“ vyptává se, překypuje zvědavostí.

„Trochu jako bumerang australských domorodců...“ zachechtal se Hlavoun.

„Taková dialektika?“

„Jen se neví, jestli dialektika vyšší, či nižší...“

Samé hádanky a narážky, něco se říct nesmí, něco nedá, císař má své recepty absolutistického monarchy, vyztužené ideologií, umění vládnout zabalené do ideového hávu, historie má prý vždy poslední slovo, je tomu tak ale doopravdy?

Z Hlavounovy tváře se ztrácí úsměv. Rádio odvedle zůstává zapnuté, tentokrát vysílá *Ženskou rudou rotu*, další vzorovou operu vytvořenou na rozkaz Maovy manželky: „Kupředu, jen kupředu, jak těžké je břímě revoluce a jak hluboký hněv žen!“ Vznešený ideál soudružky Jiang Qing, kterou partajní veteráni nakonec neudrželi od kormidla, se začal právě uskutečňovat.

„Jak je možný, že to tu nemáš vůbec odhlučněné?“ ptá se Hlavoun.

„Ono je nakonec lepší, když to rádio vedle hraje.“

„Ty žádný nemáš?“

„Starej Tan, ten můj spolubydlící, rádio měl, ale zabavili mu ho, je pořád na samotce u nás v organizaci.“

Oba dlouho nic neříkali, zpěvy odvedle se rozléhaly, oni rozuměli každému slovu.

„Nemáš šachy? Dáme si partičku!“ povídá Hlavoun.

Starej Tan měl čínské šachy s figurkami vyřezanými z kosti, byly uklizené v krabici v rohu mezi dalšími věcmi, vytáhl je, odsunul misky, skleničky a rozložil je na stůl.

„Jak tě, prosím tě, napadla ta kniha?“ vrátil se k načatému hovoru a učinil tah.

„Když v novinách začali kritizovat Wu Hana, můj táta si mě zavolał domů, aby mně oznámil, že si zažádal o odchod do důchodu...“

Hlavoun táhl svojí figurkou a ubral na hlase, naschvál mluvil velmi nezřetelně. Jeho otec byl profesorem historie, měl dokonce i nějaký titul coby osobnost demokratického hnutí.

„Ty tu knihu o Wuovi máš? Nebo se dá ještě sehnat?“ učinil další tah.

„My jsme ji měli doma, táta mi ji dal přečíst, ale už ji dávno spálil, kdo by takovou knihu ještě schovával? Jediný titul, který jsem si z domu mohl odnést, bylo to *Úplné zrcadlo*, vázané ještě postaru, edice z doby Ming, takové dědictví po něm, kdyby dřív starej Mao nepředepsal její četbu všem vysokým kádrům, tak by ani ta nepřežila.“ Maovo jméno vyslovil Hlavoun velmi zlehka, jako by nic neřekl, a už zase táhl.

„Tvůj táta je opravdu prozíravý!“ povzdechl si, jen nebylo jasné, jestli obdivem, či lítostí, sám tak chytré rodiče neměl, jeho otec byl strašně nemehlo.

„I tak už bylo pozdě, odchod do důchodu mu zamítli a hned ho odhalili, hlavně kvůli jeho minulosti.“ Hlavoun si sňal brýle, oči jako by mu vyhasly, trpěl silnou krátkozrakostí, přiblížil se obličejem téměř až k šachovnici a prohlásil: „Co prosím tě máš s těmahle zasranýma šachama?“

A on zas jedním švihem ruky srazil všechny figurky a vykřikl: „Co je tohle za zábavu, všichni s náma jen vojebávaj!“

Tak sprostá slova Hlavouna nejdříve ohromila, hned se dal ale do smíchu. Za chvíli se smáli oba, až jim z toho slzy crčely po tvářích.

Ale pozor! Kdyby váš hovor někdo uđal, ocitnete se v bezprostředním nebezpečí smrti, důvodů je dost. Strach se skrývá v srdci každého, jen se o něm nesmí mluvit, nesmí být vyzrazen.

Když padla noc, vynesl nejdřív na dvůr koš s odpadky plný drůbežích kostí a škváry a při té příležitosti si ověřil, že je u sousedů

všude zavřeno, až pak mohl Hlavoun vyběhnout, popadnout kolo a zmizet. Bydlel stále v noclehárně, byl ještě vyšetřován, jeho staříčkový otec nad ním sice bděl, jenže už bylo pozdě, když se o něco později usadila v závodech armáda a začala s třídními prověrkami, stal se z té věty pronesené v ložnici jen tak nazdařbůh neodpustitelný zločin, za který musel do pracovního tábora, osm let tam pásł buvolý.

Velký strach, který se po tom rozhovoru dostavil, způsobil, že se pak oba jeden druhému vyhýbali, nijak se nestýkali, potkali se vlastně až po čtrnácti letech. Hlavounův otec zemřel a nějaký jeho strýček z Ameriky mu přes známé zařídil přijetí na vysokou školu, mohl pokračovat ve studiích. Hlavoun se s ním, už s novým pasem v ruce a vstupním vízem do Států, přišel ještě rozloučit. Řeč byla o jejich osudovém setkání, když rozžhaveni kořalkou přišli na kloub tajným příčinám, kvůli kterým dědek Mao rozpoutal celou Kulturní revoluci.

„Kdyby se ten náš rozhovor dostal na veřejnost,“ povídá Hlavoun, „tak nevím nevím, asi bych se k žádným buvolům ani nedostal a byl bych už dávno pod drnem!“ Když se mu ve Státech podaří najít místo, dodal ještě, kdekoliv na univerzitě, už se zřejmě nevrátí.

On toho večera před čtrnácti lety, jen co Hlavoun odešel, otevřel dveře dokořán, aby z pokoje vystrnadil silný zápach alkoholu. Potom se zase zamkl, a aby otupil své rozrušení a strach, zůstal ležet na posteli se zrakem upřeným na tu černou škvíru ve stropě, jenže jako by zrovna píchl do mraveniště, tíživá temnota se zmítala něčím hemživým, celý strop se mohl každou chvíli provalit a ochromit ho úplně.

Přišla opět zima. Dvířka od kamen nechal zavřená, opřel se do hlavy postele, svítit nechal jenom noční lampu, stínítko uchycené přímo na žárovce sráželo světlo velmi nízko, na jeho kostkovanou příkrývku, takže od pasu vzhůru seděl v přítmí, odkud shlížel do zářícího kruhu na dece. Ohromná, neohraničená šachovnice, na níž vítězství nebo prohra nezáleží na pohybu kamene, ale na hybateli zůstávajícím ve stínu, jedině snad šílenství by mohlo nějaký z těch kamenů přivést k myšlence, že má vlastní vůli a že se jen tak sežrat nenechá. Nebyls ale ještě dost dobrý na to, stát se takovou bezvýznamnou figurkou, byls jak mravenec, na kterého pod nohama procházejících čekala kdykoli a kdekoli smrt. Pryč z toho mraveniště jsi ovšem nemohl, musel jsi pobíhat spolu s nimi, ano, jako důsledek filozofické bídy či bídy filozofie, neboť kdo, Marxem počínaje a těmi revolučními mudrci konče, mohl předvídat katastrofy a duchovní bídu, které ta revoluce s sebou přinesla?

Něco udeřilo do okna, to bude vítr, řekl si, okno bylo zevnitř neprodyšně uzavřené vrstvou vlepeného papíru, i záclona byla zatažená. Další dvě lehká zaklepání.

„Kdo je to?“ sedá si s otázkou, je ale klid, vylézá tedy zpod deky a přechází naboso k oknu.

„To jsem já,“ šeptne potichouнку ženský hlas.

Přestože netuší, o koho se jedná, vytáhne západku u dveří a malinko pootevře, dovnitř se nahrne ledový vítr, do dveří

někdo strčí a vchází Xiaoxiao. Příchod středoškolské studentky uprostřed noci mu nejdříve vyrazil dech, byl ovšem jen v trenkách, a tak si raději hned zas zalezl do pokrývek, nechal ji klidně zavřít dveře. Ty se však okamžitě se svištěním znovu otevřely, rozražený chladnou fujavicí, která se okamžitě vehnala do pokoje, Xiaoxiao se do nich musela opřít ramenem, aby mohla vůbec zavřít.

„Taky na západku,“ řekl bez přemýšlení, ale neušlo mu, že děvče chvíli váhá, pak se otočilo, uchopilo kovový zámek a pomalu zasunulo západku zpět, srdce mu poskočilo. Začala si odmotávat z hlavy dlouhou bavlněnou šálu, do které byla zcela zabalená, až se konečně objevila její bledá, pokojná tvář sklánějící se k zemi, jako by popadala dech.

„Je ti něco, Xiaoxiao?“ ptá se z postele.

„To nic,“ zvedá hlavu, stále přitisknutá ke dveřím.

„Musíš být zmrzlá na kost! Otevři kamna.“

Děvče si stáhne vlněné rukavice, s povzdechem popadne pohrabáč, kterým otvírá dvířka i železný kryt nad rozžhaveným uhlím, jako by to dělala odjakživa. Je zřejmé, že tu neduživou, nenápadnou dívku ani doma nikdo nerozsmazoval, je na domácí práci zvyklá.

Xiaoxiao se u nich v podniku objevila se skupinou gymnazistů, přidali se k hnutí a i oni se velmi záhy rozpadli na dvě skupiny, ona a pár dalších studentek tíhly spíše k jeho frakci, jejich nadšení však netrvalo příliš dlouho, za chvíli po nich nebylo ani vidu, ani slechu. Jenom Xiaoxiao k nim často přicházela do generálního štábu, na rozdíl od ostatních děvčat však s nikým vášnivě nedebatovala, držela se klidně stranou, a když zrovna nelistovala novinami, pomáhala rozmnožovat nástěnné letáky, se štětcem si poradit dokázala, trpělivá byla také dost. Jednou odpoledne potřebovali okamžitě napsat kupu letáků proti nepřátelské straně, a když je vylepili, bylo již po deváté. Xiaoxiao povídá, že bydlí u Bubnové věže, a protože to měl po cestě, nabídl se, že ji odveze domů, na rámu samozřejmě. Když projížděli kolem jeho dvora, zeptal se, jestli by si nedala nejdřív něco k snědku, Xiaoxiao šla

bez váhání s ním, a dokonce i sama navařila nudle. Po večeři ji odvezl jen ke staré čtvrti, nechtěla, aby jel dál, seskočila z kola a jako vítr zmizela někde mezi domy.

„Už jsi jedla?“ zeptal se jí, jak se sluší a patří.

Xiaoxiao přikývla a začala si mnout ruce, obličej se jí v záři plamenů okamžitě rozpálil doruda. Od chvíle, kdy se viděli naposled, uběhl už nějaký čas, čekal tedy, že mu svoji návštěvu vysvětlí. Xiaoxiao však sedí stále u kamen, hlavu si podpírá oběma rukama, nyní už docela horkýma, jako by tím zkrásněla v obličeji.

„Co poslední dobou děláš?“ zeptal se konečně, stále ze své postele.

„Nic moc.“ Dívka hledí do kamen, tváře v dlaních.

Čekal, že bude pokračovat, jenže ona mlčí.

„Podnikli jste tedy něco u vás ve škole?“ ptá se znovu.

„Rozmlátili všechna okna, kvůli mrazu se tam nedá vydržet, nikdo tam už ani nechodí, všichni mí spolužáci se jen tak poflakují, nikdo neví, co má dělat.“

„To je přece vynikající, můžeš zůstat doma a nemusíš chodit do školy.“

Děvče ani nepřitakává. Naklonil se, aby si z police u postele vzal kalhoty, chystá se vstát.

„Jen zůstaň ležet, to je dobrý. Jen jsem si s tebou přišla popovídat.“ Až teď se Xiaoxiao otáčí a zvedá k němu zrak.

„Tak ale uvaříš čaj!“ říká on.

Jenže Xiaoxiao sedí stále bez hnutí. Její oči v ruměném obličeji planou, náhle v nich něco problesklo a jemu začalo docházet, proč přišla.

„Je mi teplo, můžu si svléknout vaťák?“ říká, ptá se ale spíš sebe než jeho.

„Když je ti takové horko...“ říká on.

Stoupla si a svléká si silný vatovaný kabát, pod ním nenosí blůzu, ale úplet z červené vlny, který jí těsně obepíná hrudník, když zahlédl její zduřelé bradavky, nevěděl, kam s očima:

„Já přece jen radši vstanu!“ povídá.

„To je zbytečný, opravdu,“ Xiaoxiao na to.

„Vždyť je už pozdě, a jestli tě viděli vcházet sousedí...“ ozývají se jeho poslední skrupule.

„Na dvoře byla úplná tma, svítilo se jen u tebe, nikdo mě nemohl vidět,“ její hlas najednou zjemněl a z neznámé dívky se znenadání stal někdo důvěrně blízký.

Kývl k ní, ať přistoupí blíž. Když se Xiaoxiao přiblížila a přitiskla se oběma nohama k posteli, srdce mu prudce vyskočilo do krku a on zaslechl jeho rozechvělou ozvěnu. Xiaoxiao si chce stáhnout úplet i bavlněnou košilku, na které je ještě vidět, že byla velmi dávno červené barvy, zdola se začíná objevovat její úzký pas, potom spodní obrys prsů. Bezděky zvedá ruku a chápe se jí, dívka ho zadržela rukou, on neví, jestli ho chce někam navést nebo mu jen zabránit, aby ji hladil, zvedá oči, ale nedokáže zachytit její pohled. Pod stínidlem, uvnitř světelného disku se její jemná pokožka doslova rozzářila a na malém prsu pod jeho dlaní vystoupila narůžovělá jizva. Dívčiny prstíky sevřely pevněji hřbet jeho ruky, nebylo proč vyzvídat, odkud se tam ta jizva vzala, rukou již zajížděl pod vypnutou košilku a uchopil její prs, najednou si uvědomil, že ten zdaleka není tak drobný, jak se zdálo, byl hebký a narůstal mu v dlaní. Xiaoxiao něco špitla, ale dříve než stačil z jejích slov něco zaznamenat, svalila se, stále v jeho objetí, na postel.

Už si nevzpomíná, jak se dostala pod deku ani jak si rozepla knoflík na těch svých přetěsných kalhotách, mezi sametově hladkými stehny jí ještě ani chloupky nenarostly a on netušil, jestli je panna, vzpomíná si jen, že se nijak neupejpal, nevzdorovala, nelíbala ho, ani z těch svých silných kalhotek se nevysvlékla, jen si je stáhla pod kolena, aby ji mohl laskat rukou. Pak jí ten úplet i s košilkou nadzvedl a stále pod dekou se rozlil na její hebký podbříšek. Vzpomíná si ještě, jak se vedle něj svinula do klubíčka, oči stále zavřené, v záři lampy se leskla její smyslně rudá, pootevřená ústa, a jak se v něm k té dívence, které si pro její zdánlivou nedozrálou předtím skoro nevnímal, v tu chvíli zrodil silný pocit zamilované něhy. On nic takového nepředvídal, nebyl připraven a měl též strach, aby neotěhotněla. Neodvažoval se jít dál, vzít si

ji úplně celou. Nevěděl, zda přišla jenom kvůli tomu, nechápal, co chtěla ukázat tou jizvou, nevěděl, co udělá zítra, jaký bude jeho zítřek, jaký její a jestli oba nějaký zítřek vůbec mají...

Ležel poklidně a poslouchal tikání budíku na stolku, dokonalý klid všude kolem. Rád by se zeptal na tu jizvu, přišla přece kvůli tomu, tak to alespoň vypadalo, jistě dlouho přemýšlela, než se rozhodla k činu. Pozoruje ji dlouze z boku, bojí se zlomit hluboké ticho, nad kterým oba zadržují dech, jenže tikání vteřinové ručičky ho vytrhuje ze snu, čas nepostojí. Ve chvíli, kdy se chtěl nadzdvihnout, aby se podíval, kolik je hodin, otevřela Xiaoxiao oči a už si pod pokrývkou natahuje kalhoty, zapíná knoflík a sedá si na postel.

„Ty už jdeš?“ ptá se on.

Xiaoxiao přikývla a vylézá zpod deky, na nohách má pořád svoje vlněné fialové ponožky, sklání se pod postel pro boty. On zůstává ležet a v tichosti pozoruje, jak si navléká vatovaný kabát, velmi pečlivě se zachumlává do šály, ale teprve když si ze stolu sebrala rukavice, pokládá konečně svou otázku:

„Tak co se stalo?“ jako by při té otázce ochraptěl.

„Ale nic,“ Xiaoxiao sklonila hlavu a rukavice, které mačkala v pěsti, si prst po prstu natahuje na ruce.

„To přece musí ven!“ připadalo mu, že něco takového říct musí.

„To nic,“ Xiaoxiao stále nezvedá hlavu, otáčí se ke dveřím a otevírá západku.

On rychle vstává, stoupá si na ledovou dlažbu, chce dívku zadržet, ale najednou si uvědomuje možné následky takového činu.

„Radši ani nevylejzej, nebo nastydneš,“ povídá Xiaoxiao.

„Přijdeš ještě?“ ptá se on.

Xiaoxiao přikývla hlavou, vyšla ven a zavřela za sebou pomalu dveře.

Jenže Xiaoxiao již nikdy nepřišla, ani v generálním štábu po-
vstalců ji už nespátřili. A on neměl její adresu. Jediná gymnazistka, která u nich v podniku zůstala tak dlouho, a on se jí přitom nikdy nezeptal, odkud je, věděl pouze, že se jmenuje Xiaoxiao, a i to byla zřejmě jen přezdívka. Jediné, co věděl jistě, je, že na

hrudníku toho děvčete přezdívaného Xiaoxiao, pod jejím levým, ne, pravým prsem, pod pravým prsem, který držel ve své levé ruce, se nacházela téměř čtyřcentimetrová, velmi čerstvá jizva. Vzpomíná si, že byla jinak docela povolná, nijak se neupejpla, jistě mu tu jizvu chtěla ukázat, možná toužila po projevech soucitu, možná ho chtěla svést, kdo ví? Šestnáct nebo sedmnáct jí bylo? Mezi stehny byla ještě úplně hladounká, její dívčí tělo však bylo již dostatečně krásné na to, aby v něm vzbudilo touhu, snad právě kvůli jejímu věku, její křehkosti se neodvážil vzít na sebe tu zodpovědnost. Netušil, jestli se i její rodiče stali obětí politických útoků, a neměl žádnou možnost zjistit původ té její jizvy. Přišla za ním jenom kvůli ní? Požádat ho o ochranu a podporu? Nebo měla jen strach, cítila se úplně ztracená? Šla s ním do postele, protože chtěla jeho útěchu? On se jí přesto neujal, nezadržel ji.

Nikdy potom, když na cestě z domu nebo domů projížděl starou čtvrtí, místem, kde sesedla z kola, už na Xiaoxiao nenarazil. Vždy ho tam ale popadla lítost, že ji nezadržel, že pro ni nedokázal najít pár vřelých slov, kterými by ji utěšil, že byl takový strašpytel, tak opatrný, takové hovado.

„Vysvětli své zatčení?“

„Nějaký zrádce mě prodal.“

„A co ty! Ty snad nejsi zrádce?“

„Strana mě už ale prošetřila a dávno učinila závěry.“

„A co kdybychom ti tady přečetli jeden takový materiál, co?“

Chlápek znervózněl, v pytlech pod očima mu již dvakrát zaškubalo.

„Ty si nevzpomínáš, že bys někdy pronesl: V čase, kdy šlo v potírání komunistické vzpoury o záchranu národa, jsem nebyl dostatečně bdělý, navazoval jsem styky bez rozmyslu a vydal se špatnou cestou.“

„Tak to si nevzpomínám!“ Starý muž se zuby nehty brání, na chrípí mu vyrazily kapičky potu.

„A to jsem četl jen pár vět ze začátku, jako připomenutí, mám číst dál?“

„Ale já už si opravdu nevzpomínám, vždyť je to už několik desítek let.“ Jeho hlas ztratil na síle, ohryzek mu poskakuje na krku, polyká slinu, velmi ztěžka.

On popadá dokument ležící na stole a začíná jím mávat, hraje velmi nepříjemnou roli, úloha vyšetřujícího je ale přece jen příjemnější než ta vyšetřovaného.

„Tohle je jenom kopie, na originále je ještě podpis a otisk prstu, se jménem, které jsi měl tehdy, pak jsi ho změnil, to se přece jen tak nezapomíná, ne?“

Starý muž ani nedutá.

„Nebo ti mám přečíst, jak je to dál, trochu ti oživit paměť?“ pouští se do čtení. „Proto snažně prosím vládu, aby vůči mně projevila milost, a přísahám, že každý náznak či podezření z komunistické zločinecké činnosti neprodleně nahlásím. – Tohle že není zrada? Víš, jak podzemní hnutí zacházelo se zrádci, ne?“ ptá se.

„Vím, vím,“ pokyvuje děda hlavou.

„Tak co s tebou?“

„Já jsem ale nikoho neudal...“ Nyní se mu i jeho lysá lebka orosila potem.

„Ptal jsem se, jestli jsi taky zradil Stranu?“

„Vstávej!“

„Vstaň a mluv!“

„Učiň upřímné doznání!“

Z povstaleckých řad se zvedá salva pokřiků.

„Byl jsem... propuštěn na kauci...“ Stařec povstal, celý roztřesený, až nyní je jeho slabý hlas slyšet.

„Neptal jsem se, jak ses dostal ven, kdyby ses u nich nepřiznal, tak by tě asi nepustili, že? Tak mluv! Zradil jsi, nebo ne?“

„Ale já... jsem pak zase s Partají kontakt navázal...“

„Jenže soudruzi v podzemním hnutí tehdy o tvém přiznání vůbec nevěděli,“ přerušuje ho.

„Strana je ale blahosklonná, i mně odpustila...“ stařec sklonil hlavu.

„A jakpak tys odpouštěl, co? Jak neúprosně jsi vedl nápravné řízení, vůči masám jsi útočil jako vzteklý, ani těm, kdo už sebekritiku sepsali, jsi nechtěl dát pokoj! V rozkazech nižším stranickým buňkám jsi napsal, že osobní složkou nesmí proklouznout ani myš, že se nesmí ponechat nic, co by se dalo později odvolat, řekls to, nebo ne?“

„Mluv! Řekls to, nebo ne?“ přidal se někdo s křikem.

„Ano, řekl, řekl, byla to chyba.“ V porovnání s protipartajní činností to ale nic nebylo, stařec se přiznal bez otálení.

„Jak, chyba? Ty seš z lacinýho kraje, to ti povím! Kolik lidí kvůli tobě vyskočilo z okna!“ práskl někdo do stolu.

„To... ale já nebyl, to soudruzi, nesprávně implementovali...“

„Byla to dokonce tvoje direktiva, tvůj osobní rozkaz: Musíme dokázat spojit problémy z minulosti s jejich dnešním vystupováním, jen tak se dá věcem přijít na kloub, řekls to, nebo ne?“ nedal se odbýt další z rebelů.

„Řekl, ano,“ vychází vstříc staroch.

„Tak kdo se postavil proti Straně, co? To ty jsi zradil Partaj! Hezky nám to tady všechno napiš!“ huláká nepřítelně další.

„Napiš?“ ptá se starý muž s prosíkem v hlase.

„K tomu snad taky potřebuješ sekretářku?“ utahuje si někdo.

Kdosi se zasmál, každý začal mlít páte přes deváté, jako když se uloví opravdu velká ryba a všichni to s nadšením komentují. Stařec mírně pozdvihl hlavu, tvář popelavou, a s povislým spodním rtem zadrmlol:

„Já... mám nemocné srdce..., nemohl bych se napít vody?“

Postrčil k němu sklenici studené vody, starý muž vytahuje z kapsy lékárnickou lahvičku, z níž si třesoucí se rukou snaží nasypat prášek, pak si usrkne vody a polyká ho.

Děda byl o mnoho starší než jeho otec, na infarkt by nám tady asi umřít neměl, napadlo ho: „Tak si sedni, napij se vody, a jestli se necítíš, natáhni se tady na kanape.“

Stařec se neodvažuje přejít k pohovce, na které sedí jiní, jen k němu zvedl další ze svých žalostných pohledů. Jeho znenadání něco napadá a rozhoduje: „Víš co, ty nám zítra ráno přineseš doznání, ve kterém dopodrobna vyličíš celé svoje antipartajní působení, jak došlo k zatčení, jak ses dostal z vězení a kdo toho byl svědkem, jasný? A co možná nejjasněji vypíšeš, k čemu všemu ses v base přiznal.“

„Jistě, jistě,“ povídá stařík a hned se uklání.

„Můžeš jít.“

Sotva překročil práh a už se na něj rítí jeho rozčilení druzi.

„Vy si myslíte, že nám s takovým osobním spisem někam uteče? Sítím diktatury proletariátu neunikne ani noha! Nemůžeme přece dopustit, aby z toho starej dostal infarkt někde na veřejnosti,“ jeho slova zní přesvědčivě a odporně zároveň, úmyslně.

„A nezabije se doma?“ ptá se někdo.

„Hádám, že na to nemá nervy, kdyby se nebál smrti, tak by se tehdy k ničemu nepřiznal. Uvidíte, že se zítra ukáže i s úplným doznáním, nevěříte?“

Z hloučku se nikdo neozval. On toho starce, který měl Stranu pořád v hubě, ze srdce nesnášel, to, že se v něm hnulo svědomí, bylo pouze ze ztráty víry v revoluční pohádku. Když se pro něj rozpadl mýtus nového člověka bez poskvrny, kterého měla vytvořit velkolepá revoluce, nebylo těžké pochopit, že se ten starý muž pokusil své dobrovolné doznání všemožně utajit, že bývalý pseudonym používal jako pravé jméno a tím několikrát unikl vyšetřování, kolik let hrůzy si ale musel prožít, napadlo ho.

Víru změnit nešlo, ale znamenalo to snad, že je člověk ke Straně přivázan nadosmrti? Že nelze nebýt jedním z jejích poddaných? A co kdyby tu víru ani neměl? Co kdyby se ta neměnná, jednosměrná volba zkrátka přeskočila a ty ses ocitl prostě bez -ismu, bylo by vůbec možné žít jen tak dál? Matka tě přivedla na svět bez -ismů, proč bys tedy jako poslední potomek rodu určeného k vyhynutí nemohl bez -ismů i dožít? Nebýt s revolucí znamená být proti ní? Copak ten, kdo pro revoluci nehoruje, musí pro ni alespoň trpět? A kdo se pro revoluci nechystá zemřít, nemá ani právo přežít, třeba jen živořit? Lze stínu revoluce v takovém případě doopravdy utéct? Amen.

Narodil ses s cejchem viny, nebyl jsi dost dobrý na to, dělat soudce jiným, tvojí jedinou obranou bylo vysmát se světu, přichomýtl ses k rebelům. Tam ti konečně došlo, že sám musíš myslet na úkryt, jako vyšetřovatel vysokých kádrů sis dokázal napsat celý štos doporučení, opatřit je úředním razítkem, vymohl sis cestovní diety a mohl jsi zajet, kam se ti zachtělo, proč nevyužít příležitosti k objevování tohoto tajuplného světa a třeba i k nalezení útočiště před touto revolucí, před níž nebylo úniku.

Ve městě Jinan na jižním břehu Žluté řeky, v jedné z původních uliček vstupuje do krámků, chystá se vyslechnout jednoho bývalého trestance z pracovního tábora. Vedoucí, žena středního

věku lepící papírové krabice s písářskými manžetami na předloktí, povídá bez okolků: „Tenhle člověk už tu dávno není!“

„Je po smrti?“

„Však to říkám, ne?“

„Jak zemřel, nevíte?“

„To se musíte optat rodiny!“

„Někdo z rodiny ještě žije? Nevíte kdo?“

„Koho že jste to přišel vyšetřovat?“ odpovídá mu otázkou.

Nemohl dělníci z nějaké pouliční dílny vysvětlovat, že ten mrtvý býval na vysoké škole spolužákem vysokého činovníka, kterého teď vyšetřuje, že se spolu podíleli na studentském podzemním hnutí Strany, že oba prošli kuomintangským vězením, nebo jí objasňovat neúprosnou logiku revolučního uvažování, je zbytečné ztrácet čas dalšími řečmi, ale důkaz smrti toho člověka potřebuje, jinak mu neproplatí cestovní výlohy.

„A razítko byste mi nedala?“ zkouší ještě.

„Jaký razítko?“

„Jako na potvrzení smrti toho člověka?“

„Tak to si musíte zajít na bezpečnost, tady se úmrtní listy nevydávají!“

„Fajn, fajn, a jak se odtud jinak dostanu ke Žluté řece?“ pokusil se napodobit její shandongskou mluvu.

„K jaký žlutý řece?“ ptá se opět ona.

„No, k Žluté řece přece, ta je snad v Číně jen jedna, nestojí Jinan na jejím břehu?“

„Co to vykládáte? Vždyť tam vůbec nic není! Ani sem tam nikdá nebyla.“

Žena se znovu chopila svého lepidla a krabic, jeho už si nevěší.

Spatřit Žlutou řeku a zemřít, praví přísloví, i on dostal najednou chuť jít se na ni podívat. Kolikrát už přes tu odpradávnou opěvovanou řeku projížděl, pokaždé jen ve vlaku, tok, který k němu ocelovou konstrukcí ohromného mostu probleskoval, na něj ovšem nikdy nezapůsobil. Když se pak na ulici vyptal na cestu, bylo mu řečeno, že Žlutá řeka je docela daleko, že musí autobusem

až do městečka Lukou, potom ještě kus pěšky, nahoru na hráz, odkud už je na Žlutou řeku dobrý výhled.

Jak vyšplhal na hráz, naprosto holý, ohromný násep žluté spraše bez nejmenší stopy zeleně, zahlédl povodňové pásmo na protějším břehu, tutéž sprašovou krajinu bez jediného obydlí či stromu, průřezy vrstvami bahna navršeného záplavami a pod svahem bahniště velmi hustého skupenství, samo řečiště se vine skutečně vysoko nad městečkem, je však ten strhující příval téměř hnědého bláta skutečně Žlutou řekou, oslavovanou po staletí? Zde mají ležet kořeny starověké čínské civilizace?

Bahnitá řeka se na obzoru roztéká do neviditelných dálek, na jejím povrchu bijí do očí odrážející se sluneční paprsky. Kromě tmavé tečky plachetnice brázdící hladinu skoro až pod sluncem na ní není jediné známky života, dorazili všichni ti trubadúři Žluté řeky skutečně až na její břeh, nebo si jen prozpěvovali, co jim našeptaly múzy?

Vzdálená silueta plachetnice se stožárem z jediného kmene se pod vysokou oblohou s otřesy přibližuje, její zšedivělá plachta je jedna velká záplata, u kormidla stojí muž, paže obnažené, na můstku se číní žena v šedé kamizole, loď je do půlky naložena velkými kameny, kdo ví, možná jsou určeny k zasypání proražené hráze někde po povodních?

Schází na břeh, ten je čím dál bahnitější, svléká si boty a ponožky, drží je v ruce a dál se boří do jemného, mazlavého bláta, naklání se, noří ruku do řeky a vytahuje ji potaženou hebkou špínou, která se na slunci mění v tvrdou slupku bláta. „Jen napít se doušku vody ze Žluté řeky,“ zvolal kdysi jakýsi revoluční básník, jenže tuhle bahennou kaši nikdo pít nebude, vždyť i ryby v ní tak tak přežívají. Pravda je, že i bídu a zkázu lze opěvovat. Ten ohromný, téměř mrtvý tok bahna mu vyrazil dech, v srdci se mu zatmělo. O mnoho let později nějaký vysoký státní hodnostář prohlásí, že na horním toku Žluté řeky musí vztyčit obří sochu Duše národa, třeba tam už stojí.

V jednom malém nádražičku na severním břehu Yangzijiangu se vlak v noci mimořádně zastavil, zůstávají zavření ve vozech,

v nichž je k zalknutí, na stropě sice hrkají větráky, načpělý zápach zpocených těl je však ještě silnější, člověk jen lapá po dechu. Po několika hodinách se z reproduktorů ozývá zpráva, v další stanici se prý bojuje, na kolejišti leží kupy kamení, neví se, kdy se trasa znovu zprůjezdí. Cestující zasypávají zřízence stížnostmi, konečně se otevírají dveře a oni mohou ven. Odchází se umýt do nádrže u rýžového pole, pak se klidně natáhne na hráz mezi poli a upřeně hledí na hvězdné nebe, spílající hlasy se též uklidnily, slyší jen souvislé kvákání žab, nakonec usíná. Vzpomněl si na to, jak jako malý kluk zůstal v chládku na dvoře a z bambusového lehátka stejně zíral do noční prázdnoty, jenže jeho dětské vzpomínky teď leží už mnohem dál než hvězdy blikající vysoko nad hlavou.

Ulici protínají špalíry cementových pytlů naskládaných místy až do výše člověka, v nich čas od času volné místo pro střelnu. Před barikádou se válí nesourodá hromada silničářských zátaras, míchaček, obrovských kotlů na asfalt, rolí ostnatého drátu na kozách, jen uprostřed ulice zůstala mezera s průchodem nanejvýš pro jednu osobu. Dopravu už přerušili, trolejbusy mají stažené kladky, u křižovatky jich stojí celá kolona, sedm osm opuštěných vozů. Zato na chodnících se to černá chodci a lidmi z nejbližšího okolí, shromážděním tu a tam proleze parta kluků, uvnitř stojí ženy s dětmi v náručí, stařečci v nátělnících a pantoflích ovívající se rákosovými vějíři a všichni pozorují dění z chodníků za kovovým zábradlím, zřejmě čekají, až se spustí boj. V davu je živo, kdesi padla zmínka o nějakém „rudém hlavním stanu“, jinde zas o „revolučním generálním štábu“, oba tábory již v každém případě zmobilizovaly, schyluje se k smrtelnému zápasu. Zjistit, který z nich ovládá křižovatku před nádražím, se mu nepodařilo, a tak naslepo vychází ze zástupu, prochází křižovatkou a míří k zátarasu.

Za šikanou z ostnatého drátu stojí v cestě houf dělníků s páskami na rukávech, v ochranných přilbách z proutí a s nabroušenými vrtáky v ruce. Prokazuje se pracovní knížkou, hlídka jí zběžně listuje, ukazuje mu, že může jít. Stejně není odsud, v souboji dvou táborů je naprosto cizí. Na hlavní třídě nikde nikdo, ani auta nejezdí, a tak si v oslepujícím slunci, pod kterým měkne

i asfaltová vozovka, může jít klidně prostředkem. Tamti snad za denního světla hlavu neztratí, napadlo ho.

Prásk! Suchá rána prořízla horkem ospalou poušť. Nejdříve mu ani nedochází, že se jedná o výstřel, rozhlíží se po ulici, na ohromné zdi továrny čte velkolepý slogan: „Do poslední kapky krve chraňme proletářskou revoluční linii předsedy Maa!“ Každý znak velký jako vrata. Konečně si domyslel původ té rány, bere nohy na ramena, hned ale zastavuje, nesmí vypadat moc vyplašeně, hlavně se nedostat na mušku číhajícího střelce. Přesto se bez otálení přesunuje na chodník, dál se plíží už jenom podél zdi.

Jak ale mohl vědět, odkud ta rána padla, že by jen výstraha nějakému chodci? Byla snad určená přímo jemu? Nešlo ho přece jen tak zabít, vždyť je na ulici sám a s žádnou ze stran nemá vůbec nic do činění. A co když ho tady sestřelí, dosvědčí to někdo? Náhle si uvědomuje, že ho ta puška může chladnokrevně a naprosto bezdůvodně zabít, jeho život visí na vlásku a ten má zase v ruce náhoda, bude jistě lepší odbočit do jedné z postranních uliček. Ale tam také není živá duše, zdá se, že všichni již čtvrt opustili. Chtě nechtě ho popadla hrůza, již nebylo těžké uvěřit, jak snadno propadá celé město žízni po krvi, jak lehce, v jediném okamžení se z člověka stane nepřítel, jenž se kvůli jakési oku neviditelné linii dokáže s druhým pustit do zápasu na život a na smrt.

Náměstí před nádražím je překvapivě opět plné lidí, jejich zástup tvoří klikatého hada, začínajícího u viditelně zavřeného pokladního okénka, všichni potřebují lístek, a tak čekají. Kdy to začne, zeptal se někoho vepředu, ten se však místo odpovědi zašklebil, také nic neví. Za chvíli se bůhví odkud berou další a staví se do fronty za ním, žádné větší zavazadlo kolem, ani starce nebo děti nevidí, jenom silné mladé muže a asi tak dva kroky před ním, za několikerymi zády, děvče se dvěma krátkými copy, občas se ohlédne, ale jen co se s někým setká pohledem, odvrátí zrak a sklopí hlavu, má zřejmě strach, že ji někdo pozná. Tolik lidí v téhle frontě utíká před smrtí, napadá ho, ale skutečnost, že si troufnou shromáždit se takhle na náměstí, ho opět uklidňuje, sedá si na zem a zapaluje si cigaretu.

Náhle to kolem něj znovu zavířilo, zástup se rozestoupil, nikdo neví proč. Někoho zastavuje a dozvídá se, že prý co nevidět „zavřou reku“. A to znamená? To znamená, že pak už nevyjede ani přívoz, ani vlak. Bude to masakr, rozčiluje se další. Ale kdo zmasakruje koho? Jak to má vědět! Dav na náměstí se střelbětě rozprchl, těch pár jednotlivců, kteří zůstali, nemají, tak jako on, prostě kam jít, tak se postupně opět semkli a před zavřeným okénkem vytvářejí frontu novou, menší, jako by to byl jediný způsob, jak si projevit vzájemnou podporu. Slunce se už ale sklání k obzoru, na velkých nádražních hodinách odbila pátá, nikdo nový se již neukázal.

Skupinka deseti osob odříznutých od světa si časem uvědomuje své skutečné postavení, není proč dál spořádaně, jak hloupé ovce, čekat ve frontě, bude lepší nalézt si místo někde v chládku, vzít rozum do hrsti, zakouřit si. Jeden z nich se neustále snaží prosadit svou o tom, jak již oba tábory zasedly za jednací stůl, že je to jejich poslední šance, stejně do toho brzy zasáhne vojsko, železniční doprava prý nemůže zůstat dlouho stát, to dlouho nepotrvá, nejspozději zítra ráno, každý to alespoň říká. On ale už nic dalšího vědět nechce, děvče také nikam neutíká, sedí na zemi, rukama si objímá kolena, hlavu skloněnou, v jisté vzdálenosti od ostatních.

Začíná mít hlad, měl by si koupit něco k jídlu, problesklo mu hlavou, než si ustele na noc. Přímo tady na betonu, ruksak pěkně pod hlavu, může pozorovat hvězdy, co hrdlo ráčí, za takové letní noci není nic jednoduššího než přenocovat pod širým nebem. Odchází od pokladny, chce si obhlédnout okolí, všechny krámky mají stažené rolety, restaurace zůstaly bez výjimky zavřené, obě boční ulice zejí prázdnotou, už několik hodin tudy neprojelo jediné auto, teprve nyní jako by na něj dolehla závažnost celé situace, znervózněl, raději nikam nepůjde, vrátí se na nádraží. Stín hodinové věže již zasahuje doprostřed náměstí, skupinka před pokladnou prořídla ještě víc, jen to děvče sedí v klubíčku pořád na svém místě, tamten žvanil konečně zmlkl.

Stín věže se nyní roztáhl skoro přes celé náměstí, jeho tmavá silueta se zdá ještě jasnější než sluneční svit daleko za ní. A tak

se před nádražím sešli naprosto neznámí lidé, kteří vyčkávají na naprosto neznámý vlak, aniž by z nich někdo alespoň tušil, jestli koleje nejsou už dávno přerušené a jestli to, co jim jde v ústrety, není spíš občanská válka...

Prásk, prásk, prásk! Tlumená ozvěna výstřelů jim rozbušila srdce, všichni se rázem ocitají na nohou. Další dlouhá salva, stále tlumená, pravděpodobně kulomet, určitě ne zas tak daleko. Rozprchli se jako hejno vrabců, i on v příkrčení běží těsně podél zdi, tak a je tady válka, pomyslel si.

Ocitá se v mrtvém úhlu palby, v uzoučkém průchodu u zdi vytvořeném z pytlů, naskládaných tentokrát až nad hlavu, a vbíhá, ani neví jak, do nějakého skladiště. Zastavil se, popadá dech, zároveň však slyší ještě něčí oddechování, otáčí se, znovu ona, opřena o horu z pytlů za ním, lapá po dechu jako on.

„Kde jsou všichni?“ ptá se.

„Nevím.“

„Kam máš vlastně namířeno?“

Děvče mlčí.

„Já musím do Pekingů.“

„To já... vlastně taky,“ odpovídá nedůvěřivě.

„Nejsi odsud?“ ptá se, ale marně.

„Na vysoké?“ i další otázka zůstává bez odpovědi.

Pomalou se setmělo, zvedl se chladný vítr a on ucítil propoceanou košili, jak se mu lepí na záda.

„Musíme si najít něco k přespaní, tady je to nebezpečné,“ řekl a vychází ze skladu, otáčí se, děvče je mu pořád v patách, udržuje odstup několik kroků, ptá se jí tedy: „O nějakém hotelu bys nevěděla?“

„Jeden je hned u nádraží, ale zpátky nemůžeme, je to příliš nebezpečné, pak ještě u řeky na nábřeží, ale to je zas kus cesty,“ povídá dívka potichu, je očividně místní, nechává ji jít první.

Nakonec dorazili do uličky pod hrází podél řeky, ve dveřích starých domů k velkému překvapení ještě postává několik mladíků, někteří posedávají na prahu a přes ulici si vyměňují novinky z fronty. Kulky jim nad hlavou nesviští, a tak jsou pořád tak

zvídaví, možná i nadšení, kdo ví. V krámcích je už zavřeno, v poličních stáncích také, ve dvou vchodech na ulici se ale pořád svítí, určité hotely, vlastně spíš zájezdní hostince na starý způsob, určené v dobách minulých pro obchodní cestující a řemeslníky na štrekách. V jednom mají plno, v druhém zbývá poslední jednolůžkový pokojík.

„Tak chcete ho, nebo ne?“ ptá se tlustá dáma na recepci a ovívá se přitom rákosovým vějířem. Okamžitě přitakává a vytahuje doklady, žena si je přebírá a zapisuje.

„Váš poměr?“ ptá se přitom.

„Manželský;“ mrká významně na dívku.

„Příjmení a jméno?“

„Xu... Ying,“ vysypala ze sebe po chvíli zaváhání.

„Pracovní jednotka?“

„Ještě nepracuje, vracíme se do Pekingu,“ odpovídá za ni.

„Záloha je pět yuanů. Cena jeden yuan za noc, platí se na odchodu.“

Podává jí zálohu. Žena si nechává jeho doklady, popadá klíče a snaží se vstát od recepčního stolu, otvírá malá dvířka u schodiště, za nimi nahmatává provázek od spínače a rozsvěcuje. Žárovka visící pod šikmým stropem osvětila kumbálek, který se jim podařilo pod schodiště vměstnat, jednolůžková pryčna stojí u zdi, ani v rohu se nemůže člověk napřímit, naproti stojánek s umyvadlem, nic víc se tam nevešlo, ani židle. Tlustá žena s umělohmotnými sandálky na nohách se šourá ven a cinká přitom klíči.

Zavřel dveře a otáčí se k dívce jménem Xu Ying.

„Hned půjdu,“ povídá jí.

„To není potřeba,“ říká ona a už sedí na posteli, „vždyť takhle je to dobrý.“

Až nyní jí vidí skutečně do tváře, zdá se mu velmi pobledlá, a tak se ptá: „Nejsi unavená? Asi by sis měla odpočinout.“

Ona ale jen sedí a ani se nehýbe. Nad hlavami zazněly rány, někdo schází po schodišti, pak je venku slyšet šplíchání vody, zřejmě se umývá na dvoře. V kumbále bez jediného okna je bez přístupu vzduchu nedýchatelno.

„Pootevřu dveře, co říkáš?“

„To není nutné,“ říká ona.

„Přinesu ti škopek vody, já se opláchnu venku.“

Děvče kýve na souhlas.

Když se vrátil, měla už po toaletě, na sobě košilku se žlutými květy, jednoduchým límcem a bez rukávů, sedí bosa na posteli, krátké culíky znovu pevně uvázané, tvář už docela ruměnou jako nějaké malé děvčátko. Natahuje nohy, aby mu na posteli udělala místo: „Sedni si, místa je dost!“

Usmála se vůbec poprvé. On tedy taky: „Musel jsem to říct,“ povídá již mnohem uvolněněji. Tím myslí samozřejmě tu věc na recepci.

„Mně je to přece jasný,“ směje se ona a otvírá přitom rty.

Zavírá tedy dveře, zouvá si boty a sedá si po turecku na postel.

„Tak tohle mě ani ve snu nenapadlo,“ povídá.

„Copak?“ ptá se děvče a stáčí k němu hlavu.

„No, co asi?“

Xu Ying se znovu směje, rty pootevřené.

Později, o mnoho let později, bude vzpomínat, jak to všechno začalo, vzpomene si na flirt té noci, na svádění, touhu a skok po hlavě, na lásku tedy, nejenom tu hrůzu.

„A to je tvoje opravdové jméno?“ zeptal se.

„To ti teď říct nemůžu.“

„A kdy mi ho řekneš, to víš?“

„Neboj, všechno se dozvíš, až přijde správná chvíle.“

„Jak správná?“

„Pořád nic nechápeš?“

Už nic neříká, cítí se ale dobře, uvolněně. Zvuky nahoře již ustalý, i na dvorku se necáká, přesto jako by bobtnalo jakési napětí, očekávání nečekaného, pocit, který si znovu uvědomí až léta poté, když na ty události znovu zavzpomíná.

„Můžu už zhasnout světlo?“ ptá se.

„Stejně mi svítilo do očí,“ ona na to.

Nastala tma, když přistoupil k posteli, nahmatal její nohu, okamžitě ji stáhla zpět, uvolnila mu místo, aby se mohl natáhnout

vedle ní. S nesmírnou opatrností ulehl na postel, tváří ke stropu. Jenže na lůžku pro jednoho se dvě těla zkrátka dotknout musela, stačil bezděčný pohyb druhého, snažil se proto uskrovnit, co mohl. Její vlahé tělo a dusno v místnosti způsobily, že sám brzy přímo plaval ve vlastním potu. Nakloněný strop, jehož obrysy začal v přítmí pomalu rozeznávat, jako by na něj tlačil a připravoval ho o poslední doušky vzduchu.

„Nebude ti vadit, když se trochu svléknu?“ zeptal se.

Dívka neodpověděla, ale ani se nijak neohradila. Při svlékání košile a kalhot se jí neustále dotýkal, ani se nehnula, přesto bylo jasné, že nespí.

„Co chceš dělat v Pekingu?“ ptá se.

„Jedu za tetou.“

To není zrovna chvíle na rodinné návštěvy, pomyslel si, ale nechal si to pro sebe.

„Teta pracuje na Ministerstvu zdravotnictví,“ dodává děvče.

Říká, že on taky pracuje ve státním aparátu.

„To já vím.“

„A jak to víš?“

„Před chvílí, když jsi vytáhl pracovní legitimaci.“

„Takže znáš i moje jméno?“

„Jistě, zapisovala to přece.“

Ve tmě opět zahlédl, spíše vycítil její pootevřené rty a na nich ten její úsměv.

„Jinak bych přece...“

„Nevlezla se mnou do postele, je to tak?“

„Takhle je to jistější!“

V jejím hlase vycítil něhu, nedává mu to, pokládá dlaň na dívčinu nohu, ani ji neodtáhla. Pak ale pomyslel na důvěru, které se mu od ní dostává, a dál se neodvažuje.

„Na které škole studuješ?“ zeptal se.

„Už mám po promoci, čekám jen na umístěnku,“ říká vyhýbavě.

„Jaký obor?“

„Biologie.“

„Tak to už jsi byla i na pitvě?“

„Samozřejmě.“

„Lidí taky?“

„Nejsem doktorka, studovala jsem jen teorii, ale byla jsem v nemocniční laboratoři na praxi, čekám na přidělení, všechno už bylo připravené, jenže...“

„Co? Kulturní revoluce?“

„Měla jsem jít do jednoho výzkumného ústavu v Pekingu.“

„Ty asi budeš dcera kádrů, co?“

„To nejsem.“

„Ale tetička vysoký kádr je, nebo není?“

„Musíš hned všechno vědět?“

„Vždyť já ani nevím, jestli je to tvoje jméno právě.“

Opět se zasmála, tentokrát se pohnula i tělem, cítil ji pod rukou, sevřel silněji, přes kalhoty se dotýkal její pokožky.

„Všechno ti povím,“ chytá ho za ruku a odtahuje ze svého stehna: „Všechno se dozvíš...“, zašeptala.

Stiskl jí ruku a ta se pomalu uvolnila.

Prásk, prásk! Někdo zabouchal na dveře, našťěstí ty venkovní.

Oba zůstali jak opaření, zatajili dech, chytili se za ruce. Vstupní dveře hotelu se s velkým rámusem otevírají, noční kontrola totožnosti, asi nějaká šťára. Skupinka mužů nejdříve s pokřikem zpovídá tu recepční, stále ve službě, pak začínají otvírat dveře všech pokojů v přízemí. Někdo jde nahoru, kroky jim duní nad hlavami, prohledávají už celou budovu. Najednou se podlahou rozléhají zrychlené kroky, někdo se dal do běhu, další okamžitě nadává, propuká všeobecný zmatek. Pak zaznělo jen žuchnutí, jako když na zem dopadne těžký pytel, zařvání nějakého muže a nepřehledná ozvěna kroků, z řevu se náhle stalo drásavé kvílení, i to se postupně odmlčelo.

Seděli na posteli a s rozbušeným srdcem čekali, až zaklepou i na jejich dveře. Stále stejný rámus na schodech, nahoru, dolů. Těžko říct, jestli jejich kamrlík jen přehlédli, nebo z registru usoudili, že se jich šťára netýká, na jejich dveře zkrátka nikdo nezabouchal. Nakonec se zavřel i hlavní vchod, ženská ještě něco zamumlala a pak se všude zas rozhostilo ticho.

Děvče se ve tmě znenadání rozechvělo, on objal roztřesené tělo a začal líbat její zpoceně tváře a vláčné rty, jejich pot a slzy se spojily, jeden druhému v náručí se svezli na postel. Laskal její ňadra, stejně zvlhlá potem, otevřel knoflík u kalhot a dlaní zamířil mezi její stehna, byla úplně mokrá, ruku mu nechávala volnou, jako ochromená. Když do ní vstupoval, byli už oba úplně nazí...

Ona potom řekne, že využil okamžiku její slabosti, že si ji vzal jen tak, nebyla v tom žádná láska, vždyť se mu nijak nebránila, odpoví na to on. Po chvíli naprostého ticha nahmatá mezi jejími stehny něco lepkavého a dostane pořádný strach, studenti v té době nesměli uzavírat manželství, o tragických následcích, které jim mohlo způsobit těhotenství nebo potrat, ani nemluvě. Ona ho ale uklidňuje:

„Mám menstruaci.“

Tak se s ní pomiloval ještě jednou, tentokrát už se za nic neschovávala, cítil, jak ho do sebe přijímá celým svým tělem. Uvědomil si, že asi učinil z panny dospělou ženu, přece jen měl nějaké zkušenosti. Kdyby k němu tehdy chovala jen zášť, a ne něhu, tak by se mu v těch paprscích světla pronikajících přes dveře neukázala jen tak, bez jediného závoje, nenechala by ho mokrou žínkou utírat jí ze stehen dlouhé stopy krve a pak by se k němu nechovala tak oddaně. Vzpomíná si, jak si klekl na zem a začal líbat hroty jejích dmoucích se prsou, jak se ho přitom držela, oběma rukama ho svírala v zádech a šeptala, že se bojí, ať toho raději nechá, a jak si přesto lehla na postel, zavřela oči a znovu se mu celá dala.

V tu chvíli nikdo netušil, co je čeká, nic, z čeho by se dal uhádnout zítřek. V nezadržitelném záchvatu zuřivosti ji začal opět líbat, po celém těle, nekladla žádný odpor, prožitá hrůza, která se v nich nahromadila, chtěla ven, za chvíli byli oba samá krev, přesto mu nic ani slovem nevyčetla. Když bylo po všem, zašel pro škopek čisté vody, poprosila ho, aby se otočil, než se dá do pořádku.

Dav ji zadržel na břehu, zatímco jemu se podařilo vylézt na přívoz. V hotelu sice zaslechli, že se vlaky znovu rozjely, ale také

to, že na nádraží nikdo nesmí, že se může jen vystupovat, kdo chce nastoupit, musí přívozem na druhý břeh. A tak se všichni, kdo někam jeli, nacpali k přívoznímu molu, vytvořili na něm nepropustnou černou masu. Když se rozednělo, hladinu pokrývala silná mlha, na nebi se objevil rudý kotouč slunce, scéna jak vystřižená z Posledního soudu. Na palubě přívozu stojí námořník s odznakem na blůze a s tlapkačem v ruce volá: „Přednost dostanou mimookresní cestující! Prokažte se pracovní legitimací!“

Sevřený zástup samozřejmě netvoří žádnou frontu, na molu vládne strašný zmatek. Najednou je to rozdělilo, vykřikl její jméno, tamto, hotelové, ona se vůbec neozývá. Přitom drží její aktovku, strčila mu ji do ruky, když se prodírali zdivočelým davem, možná se jí chtěla jen zbavit, uvnitř má studentskou legitimaci a nějaké denunciační materiály namnožené u nich v podniku. Někdo ho popostrčil na můstek, komu se nepodařilo prokázat pracovním dokladem s razítkem odjinud, zůstal zadržen na molu, tam se nyní objevuje i její hlava s těmi malými culíky, vklíněná mezi ostatní. Opřený o palubní zábradlí vykřikuje ještě jednou její jméno, vlastně ten pseudonym, na který, zdá se, neslyší, ani se nehne ze svého místa, možná jí nedochází, že to jméno, které volá, je její, to už však přívoz odráží od přístaviště.

Bažina prostírající se, kam oko dohlédne, prořídlý porost vodní trávy a ty přesně uprostřed, tělo nasáklé hnilobou bahna, myslíš jen na to, jak se dostat na suché místo, jak se postavíš na nohy a ve stojaté vodě na povrchu si očistíš tvář i tělo, i když dobře víš, že tohle nikdy úplně nesmyješ, musíš za každou cenu pryč, v posledním vypětí sil vyskočit z bažiny celý, jinak v ní zas uvízneš, plácneš sebou a v ještě větším zmatku se budeš muset plazit v blátě po kolena...

V nejasné dálce jako by ještě zářilo nějaké světlo, míříš k němu, spíše se za ním plazíš, ven proniká nějakou skulinou, on je to dům, dveře, drápeš se po veřejích, šmátráš po dveřích, konečně otvíráš, slyšíš vítr, ale žádný vítr není, veliká síň a v ní světlý kruh, září přímo před očima, plazíš se do kruhu, nakonec vstáváš, na podlahu z poctivého dřeva, a až tehdy zjišťuješ, že máš holý zadek, jen před sebou nic nevidíš...

Chtěl bys zaujmout nějakou polohu a už se nepohnout, stát se sochou;

Třeba babím létem, vznášet se prázdnotou a jak chomáč mraků pomalu se rozpouštět;

Ostnatou větvíčkou cicimku, zbylým lístkem na pryšci, jenž na začátku zimy zfialoví mrazem a roztřeše se ve větru;

Chtěl by ses brodit bystřinami, naslouchat pleskání bosých nohou po cestě vydlážděné černočerným kamenem;

Vytáhnout své těžké vzpomínky z barvířské kádě a potřísnit jimi zem kolem dokola;

Chtěl bys taneční scénu zářící bělostnou čistotou, na níž bys ho nechal vyválet, spolu se ženou, stejně nahou, před lačnými zraky davu;

Od hlavy k patě si je oba prohlížet, ukazovat prázdnotu svých očních důlků, dvě černé díry;

Zahlédnout stín za těmi dveřmi, na rozzářeném měsíčním úplňku uprostřed opuštěného nebe;

Pářit se s vlčicí, spolu s ní vztyčit hlavu a výt;

Sám si tančit rychlým, cupitavým krokem, týtyta, týtyta, a otáčet se přitom na místě;

Doufáš, že on, tvůj tanečník, jak ryba vyskočí a začne poskakovat na souši;

Že tu velkou, kluzkou rybu popadne nemilosrdná ruka, znehybní a jediným tahem nože otevře, ale nepřeješ si, aby pod tím nožem zdechla;

Chtěl bys pisklavou fistulí vyprávět nějaký zapomenutý příběh, svoje dětství například;

Jak ztroskotaná loď se potápět v temnotách, pomalu sklouzávat až na dno a dívat se, jak se tisíce bublinek hrnou k hladině a nešumí;

Stát se rybou s velkou hlavou, jediným máchnutím ocasu proplouvat mezi řasami, jak je libo;

Být tak smutným okem, žalostným, hlubokým, kterým bys pozoroval, jak se točí svět, jak se protáčí, a to oko mít přímo na dlani;

Být ozvěnou, tou, od níž se odpoutává lahodný tenor v kontrastu se zvukovou clonou za ním;

Rytířem jednjícím po libosti a proti všemu očekávání, svrchovaným improvizátorem, který se posléze začne chovat nějak divně, s dvojsmyslným úsměvem na rtech, s tváří podezřele veselou, která znenadání znehybní, ztuhne v kamenném výrazu, a pak z toho rytíře vyklouznout bez hnutí a beze slova, stát se

mřenkou bahnicí s oním kamenným výrazem na tváři a podivným úsměvem, otevřít ústa, vycenit obě řady zubů zčernalých od kouře nebo dva velké zlaté zuby blýskající se v kamenné tváři s podivným úsměvem, no, to by byla sranda.

Stát se tak čůrajícím chlapečkem na malém náměstí uprostřed Bruselu, k jehož prameni nastavují ústa všichni, muži i ženy, zatímco dívky vedle se pořád uhihňávají a ty, starouš sedící v ne-dalekém baru, to všechno pozoruješ, tak sešlý, s tak hlubokými vráskami po celé tváři, že je jedno, jestli se směješ nebo ne, když popjíš nasládlé hutné pivo černé jak sójová omáčka.

Chtěl by ses tam přede všemi rozplakat, rozeřvat se, ale nevydat ani hlásku, aby nevěděli proč, nebo jestli doopravdy pláčeš, jestli to na ně nehraješ, chtěl by sis pořádně zaplakat nad strojeností tohoto světa, samozřejmě nevydat ani hlásku, vzít na sebe masku uplakánka, uvést v rozpaky velevážené publikum, pak si rozervat hrud' a vytáhnout odtud srdce z umělé hmoty a pak ještě hrst rýžového nebo toaletního papíru, hodit to po těch, kdo by ti chtěli tleskat, odejít ladným krokem a pak, pak se složit na zem a už nevstat, dostat infarkt a umřít na scéně, ve skutečnosti ani nepotřebuješ, aby tě někdo zachraňoval, hraješ jenom divadlo, ty tak chceš jenom ukázat bolest i potěšení, žal i touhu s šibalským úsměvem, i když vlastně nevíš, jestli s úsměvem či grimasou, a pak by ses nenápadně vypařil, s dívkou, s níž by ses právě seznámil, která by se ale do tebe stačila už bolestně zamilovat, pomilovat se s tebou na toaletě, ve stoje, lidi by viděli jen tvoje nohy, její by zůstávaly stočené kolem tvého pasu, a zatáhl bys za splachovadlo, aby se rozšuměla voda, očistila tě a přinutila k slzám celý svět, jehož okno by se pokrylo deštěm a svět by se ztratil v nejasnosti tak neurčitě, že by se nedalo říct, je-li to deštěm nebo mlhou, jenže ty u toho okna stojíš a pozoruješ vločky neslyšně dopadajícího sněhu, pokrývající již celé město jako širokánský bílý rubáš, ty stojíš u okna a v nedotčeném tichu se v myšlenkách navracíš k němu, kdo ztratil sebe sama...

Tento úhel pohledu lze ovšem také pozměnit: sedíš v obecnstvu a pozoruješ, jak se dere na scénu, naprosto prázdnou scénu, a stojí tam bez jediné nitky na sobě, v ostrém světle reflektorů, chvíli mu trvá, než se oslnění přizpůsobí, než přes silný svazek paprsků dopadajících na pódium rozezná prázdný sál a v něm, v úplně poslední řadě sedadel, potažených rudým sametem, sedícího tebe.

V tašce, kterou po sobě nechala, byla její studentská legitimace, jmenovala se skutečně Xu, její jméno ale znělo Qian. Pak ještě nějaké noviny a denunciační letáky, možná, že ji poslali do Pekingu, aby podala úřední stížnost, na druhou stranu šlo přece jen o veřejné tiskoviny, co když do Pekingu před něčím utíkala, bylo vidět, že se bála, aby ji nikdo nepoznal, proto mu tu aktovku s doklady taky vnutila, napadá ho.

Jediným zdrojem informací o jejím osudu byly nástěnné letáky na ulicích, o nic jiného než o zprávy odtamtud se nezajímal. Projel na kole celou Chang'anskou třídu od východu až na západ, zajel i na nádraží Qianmen a skončil opět u zadní brány parku Beihai, neunikl mu jediný leták odhalující ozbrojené boje v krajích, četl o nejrůznějších krvavých incidentech, přestřelkách, ohavných mučeních, občas narazil na fotografie mrtvých těl, vypadalo to, jako by všechna ta neštěstí měla co do činění právě se Xu Qian, vtírala se myšlenka, že ani ji minout nemohla, bylo mu z toho velmi špatně.

Aktovka obsahovala i tu košilku bez rukávů s kruhovým límcem, posetou žlutými kvítky, ještě po ní voněla, schumlanou kuličku kalhotek se stopami krve, jako by mu tím odkázala celé své dědictví, jeho z něj ale tiše bolelo u srdce. Jak fetišista v zachvatu vykládal chtě nechtě všechno z aktovky, dokonce i z *Rudé knížky* svléká plastovou obálku, pod tou se k jeho velikému překvapení skrýval malý proužek papíru se starou adresou: Dvorky

nebeských hrdinů, dnes se to tam jmenuje Dvorky Rudé hvězdy, zřejmě bydliště její tety. Vychází hned z bytu, pak ho ale napadlo, že nesmí nic uspěchat, vrací se dovnitř, ze stolu sklízí všechno kromě těch kalhotek, co si tehdy musela převléknout, cpe to do aktovky a odnáší s sebou.

Po desáté hodině noční klepe na vrata velkého společného dvora, jakýsi mladý urostlý muž mu zatarasil cestu: „Koho hledáte?“ ptá se nevrle.

Vysvětluje, že přichází za tetou jistě Xu Qian, že je to důležité, mladý muž se však silně mračí, své nepřátelství nijak neskrývá, jistě jeden z těch čistokrevných rudogardistů, pomyslel si, jeho původní rozčilení již zcela opadlo a on s tím největším chladem povídá: „Mám od ní jen předat zprávu, něco pro její tetu.“

Ať chvíli počká, povídá mu dotyčný a zavírá bránu. Po chvíli přichází v doprovodu starší paní, znovu otevírá, žena si ho nejdříve změří od hlavy k patě, ale pak ho docela zdvořile vybízí, aby pověděl, s čím za ní přichází. Vytahuje Xu Qianinu legitimaci a říká, že pro ni má i něco dalšího.

„Pojďte prosím dovnitř,“ povídá mu žena.

V hlavním, severním křídle vládne docela nepořádek, obývací pokoj si přesto udržuje styl, který je u vysokých kádrů v oblibě.

„Vy jste její teta?“ zjišťuje.

Žena kývla téměř neznatelně hlavou a zároveň ho vykazuje k dlouhé pohovce.

Vypráví, jak se její neteř, tedy její pravděpodobná neteř, nedostala na přívoz a musela zůstat na molu. Teta vytahuje z aktovky štos letáků, listuje jimi. On pak líčí napjatou náladu ve městě, střelbu z kulometu, noční domovní prohlídky, Xu Qian podle všeho patří právě k pronásledovanému táboru.

„Co je tohle za vzpouru!“ zvolala teta a položila letáky na čajový stůl, v její větě zazněla zároveň otázka.

Vysvětluje jí, že si o ní dělá velkou starost, bojí se, aby se jí něco nestalo.

„Vy jste její přítel?“

„Ne,“ ale měl sto chutí říct, že je.

Nastalo ticho, konečně se zvedá: „Přišel jsem vás jen upozornit, samozřejmě doufám, že se jí nic nestane.“

„Spojím se s jejími rodiči.“

„Já jsem totiž neměl její adresu,“ osměluje se opět.

„My jim napíšeme.“

Tetička mu její adresu jistě nesdělí. Nezbyvá mu nic jiného než navrhnout: „Mohl bych vám nechat svoji adresu a telefon do pracovní jednotky?“

Stará dáma mu podává papír, na který vše zapisuje. Pak ho odvádí k bráně, než ji zavřela, ještě prohodila: „Tak se u nás zase někdy zastavte, když už tuhle adresu znáte.“

Bylo to ovšem jen ze zdvořilosti, jako poděkování za laskavost, ke které ho nic nenutilo.

Po návratu domů si lehl na postel a snažil se vybavit si celou tu noc, do poslední podrobnosti, každé Xu Qianino slovo, aby se mu její hlas a odezvy jejího těla ve tmě vryly do paměti.

Někdo zaklepal na dveře, vchází Starej Huang, kádr od nich z frakce, a začíná se hned vyptávat:

„Kdy ses vrátil? Už jsem tu byl několikrát, v organizaci se ani neukážeš, co prosím tě vyvádíš? Ty si nemůžeš jen takhle poletovat! Už odhalili všechny kádry, jednoho po druhém, i před shromáždění je nahnali!“

„Kdy?“ ptá se on.

„Dneska odpoledne, všichni taky pořádně dostali!“

„Je někdo zraněný?“

Starej Huang mu hned líčí, jak se Danianova banda vrhla na vedoucího hospodářské správy, zodpovědného za výplaty, zkopali ho tak, že má zlomená žebra, a to jenom kvůli kapitalistické minulosti jeho rodiny, všem kádrům, kteří kdy podpořili jejich frakci, již bylo vyhrožováno, nakonec i on, Starej Huang, nemá původ v pořádku, sám patří k maloživnostníkům, přestože je ve Straně už dvacet let.

„Jestli neochráníte kádry, kteří vás podporují, tak to organizace nevydrží, to je jisté!“ rozohňuje se Starej Huang.

„Já se na velení už nějakou dobu nepodílím, zabývám se už jen vyšetřováním v terénu,“ říká.

„Jenže všichni doufají v tvou pomoc, lidi jako Velkej Li totiž nechápou, jak je ochrana kádrů důležitá. Se starou společností jsme spojeni snad všichni, v nejbližší nebo širší rodině, to je snad jedno, že? Oni na zítra svolali shromáždění, chtějí zaútočit na Starýho Liua a soudružku Wang Qi, jestli je nezastavíte, tak s vámi už žádný kádr nikdy nepůjde. To není nějaký můj osobní názor, posílá mě Starej Liu a dalších pár nižších kádrů, my ti věříme, podržíme tě, jenom se jim musíš postavit!“

Zákulisní vyjednávání byla v plném proudu, boj o moc dosáhl takové intenzity, že kdo nevyhledal spojenectví jiných, neměl šanci na přežití. Volba kádrů stojících za jejich frakcí padla na něj, nemá na vybranou, musí znovu do první linie.

„Dokonce i žena mi říkala, abych za tebou zašel, máme synka, však víš, jestli nám něco hodí na krk, co bude s malým, no řekni!“ Starej Huang ho pozoruje s neklidem v očích.

Jeho ženu, kolegyni z oddělení, dobře znal, zavazovaly ho přátelské vztahy. Možná, že ho též popudila představa Xu Qian, zadržené na mole a vydané nejhoršímu zneuctění, jak byl přesvědčen, to mu dodalo novou chuť k boji. Soucit či soustrast se všemi, kdo se po ztrátě moci ocitli v ohrožení, se v něm vzbouřily a spojily s dřímajícími sklony k hrdinství, ještě mu úplně nezlomili vaz, i proto se odmítl zařadit mezi poražené. Ještě tu noc zašel za Malým Yuem, přesvědčil ho o bezpodmínečné obraně jejich kádrů, Yu nato hned vyhledal Velkého Liho. On tu noc nešel ani spát, musel objet ještě tolik lidí.

V pět hodin ráno dorazil do staré uličky, kde Wang Qi bydlí, hned poznal vstup k nim na dvorek, dvoukřídlá brána postaru obitá kovovými cvoky je však neprodyšně uzavřená, všude vládne naprostý klid, nikde nikdo. Pojízdna kantýna u vjezdu do ulice má už otevřeno. Dává si misku horkého sójového mléka a smaženou placku vytaženou přímo z oleje a marně čeká, až se ve vjezdu objeví známá tvář. Po další misce sóji a další placce se konečně

objevuje Velkej Li. Volá na něj, mává, Li seskakuje z kola a třese si s ním chlapsky rukou jako se starým přítelem.

„Tak ses přece jen vrátil? Už bylo na čase,“ říká Li, přitáhne si ho blíž a povídá tišeji: „Starýho Liua jsme v noci přestěhovali na tajné místo, jestli si pro něj přijdou, najdou leda kulový.“

Li vypadal strhaně, ale upřímně, jejich stará zášť jako by se vytratila. Vzpomněl si na dětské časy, když se jako kluci scházeli v partě a bojovali s ostatními ze sousedství, už vůbec nešlo o nějaké povrchní soudružské vztahy, spíš o jakousi bratrskou oddanost, v tom zběsilém světě bylo spojení nutností, jakákoliv opora velkou výhodou.

„Už jsem se spojil i s družstvem hasičů,“ dodává Velkej Li, „s jejich velitelem jsme pokrevní bratři, kdyby mělo dojít k bitce, stačí zavolat, on pošle oddíl, klidně i se stříkačkou, a pěkně je zkropí!“

Kolem šesté se ve vjezdu objevil Malej Yu a dalších šest sedm chlapců od nich ze závodu, staví se přímo před dveře soudružky Wang, opření o kola, s cigaretou na rtech. Do uličky už vjíždějí také dva automobily, zastavují se ve vzdálenosti asi třiceti metrů, poznávají samozřejmě vozy od nich z podniku, nikdo však nevystupuje, pár minut tam jen tak stojí, pak jen vycouvají na hlavní ulici a ujíždějí pryč.

„Pojďme dovnitř, pozdravíme soudružku Wang Qi,“ povídá on.

Velkej Li však najednou váhá: „Její muž ale patří k černé klice.“

„Nejdeme přece za ním,“ vchází na dvůr jako první.

Bývalá ředitelka jejich kanceláře jim už vychází v ústrety a neustále opakuje: „Děkuji, že jste tady, soudruzi, jen si u nás sedněte, jen si u nás sedněte!“

Wang Qiin manžel je zasloužilý teoretik Strany, ze které však byl jako člen antipartajní černé kliky vyloučen. Na kost vyzáblý stařík neřekne ani slovo, kývne jen na každého hlavou, a protože jim obě zbylá křídla domu zapečetili, takže nemá kam se utéct, přechází v místnosti z rohu do rohu, kouří jednu cigaretu za druhou a do toho nepřestává pokašlávat.

„Vy jste, soudruzi, určitě ještě nesnídali? Něco malého vám připravím, ano?“ nabízí Wang Qi.

„Není třeba, já jsem už před chvílí na ulici něco měl, my jsme vás přišli ohlídat, soudružko Wang Qi, jejich auta už odjela, dnes už by se tu neměli ukázat,“ říká on.

„Alespoň čaj vám naleju...“, ředitelka neředitelka, žena se v ní nezapře, z očí jí vytryskly slzy, raději se hned otáčí.

Věci dostaly nečekaný obrat, najednou se stavěl na obranu někoho, kdo měl co do činění s „černou antipartajní klikou“. Jenže byla to právě Wang Qi, která ho, když byla ještě ve funkci, upozornila na možné prozrazení jeho vztahu s Lin, tehdejší nátlak již dávno pominul a v porovnání s následujícími událostmi vlastně o nic vážného nešlo, byl jí naopak velmi vděčný za to, že velkomyšlně upustila od vyšetřování celé té cizoložné aféry, a hodlal jí to oplatit.

A tak se stalo, že Li, jeho kumpáni i on popíjeli čaj doma u vedoucí revoluční pracovnice a manželky stoupence černé kliky, soudružky Wang Qi, a na improvizované schůzi rozhodli o založení úderné jednotky složené převážně z přítomných chlapíků, která bude dbát na to, aby žádný z jejich kádrů, ocitne-li se pod útokem nepřátelské organizace, nezůstal bez obrany.

K boji však přece jen došlo, Danian a jeho lidi zaútočili na Wang Qi přímo v kanceláři, na chodbě bylo najednou k prasknutí, z kanceláře bylo bojiště, lidi stáli na stolech a rozbíjeli i skleněné přepážky mezi stoly. Neměl na vybranou, vrazil také dovnitř, vylezl si na stůl a postavil se přímo Danianovi.

„Sundejte ho dolů,“ rozkázal Danian bývalým rudogardistům ze své frakce, už vůbec neskrýval smrtelnou nenávist, kterou k němu cítil, „sundejte toho psího parchanta!“

Samozřejmě si uvědomoval, že se na něj při nejmenší známce slabosti vrhnou a zmlátí ho do bezvědomí, pak že jako eso z rukávu vytáhnou tu starou věc s jeho otcem a jednoduše ho obviní z třídní pomsty. Jenže stoupenci jeho frakce, ať už stáli uvnitř, nebo na chodbě, byli povětšinou neduživí intelektuálové ze staré školy, i velká část jejich kádrů pocházela z těchto kruhů, všichni,

oni sami či jejich rodinní příslušníci, zažívali takové osobní potíže, že by ho zkrátka spasit ani nemohli, právě naopak, čekali, že se jich mladí jako on zastanou.

„Teď mě poslouchej, Daniane!“ rozeřval se, „a pěkně z očí do očí, moji soudruzi nejsou žádný ořezávátka, naše skupina je jako obvykle v plné pohotovosti, kdo někomu jen vlas zkriví, ten uvidí dneska večer, přijdeme mu zatopit přímo pod jeho dům! Je to jasný?“

Upadne-li člověk z nějakého důvodu do zvířecího stavu, vrátí-li se k původnímu pudovému chování, pak vycení zuby a je jedno, je-li pes nebo vlk. I on musel nahnat strach, zakoulet divoce očima, dát protivníkovi najevo, že on si se smrtí tyká, že mu je už všechno jedno, v daném okamžiku musel vypadat jak opravdový lump.

Pod okny se rozječela siréna požární stříkačky, posila, pro kterou poslal Velkej Li, se přiřítla, celá povstalecká armáda, hasiči v přílbách a tiskařští dělníci rojící se na voze s ohromným praporem v čele, konečně pronikla až do budovy. Každá frakce měla svoje finty, a tak nebylo zanedlouho školy, továrny či podniku, kde by se neválčilo. A když se k tomu přichomýtl vojsko, došlo i na pušky a děla.

Ze všeho nejdříve mu do rukou padl cyklostylovaný leták: Mao ve Vselidovém shromáždění přijímá vedoucí povstalecké představitel pět pekingských vysokých škol se slovy: „Nastává okamžik, kdy se vy, mladí generálové, začnete dopouštět chyb.“ Jeho tón připomínal císaře, jenž svým generálům a ministrům doporučuje povinnou chvilku odpočinku. To mladý generál Kuai Dafu, ten, který na bitevním poli mnohokrát zazářil, když nejvyššímu vůdci pomáhal potírat jeho staré revoluční soudruhy, a stal se proto vůdcem celého studentstva, náražku pochopil a propukl na místě v pláč. Kulturní revoluci totiž starouš odpálil nástěnným letákem vylepeným právě na půdě Pekingské univerzity a nyní, opět vlastní rukou, vysokoškolskými kolejami počínaje, hasil masové hnutí, které sám způsobil, desetitisíce dělníků pod velením Maovy osobní gardy právě pronikaly na půdu univerzity Qinghua.

Ještě to odpoledne po přijetí zprávy se jel na vlastní oči přesvědčit, jak se tito vojskem vedení dělníci chystají k obsazení poslední základny Jínggāngshānského armádního sboru, jak si říkala vůbec první vysokoškolská povstalecká jednotka, zabarikádovaná v rozsáhlé odlehle budově naproti atletickému stadionu. Dělníci z agitačního oddílu s rudými páskami na rukávech zaujali pozici vsedě, jeden těsně vedle druhého, takže kolem celého objektu včetně hřiště brzy vytvořili několik soustředných kruhů. V záři zapadajícího slunce se z oken nejvyššího patra rozbalily dva ohromné rudé transparenty s černým nápisem:

„Květ slivoně i na sněhu zůstane otevřen, muži z Jिंगgangshanu nebojí se popraviště!“ Každý ze znaků přesahoval rozměry okna, pásy rudé látky dlouhé několik pater plápolaly ve větru. Desítky vojáků a dělníků vytvořily kolonu, pochodovala prostranstvím před budovou ke schodišti u hlavní brány, až konečně pronikla do objektu již předtím odříznutého od vody a elektrického proudu. On se v té chvíli nacházel v desetitisícovém zástupu dělníků a diváků, kteří v naprostém tichu naslouchali jen transparentům.

Asi po hodině svěšují ten vpravo, v dlouhých otočkách se začíná snašet k zemi a dopadá na schodiště před budovou, druhý následuje hned za ním. Z davu se ozvala salva oslavných výkřiků, posílená tlampači agitačního oddílu, jejich gongy a bubny. Studenti, kteří měli tyto slogany v ústech po celou dobu povstání, už husím pochodem vycházejí za bílou zástavou, ruce vzhůru a hlavu svěšenou, jako vojáci, kteří právě složili zbraně. Další dělníci pronikají do budovy a skutečně vynášejí několik těžkých kulometů, pak dokonce tlačí ven i malý kanon, na otázku, jestli do něj měli vůbec střelivo, neumí nikdo odpovědět.

Obsazení proběhlo hladce, i když předchozí noc, při vstupu agitačního oddílu na koleje, nechali nějací studenti ve tmě vybuchnout podomácku vyrobený granát, který zranil několik dělníků. Došlo jim, že se jich Velký vůdce, na jehož obranu vystoupili, po použití zbavuje. A tak jako malá děcka, která dupou a brečí, když zjistí, že je dospělí nějak oklamali, sáhli k beznadějnému gestu.

I on pochopil, že chaos je u konce, a zároveň vytušil, že ani jeho nečeká nic lepšího, při první příležitosti k novému vyšetřování se sebral a prchal opět z Pekingů.

„Musíš se hned vrátit!“

To byla první slova, kterých se dočkal od strýčka, u kterého se v Šanghaji zastavil na návštěvu.

„Vrátit, ale kam?“ odpověděl, než začal vysvětlovat celou věc s tátou, z takzvaného případu přechovávání zbraně nebylo podle něj východiska, „i kdybych měl kam, vrátit se nemůžu!“

Když ho strýc vyslechl, rozkašlal se, sáhl po inhalátoru s roztokem, stříkl si ho do krku.

„Vrať se do podniku a dělej svoji práci!“

„Ta je teď úplně ochromena, není ani co dělat, kdybych nepřišel na tohle vyšetřování, tak ani neuteču.“

„Jaké vyšetřování?“

„Musí se prošetřit všichni kádři, ne? Ale když člověk vyšetřuje jejich minulost, zjišťuje, že spousta věcí není tak, jak se říkalo...“

„Čemu tak asi rozumíš? To už není žádná hra a ty už taky nejseš žádné dítě, nemůžeš takhle hazardovat se životem, nebo ho ztratíš, ani nebudeš vědět jak!“ Chtělo se mu opět kašlat, vytáhl inhalátor, zamířil si jím přímo do hrtanu.

„Ani číst si nemůžu, nemám do čeho píchnout.“

„Tak jen pozoruj, to nedokážeš?“ povídá strýček. „Já teď už jen pozoruji, dveře mám zavřené, ven nevycházím, k žádné frakci se nepřidávám a jen se na to představení dívám, jak se to pořád mění, na scéně i pod scénou.“

„Jenže já do práce musím, nejsem jako vy, strejdo, nemůžu si doma jen tak marodit,“ říká on.

„Ale nemluvit můžeš, ne?“ namítá strýc, „ústa ti snad pořád patří!“

„Strejdo, vy už jste moc dlouho doma, nemůžete vědět, že když se něco spustí, tak se k tomu hnutí musí všichni nějak postavit, je do něj zatažen úplně každý!“

Strýc to jako starý revolucionář moc dobře chápe, a tak si jen povzdychne: „Svět se vážně zbláznil, dřív mohl člověk alespoň utéct do hor a vstoupit do kláštera...“

Teprve pak se rozhovořil o všem, co ho svrbělo na jazyku, bylo to poprvé, co s ním mluvil o politice, a ne jako s malým děckem: „Vždyť i já jsem se před nebezpečím raději hodil marod, kdybych se po Velkém skoku vpřed a té kampani proti vnitrostranickému oportunismu, která následovala, nestáhl na sedm osm let úplně z politického dění, ani takhle bych nepřežil.“

Nato mu vypráví o svém stranickém nadřazeném, skutečném veteránovi, s nímž ho díky společným bitvám váže pouto na život

a na smrt. Těsně před vypuknutím Kulturní revoluce za ním přišel, svoji ochranku poslal ven a vážně ho varoval před velkými událostmi, ke kterým se na Ústředním výboru schyluje, možná se už nikdy neuvidí. Na odchodu mu dokonce daroval hedvábný přehoz na postel, prý památku na rozloučenou.

„Řekni tátovi, že tady už nikdo nikoho nespasí, každý se musí postarat sám o sebe!“

To byla poslední slova, která od strýčka zaslechl, když se s ním ve dveřích loučil. Zanedlouho poté dostal tento ještě nepřiliš starý muž chřipku, byl převezen do vojenské nemocnice, kde měl dostat nějakou injekci. Za pár hodin ho ale naprosto neočekávaně převezli rovnou do márnice. Jeho bývalý nadřízený, revoluční veterán, byl nejdříve zbaven osobní svobody a rok nato zemřel v nějaké vojenské nemocnici, o tom se ovšem dozvěděl až o několik let později, když v novinách četl smuteční projev na jeho očištění a rehabilitaci. Když páchali revoluci, jistě netušili, že právě jejím přičiněním budou i oni vyhlížet smrt, sami, oči vytřeštěné, v naprosté bezmoci. Kdo ví, zda v tu chvíli něčeho litovali, napadlo ho. To nevěděl nikdo.

A cos v ní dělal ty, v téhle rebelii? Vlezls do mlýnku na maso jako nádivka nebo jen nějaká zvláštní přísada?

Tyto otázky tě přepadají, když se díváš nazpátek, na samý počátek.

Jenže vše je podmíněno okolnostmi, tvrdí on, bylo těžké zůstat chladnokrevným pozorovatelem, on již naštěstí chápal, že je ve hře pouhým pěšákem a že boj za Nejvyššího vůdce a nekonečné strasti s tím spojené jsou jen součástí zápasu o přežití.

Nebylo snad možné zvolit si jiný způsob přežívání? Zůstat třeba poslušným občanem, unášeným zásadně po proudu, nestarajícím se o zítřek, vyvíjejícím se spolu s politickými náladami a říkajícím to, co po něm druzí chtějí, kdo se lísa k moci, jen co ji spatří? ptáš se.

To by bylo ještě těžší, říká on. Ještě namáhavější než vzpoura, kolik úsilí by ho stálo přemýšlet neustále o tom, co se kolem něj

děje a kam se to ubírá, ostatně kdo dokáže přesně uhádnout skutečný záměr nebes? Přesně takovým prostým občanem z lidu byl přece jeho táta a i on, když na to přišlo, spolykal celou lahvičku prášků na spaní a skončil vlastně skoro stejně jako strejda. Jeho rebelie neměla žádný promyšlený cíl, jako když se kudlanka nábožná postaví rozjetému vozu, i on byl hnán jen vlastním pudem sebezáchovy.

To ale znamená, že jsi rebel od přírody, musíš mít vzdor v krvi!

To v žádném případě, on je klidné povahy jako jeho otec, jenže byl mladý, plný vroucí síly, zdaleka ještě nerozuměl světu, starou cestou otců se ubírat nemohl a východisko taky nikde neviděl.

A útek možný nebyl?

Ale kam utíkat? ptá se tě okamžitě. Jak utéct z té obrovské země, jak jen opustit budovu organizace, v níž si vydělával na chleba, včelí úl, jenž vydával povolení k pobytu ve městě a měsíční lístky na obilniny (čtrnáct kilo), olej (půl litru), cukr (čtvrt kila), maso (půl kila), dále roční lístky na bavlněnou tkaninu (šest a půl metru) a v závislosti na výši pracovního výdělků lístky na průmyslové zboží denního použití, na jedny hodinky, kolo či výrobek z vlny (jeden lístek za výplatu ve výši dvaceti yuanů), včelín zkrátka občanovi udával celou jeho totožnost. Kam taková včela dělnice mohla odletět? On také neměl na vybranou, říká, byl přesně jako ta včela chráněná úlem, úlem, ve kterém, když zavládlo šílenství, nezbývalo než se navzájem napadat, rojit se bez cíle, to přiznával.

Mohl si v tom hemžení jedinec vůbec zachránit život? ptáš se znovu.

Jenže ono už nastalo, kdyby už od začátku věděl, oč běží, tak by se hmyzem nikdy nestal, usmál se hořce.

Hmyz, který se směje, je opravdu něco podivného, snažíš se přiblížit, pořádně si ho prohlédnout.

Divný je tenhle svět, nikoliv hmyz žijící v úlech, ozval se ten hmyz.

Do kraje za Shanhajskou spojkou přichází mráz kvůli chladnému vichru ze severozápadu mnohem dříve, na kolo, které si v okresním městě pronajal, ani nasednout nemohl, jak musel zápasit s protivětrém. Do lidové komuny dorazil kolem čtvrté odpoledne, když se již začínalo stmívat, do vesnice, kam měl namířeno, to však bylo ještě deset kilometrů. Nezbyvalo mu než strávit noc v zájezdním hostinci, ve kterém zpravidla přespávali vozkové a jejich mezci, zhltl tam dva kousky tuřínu nasoleného tak, že úplně zhořkl, a misku širokového zrna, které nešlo ani rozkousat, a konečně se natáhl na hliněnou pec pokrytou rákosovou rohoží, zabírala více jak polovinu celé místnosti, mohla posloužit až osmi lidem najednou, nyní ji však měl jen pro sebe, v takovém počasí by se žádný venkovan nikam daleko s vozem nepustil. Pec byla nezvykle rozpálená, možná proto, že se prokázal doporučením přímo z hlavního města, během noci se rozehřála ještě víc, blechy se jistě škvařily a také on, ačkoli už jen v trenkách, se nepřestával potit, musel si sednout až na kraj pece a zapálit si, v tomhle bláznivém světě není venkov zas tak špatné útočiště, napadlo ho.

Ráno si přivstal, severák foukal stále stejně, své kolo zatížené nákladem nechal v hostinci, do vsi dorazil skoro po třech hodinách namáhavé chůze proti větru. Dům po domu se začal vyptávat po té a té postarší paní, která měla učit u nich ve škole.

Všichni ale kroutili hlavou, škola na vsi sice byla, ale měli tam jenom jednoho učitele, když mu žena porodila holčičku, vrátil se za nimi domů.

„Je ve škole vůbec ještě někdo?“ ptá se.

„Jó, tam se už víc jak dva roky neučí, ta třída stojí pořád, ale má tam sklad výrobní jednotka, teď tam je halda batátů!“ odpovídají vesničané.

Ptá se tedy po tajemníkovi jejich výrobní jednotky, někoho se zodpovědnou funkcí.

„Tajemníka myslíte starýho, nebo mladýho?“

Někoho, kdo to má ve vsi na starosti, on na to, když bude starší, tím lépe, pochopí lépe situaci. Odvedli ho k jednomu docela starému muži, ten nepřestává okusovat svou bambusovou dýmku s měděnou hlavičkou, obě ruce zaměstnané pletením proutěného koše. Ještě než dopověděl, co ho přivádí, stařec už zamručel: „O to já se nestarám, já se o nic nestarám!“

Až když vysvětlil, že kvůli tomu vyšetřování přijel až z Pekingu, získal si u starého pána konečně respekt, přestává plést, vezme do ruky dýmku, zamhouří oči a při poslechu dalšího vysvětlování otevírá ústa plná zčernalých zubů.

„No jó, máme, máme tady jednu takovou, ženu starýho Lianga! Učila u nás v jednotřídce, ale kvůli nemoci odešla předčasně do důchodu, někdo už ji tady vyšetřoval, jenže její mužskej byl zpěvák na stínovém divadle, původem chudý rolník, takže ani žádný potahovačky neměla!“

Vysvětluje, že vyšetřuje vlastně někoho jiného, se starcem ani s jeho ženou to nemá co do činění. Stařešina ho tedy odvádí k domu na kraji vesnice, vchází dovnitř a volá: „Liangu, starochu, doufám, že seš doma!“

Nikdo se však neozývá. Stařec otevírá dveře do světnice, nikde nikdo, obrací se k dětem, které jim běžely od vesnice v patách, a povídá: „Honem ji běžte zavolat, že u nich čeká soudruh z Pekingu!“

Děti se s pokřikem přímo rozletěly, nato odchází i starý pán.

Zdi jsou černé od sazí, celá místnost kromě stejně začouzeného čtvercového stolu a dvou lavic zeje prázdnotou. Na ni přímo navazuje kout s pecí, v té se však netopí. Sedá si, i když ho sužuje nesnesitelná zima, šedivé mraky venku pokrývají nebe, alespoň vítr se zmírnil. Začíná podupávat, aby se trochu zahřál, ale vypadá to na dlouho.

Hlavou se mu honí nejrůznější myšlenky, osoba, na kterou v téhle zapomenuté díře čeká, není nikdo jiný než bývalá žena svrženého vysokého funkcionáře, co ale dělá tady? A jak se provdala za chudého rolníka, starého zpěváka ze stínového divadla? Co s tím má společného on, který jen hledá způsob, jak oddálit návrat do Pekingu?

Skoro za dvě hodiny se konečně objevuje stará žena, když ho zvenku zahlédla, zaváhala, zastavila se, po chvíli přece jen vchází dovnitř. Šedivý šátek na hlavě, na sobě zašedlý vaťák, staré, téměř bezedné kalhoty svázané u kotníků, špínou se lesknoucí plátěné boty, opravdová venkovská stařenka, může tohle být ta hrdinná revolucionářka, i na vysoké škole studovala, spojka předávající tajné depeše? Zvedá se, odhodlal se rovnou k otázce, jedná se skutečně o soudružku tu a tu?

„Nikdo takový tady není!“ svoji odpověď doprovází energickým máváním ruky.

Trochu ho to překvapilo, svoji otázku pokládá znovu: „Copak vy se nejmenujete...?“ vyslovuje opět to jméno.

„Jmenuji se Liangová, jako můj muž!“

„Ten, co hraje ve stínovém divadle?“ vyptává se neodbytně.

„Je starý, už dávno nezpívá.“

„Vyskytuje se tu někde poblíž?“ zůstává opatrný.

„Teď je pryč. Koho vlastně hledáte?“ ptá se stařena namísto odpovědi, sundává si šátek z hlavy a pokládá ho na stůl.

„Vy jste přece před čtyřiceti lety žila v Sichuanu? A neznala jste jistého...“ vyslovuje jméno dotyčného státního úředníka.

V očích jí zajiskřilo, ale převislá oční víčka se hned zase přivřela a její pohled opět náležel prosté staré venkovance.

„Vždyť jste s ním měla dítě!“ vyhrkl, pokouší se ji zahnat do kouta.

„To je dávno po smrti,“ pronáší žena, opírá se o stůl, chystá se sednout si na lavici.

Takže to nebyl omyl, je to ona, pomyslel si, měl by ji však nejdříve ujistit: „Tolik jste toho pro Stranu udělala, patříte mezi staré revolucionáře...“

„Já jsem nedělala nic, sloužila jsem svému muži a porodila mu dítě,“ přerušuje ho žena.

„Váš tehdejší manžel byl v té době oblastním tajemníkem Strany, to jste přece musela vědět?“

„Já jsem ale ve Straně nebyla!“

„Ale váš manžel, tedy tehdejší manžel, se podílel na tajné stranické činnosti, to jste vědět musela.“

„To jsem nevěděla,“ prohlašuje bez mrknutí oka.

„To vy jste přece kryla jeho útěk, dala jste signál, který zachránil život i jeho spojce, nechtyli je, byla jste opravdu odvázná!“

„Já ale nic nevím, nic jsem neudělala,“ nepřestává zapírat.

„Mám vám připomenout pár drobností, osvěžit vám paměť? Bydleli jste v prvním patře, v okně směrem do ulice jste měli pověšený vějíř z rákosu, přistoupila jste k oknu a s dítětem v náručí jste vějíř sňala...“ čeká, jak odpoví.

„Na to si nevzpomínám.“ Stará paní zavírá oči a dál mu nevěnuje pozornost.

„To jsou všechno výpovědi očitých svědků, písemně zdokumentované. Váš muž, tedy váš bývalý muž, unikl přes terasu na prádlo v zadní části domu, mám jeho písemnou výpověď, vy jste pro revoluci udělala pořádný kus práce, víte,“ nepřestává ji provokovat.

Ona si odfrkla nosem a lehce se usmála.

„Vy jste kryla svého muže a sama jste padla do rukou tajnejch, kteří na něj číhali!“ řekl se silným povzdechem, další z oblíbených vyšetřovatelských fint.

„Jestli tohle všechno víte, tak co ještě chcete vyšetřovat?“ obořila se na něj žena s očima již zcela otevřenýma.

Konečně mohl začít s vysvětlováním: „Vy můžete být klidná, vás se tohle vyšetřování netýká, ani vašeho bývalého muže, vy jste kryla jeho útěk, nezatkli ho, v tom jsou všechny materiály zcela zajedno. My teď prověřujeme jiného člena podzemního hnutí, jeho zatkli hned nato, s vámi neměl nic společného, jen byl s vámi ve vězení, otázka je, jak se dostal ven? Podle jeho výpovědi to bylo zásluhou stranické organizace, nevíte o tom náhodou něco?“

„Jak už jsem řekla, nejsem členkou Strany, takže se mě na tyhle věci neptejte.“

„Já se ptám jen na to, jak to v tom vězení probíhalo, například, co všechno bylo k takovému propuštění z úředního hlediska nutné?“

„Za těma dozorcema jste byl? To musíte za lidmi z Kuomintangu! Co já, samotná ženská, zavřená, ještě s dítětem u prsu!“

Rozčílila se, bouchá pěstí o stůl, úplně jak venkovská bába, která se přestává ovládat.

I on se mohl klidně rozčílit, vztahy, které tehdy mezi vyšetřujícím a vyšetřovaným vládly, měly blíž k výslechu, jako mezi soudcem a obžalovaným, či dokonce mezi žalářníkem a jeho vězněm, přesto jí s největším klidem říká, že nepřišel zjišťovat, jak se ona dostala z vězení, že chce jen lépe pochopit, jak to tehdy ve vazbě chodilo, například to, za jakých podmínek mohlo propuštění takového politického vězně vůbec proběhnout.

„Ale já jsem nebyla politická!“ zařvala nepřístojně.

To jí rád věří, říká, ano, nebyla ve Straně, zavřeli ji jako rodinného příslušníka, o tom je přesvědčen, nechce a ani nemá proč jí něco vyčítat. Jen jí prosí, když už to přijel vyšetřovat, aby své svědectví stvrdila písemně.

„Jestli nic nevíte, tak napište, že nic nevíte, musíte mě omluvit, vím, že je to otrava, pak už vás nechám,“ vysvětluje napřed.

„Já to napsat nedokážu,“ povídá žena.

„Studovala jste přece, no, byla jste i na vysoké škole, ne?“

„Nemám, co bych psala,“ odmítá znovu.

Napadlo ho, že o téhle části své existence nechce zanechat žádnou písemnou stopu, nechce, aby kdokoliv věděl, proč se utekla až

sem, daleko na venkov, a spojila svůj život s nějakým zpěvákem od stínového divadla.

„Viděla jste se s ním pak ještě někdy?“ ptá se na jejího bývalého muže, toho vysokého úředníka.

Neodpovídá.

„Ví o tom, že jste stále naživu?“

Stále mlčí, vůbec nic neříká. Ztratil trpělivost, zavírá pero a zasouvá si ho do náprsní kapsy.

„A kdy vám vaše děcko zemřelo?“ ptá se jakoby mimochodem a zvedá se od stolu.

„Ještě ve vězení, byl mu právě měsíc...“ zarazila se stará paní, právě když vstává z lavice.

Dál už se nevyptává a nasazuje si rukavice. Stařena ho mlčky vyprovází ke dveřím. On k ní na rozloučenou jen kývne hlavou.

Až za vesnicí, na hliněné cestě se dvěma do hloubky vyjetými kolejnicemi se otočil a vidí, že stojí pořád ve dveřích, s hlavou stále odkrytou, když zahlédla, že se za ní dívá, vchází do světnice.

Vítr se cestou obrátil, nyní fouká ze severovýchodu a přináší s sebou čím dál větší sněhové vločky. Obrovská pláň je dokonale holá, z polí je už dávno všechno sklizeno, sníh, který již naplnil celé nebe, se do něj opírá, takže ani oči nemůže otevřít. Ještě před setměním doráží do hostince lidové komuny, vyzvedává si kolo, nic ho sice nenutí vrátit se hned na okres, přesto, kdo ví proč, okamžitě nasedá a pouští se dál. Cesta byla již pokrytá sněhem, stejně jako pole všude okolo, stálo ho neskutečné úsilí, aby vůbec rozeznal její stopu. Vítr mu fučel v zádech, nabíral sníh a opět ho v dlouhých vírech zvedal do vzduchu, ještě štěstí, že jel v dobrém směru, držel se zuby nehty řídítek, natřásal se v zavátých kolejnicích na cestě, občas se celý, i s kolem, zřítíl do sněhu, zvedl se a znovu nasedl, a tak pořád padal a poskakoval, kotouče sněhu neustále před očima, souvislý pás šedavého nekonečna...

„Ty šašku ubohej!“ zařval na něj podplukovník ve výslužbě, který se jako náměstek orgánu pověřeného prověrkou třídního původu dostal ve vojenské kontrolní komisi velmi vysoko, funkci nejvyšší zastával samozřejmě voják z povolání.

Ty jsi skutečně šaškem byl, hopsajícím pořád dokola, bezmocně poskakujícím jak hrášek v sítu absolutní moci, ven jsi nemohl, ale rozmáčknot ses taky nenechal.

Musel jsi ukázat nadšení z nastolení vojenské správy a účastnit se demonstrací k oslavám každé Maovy direktivy. Střídaly se jedna za druhou, hlásili je rozhlasem, vždy při večerních zprávách. Než však dokázali napsat pořádné transparenty, uspořádat zástupy a vyjít v průvodu na ulici, bylo často už k půlnoci. Pak se za zvuku bubnů a hřímajících hesel začaly na Chang'anskou třídu vlévat neustále nové kolony, valily se ze západního konce, z východu se vracely, jedna druhou sledovaly, s nadšeným výrazem samozřejmě, neboť nebylo dobré, aby kdokoliv zahlédl neklid, který tebe tížil na srdci.

Byl jsi šaškem, to bezesporu, v opačném případě bys byl „lidstva nehodnou psí sračkou“, jak křehkou hranici mezi lidem a nepřáteli lidu stanovil sám starý Mao. Volba mezi šaškem a sračkou byla povinná, ty sis vybral šaška. Z plna hrdla jsi zpíval vojenskou píseň „Tři velká pravidla, osm hlavních myšlenek“ a taky ses jako voják musel držet v pozoru před obrazy Nejvyššího vůdce, které visely v každé kanceláři, pěkně uprostřed, vykřiknout třikrát: Ať

žije! a třímat *Rudou knížku* Maových citátů v deskách z umělé hmoty, každodenní obřad ustanovený vojenskou správou, kterému se při odchodu z práce nikdo nevyhnul, ať už se mu říkalo „ranní rozkaz“ či „večerní hlášení“.

Jaký pozor sis tehdy dával, kdepak smích! Ten by měl nedozírné následky, leda že se člověk připravoval na dráhu antirevolucionáře či nastávajícího mučedníka. Podplukovník ve výslužbě se nemýlil, skutečný šašek to byl, ale smát se neodvážil, jediný, kdo by se tu teď měl smát, jsi ty, ale jak se tak ohlížíš nazpátek, ani tobě se to nějak nedaří.

A tak se v této armádou řízené kanceláři stal delegátem masové organizace. Když ho ony masy a kádři zvolili, pochopil, že jeho dny jsou sečteny. Zvolili si ho skutečně s tím úmyslem, že je bude chránit, jenže nevěděli, že složka s otcovým případem „přechovávání zbraně“, kterou má stále ve svém spisu, ho z velké revolucionářské rodiny může velmi snadno vymazat.

Vojenský delegát Zhang přečetl na schůzi prověřkového výboru takzvanou „interní kontrolu“, seznam všech zaměstnanců, kteří měli projít prověrkou uvnitř organizace. On to slovo slyšel poprvé, překvapilo ho, netýkala se totiž jen zaměstnanců, ale i některých stranických kádrů, těmi se při očistě od „špatných lidí“, vetřelců v lidových masách, mělo také začít. To již nebyl násilný výbuch rudých gard před dvěma lety ani boj frakcí v rámci masových organizací, nyní se postupovalo krok za krokem, pod velením armády to vše připomínalo bitevní plán se strategií, přesuny a tříštivými útoky. Vojenská kontrolní komise, pověřená kádrovými prověrkami, nechala odpečetit archivy a před delegátem Zhangem se začala vršit hromada spisů všech problémových zaměstnanců.

„Soudruzí, doufám, že se jako delegáti masových organizací zbavíte maloměšťáckých přežitků rozdělujících různé frakce a že vypudíte všechny špatné lidi, kteří se vmíchali do vašich řad. Proto musíme udržovat jediný postoj, postoj proletářské třídy, nikoliv nejednotný postoj frakcí! Všichni zde máte možnost diskutovat případ od případu, sami určete, kdo patří do skupiny

první, kdo do druhé. Samozřejmě, že bude i skupina třetí, tam ovšem sehraje roli dobrovolné přiznání, plná výpověď a informace umožňující další odhalení, na tom bude záviset naše umírněnost či přísnost!“

V obličejí delegáta Zhanga vystoupily všechny hrany, jediným pohledem přelétl skupinu delegátů a tlustým prstem udeřil do hromady spisů před sebou, pak jen nadzdvihl pokličku od šálku, usrkl čaj a zapálil si.

On se tehdy velmi opatrně odvážil k několika otázkám, sám vojenský delegát přece diskusi povolil, zeptal se tedy, jestli Liu, starý vedoucí oddělení, má kromě velkostatkářského třídního původu ještě jiný škraloup? Dále tu je jedna soudružka vedoucí, kdysi členka podzemní stranické organizace, koordinátorka stínového studentského hnutí, která podle posledních výsledků vyšetřování nebyla ani nikdy zatčena, takže nemůže být podezřívána ze zrady, jak se někdo takový může dostat mezi tyto mimořádné případy? Delegát Zhang se k němu otočil, prsty, ve kterých držel cigaretu, vytrčené, beze slova si ho prohlížel. A právě v ten okamžik ho podplukovník ve výslužbě očastoval onou nadávkou: „Ty šašku ubohej!“

Pár desítek roků nato se v memoárech postupně odhalujících tehdejší vnitrostranické boje dočteš, že přesně takhle si Mao Zedong prohlížel své generály, kteří si na schůzi politbyra dovolili sebemenší ideový nesouhlas, takhle potahoval z cigarety a popíjel čaj, stejně jako se pokaždé objevil někdo, kdo je namísto starého řádně napomenul.

Ty ovšem nejsi žádný generál, takže se do tebe může opřít podplukovník ve výslužbě: „Ty plazící se červe!“

Ano, samozřejmě, jsi malinkatý červ, k čemu jinému lze vůbec přirovnat tenhle mravenčí život?

Když po práci sešel do kolárny v přízemí, narazil na Liang Qina, kolegu z kanceláře, který již dva roky, co se přidal ke vzpouře, dělal všechnu práci za něj, jeho povstalecké kariéře je však, zdá se, odzvoněno. Když viděl, že jsou sami, říká Liangovi: „Jeď napřed, za první křižovatkou zpomal, musím ti něco říct.“

Liang nasedá na kolo, za chvíli ho dojíždí.

„Pojďme ke mně domů, na skleničku,“ povídá Liang.

„Máš někoho doma?“ zeptal se.

„Přece ženu a kluka!“

„Tak to nejde, můžeme mluvit za jízdy, to je lepší.“

„Co se děje?“ Lianga samozřejmě napadlo, že se něco děje.

„Nějaký škraloup z minulosti máš?“ ani se na Lianga nedívá, jako by se neptal na nic důležitého.

„Žádný nemám!“ Liang málem spadl z kola.

„Neměl jsi v minulosti nějaké styky se zahraničím?“

„My za hranicemi nikoho nemáme!“

„Takže ani dopis jsi tam neposílal?“

„Počkej, musím se zamyslet...“

Na semaforu naskočila červená, zastavují se, oba pokládají nohu na zem.

„No ano, ale na to se mě už v organizaci ptali, je to všechno tak dávno...“ při těch slovech se Liang rozplakal.

„Nebřeč, prosím tě! Jsme na ulici...“ řekl.

Konečně naskočila zelená, proud aut se dal opět do pohybu.

„Se mnou můžeš mluvit na rovinu, já ti potíže dělat nebudu!“

Liang se zastavuje.

„Já jenom říkám, že je vůči tobě podezření, tak si dej pozor, nic víc.“

„Ale na co?“

On že taky přesně neví.

„Já jsem totiž jednou posílal dopis, do Hongkongu, jednomu svému kamarádovi ze sousedství, vyrůstali jsme spolu, pak se ho ujala nějaká teta a ta s ním odešla do Hongkongu. Je pravda, že jsem mu psal, jestli by mi nesehnal slovník anglického slangu, to je ale všechno, žádná díra do světa! To bylo ještě za korejské války, zrovna jsem odpromoval a sloužil jsem jako tlumočnick v zajateckém táboře...“

„A ten slovník jsi dostal?“ zeptal se znovu.

„Právě že ne! To tedy znamená..., že ten dopis nikdy neodešel? Že ho zadrželi?“ ptá se neustále Liang.

„To nikdo neví!“

„A podezírají mě... ze styků s nepřátelskými mocnostmi?“

„To říkáš ty.“

„A ty mě taky podezíráš?“ stáčí k němu hlavu Liang.

„To bych se s tebou asi takhle nebavil. Bacha!“

Hned vedle projíždí dlouhý kloubový trolejbus, Liang našťestí trhl rukou, minulo ho to jen o chlup.

„Takže proto mě vyhodili z armády...“ svitlo znenadání Liangovi.

„Zas tak vážné to není.“

„Ještě něco jiného? Řekni to všechno, nikdy tě neudám, i kdyby mě k smrti umlátíli!“ Liang opět stočil řídítka.

„Hlavně si nezapkej život!“ varuje ho on.

„Tak určitě se nezabiju, taková blbost! Mám přece ženu a dítě!“

„Mysli hlavně na sebe!“

Zatočil a ani mu neřekl, že jeho jméno je na druhém seznamu všech, které čeká čistka.

Mnoho let poté, kolik vlastně? Deset, víc..., ne, osmadvacet let potom ti do hotelu v Hongkongu někdo volá, nějaký Liang Qin, v novinách se prý dozvěděl, že se hraje tvoje hra. To jméno ti nejdřív nic neříkalo, to bude jen nějaký neznámý známý, pomyslel sis, chtěl přijít do divadla, ale nesehnal lístky, okamžitě se omlouváš, je již po představení. Že jste staří kolegové z práce, povídá on! Chtěl by tě pozvat na večeři. Říkáš, že nazítří brzy ráno odlétáš, že opravdu nemáš tolik času, někdy příště. A on, že autem je u hotelu hned, z toho už se vymluvit nedokážeš, pokládáš sluchátko a najednou si uvědomuješ, kdo to je, ten váš poslední rozhovor na kolech, tam na ulici.

Tak za půl hodiny už vchází do tvého pokoje, na sobě oblek a vyleštěná perka, jemnou lněnou košili, šedomodrou kravatu ladící do barvy, nic křiklavého jako u většiny zbohatlíků z kontinentu, když ti podával ruku, neviděls zlaté Rolexky ani třpytivý řetízek na zápěstí, žádný těžký prsten na ruce, vlasy měl však sytě černé, v tomhle věku jistě obarvené. Vysvětluje ti, jak se před mnoha lety v Hongkongu usazoval, ten kamarád z mládí,

no ten, kterému si tehdy napsal o slovník, se dozvěděl, jaké trable mu ten jeden dopis způsobil, nenechal to tak a zařídil mu výjezd. Teď už má vlastní firmu, manželka a syn přesídlili do Kanady, všem koupil pasy. Neskrývá před tebou opravdu nic: „V posledních letech jsem si slušně vydělal, nejsem žádný boháč, ale když se to tak vezme, můžu si spokojeně žít až do smrti, lítám si přes oceán sem a tam, jestli se to v Hongkongu zvrtně, nikdo mě tu neudrží.“ A dodává, jak moc ti je vděčný za tvá tehdejší slova.

„Teď nevím, co máš na mysli?“ nevzpomínáš si.

„Hlavně si nezapackej život! Kdybys mi tohle tehdy neřekl, nevím, jak bych to vydržel!“

„Můj táta, ten to nevydržel,“ říkáš.

„Sebevražda?“ ptá se.

„Naštěstí ho objevil jeden starý souseď, zavolal sanitku, dostali ho do nemocnice, no, pak byl pár let na převýchově prací na statku a ani ne tři měsíce potom, co ho rehabilitovali, vážně onemocněl a umřel.“

„Proč jsi ho tehdy nevaroval?“ ptá se Liang.

„Kdo v té době psal dopisy, řekni? Kdyby takový dopis padl někomu do rukou, nevím, jestli bych měl ještě hlavu na krku.“

„To je jistý, co on měl vlastně za problémy?“

„Co kdybys mi radši řekl, jak to bylo s tebou?“

„Víš co, nechme toho!“ povzdechl si. „A jak teď žiješ?“ ptá se po delší odmlce znovu.

„Jak jak žiju?“

„Chci se jen zeptat, no, teď jsi spisovatel, to vím, chci říct, co se financí týče, rozumíš..., co myslím?“ říká nejistě.

„Jistě,“ povídáš, „ujde to.“

„Žít na Západě ze psaní není nic snadného, to já vím, a pro Číňana už vůbec, s obchodem se to nedá srovnávat.“

„Jsem svobodný,“ říkáš, že nic jiného nechceš, „jen si psát, co se mi zamane.“

Pokýval hlavou a konečně se odhodlal: „Kdybys náhodou..., já to řeknu na rovinu, kdybys byl někdy v úzkých a nevystačil

s penězma, stačí říct, jak říkám, nejsem žádný kapitán průmyslu, ale...“

„Takhle by žádný kapitán průmyslu ani nemluvil,“ usmál ses, „ti když náhodou dají nějaké peníze, je to vždy na nějaký *smysluplný projekt*, na kterém vydělá vlast a oni s vlastní.“

Ze saka vytahuje vizitku, na kterou připisuje adresu a telefonní číslo, a podává ti ji se slovy: „To je můj mobil, ten dům mi už říká pane, ta adresa v Kanadě se jen tak nezmění.“

Děkuješ mu, zatím na tom nejsi nijak zle, kdybys měl opravdu žít jen ze psaní, tak bys pero už dávno zahodil.

Je na něm vidět dojetí, musí to říct: „Když ty píšeš opravdu, ale opravdu pro Číňany!“

Říkáš, že píšeš jenom pro sebe.

„Já rozumím, rozumím, jen piš!“ říká. „Doufám, že to napíšeš všechno, opravdu popíšeš ten nelidský život, co jsme měli!“

Psát o všem tom utrpení? Položil sis otázku, když pak odešel.

Jenže ty už máš dost.

A ty sis vzpomněl na tátu, jak se vrátil ze statku, zrovna ho ospravedlnili, dostal zpátky svoje místo i plat, on si ale umanul, že půjde do důchodu, přijel za tebou, svým synem, do Pekingu, jak chtěl ještě cestovat, jen tak pro radost, že si ještě užije stáří. Kdo mohl tušit, že hned při vašem prvním výletu do Letního paláce, ještě ten večer začne vykašlávat krev. Následujícího dne zašel do nemocnice na vyšetření, na plicích mu našli nějaký stín a diagnostikovali rakovinný nádor v konečném stadiu. Jednoho večera se mu stav znenadání zhoršil, byl přijat na lůžko, na kterém v ranních hodinách vydechl naposledy. Ještě ses ho stačil zeptat, proč vlastně sáhl k sebevraždě. Odpověděl, že v té době už opravdu nechtěl žít, víc toho neřekl. Umřel tedy náhle a přesně v okamžiku, kdy konečně žít mohl, kdy dostal zpět i chuť k životu.

Jako v každé pracovní jednotce, v níž umřel někdo rehabilitovaný, byla uspořádána vzpomínková tryzna, jakési zadostiučinění všem pozůstalým. Syn se coby spisovatel nemohl samozřejmě zříci slova, ani ne tak z neúcty ke svému zemřelému otci, jako

spíš proto, aby neurazil kádry pracovní jednotky, kteří tryznu za zesnulého soudruha svolali. V obřadním sále ho dotlačili až k mikrofonu a pak přímo před urnu s otcovým popelem. Nemohl tam jen tak prohlásit, že revoluce se otec nikdy nezúčastnil, že možná nebyl proti ní, ale soudruhem by ho tak jako tak nazývat neměli, jedině, na co se zmohl, byla věta: „Můj otec byl slabý muž, nechť na nebi odpočívá v pokoji.“ Tedy pro případ, že nějaké nebe je.

„Odhalte před zraky lidu kuomintangského záškodníka a reakcionářského grázla Zhao Baozhonga!“ vyřvával z tribuny bývalý podplukovník s tlampačem v ruce, zato delegát Zhang, velitel vojenské kontrolní komise, voják z povolání s odznaky na límci a na čapce, seděl vedle něj zpříma a ani nehlesl.

„Ať žije předseda Mao!“ sálem náhle zahřměl jednotný pokřik.

Dva mladíci vyrvali ze židle obtloustlého postaršího pána sedícího v poslední řadě. Ten si však uvolnil ruce a se zdviženou pěstí zběsile zařval: „Ať žije... předseda Mao! Ať... žije...“

Stařec začal chrapat, pral se jako o život, to už se však dostavili dva vysloužilci, kteří z armády dobře věděli, jak zneškodnit protivníka, zkroutili mu ruce za záda a strhli ho na kolena, křik mu hned uvízl v hrdle. Tlustého staříka odtahují nakonec čtyři vazouni, nohy vleče po zemi jako prase, kterému se nechce pod kudlu, dupání jejich kroků se rozléhá řadami mlčících přihlížejících, takto ho táhnou celým sálem až před tribunu, tam mu kolem krku drátem připevňují ceduli, ještě se chystá něco vykřiknout, oni mu ale těsně pod uchem silně stiskli nějaký bod, okamžitě v obličejí zbrunátněl, do očí se mu nahnaly slzy, z nosu mu začal vytékat hlen. Tak se správce knižního skladu, starý dělník třikrát zatčený za první republiky, nedobrovolně odvedený do kuomintangské armády, přesto dvojnásobný přeběhlík do armády osvobozenécké, ocitl na kolenou, s hlavou vraženou do prsou, zařazen na samý chvost zákeřných škůdců vystrnaděných před ním.

„Pokud nepřítel nesloží zbraně, musí být zničen!“

Heslo proběhlo osazenstvem, zbraně však starý pán složil víc jak před třiceti lety.

„Odpůrcům jedině smrt!“

Stařec se přitom podobných shromáždění již zúčastnil, před čtyřmi lety byl dnes již bývalým stranickým tajemníkem Wu Taem, stojícím v hlubokém předklonu, vybrán jako jasný důkaz správnosti *Maových spisů*, jako zástupce dělnické třídy, „jenž si prošel nejhoršími útrapami, pln hluboké nenávisti“, to on podal zprávu pranýřující bídu staré společnosti a oslavující blaho té nové, i tehdy stařík prolil mnoho slz k poučení těch několika stále ještě nepříliš poučených intelektuálů.

„Odkryjte špióna, nohsleda cizích mocností, Zhang Weilianga!“

K tribuně táhnou dalšího vyvoleného.

„Srazte ho k zemi!“

To však nebylo nutné, muž byl docela ochromen hrůzou, ani na nohou se neudržel. Všichni kolem se mohou uřvat, i z nich se však mohou každou chvíli stát nepřátelé, být sraženi k zemi, všichni bez výjimky.

„Milost pro ty, kdo přiznají své viny, nemilosrdnost pro ty, kdo se brání!“

Tak jasnozřivé jsou direktivy starého Maa.

„Ať žije... předseda... Mao!“

Hlavně se přitom nesplést, těch hesel bylo tehdy tolik, kolik bylo bojových shromáždění, člověk byl z toho všeho na konci dne v takovém rozčilení, že ani nevěděl, kde mu hlava stojí, stačilo jedině přehodit a byl z něho kontrarevolucionář v akci. Rodiče museli ještě neustále domlouvat dětem, aby nikde nic nevykřikovaly, nečmáraly, netrhaly noviny. Na první stránce totiž každý den figuroval obraz Vůdce, takže hlavně nijak nezničit, nezašpinit, nepošlapat, nevytírat si tím zadek, ani kdyby nebylo zbyť. Tys žádné děti neměl, bylo to tak lepší, mít jen vlastní ústa na hlídání, vyjadřovat se co možná nejpřesněji, při řvání hesel nemyslet na nic jiného a především nekotkat, takový byl úkol.

Když se nad ránem vracel na kole domů, projížděl kolem jižní brány vládního komplexu Zhongnanhai, musel přejet obloukový most z bílého kamene, v nejvyšším bodě zadržel na chvíli dech a letmo se podíval, uvnitř se pod matným osvětlením kandelábrů jako obvykle rýsovaly jen těžké stíny stromořadí. Na cestě dolů pak pustil brzdy a mohl si vydechnout, tenhle den přežil nakonec docela klidně. Ale co zítra?

Do práce nastupoval brzy, přímo pod budovou ležela mrtvo-la zakrytá starou rohoží z vrátnice, na zdi a na betonovém prostranství se rozprskly kousky bělavého mozečku, zčernalé stopy rudé krve.

„Kdo je to?“

„Zřejmě někdo z redakce...“

I tvář je zakrytá slaměnou rohoží, má vůbec ještě nějakou?

„Z kterého patra?“

„Kdo má vědět, z jakého okna?“

V hlavní budově pracovalo víc jak tisíc lidí, čítala několik stovek oken, vyletět mohl opravdu z kteréhokoliv.

„V kolik hodin?“

„Pravděpodobně těsně před svítáním...“

Že to bylo možná už v noci, po velkém shromáždění, na kterém probíhala prověrka třídního původu, to nikdo neřekne.

„Nikdo nic neslyšel?“

„Co to plácáš za blbosti!“

Ti, kteří se tu na chvíli zastavili, vcházeli zas rychle do budovy, nechtěli přijít pozdě, všichni se rozešli po svých kancelářích, postavili se naproti obrazu Nejvyššího vůdce nebo civěli do týlu někoho před sebou, přesně v osm hodin se rozehrál tlampač a celá budova, patro po patru, vespolek zanotovala *Na širém moři plujem jen s kormidelníkem*, v ohromném úlu vládl pořádek jako nikdy předtím.

Na stole v kanceláři na něj čekal dopis, přímo se jménem na obálce, v srdci mu zatrnulo. Dopis už dlouho nedostal, ale hlavně nikdy ne do práce. Okamžitě ho strčil do kapsy, ani ho nečetl. Celé dopoledne mu vrtalo hlavou, kdo mu ho mohl poslat,

kdo nezná jeho adresu domů. Ani písmo mu nebylo povědomé, nebyla to nějaká výhrůžka? Udavač by mu osobně nepsal, není to spíš anonym s nějakým varováním? Jenže na obálce byla osmifénová známka a poštovné za dopis z téhož města stálo čtyři, to znamenalo, že dopis přišel odjinud. Známkou za osm fénů mohl ovšem přilepit odesílatel schválně, aby zmátl stopu, nějaký dobrák, možná kolega z jednotky, který se s ním nedokáže spojit jinak než pomocí takové finty. Vzpomněl si na Starýho Tana, jenže ten byl už tak dlouho v izolaci, že určitě dopisy psát nemohl. Možná je to past nalíčená jednou z nepřátelských frakcí. To by ale znamenalo, že číhají na jeho reakci. Cítil najednou, že je sledován, když se vojenský delegát na schůzi prověřkového výboru zmínil o třetí skupině, jejíž členy opomenul jmenovat, myslel určitě i na něj. Začal v duchu panikařit, co když všichni tady za dveřmi, na téhle chodbě, pátrají po podezřelém chování dalších nepřátel, kteří se po velké čistce snaží na shromáždění ukrýt? Přesně tak znělo mobilizační heslo pronesené vojenským delegátem na nočním bojovém mítinku: „Musíme nastolit celoplošné pátrání vedoucí k celoplošnému odhalení, jinak kontrarevolucionářské, uvnitř našeho hnutí stále činné elementy nikdy nevystřadíme!“

Vzpomněl si na okno za svými zády a najednou pochopil, jak se někdo může z vlastní vůle vrhnout do prázdna, zalil ho ledový pot. Nutil se ovšem ke klidu, musel se tvářit, jako by se nic nestalo, všichni, kdo se v kanceláři ubránili skoku z okna, se museli tvářit, jako by se nic nestalo, a on že by to nedokázal? Protože ten, kdo se neovládal, měl k tomu oknu skutečně jen pár kroků.

Nastal čas oběda, revoluce nerevoluce, člověk jíst musí, hned si ale uvědomuje, že je to myšlenka reakcionářská, takových a jim podobných se musí zbavit, jedná se sice o jedinou větu, rozhořčení, které se v něm nahromadilo, ho však může přivést kdykoli ke zkáze, přísloví „neštěstí z úst přichází“ v tu chvíli září jako čistý krystal odvěké moudrosti. Nač hledat další pravdy? Tahle je nerozbitná, na nic už nemysli! Nech být srdce i mozek, Ty je bytost existující *sama o sobě*, tvoje utrpení vyvěrá právě z toho,

že ty tu existenci musíš mít *pro sebe*, a to tě udržuje v ustavičném strádání.

Dobrá, vraťme se k němu, k oné *o-sobě*. Tak dlouho lelkoval, až konečně všichni odešli z kanceláře a on mohl na toaletu. Musel si přece umýt ruce před jídlem. Zaklapl západku v kabině, pak konečně vytahuje dopis, Xu Qian, tak tohle jméno ho opravdu nenapadlo. „My a celá naše obětovaná generace si jiný úděl nezasloužíme...“, první slova dopisu mu sotva přelétla před očima a už ho trhá. Pak si to ale rozmyslel, všechny útržky vložil zpátky do obálky, stáhl splachovadlo, ověřil prostor kolem záchodové mísy, aby nikde nezůstal ani papírek, šel si umýt ruce, opláchl obličej, zklidnil se a sešel do jídelny.

Večer, jen co se vrátil domů, zamkl dveře a pod lampou složil všechny útržky do původního dopisu, který si pak pořád doko-la pročítal. Žalostný hlas mu říká svoji beznaděj, avšak jediným slovem, ani narázkou se nezmiňuje o noci strávené v hotelu nebo o tom, co se s ní dělo, když zůstala trčet na mole. Říká mu, že je to jediný a poslední dopis, který od ní dostane, že už ji nikdy neuvidí, je to dopis psaný na prahu smrti. „My a celá naše obětovaná generace“, tak začala a pak už jen popisovala, jak ji jako učitelku přidělili na základní školu v jakémsi vysokohorském žlebu v severním Shanxi, že se ale stále zdržuje na ubytovně v nejbližším okresním městě. Před ní byla do podobné jednotřídky ve vysokých horách vyslána jedna čínská studentka ze zámoří, ona si nahoru na mezcích vezla šest beden věna od rodičů ze Singapuru, jenže za týden byla v té úžlabině mrtvá a nikdo nedokázal říct proč. Takže pokud se tam vydá ona, nikdo už ji nespátří. Qian očividně volala o pomoc, on byl její poslední nadějí, její rodiče ani teta už pro ni nemohli udělat nic.

Ještě o půlnoci se tryskem rozjel na hlavní poštu ve čtvrti Xidan, na dopisním papíře totiž našel telefonní číslo té okresní ubytovny, zažádal o spěšný hovor. Ospalý, zřetelně našťvaný ženský hlas se ho ptá, co vlastně chce, on vysvětluje, že volá dálkově z Pekingu a že hledá studentku Xu Qian, která u nich čeká na umístěnku, na druhé straně pak odložili sluchátko. V telefonu to

chvíli jen prskalo, tu se však ozve další, stejně nepříjemný ženský hlas: „Co jste zač?“ Když řekl, koho hledá, z druhé strany zaznělo: „To jsem přece já.“ Její hlas vůbec nepoznával, tu noc, co byli spolu, si jenom šeptali, zarazilo ho to tak, že dlouho nenacházel slova, ve sluchátku to opět prská, konečně ze sebe vysoukal: „Tak jsi ještě naživu, to se mi ulevilo.“ „Zato mě jsi vylekal! Volat takhle po půlnoci, div se mi strachem srdce nezastavilo!“ ozývá se z telefonu. Chtěl říct, že ji miluje, že musí žít, ať to stojí, co to stojí, ale nic z toho, co si na cestě připravil, nedokázal vyslovit, recepční na druhém konci drátu, v okresním městečku ztraceném někde v horách, si půlnoční hovor až z Pekingu určitě nenechala ujít a on jí nechtěl působit potíže, lidi by si tam mohli začít myslet, že má Qian kdovíjaké trable. Sluchátko prská do ticha, on nakonec povídá, že dostal její dopis. Opět to prská a on neví, co říct. „Když už mi chceš volat, tak to dělej přes den.“ Ozvalo se chladným tónem. „V tom případě promiň a dobrou noc,“ říká on a konečně zavěšuje.

Vrhla se na tebe mladá dívka, byls ještě v posteli, ne zcela probuzen. Laškuje s tebou, přitom se potichouнку směje, jsi v sedmém nebi a hlavně doufáš, že to není sen. Přimáčkla tě svým hrudníkem, otevřeným límcem jsi nahmatal její hladouнку kůži, stiskl její pevné prsy, nebrání se a tak si s tebou hraje. Štěstí, říkáš si, že jste se takhle potkali, úplnou náhodou, jenže si nemůžeš vybavit její jméno, přibližně ho víš, jen se bojíš, aby ses nespletl. Prohrabuješ se vzpomínkami, okolnostmi, za kterých jsi to děvče asi viděl, dobou, kdy ses s ní potkával na ulici, ale nikdy ses s ní doopravdy nesblížil, ale teď, teď tě přímo zalehla, říkáš, že nic takového by tě v životě ani nenapadlo, a máš obrovskou radost! Vyhledala tě úmyslně, říká, když projížděla městem, doslechla se, že se tu účastníš nějakého sjezdu, a tak se dostala až k tobě. Neodcházej! říkáš. To víš, že ne, povídá ona, musím si ale zajít pro kufr a zapsat se dole na recepci. Nepomiluješ se s ní hned, říkáš si, že bude určitě čas, jela za tebou takovou dálku, nemůže tě jen tak nechat. Okamžitě vstáváš a ptáš se jí, kde má zavazadla. He, říká, tady kousek, ve vedlejším pokoji. Nakláníš se, aby ses podíval, opravdu, pokoje jsou průchozí, ani oddělené nejsou, tam vedle jsou ještě dvě postele. Dostáváš strach, aby se tam někdo neubytoval, rychle za někým z hotelu, říkáš, musí nám dát pokoj pro dva. Zrovna je ale polední pauza, nejdřív tedy jdete na oběd, ona hned za tebou, opřela se o tebe a říká, že najít tě nebylo vůbec lehké, zatímco ty pořád pátráš po jejím jménu, sleduješ

ten povědomý obličej a stále si ji nedokážeš vybavit. Podobá se vlastně spíš ženě než děvčeti, starší dívce či mladé ženě, vašemu milování by tedy nemělo stát nic v cestě, konečně, to ona přišla za tebou. Ptá se, jestli by neměla nejdřív zajít za organizátorem toho sjezdu a představit se mu. Říkáš, že jsi teď svobodný člověk, můžeš si bydlet, s kým chceš, ničí souhlas nepotřebuješ, odvádíš ji rovnou na recepci a žádáš o pokoj pro dva. Na recepci je muž, podává ti klíč a k tomu nějaký papírek, na známce u klíče je číslo pokoje, ptáš se ho, kde se ten pokoj nachází. Odpovídá, že má na starosti bohužel jen zápis hostí, otázku prý můžeš položit po telefonu, na papírku že je to správné telefonní číslo. Ptáš se, jestli si můžeš zatelefonovat rovnou tady od něj, on že prý musíš mít drobné. Hledáš po kapsách nějaké mince a pak se s ním pokoušíš domluvit, jestli bys mu nemohl zaplatit až potom. Jelikož nijak nereaguje, zkoušíš zavolat, pokoj je ve druhém patře, zní odpověď. Nastupuješ do výtahu, vyjíždíš ovšem až do posledního patra, vycházíš, je tam však jen parkoviště. Vcházíte zpátky do výtahu, sjíždíte do přízemí, pokoj ne a ne nalézt. Zastavuješ pokojskou s vozíkem a ptáš se jí, tvrdí, že musíte ještě o patro níž. Sjíždíte konečně do suterénu, kde se nachází velký přepychový restaurant, napadlo tě, jestli nebude lepší něco sníst. Uvaděč s motýlkem se vám velmi zdvořile omlouvá, sál je bohužel plný, místo je v každém případě nutné zamluvit. Oznamuješ mu, že patříš mezi účastníky sjezdu, pro účastníky sjezdu je prý vyhrazena nějaká jiná restaurace. Vyjíždíte znovu výtahem, hledáte svůj pokoj, číslo na klíči je celé nějaké divné: č. 11 G. Y. Míjíš pokoj čtrnáct, patnáct, šestnáct, jedenáctka nikde. V nějakém baru na chodbě se vyptáváš tlusté dámy na vysoké stoličce, ta jako host hotelu jistě ví, jak to s tím číslem je. Dotyčná se na své stoličce protočila až k tobě, ukazuje směrem za tvá záda a povídá: Ha, to bude tahle jeskyně! Vůbec nerozumíš, co má tou jeskyní na mysli! Na měděné známce u klíče je sice napsáno číslo 11 G. A pak ještě jedno písmeno, celkem už smazané, možná Y. Odhrnuješ závěs ze skleněných perel, uvnitř se naskýtá pohled na dlouhatánskou hromadnou palandu, přejíždíš pohledem obrovský sál, napravo

od palandy, jen o něco výš, je další patro postele, vklíněné hluboko do zdi, člověk si tam musí vylézt, na čtyřech dvoulůžcích už leží polštáře. Vzpomněl sis, že ses s ní chtěl pomilovat, a tak pokládáš kufry až na druhý konec místnosti, do nejbzdálenějšího kouta. Vycházíte z místnosti a ty si v duchu říkáš, že musíš stůj co stůj najít jiný pokoj, jenom pro vás dva. Ona ale povídá, že je s ní ještě jedna kamarádka, že musí bydlet spolu, naštěstí, když má člověk známé ve městě, má vždycky kam složit hlavu. Říkáš, že přece přišla za tebou... A ona, že asi teda příště, určitě bude ještě příležitost. Otáčí se, odchází a ty se probouzíš, už toho začínáš litovat, chtěl bys ještě zachytit poslední jednotlivosti, pochopit, odkud se sen vzal, jenže teď vidíš, že ležíš v posteli pro jednoho v nevelkém pokoji a za oknem že ti propěvují ptáci.

Po nějaký čas si ani nevzpomínáš, proč sis ustlal zrovna tady, točí se ti hlava, ještě ses pořádně neprobudil, včera večer jsi to zkrátka přehnal. Už dlouho ses s alkoholem držel na uzdě, k tomu všemu jsi nápoje hodně míchal: whisky, čínskou režnou, červené víno, no a pivo na žízeň, celou basu piv otevíraných jedno po druhém. Skotskou přivezl někdo z Anglie, pětizrnnou kořalku někdo další z Číny, už si vzpomínáš, jedná se o setkání čínských prozaiků a básníků, koná se na jižním předměstí Stockholmu, v mezinárodním kongresovém centru pojmenovaném po zavražděném premiérovi Olofu Palmem.

Znovu otevíráš oči, sedáš si, z okna máš výhled na hladinu jezera a velmi nízký strop mraků, zastřižený trávnik porůstá řada košatých stromů plných listů, pak už jen zpěv ptáků, nikde nikdo, dokonalý klid.

Chtěl by sis vybavit vlhou vůní, kterou ti ve snu zanechala, jsi samozřejmě rozčarován, jak se ti mohlo zdát něco takového? Ale za to může celá vaše skupina, včera večer se toho o Číně namluvalo tolik a vypilo se ještě víc, až tě z té Číny rozbolela hlava. Byl to, pravda, účel vašeho setkání, debata na téma současné čínské literatury. Díky finanční podpoře nějakých Švédů mohla být pozvána celá skupina čínských autorů jak z tuzemska, tak ze zahraničí, zaplatili letenky, stravu a ubytování na několik dní v místě

pro odpočinek jako stvořeném, i pivo bylo, co se tvrdého alkoholu týče, ten si kvůli vysoké dani každý raději přivezl s sebou. A tak jste mohli pít jak duhy, celou noc až do rána, červenec je měsíc bílých nocí, nebe pořád jasné, i o půlnoci jako by se jen zešeřilo. Na protějším břehu se odnikud nikam táhne nejasný pás lesa, nad ním narudlý pruh nachové záře, hmyz i ptáci už se stáhli ke spánku, na několika prkenných verandách běžících podél saun až k vodě se ozývá křik hlasů, hovor je v plném proudu, ozvěna se rozléhá do dálky a na hladině lesklé jako zrcadlo rozhoupává nepatrné vlnky, jejichž kruhy se nesou pomalu do středu jezera, řasy i stíny na vodě se v tom lehkém rytmu pohupují také, sen to ale není.

Jeden z kamarádů zeširoka řeční o podivuhodných zprávách přicházejících z Číny, s literaturou ovšem nemají nic společného. Zřízenec zoologické zahrady jde takhle ráno do práce, kasy jsou ještě zavřené, přichází vchodem pro zaměstnance. Sotva vejde dovnitř, už slyší řvaní tygra, kterého má na starosti, proč ale ten tygr takhle řve, když ještě není čas k jídlu, napadlo ho. Jde se tam podívat a vidí, že zvíře leží v tratolišti krve u klece a nemá přední tlapy, ještě se ho snaží obvázat, jenže nemají tygří krev k transfuzi, a tak se jim tu tygřici zachránit nepodaří. „Proč jí ale ty tlapy usekli?“ ptá se někdo. „Copak nikdo z vás neslyšel o tom, že pro Číňany jsou medvědí tlapy tradiční pochoutkou?“ „Ale ano, jen slyším poprvé, že se jedí i tlapy tygří.“ „No, z tygřích kostí se vyrábí alkohol, od pradávna se používá jako lék proti revmatismu! A kde chceš dnes mimo zoo ulovit tygra, že?“ Všichni se smějou a někdo povídá: „Ty, chlapče, asi taky budeš zapřisáhlý nepřítel Číny, to sis vymyslel, ne?“ On ale, že ne, myslí to zcela vážně, říká, že to psali v nějakých tuzemských čínských novinách, zcela oficiálních: „Ústřížek mi poslal kamarád od nás, zpráva zabrala dva řádky! Ve Švédsku by šla na první stranu, ochránci přírody by určitě vyšli do ulic, mají tady přece Zelené, ne?“

Na snídani ani nejdeš, z okna vidíš autobus zaparkovaný před hotelem, všichni už nastupují, jedou na výlet po Stockholmu.

Ty se jdeš projít po šterkové cestičce podél jezera. Všude okolo trávník posetý bílými plastovými pytli naštosovanými pravděpodobně posečenou trávou. Zelenkavý trávník ohraničený tmavě-zelenou barvou hustého lesa a uprostřed panensky bílé předměty postávající v pravidelných intervalech, vše je to tak neskutečné, vypadá to, že se opět propadáš do snu.

Cestička proniká do lesa, na jezero už není vidět, stromy postupně narůstají do výšky, nejvyšší jsou borovice. Tu slyšíš pokřik nějakých dětí, zřejmě chlapců a dívek, nedokážeš potlačit svoje rozrušení, jako by ses vrátil do dětství, přestože moc dobře víš, že tenhle čas je nadobro pryč. Zastavil ses, abys lépe slyšel, chtěl by sis ověřit, jestli se ti to jen nezdá, vyrážíš tedy dál, přidáváš do kroku. Za zákrutou vede cesta na paseku, na které si skutečně hrají dvě děvčátka, to větší má na sobě džínové šortky, jejich roztržený lem jí sahá těsně nad kolena, obě, i ta o něco menší, táhnou po velkém pytli, sbírají možná šišky. O něco dál pobíhá malý chlapec se sítkou na motýly. Dívenky se občas zastaví, ty, abys je nevyrušil, zpomaluješ krok. Chlapec běží zcela vpředu a zároveň křičí, děvčata na něj volají, ale on běží dál, vůbec je neposlouchá, vydávají se tedy za ním, pytle vláčejí po zemi. Jejich hlasy se postupně vzdalují, nakonec se ztratili z dohledu, prachová cesta zarostlá vysokou trávou znovu dokonale zpustla. Ještě se ti zdá, že matně slyšíš jejich dětský pokřik, zastavuješ se, špicuješ uši, ale slyšíš už jen šelest větru na konečcích větví.

Znovu si vybavuješ ten sen, ten pocit, když jsi hladil jemnou pokožku na jejích pevných, nevelkých prsou, vybavuješ si její nejasnou, i když důvěrně známou tvář, a najednou se ti vrací další sen. Zvláštní je, že tenhle se ti zdál již několikrát, je pro tebe už jakousi vzpomínkou, jako by to děvče skutečně někdy existovalo. Tady vychází ze školy ještě s jinou spolužačkou, chodíte spolu zdá se do jedné třídy, sblížit se s nimi ale nedokážeš, tvoří docela povedenou partu, baví se s klukama, dokonce i s dospělými muži, ty do jejich kruhu ale ne a ne proniknout. Vzpomínáš si ještě, že jste bydleli v jednom velkém dvoře, vaše rodina v zadním traktu, nebylo vždy snadné projít předním dvorem plným lidí až k vám

domů, rodina toho děvčete bydlela, zdá se, v tom předním. Tady se ti vše spojuje ještě s dalším snem, v něm její rodina bydlí v uličce ucpané harampádím, ve starém, do hloubky sahajícím dvoře složeném z několika menších dvorků, oni bydlí v prvním dvoře, v levém křídle hned za hlavní branou, stejně jako jeden spolužák z gymnázia. Jdeš za ním, abys zjistil, jestli tam pořád bydlí i ona, ale když tam dorazíš, nenacházíš ani svého spolužáka. To vyvolává další sny či matné vzpomínky, od sebe jsou jen těžko rozeznatelné, vzpomínáš si na dobu dětství, když byli tví rodiče za války na útěku, tobě byly čtyři roky, možná ti bylo pět, bydleli jste ve společném dvoře s dalšími rodinami, ve skutečnosti však vyhlížíš tu starší dívku s výrazným hrudníkem, vzpomínky a sny se smísily v jedno.

Dětství vidíš jako v nějaké mlze či dýmu, přes který vyniká několik světlých bodů, jak odsud však vzkřísit události, které již nadobro upadly v zapomnění? Konečně i to, co postupně vystupuje na povrch, zůstává nejasné, jak rozlišit mezi tím, co je ještě vzpomínkou, a tím, co je již tvou fikcí? A co tvé vzpomínky, jakou přesnost mají? Nijak na sebe nenavazují, vybavují se zásadně napřeskáčku, a když se vydáš po jejich stopách, ony mžikající světlé body ztrácejí na lesku, zbydou jen věty a jediné, co z nich pak můžeš spojovat, jsou slova. Lze takové vzpomínky vůbec vyprávět? Musíš o tom pochybovat, tak jako pochybuješ o moci jazyka. Vzpomínky nebo sny vyprávíš právě proto, že v nich pořád mžikají ty krásné věci, které ti přinášejí teplo, vůni něhy, naději a vzpruhu, co ti však mohou přinést slova?

Ano, vzpomínáš si, že bylo skutečně děvče, které s tebou sedělo v lavici, děvčátko s velmi světlou, téměř bílou pletí. Jednou se mu při písemce zlomila tužka, jí to neuniklo a prostě k němu posunula svůj penál plný nejrůznějších, řádně ořezaných tužek. Od té doby si jí začal všimát, na cestě do školy i domů vyhlížel její siluetu. V učebnici měla založenou takovou voňavou kartičku, jednou si k ní jen tak přičichl a ona mu ji pak po škole dala. Zahlédli je spolužáci a jeden přes druhého se rozkřikli: „Velká láska chodí světem!“ On zčervenal jak pivoňka, možná

ale, že to bylo jen vzrušením, vůni něhy má odjakživa spojenou s ženstvím.

Vzpomínáš si ještě na jiný sen, zdávalo se mu, to už byl mladý hoch, že je v květinové zahradě zarostlé vysokou trávou, kterou nikdo neseče, a v té trávě leží žena, její nahé tělo bíle září, je to socha z chladného mramoru, předtím totiž četl Mériméovu povídku *Venuše Illská*, a on s tou sochou spal v těsném objetí, miloval se s ní, ač netušil jak, a probudil se s mokrou skvrnou v rozkroku, byla chladná zimní noc a on dostal děsný strach.

Pomyslels na Bergmanův starý černobílý film *Lesní jahody*, jenž tak přesně vystihuje úzkost starého člověka tváří v tvář smrti. A říkáš si, že i na tebe pomalu přichází stáří. V dalším z jeho filmů, *Šepotech a výkřících*, vystupují tři sestry a jedna smyslná, macatá služka, jejich vzájemná muka způsobená samotou, touhou, nemocí a strachem ze smrti v tobě vyvolávají ozvěnu, v níž převládá pochopení. Dokáže literatura či umění vůbec něco sdělit? O něčem takovém se v zásadě ani nediskutuje, najdou se však i tací, kteří to považují za nemožné. A co čínská literatura, dokáže *stavět mosty*? Ale kam? Na Západ? Nebo jen mezi Číňany z kontinentu a těmi mimo? Co to vlastně je *čínská literatura*? A zná literatura státní hranice? Jak definovat *čínského spisovatele*? Jsou Číňané z kontinentu, Hongkongu, Taiwanu a všichni ti s americkým občanstvím stejnou měrou Číňany? Jenže to už jsme opět vtaženi do politiky, vraťme se k *čisté literatuře*. Existuje čistá literatura, nebo ještě čistší? Dobrá, tak si tedy promluvmе o té literatuře, co to je vlastně *literatura*? To všechno jsou otázky spojené s vaším setkáním, ty nekonečné pŭtky, které způsobují...

Ty jsi však už k takovým debatám o literatuře a politice ztratil chuť, Čína je teď od tebe tak daleko, stát jako takový tě od sebe odstříhl již dávno a ty také jeho nálepku nepotřebuješ, prostě jen stále píšeš čínsky, nic víc.

Před hlavní budovou, z jejíchž oken ani ne před měsícem vyskočilo pět zaměstnanců, zastavilo několik ohromných autobusů, stovka osob z první skupiny určené k přesunu na venkov čeká v zástupech, až k nim před cestou promluví vojenský delegát Zhang, každý z nich si na hrudi nese rudou kytku z papíru, vyrobenou těsně před odjezdem na rozkaz téhož delegáta, který k tomu v největším spěchu povolal osazenstvo několika kanceláří.

Většina bojových sil v této jednotce je vyššího věku, jsou mezi nimi i ženy a ti, kdo dosáhli náležitého věku, ale do důchodu nesmí, člověk na nemocenské kvůli vysokému tlaku, starý kádr z dob yan'anského revolučního tábora i zasloužilý partyzán z bojů o tunely na hebejské pláni. Podle nejnovějšího Maova „Rozkazu 7. května“ je odchod na polní práce, tedy pokud má člověk na hrudi tu papírovou kytku, otázkou slávy a skutečnost, že se jedná o práci převýchovnou, není důležitá.

Delegát Zhang konečně vyšel z budovy, natažené prsty přiložil ke kšiltu a podle předpisu pozdravil nastoupené šiky strnulým pohledem:

„Soudruzi, nastal okamžik, kdy vstoupíte do slavných řad bojových sil sedmého května! Půjdete dokonce předvojem, vám totiž na apel našeho velikého vůdce, předsedy Maa, připadl nelehký úkol výstavby nové univerzity komunistického typu a k tomu mi nezbývá než všem popřát bohatou žeň jak na poli pracovním, tak na tom myšlenkovém!“

Promluvil jako opravdový voják, žádné zdržování, když skončil, pozvedl k davu paži na pozdrav, to byl signál k nástupu. Před budovou stáli i rodinní příslušníci a kolegové z práce, z oken ve všech patrech mávaly ruce na rozloučenou. Boje mezi frakcemi trvaly sice celé tři roky, ale ti, kdo odjížděli, byli přece jenom kolegové, ženy si utíraly slzy, přes všechno dojetí ale panovala vcelku veselá nálada.

Radoval se kupodivu i on, ve všem si udělal pořádek, i smaltovaný nočník, co měl doma, vydrhl dočista a uložil do erární dřevěné bedny. Všichni, kdo se přesouvali na venkov, měli bezplatně právo na dvě takové bedny, kdo potřeboval víc, musel si připlatit, tak stanovovaly dokumenty vydané Kanceláří pátého května, orgánem k tomu účelu zřízeným samotnou vládou. Do bedny se mu podařilo nacpat i všechny své knihy, nevěděl sice, kdy se k nim zase dostane, ale musely s ním za každou cenu, byla to jeho poslední duchovní útěcha.

Když svoji žádost o přesun předával, delegát Zhang poněkud váhal: „Ale vyšetřování není zdaleka u konce, to nejhorské nás teprve čeká...“

Ani domluvit ho nenechal, spustil na něj lavinu slov vysvětlujících důležitost a potřebu převýchovy fyzickou prací, kterou náhle pocítil ve svém srdci, pak ještě dodal:

„Dále musím delegátovi Zhangovi sdělit, že moje přítelkyně, která má po promoci, byla též přidělena na venkov, takže až školu kádrů uvedeme řádně do chodu, budeme se tam moci společně usadit a rolnické revoluci zasvětime celý život!“

Jeho slova byla nadmíru jasná, dával najevo, že podezření, které ho obklopovalo, se nevyhýbá, že zkrátka myslí především na své osobní zájmy. Delegátovi se protočily panenky, na té jediné otáčce visel celý jeho osud.

„Tak dobře!“ Delegát Zhang jeho žádost přijal.

A on si oddechl.

Jenom jeden člověk se mu odvážil říct: „Ty ale nesmíš odjet!“

V hlase Velkého Liho zaslechl výčitku. Soudružka Wang Qi, na jejíž obranu se postavil, ho také přišla vyprovodit, oči zalité krví,

tak raději odvracela tvář. Velkej Li, který mu přišel potřást rukou, měl oči přímo opuchlé, jako by byl dojat ještě silněji, přestože se nikdy nespřátelili. On si jeho náhlé osamocení dobře uvědomoval, v povstalecké frakci, která se právě rozpustila, byl samozřejmě obklopen mnohými spolubojovníky, opravdového přítele však neměl, nakonec i on je opouštěl.

Předtím než sešel dolů a zařadil se do nastoupené jednotky, šel ještě potřást rukou Starýmu Liuovi, svému bývalému nadřízenému, ten se k jeho dlani přímo přísál, jako kdyby se chystal onoho spásného stébla, jenže tohle stéblo slámy se samo utopit nehodlalo. A tak tam ruku v ruce chvíli stáli, jediného slova nepromluvili, a protože nesměli stáhnout jeden druhého, povolil Starej Liu jako první. Konečně mohl utéct z toho šíleného úlu, z budovy, která plodila smrt.

Nádraží za branou Qianmen je přeplněné jako obvykle, nástupiště a vagony ucpané odjíždějícími lidmi a všemi, kdo je přišli vyprovodit, v tu chvíli se jednalo především o zaměstnance státního aparátu a středoškoláky přesídlené na venkov, vysokoškoláci už byli povětšinou rozeseti po vesnicích a pohraničních oblastech. Mládež ve vozech se nahrnula k oknům, zvenku se na tatáž okna tlačí zástupy rodičů, kteří své děti zahrnují nespočetnými radami. Do toho se z peronu ozývá řinčení gongů a hlasité bubnování, to dělnická agitační jednotka nechává muzicírovat malé děti, které k odjezdu na venkov ještě nedorostly, celé loučení se tak odehrává v neuvěřitelném kraválu.

Nádražní zřízenci v modrých uniformách dlouze a na celé kolo zapískali, všichni se stahují za bílou čáru podél nástupiště, vlak se ale ani nepohnul. Znenadání zavládl na peronu veliký zmatek, nejdříve naklusala hlídka vojenské policie s puškami, vytváří kordon, za nimi pochoduje dlouhý zástup trestanců s oholenými hlavami, každý má pytel na zádech a smaltovaný ešus v ruce, rázují stejným krokem a do rytmu tlumeným hlasem skandují docela srozumitelný slogan:

„Ve vší pokoře stát se novým člověkem, kdo se brání převýchově, musí skončit na krchově!“

Jejich hluboké hlasy zas a znovu opakují stejný refrén, zní slavnostně a vážně jako nějaké rekviem, děti z toho přestaly bubnovat a práskat do gongů. Husí pochod trestanců prošel celé nástupiště až na samý konec, kde stále za zpěvu svého rekviem vlézají do uzavřených nákladních vagonů bez oken, přiřazených k soupravě. Za nějakých deset minut se vlak pomalu a v naprostém tichu rozjíždí. To je okamžik, kdy se z peronu zvedne exploze žalostných výkřiků, kterým se už nikdo nebrání, ve vlaku i venku se ozývá souvislý nářek dětí a dospělých, najdou se samozřejmě tací, kteří ještě mávají a smějí se nadšeně, ona radostná nálada se však již téměř vytratila.

Za oknem ubíhají betonové sloupy elektrického vedení, domky z červených cihel, šed' železobetonových staveb, komíny a holé rozsochy stromů postupně mizí v dáli. Jemu je však lehké na srdci, konečně utíká z metropole, z níž jde na člověka hrůza. Vítr, který se ho chystá uvítat, je sice mrazivý a řeže do tváře, ale alespoň se ho může z plných plic nadechnout, už se nemusí vteřinu za vteřinou soužití pouze úzkostí a strachem. Je mladý, v plné síle, bez rodiny, bez závazků a jedině, co ho čeká, je práce na poli. Tu už ostatně jako vysokoškolský brigádník poznal, přesto se žádná venkovská dřina nevyrovná psychickému vypětí, které právě prožil. Chce se mu zpívat, jakou starou písničku by si jen zanotoval? No, bez zpěvu se to nakonec taky obejde!

Starej dobrej Louis Armstrong, stále ho považuješ za rodného bratra a vůbec ti nevádí, že je již dávno po smrti, zhlédl jsi starý černobílý film, přes který poskakovaly bílé pruhy, jako kdyby na něj přšelo, a starej černej bratr tam zpíval a válel se přitom po zemi.

Nit babího léta unášená větrem...

Musíš žít s radostí, co říkám, s tou největší rozkoší, ach, Markéta, znovu sis na ni vzpomněl, to ona tě přiměla k psaní téhle mizerné knihy, k téhle šílené sklíčenosti a potlačeným vzpomínkám, jak tě ta děvka trápí a ty myslíš jen na jedno, jak ji opícháš, tentokrát surově, zas a znovu, a zbičuješ, jak si to ta masochistka přeje, a při žádné z těch ran ani slzu neuroníš.

Ještě jednou, jedinkrát si zaplakat, válet se přitom po zemi jako vrtošivé dítě, vyplakat to všechno, jenže slzy nemáš, nemáš, opravdu ani jednu, zestárl jsi, brácho!

Tak co jsi vlastně, červ, nebo drak? Podobáš se spíš ztracenému psovi bez pána, alespoň se už nemusíš k nikomu lísat, vyhledávat něčí přízeň. Ty máš jako krtek hloubící svou noru rád tmou, úplnou tmou, v níž není na nic vidět, ani pušky lovců, ale ani cíl, ostatně k čemu všechny ty cíle jsou?

Tys dnes získal nový život a s tím, co sis zvolil, míníš nakládat, jak se ti zlíbí, aby to, co ti z tohoto života zbývá, mělo ještě nějakou šťávu. Ze všeho nejdůležitější je ale ta radost, žít

pro sebe a mít z toho potěšení, a jak o tobě kdo mluví, o to se nezajímat.

Jsi svobodný a volný, ona svoboda neleží někde venku, právě že ji máš v sobě, jenže musíš svědomitě za ní, jinak s ní nic nenaděláš.

Svoboda, to je pohled a tón řeči, pohled a tón, které lze opravdu uskutečnit, a to v tvých očích není zdaleka málo. Svoboda doložená se stejnou jistotou jako existence hmoty, stromu, stébla trávy, tak nezvratné a nepochybné je svobodné nakládání s životem.

Život má však jepičí, svoboda tvého pohledu a tónu se uskutečňuje v krátkých okamžicích vycházejících z jistého vnitřního postoje, a to je přesně, co bys rád zachytil, tu svobodu jepičí. Proto se také utíkáš k jazyku, abys tu svobodu stvrdil, i když tvé spisy věčný život mít nebudou. Protože když píšeš, můžeš ji vidět, slyšet, přesně v okamžiku tvého psaní nebo četby nebo poslechu propůjčuješ svobodě bytostný výraz a bez tohoto přepychu se vlastně už ani neobejdeš: vyjádření svobody a svoboda výrazu, jak na ně dosáhneš, nalézáš klid.

Svoboda se nenadílí, nekupuje, svoboda je tvoje uvědomění života, to znamená jeho krása, když si jí užíváš, podobá se rozkoši z milování s krásnou ženou, no, není to totéž?

Svoboda je neslučitelná s posvátnem i absolutní mocí, po těch ty ani netoužíš, ani nemůžeš, nač kvůli nim plýtvat silami, to už raději trochu té svobody.

Buddha je ve tvém srdci, jistě, ale přesněji řečeno je to svoboda. Svoboda nemá opravdu co do činění s druhými, budeš-li brát v potaz pohled druhých, jejich uznání, a nemusíš ani davu podlézat, stačí, že začneš plácát, co chtějí slyšet, dostaneš se do závislosti na jejich choutkách, jim to přinese životní uspokojení, ty z toho však vyjdeš s prázdnou a budeš mít po svobodě.

Svoboda nedbá o druhé, nepotřebuje jejich svolení, tu si vydobudeš jen s překonáním omezení, která ti kladou, se svobodou projevu tomu není jinak.

Svoboda se dokáže zjevit v bolesti či žalu, a pokud se bolesti nebo žalem nenechá zašlapat úplně, byť se v nich topí, lze ji stále zahlédnout, tak se i bolest a žal stávají svobodnými, takže svobodná bolest a svobodný žal jsou vlastně to jediné, čeho je ti třeba, pokud má mít život ještě nějakou cenu, pak je to tato svoboda, která ti skýtá radost a pokoj.

„Nemyslete si, že vymýcením několika zapšklých kontrarevolucionářů nastane mír na zemi, mějte oči stále otevřené, oni své kontrarevoluční činnosti nikdy nenechají, a proto jsou našim úhlavním nepřítelem! Jsou zalezlí hluboko a strašně mazaní, pod rouškou sloganů naší proletářské revoluce se pouštějí do podlého, maloměšťáckého rozvracení, tak vnášejí chaos do našich třídních řad, hlavně jim nesedněte na lep, zapamatujte si jednu provzdy, že tihle hochštapleři, kteří dokážou tahat za provázky v samém jádru našeho hnutí, tahle klika kontrarevolucionářských obojetníků třímající rudý prapor proti rudému praporu dřímá přímo mezi vámi!“

Delegát Pang, zástupce velitele vojenské kontrolní komise a vojenský politruk v aktivní službě, dorazil na statek až z Pekingu, na nose brýle se silnou černou obroučkou, vyšplhal se na žernov u mlatu a s papírem v rozmáchnuté ruce pronášel svou mobilizační řeč: „Školy sedmého května nesmí být klidným útočištěm před třídním bojem!“

Tak začalo pátrání po skupině aktivních kontrarevolucionářů zvané „Klika šestnáctého května“, prověrka se týkala jak předáků ze samých počátků povstaleckého hnutí, tak dalších aktivistů. On byl hned vzápětí zbaven funkce vedoucího družstva, jako takový udával především pracovní tempo, musel přerušit práce na poli a dopodrobna se z té doby, roků, měsíců vyzpovídat, vzpomenout

si, který den, v kolik hodin, s kterými lidmi se konala jaká tajná schůze a jaké nepřístojnosti na ní páchal.

On tehdy ještě nevěděl, že Velkej Li si již v Pekingu prošel výslechem na izolaci, několik dní a nocí ho zasypávali otázkami, pěstmi a kopanci, až konečně přiznal, že patří mezi stoupence „Šestnáctého května“, samozřejmě udal i jeho a navíc vypověděl, že při návštěvě u soudružky Wang Qi doma šlo ve skutečnosti o spiklenecké jednání jejich kontrarevolucionářské organizace v kolaboraci s černou antipartajní klikou, od které také dostávali rozkazy, jejich konečným cílem pak mělo být svržení diktatury proletariátu. Velkej Li nakonec skončil v psychiatrické léčebně. Také Wang Qi byla na izolaci podrobena výslechu. Starýho Liua, toho ve sklepe hlavní budovy umučili k smrti, pak ho vynesli nahoru a vyhodili z okna, za sebevraždu nikdo být stíhán nemohl.

On naštěstí zavětril zápach nebezpečí, ucítil psí smečku za obzorem, už se začala stahovat i kolem něj. Dopředu věděl, že politici čoklové se budou v terénu chovat přesně podle „Mobilizačního rozkazu číslo jedna“, vydaného druhým velitelem vojenských sil Lin Biaem: hromadné roztroušení státních zaměstnanců spolu s jejich rodinami probíhalo za účelem mnohem zásadnější čistky, která měla následovat. Poklidná, přestože tíživá nálada posledních měsíců se měnila závratnou rychlostí, nově příchozí vnášeli znovu svár, jenž vytlačoval to málo bratrství, které mezi sebou ještě měli, bývalé roty, čety a družstva byly rozpuštěny a uspořádány nanovo, stranické buňky jakbysmet, vedoucí kádři jmenováni vojenskou kontrolní komisí přímo z Pekingu. On se stůj co stůj musel dostat z obklíčení, dříve než se kruh náhončí smečky uzavře kolem něj, a tak se jednou o půlnoci nepozorovaně rozjel na okres, aby se telegraficky spojil s Rongem, svým spolužákem z gymnázia.

Nebesa prý lidem v úzkých vždycky ukážou cestu, lepší by ovšem bylo, kdyby se nad ním nebesa smilovala jednou provždy a nechala ho prostě žít. Odpoledne odcházeli všichni na pole, zatímco on zůstával v prázdné noclehárně a sepisoval nová doznání. Když někdo náhodou procházel kolem, tvářil se, že si opisuje

Maovy citáty. Konečně se z lidové komuny přiřítíl pošťák na kole a volá: „Telegram! Telegram!“

Vybíhá z ubikace, telegram je opravdu od Ronga. Jako odesílatele chytrý Rong zapsal jen identifikační číslo okresního střediska pro rozšiřování zemědělské techniky, kde pracuje, celý text zněl takto: „V duchu dokumentů Ústředního výboru týkajících se válečných příprav souhlasíme s převelením toho a toho soudruha do rolnické komuny v našem okrese, jeho budoucího pracoviště. Dotyčný se musí nahlásit nejpozději do konce měsíce, v opačném případě nebude jeho uvedení na pracovní místo možné.“

Využívá toho, že jsou všichni ještě na poli, a spěchá na ředitelství školy, vzdálené asi pět kilometrů. V sále, který slouží jako telefonní ústředna a písárna zároveň, však nikdo není, vedlejší místnost, kde má delegát Song kancelář i vlastní postel, má zavřené dveře, uvnitř ale někdo pravidelně oddechuje.

„Hlášení pro delegáta Songa!“

Tak to vyžadoval vojenský řád a on se mu dokonale přizpůsoboval. Za několik okamžiků se ve dveřích objevuje delegát Song, na sobě předpisovou uniformu, jenom háčky na límečku zůstaly otevřené.

„Jako promováný absolvent této školy, či jak to mám nazvat, vás přicházím požádat o potvrzení!“

To, co řekne, si připravil už na cestě, uvolněněji už to vyslovit nešlo, k tomu přidal ještě široký, rozzářený úsměv.

„O jaké promoci to mluvíš?“ delegát Song přívětivostí zrovna neoplývá.

Se zatvzrelým úsměvem na tváři mu oběma rukama podává telegram. Delegát, který má s mnoha znaky potíže, si ho bere do ruky a snaží se ho znak od znaku přelouskat, pak zvedne hlavu, svraštěné obočí se mu opět roztáhlo:

„Tohle je v pořádku, zcela v souladu se jmenovanými dokumenty. Ty tam máš rodinu?“

„Svěřuji se do péče rodiny, opírám se o přátele,“ ocitoval Songova slova z vyhlášení mobilizačního rozkazu a okamžitě dodal: „Mám tam známé, o všechno se již postarali, usadím se

na venkově natrvalo! Budu se učit od chudého a středně chudého rolnictva a taky si najdu na vesnici nějaké děvče, abych nezůstal na stará kolena sám!“

„Máš už nějakou vyhlídnutou?“ ptá se delegát Song.

Jeho hlas zněl přátelsky, možná v něm byla jen sympatie či pochopení, sám pocházel z venkova, vyhoupnout se z prostého vojína na úroveň zástupce velitele pluku ho stálo nemalé úsilí, ženu i dítě musel nechat na vsi, vídával se s nimi jednou za rok, dva týdny nanejvýš, a ženská mu samozřejmě chyběla také. To, že ho vojenská kontrolní komise pověřila řízením polních prací tak velkého počtu lidí, byla vskutku strastiplná šarže. Zástupce velitele této komise, soudruh Pang, jenž měl na starosti třídní prověrky, záukoloval v přítomnosti jednotlivých tajemníků stranických buněk snad úplně každého, před dvěma dny se naštěstí vrátil do Pekingu, bylo to přesně, jak se říká: i v tom nejhlubším pekle mají nebesa svůj plán.

„Ti známí mi říkali o nějaké dívce, ale jestli se tam nedostanu, tak nevím, nevím, asi to nevyjde. Manuální práce je všude stejná a se ženou můžu alespoň založit rodinu!“

Slova volil úmyslně, delegát Song, původem z vesnice, musel mít pocit, že mu rozumí.

„To je taky pravda, ale rozmyslel sis to pořádně, bydliště máš pořád ještě v Pekingu, víš, že po tomhle kroku ti bude povolení zrušeno!“

Song k němu přestává mluvit jako velitel, ze zásuvky vytahuje úřední formulář, podává mu ho, aby ho sám vyplnil, a do druhé místnosti volá: „Liuško! Tady mu to vorazítkej! A všechny tyhle dokumenty mu pak přepiš na stroji, spěchá!“

Půvabná telefonistka a písarka v jedné osobě vstoupila do místnosti, vypadalo to, že se zrovna učesala, dva krátké culíky gumičkou stažené přímo u kořene vlasů jí trčely v týle, klíčkem otevírá zásuvku, vytahuje další formulář, sedá si na stoličku k psacímu stroji a pouští se do psaní, znak od znaku, na velké nemotorné klávesnici. Song si bere formulář, který mu dal k vyplnění, ověřuje kolonky, on mu honem lichotí:

„Takže se tady pod vedením delegáta Songa vlastně stávám prvním absolventem školy!“

„V týhle svinský zemi plný soli, kam se podíváš, stejně nic neroste, teda kromě písku. To není jako u nás doma, co zasadíš, to roste, práce, ta je ale stejná všude!“

Delegát Song nakonec přikládá svoje červené razítko. O mnoho let později se od spolužáka, se kterým tehdy dělal na poli, dozvěděl, že delegát Song, taky jenom člověk, se zanedlouho po jeho útěku spustil se slečnou telefonistkou přímo v obilném poli, někdo s baterkou ho tam nachytl bez kalhot, museli ho povolat zpátky k jednotce. Jako obilí na té chudé zemi, ani delegát Song to s šarží nedotáhl příliš vysoko.

Na cestě zpátky zahlédl v dálce traktor poskakující s pluhem po poli, mává na něj a volá silným hlasem: „Kámo!“

Brácha Tang přišel v hlavním městě o místo dopravního strážníka s motocyklem a skončil také na statku, byl přidělen k traktorové stanici. Po rozměklé, bahnité půdě běží za ním.

„Ohó!“ zdraví ho Tang s rukou zdviženou.

„Potřebuju píchnout.“ Zastavil konečně před traktorem.

„V těchhle časech je to, jako když hliněného bůžka brodíš řekou, rozpustí se každý, tak povídej, co se děje? Ale honem, ať mě s tebou nikdo nevidí, slyšel jsem, že tě lidi od vás maj teď pod palcem, nebo ne?“

„Právě že už ne! Mám odpromováno!“

Tang zhasíná motor. On leze do kabiny a mává čerstvě orazítovaným úředním dopisem.

„Paráda, zakouříme!“

„Stejně je to všechno díky delegátovi Songovi,“ povídá.

„To ale znamená, že seš z bryndy venku, teď musíš rychle zmizet!“

„Pomohl bys mi odvézt všechny moje věci na nádraží, zítra ráno v pět?“

„To bych musel vzít nákladák, ale ty to máš od delegáta Songa všechno pojištěný, ne?“

„Nikdy nevíš, kdy se změní vítr, hlavně ani muk!“

„Já ten kamión stejně vytáhnu, a když se někdo bude ptát, tak řeknu, ať si to ověří u Songa, dobrý?“

„Tak nezapomeň, zítra ráno, přesně v pět!“ povídá a seskakuje z kapoty.

„Až budu na křižovatce u vaší noclehárny, zatroubím, tam si nastoupíš, spolehni se na kámoše!“ buší se Tang do prsou.

Traktor se vrávoravě vzdaluje, zbylých dva a půl kilometru už nikam nespěchá, jde si procházkovým krokem a už zvažuje, jak stráví svoji poslední noc a jak nad ránem co možná nejrychleji od noclehárny k autu přenese všechna svá zavazadla i ty těžké bedny s knihami. Po večeri, když se setmí, přesouvají se všichni ke studni a tahají vodu na večerní toaletu, až tehdy se objevuje. I on se jde umýt, při té příležitosti si rovněž jakoby nic poklízí svých pár švestek. Před večerkou ještě zašel za novým tajemníkem Strany, za tím, kterého právě jmenovala vojenská kontrolní komise, a ukazuje mu dekret přesouvající ho s konečnou platností na venkov. Tajemník sedí na lavičce, boty vyzuté, právě si myje nohy. A on jakoby v dobrém rozmaru hlásí přeplněnou ložnici: „Delegát Song moji promoci schválil, proto se přicházím se všemi přítomnými soudruhy rozloučit, no určitě to není navždycky, je to jen první krok, chci se stát opravdovým rolníkem, nechám se zcela převychovat!“

Najednou vypadá celý nespůj, jako by mu bylo těžko u srdce, chce, aby pochopili, že svou budoucnost nevidí zase tak růžově. Nový šéf nemá vůbec čas na reakci, neví, jestli náhodou nejde o nějaké další potrestání, uvidíme zítra, říká, na víc se nezmohl.

Zítra? A jeho už napadá, že na to, až půjde na ředitelství a začne to telefonicky ověřovat u vojenské komise v Pekingu, určitě čekat nebude, bude už dávno v tahu.

Po návratu na ubikaci bylo už zhasnuto, došátral se až k posteli, ulehl oblečený. Během noci si slabou baterkou několikrát posvítíl na hodinky, ručičky v té tmě nebyly vůbec vidět. Když už měl pocit, že je před svítáním, zvedl se a opřený o zeď se obul, slavník ještě nestočil, bylo příliš brzy, nechtěl nikoho budit,

především ne toho čokla, který ho měl sledovat, jistě by se rozběhl za tajemníkem a všechno mu hned vyzvonil.

Nikdo ještě netuší, že se dal před rozbřeskem do pohybu, stojí ve tmě, zadržuje dech, uši nastražené, aby náhodou nepřeslechl klakson, na křižovatku je to z noclehárny nějakých padesát šedesát metrů, silný ten zvuk určitě nebude. Má dojem, že mu hučí v uších, vytřeštil oči, zřejmě aby slyšel ještě lépe, hned jak uslyší zahoukání, sroluje si lůžkovinu a probudí dva lidi, aby mu pomohli přenést bedny složené u protější zdi.

Dvě ostrá houknutí, ještě se nerozednělo, vyskočil, otevřel si potichoučku dveře a běží na křižovatku.

„Neříkal jsem ti, že na kámoše je spoleh?!“

Tang rozsvítil reflektory a dává mu signál rukou. Okamžitě běží zpátky a budí své dva sousedy.

„Ty někam jedeš?“ vylézají z postele, ještě ne docela probuzeni.

„Jo, spěchám na vlak,“ povídá, zatímco zbrkle balí lůžkoviny.

Pár minut nato už šplhá do kabiny, ještě mává svým dvěma rozespalým kámošům, nazdar, kádrová školo sedmého května, ty jeden převýchovní statku!

V hlavě měl úplně prázdno. Sledoval pustou šedožlutou pláň za oknem, kolem tratě se míhaly holé větve stromů. Celou noc nespál, byl zcela vyřízený, ale na spánek ani pomyslení, zíral stále z okna a stále se neodvažoval uvěřit, že se mu podařilo utéct. Jak se vlak dostal za velký most na Yangzi, nabrala pole mírně nazelenalý odstín, zimní obilí osvěžil jarní nádech. Po dalších dvou třech hodinách jízdy a několika zastávkách se větve stromů obarvily do modrošeda, jejich konečky se tu a tam zazelenaly jemnými lístky, až konečně, o něco později, zahlédl na topolech lesklé čerstvé listy třepetající se ve větru, ty, co oznamují příchod nového jara. Teď už jsi z nejhoršího venku, vyhrklo kdesi v něm. Za řekou Yangzi se pole již zelenají, na hladině rýžovišť se mezi sazenicemi zatřpytilo blankytné nebe, konečně opravdový svět, i on se uvolňuje a teprve pak upadá do hlubokého spánku.

Přestoupil na dálkový autobus, který v poskocích vjíždí do vysokých hor, jeho starobylá kostra se kolébá ze strany na stranu, každou chvíli se zdá, že se musí rozpadnout. Venku za okny se před očima prostírá jen smaragdová barva hor a v křoviscích na svazích pučí rudé skvrny azalkového porostu, nadšením je celý bez sebe.

V jednom horském okresním městečku, na samém konci staré uličky dlážděné šedými dlaždicemi, našel dům rodiny Rongů, lepenicový domek s doškovou střechou. Rong není zdejší, svým příchodem si zdaleka nepolepšil, ale má alespoň svůj dům a před

ním dokonce zeleninovou zahrádku obehnanou sytě zeleným porostem bambusu, který si zasluhuje obdiv. Rongova žena je místní, pracuje jako prodavačka v obecním konzumu, mají malého synka, teprve několikaměsíčního, spí v kolébce v hlavní místnosti. Na dvorek před domem dopadají hřejivé sluneční paprsky, slepice v čele houfu žlutých kuřat klove v hlíně, obraz, který dojímá i jeho.

Zatímco jim žena připravuje u plotny něco k jídlu, Rong se ho vptává na události v hlavním městě, zvláště na jeho situaci, všechno mu to tedy líčí. „Ale proč se mezi sebou bijou?“ povídá Rong. „U nás jsou *nebesa vysoko, císař daleko*, zdejší kádři se sice taky chvíli rvali, ale našince se to vůbec nedotklo.“

Měl chuť ho trochu poškádlit a tak povídá: „Vzpomínáš si, Rongu, jak jsme si kdysi dopisovali o nejrůznějších filozofických otázkách, jak jsme chtěli dojít až k jádru věci, najít nejzazší smysl života?“

„Vykašli se na filozofii, prosím tě, všechno je to blaf“, skáče mu rovnou do řeči. „Mou jedinou starostí je teď rodina, jak začne pršet, tyhle došky okamžitě nasáknou vodou, letos v zimě musím dát novou slámu, když už nemám na cihlu.“

Rongův klid a věcnost ho stáhly zpátky do reality. Řekl si, že by měl žít jako on, tímhle přízemním životem. Pak dodává: „No, to já jedu nahoru do hor, chci se tam rovnou usadit!“

„Promysli si to ještě“, povídá Rong, „do těchhle hor sice vlezeš, ven se už ale nedostaneš. Když ty taky pořád jen přemýšlíš, bylo by dobrý slézt trochu na zem!“

To Rong mu pomohl vybrat vesnici se zavedenou elektřinou a přímým autobusovým spojením, kdyby náhodou onemocněl, dostal by se ještě ten den do okresní nemocnice.

Přidává též doporučení: „Jestli tady chceš doopravdy zapustit kořeny, musíš si získat vesnické kádry, místní hlavouny, až se půjdeš nahlásit na okres, tak ty staré záležitosti z Pekingu úplně vynech, ani slovo, rozumíš!“

„Jasně, já už si nedělám žádné iluze“, povídá, „tady je moje útočiště, najdu si nějaké milé, vesnické děvče a založím rodinu!“

„Obávám se, že tobě se nic takového nepodaří,“ směje se Rong. Jeho žena se hned vyptává: „To jako vážně? Já ti nějakou najdu, není nic jednoduššího!“

Rong se hned obrací k ženě a povídá: „Prosím tě, vždyť jen tak plácá!“

Jeho volba padla na domek z lepenice s jedinou místností, trochu zastrčený vedle obecní jednotřídky, zedníci z družstva ho sotva dokončili, krokve a tašky položili teprve v zimě, fošny na zdech jsou utěsněné hlínou a šterkem, ještě ale není vybíleno. Stropy také nejsou hotové, za deště mezi taškami mírně zatéká. Dům je neobydlený, nejdříve musí zasádrovat škvíry ve zdech, dveřích, kolem okna, aby už dovnitř nefoukalo, přelepit okno bílým papírem a postavit si pryčnu z dřevěných prken. Na hliněnou podlahu narovnal pár cihel coby podložku pro bedny s knihami, ty zakryl umělohmotnou fólií a nahoru postavil misky, hůlky a předměty denní potřeby, do místnosti přenesl ještě velký kamennový džbán na vodu, v truhlárně ve vsi si nechal vyrobit stůl, konečně byl spokojen.

Když skončí s pleťm rýžoviště, vždy se zastaví u nádrže zarostlé okřehkem, očistí si tam nohy od bahna, doma si pak naleje misku zeleného čaje, sedne si na nízkou bambusovou židličku s opěradlem a dívá se na horský masiv rozprostírající se do dálky, na změl vrcholků a plošin ztrácejících se v deštivé mlze. „Trhám si chryzantémy u východního loubí, v dálce patřím na jižní pohoří“, Tao Yuanmingovy verše se mu nechtěně derou na mysl, nicméně bezstarostnost vzdělance ukrytého před světem si dovolit nemůže. Každý den, sotva se rozední a z tlapačů se spustí „Východ rudne, slunce vychází, v Číně se objevil Mao Zedong...“, je už spolu s dalšími vesničany na cestě k přesazování rýže.

Na druhou stranu již nemusí hrát žádné divadlo při odříkávání Maových citátů. Poté, co si odbyl svoji práci, ho už nikdo nehlídá, má svůj šálek čaje, může si hovět na židličce, nohy natažené, co víc si přát. V noci má pryčnu jenom pro sebe a nemusí se bát, že bude mluvit ze spánku, tomu se říká opravdové štěstí.

Od tohoto okamžiku byl prostým venkovanem a jako takový si svou misku rýže musel vydržít na poli. Naučit se orat, stavět hráze, přesazovat a sklízet rýži, kydat hnůj, chodit s vahadlem, prostě všechno, o nějaké výplatě si mohl nechat jen zdát. Bylo třeba zapadnout mezi lidi ze vsi, hlavně nezavdat příčinu k pochybnostem, usadit se a asi tady i zemřít, učinit z tohoto místa svůj domov.

Za několik měsíců už s místními téměř držel krok, ne jako okresní kádři, kteří se pokaždé jakoby přišli usadit na venkov, ale za tři dny už hledali příležitost, jak se zase rychle vrátit do města. Místní kádři, to byla v očích venkovanů skutečná vrchnost, ti se na poli ukazovali jen pro parádu, zato jemu se od každého začalo dostávat chvály, v tu chvíli si řekl, že konečně získal důvěru lidí i kádrů z vesnice, a vypáčil víko na bedně s knihami.

Zcela navrchu ležela Tolstého *Vláda tmy*, jenže voda zřejmě pronikla mezírkami ve víku a ohromný vous starouše Tolstého obarvila žlutými flíčky. Tato hra o venkovanovi, který zabije své maličké děcko, její ponurá, uhrančivá nálada jím kdysi hluboce otrásla, byla tak odlišná od vznešeného ducha *Vojny a míru*. Raději ji ani neotevíral, bál se, že mu naruší onen sotva získaný vnitřní mír.

Dostal chuť číst knihy na hony vzdálené jeho současnému prostředí, neobyčejné příběhy z daleka, výplody čisté představitosti, holé blázniviny, jakou byla třeba *Divoká kachna* z Ibsenovy *Sbírky dramát*. Hegelova *Estetika*, kterou koupil před lety, ale zůstávala zavřená. Četbou se snažil rozpouštět tělesnou únavu. Spisy Marxe a Lenina měl na stole pořád, ale večer, než šel spát, si z bedny vždy něco vytáhl a četl si opřený na posteli, pod stropní žárovkou. Visela přímo na trámu, neměla žádné stínidlo, takže zářila i do okna, v domácnostech široko daleko panovala v noci černočerná tma, šetřilo se, všichni uléhali hned po večeri, takže jediné světlo v celém okolí bylo to jeho, říkal si ale, že bude lepší se neskrývat, přehnané tajnůstkářství by se mohlo zdát ještě podezřelejší.

Nečetl nějak svědomitě, textem jen procházel a mezi řádky nechal pobíhat svou fantazii, postavy *Divoké kachny* mu

zůstávaly nepochopitelné, stejně jako metafyzika, s níž Hegel neustále zkoumal estetické prožitky, tihle lidé žili v tak neskutečném světě, že by z toho jeho skutečného nemohli pochopit zhola nic, ani kdyby se přišli podívat, ničemu by neuvěřili. Leží na zádech a naslouchá bubnování kapek na taškách nad svou hlavou, v období dešťů všechno vlhkostí jen crčí, plevel u cesty i rýžové klíčky na poli rostou přes noc jako šílené, každé ráno jsou vyšší a každý den zelenější. Uvědomuje si, že svůj život stráví v rytmu ročních dob, v rýžovišti po kolena a se srpem v ruce. Takový život připomíná pokolení od pokolení růst rýžového výhonku, jako by člověk byl rostlinou a obešel se klidně bez mozku, člověk si až říká, jestli to není přirozenější. Odtud se kultura, ono úsilí hromaděné trváním lidského rodu, jeví ve skutečnosti jako naprosto marný počín.

Když já nevím, kde ten nový život je, vzpomněl si na slova svého spolužáka Lua, který to všechno prohlédl rychleji. Možná, že by si skutečně měl najít nějakou venkovanku, přivést na svět děti a vychovat je, snad to je jeho úděl.

Těsně před první sklizní nastalo několik dní volna, mužští z vesnice odcházejí do hor na dříví. I on si zastrčil sekýru za opasek a vydává se s nimi. Měsíc co měsíc sjíždí do města, aby si na správe přesídlených kádrů vybral výplatu, díky ní má s topným dřívím na několik měsíců vystaráno, výprava pro otop je pro něj jen příležitostí lépe poznat okolí.

V úzlabině před vstupem do hor se nachází osada o několika domácnostech a nejzapadlejší výrobní jednotka zároveň, tam zahlédl starého pána s mosaznými brýlovými obroučkami na nose, seděl na slunci přede dveřmi, v natažených rukách držel knihu ve staré vazbě, prolezlou červotočem, a mhouřil oči, jak ji tak z dálky luštil.

„Ještě pořád čtete, starý pane?“ ptá se.

Stařec sňal brýle a mrkl po něm jedním okem, vidí, že není ani místní, ani venkovan, hlesl leknutím a pokládá knihu na kolena.

„Mohu se zeptat, co je to za knihu?“ ptá se ho.

„Je lékařská,“ vysvětluje starý pán.

„A o čem přesně je?“ ptá se znovu.

„Jmenuje se O nachlazení, ty tomu rozumíš?“ v hlase zní mírné pohrdání.

„Vy jste lékař tradiční medicíny?“ nabírá uctivý tón.

Teprve pak mu stařec dovoluje, aby si jeho knihu vzal do rukou. Jedná se o lékařské pojednání tištěné bez interpunkce na zažloutlém, jemném papíře, vydání je pravděpodobně ještě z doby qingské dynastie, mezi vyžranými dírkami se nacházejí také poznámky: kroužky vyznačené rudou tuší a muší znaky psané tiskařským písmem a cinobrem, postaru, možná ji má po předcích, ale ještě spíš jsou ty poznámky jeho, ze starých časů. Oběma rukama a velmi opatrně mu vrací jeho poklad, možná právě tímto úctyplným gestem si starého pána získal, hned volá na ženu do světnice: „Přines tady soudruhovi stoličku a nalej mu čaj!“

Přes všechna ta léta tvrdé dřiny si stařec uchoval silný hlas, třeba mu ke zdraví přispěla právě znalost tradiční medicíny.

„To není třeba,“ říká a sedá si na špalek.

Žena staršího věku, ale pořád při síle, snacha nebo žena z druhého manželství, vychází se stoličkou v jedné a čajovou konvicí v druhé ruce, nalévá mu velkou misku horkého čaje, plnou velkých čajových lístků. Poděkoval a zdvihá misku v dlaních, tváří v tvář zelené hoře, na níž se ve větru bezhlesně kymácejí větve smrků.

„A odkud soudruh přichází?“

„Z vesnice, z lidové komuny,“ odpovídá.

„Další z přesídlených kádrů?“

Pokyvuje hlavou a s úsměvem říká: „To je to tak vidět?“

„V každém případě nejste zdejší, vy budete buď z kraje, nebo že by z ještě větší dálky?“ starý pán pokračuje v dotazování.

„Původně z Pekingu,“ přiznává bez okolků.

Nyní zakýval hlavou stařec, dál se nevyptává.

„Ale já se vracet nebudu, usazuju se tady!“

Řekl to, jako by vtipkoval, tónem, ke kterému se utíkal, když musel během pracovních pauz čelit otázkám venkovanů a nechtělo se mu nic vysvětlovat, nanejvýš přidával ještě větu o krásných

horách a křišťálových řekách a jak je tady nádherně! U starého, očividně vzdělaného pána si tu průpovídku odpustil.

„A vy, starý pane, vy jste zdejší?“

„Už po mnoho generací, svět ať si je úžasný, jak chce, domovní, té se nic nevyrovná,“ povídá stařec vzrušeně, „ale v Pekingu jsem byl taky.“

Jeho to nepřekvapuje, vyptává se dál: „To bylo ve kterém roce?“

„Pcha, to už bude drahně let, ještě za první republiky, byl jsem v Pekingu na vysoké, za první republiky, v osmadvacátém.“

„Tak to jo.“ Takže před víc jak čtyřiceti lety, spočítal si.

„Profesoři tehdy chodívali v západních oblecích, na hlavě cylindr, vycházkovou hůlku v ruce, a na hodiny jezdívali v rikše!“

Dnes tihle profesoři zametají na ulicích a vytírají záchodky, to si ale nechal pro sebe.

Starý pán dál vysvětluje, že získal vládní stipendium na studium v Japonsku, má i bakalářský diplom z tokijské Císařské univerzity, nemá proč mu nevěřit. Jistě, že by se rád dozvěděl, jak se ocitl zpátky v horách, přímo se ho ale zeptat nemůže, zkouší to tedy oklikou: „Takže jste vystudoval medicínu?“

Neodpovídá, s přimhouřenýma očima hledí na protější hory, na lesní porost kymácející se ve větru, stařík jako by se jen vyhříval na slunci. Napadlo ho, že by stejný osud mohl být i jeho: naučil by se trochu medicíny, léčil by venkovany, je to nakonec také živobytí. Pak by se oženil s tou venkovankou, která by mu porodila děti, aby měl na stará kolena někoho, kdo se o něj postará. A až by potom nemohl na pole, vyhříval by se takhle na zápraží a k zabítí volného času by si listoval v lékařských knihách.

Hned další noc napsal dopis Qian, oznamoval jí, že se s konečnou platností usazuje na venkově, že má i vlastní domek. To znamená, kdyby se rozhodla pro život s ním, že mají okamžitě střechu nad hlavou, jenom pro sebe. Výplatu měl v tu chvíli jistou, takže spolu s jejím příjmem diplomované pracovní síly by si na vesnici mohli žít velmi dobře, vést klidný život hodný člověka, se slovem „člověk“ si dal zvláště záležet, jeho velký znak zaplnil dvě políčka mřížkovaného dopisního papíru. Doufal, že nad jeho

nabídkou vážně zapřemýšlí a že se jasně vyjádří. Do dopisu ještě napsal, že co nevidět dojde i ke znovuotevření obecní školy, že se dokonce uvažuje o gymnáziu, protože děti, které v posledních letech do školy nechodily, pomalu dorůstají do středoškolského věku. K tomu však bude třeba učitelské síly a ona by mohla vyučovat, škola nemůže zůstat zavřená napořád. Jediné, o čem jeho dopis nehovořil, byla láska, přesto se při jeho psaní cítil naplněn štěstím, jako by měl opět v co doufat, aby se jeho naděje uskutečnila, stačil jen její souhlas, tahle naděje byla jejich a byla reálná. Úplně ho to rozrušilo: možná, že v tomhle světě lze přece jen ještě narazit na místo, kde je člověk v bezpečí, ovšem za podmínky, že si ho ona bude užívat s ním.

Na jujubě za oknem opadaly všechny listy, do nebe zalitého šedavým olovem se vbodávaly již jen její ostnaté větve, na samých konečcích vedlejšího lojovníku se nepřestávaly třepetat poslední zfialovělé lístky. Počátkem zimy dorazila odpověď od Qian: jen co začnou zimní prázdniny v komunální škole, kde učí, tak za ním přijede, dopis byl kratoučký, pár pečlivě psaných znaků ani ne na půl stránky, jediným slovem se sice nedotkla případného života ve dvou, ale důležité je, že přijede, určitě to dlouho promýšlela. Z naděje, kterou jen zahlédl, se pomalu, ale jistě stával opravdový plán.

Bylo po pozdní sklizni, rýži usušenou na mlatu navezli do sýpek výrobní jednotky. Rýžoviště byla vypuštěna a poseta travinovou sadbou sloužící zároveň jako přírodní hnojivo, na jaře je zase rozorají a osází rýží novou. Roční koloběh polních prací dospěl ke svému konci, rolníci byli zaměstnáni doma, odcházeli do hor pro otop, opravovali prasečí ohrady, další se pouštěli do stavby lepenic – znamená, že se chystá svatba nebo dělba majetku mezi bratry –, on se chystal přivítat Qian. Vnitřní zdvo bítit nemohl, nejdříve v létě, až hlína na stěnách docela vyschne, proto jen zatmelil veřeje a okenní rámy, kolem gumového těsnění stále profukovalo, nic jiného dělat nemohl. Až Qian přijede, bude samozřejmě spát u něj, svatba byla v takové situaci pro vesničany prostě nezbytností, rozhodl se, že tu zprávu musí nejdříve trochu roznést po vsi, aby se o jeho případné ženitbě vědělo. Pokud by

Qian souhlasila, nebude nic jednoduššího než dojít na komunu a zařídít oddací list, obvyklou vesnickou hostinu by vystrojovat nemusel, všechna ta stará pravidla revoluce stejně vykořenila, potíží tedy zůstává jediná skutečnost: v jejím dopise nepadlo o svatbě ani slovo.

Na troskách starého, dávno vyhořelého chrámu na kraji vesnice stojí budova se dvěma místnostmi, místní autobusové nádraží, každý den se zde otáčí jediný okresní spoj. On si její obličej sotva pamatoval, ale mezi lidmi vycházejícími z autobusu ji ihned poznává. Nese si na tamní poměry zcela nezvyklou cestovní brašnu, má také culíky, v obličejí je snědší, zdá se, že i trochu přibrala, ale to může být i několika vrstvami zimního oblečení. Okamžitě se k ní rozběhl, přebírá tašku a ptá se: „Jaká byla cesta?“

Qian mu líčí, kde a jak musela přestupovat na autobus, na vlak, zase na autobus a konečně na poslední dálkový spoj, ještě štěstí, že Rong tam u nich už s lístkem v ruce čekal na nádraží, takže mohla rovnou přesednout, tenhle spoj ji dovezl až do vsi. „Čtyři dny cesty!“ vydechla si s ulehčením.

Její vzrušení bylo patrné, chovala se však přirozeně, na hrázní cestičce vedoucí do vesnice se mu přitiskla k rameni, přilepili se k sobě jako dávní milenci, jako by byli svoji. To děvče s ním přijelo žít, stát se jeho ženou, měli si být vzájemnou oporou na celý život, kdo by o tom pochyboval?

Usadil ji na pryčnu z rýžové slámy, nejlepší sezení v celé místnosti, sám si sedl na jedinou židli naproti: „Jestli jsi unavená, tak si klidně zuj boty a lehni si na postel, odpočiň si.“

Nalil jí misku nového, krásně zeleného čaje, toho nejlepšího, co se u nich pěstoval.

Qian přejíždí pohledem hrbolaté zdi i šedivé střešní tašky nad chybějícím stropem. Zdi se po létě nabílí, povídá on, taky se koupí dřevo na strop, truhláře, který vyrobí těch pár kusů nábytku, už obstará, zařídí se, jak jen si ona bude přát. U nich se bydlí stále ve vyhloubených jeskyních, ona na to, zdi jsou též hliněné, všechno je ale vyprahlé, vesnice je mnohem chudší než tady, všude jen vrstva žluté spraše, strom téměř žádný, touhle dobou

se i kukuřičná nať seká na otop, po nějaké zeleni ani památky. Škola ale ještě ujde, učí tam všehovšudy ve třech, ti zbylí dva jsou místní, vše je ve správě kádrů výrobní jednotky, kolik úsilí ji stálo, než to místo získala, celá vesnice čítá víc jak dvě stě domácností, asi patnáct kilometrů za okresním městem, autobus ale žádný, do města se může svézt leda tak s někým z vesnice na oslím spřežení. Naše škola má být opět zprovozněna, povídá on, mohl by zajít za kádry jak v komuně, tak i na okrese, třeba by ji mohli přemístit sem. Qian souhlasí, ne, nic se mu nezdá, je to skutečné.

Zašli do starobylé čajovny ve vsi, objednali si něco smaženého. Byla to ostatně jediná místní restaurace, ráno se tam prodávala jen svačina, prvního a patnáctého v měsíci se ale k deseti dlouhým stolům sjíždějí vesničané z celého kraje, při těchto velkých sešlostech je plno i na patře, přicházejí si sem odpočinout, na čaj, na něco k zakousnutí, to vše samozřejmě za nebyvalého hluku. Obvyčně však, a zvláště odpoledne, tam není nikde ani noha. Prkenná podlaha jim vrže pod nohama, vystupují do horního sálu, usedají k oknu, odkud mají výhled do úzké uličky s šedivou kamennou dlažbou, oknem vidí také k sousedům odnaproti i do krámků v přízemí. V řadě tam stojí řeznictví, prodejna tofu, textil, který zároveň slouží jako obchodní dům, a bazar, kde je ke koupi motouz, vápno, kamenina, ale také olej, sůl, sójová omáčka či ocet, dále lisovna oleje, v níž se ale také loupe rýže, pak družstevní dílna, nabízející umývadla, vědra, motyky a jiné nástroje ze dřeva, bambusu i železa, a konečně tradiční čínská lékárna, kde lze sehnat i pár léčiv západního druhu. Tam se nachází středisko lidové komuny, zastřešuje veterináře, družstevní ošetřovnu, spořitelnu a služebnu bezpečnosti s jediným příslušníkem, který má na starosti i několik dalších komun v okolí. Středisko nabízí většinu předmětů denní potřeby, je to místo základní politické moci, právě zde se vydává oddací list s portrétem Nejvyššího vůdce na deskách.

Po jídle tou uličkou procházejí, za dvě minuty jsou už skoro na konci, zeptal se jí, jestli něco nepotřebuje, ona neodpovídá. Odvedl ji do obchodu s textilem a obchodního domu zároveň

a koupil jí kulaté zrcadlo, takové stolní, jeho rub zdobí drátky z pozlaceného kovu. Pořizuje také prostěradlo pro dva, stálo ho několik kuponů na bavlnu, a také pár povlečení na polštáře, nylonové bylo o něco dražší, ale kupony na něj nepotřebuje. Qian se nijak nebrání, dokonce mu pomáhá s výběrem. Pár prostěradel v obchodě měli, všechna však zdobí velké rudé květy, na polštářových povlečeních je zase výšivka, znak dvojitého štěstí, tohle zboží si totiž venkované pořizují jen na svatbu, oni však nemají na výběr, nechává ho zaplatit, neříká ani slovo.

Vrátili se do své lepenice, on hned zavírá zadní okno. Vede k nedalekému rybníku, který už dávno zarostl hustým porostem okřehku, na břehu tam leží několik velmi kluzkých kamenných dlaždic, ženské ze vsi na nich od rána do večera perou a tlučou prádlo, mužští si tam v létě chodí mýt nohy, někdy i celé tělo. Teď, počátkem zimy, není slyšet ani žábu.

Qian je prý unavená, natahuje pro ni nové prostěradlo, ona mu pomáhá i s povlečením pro štěstí, vzhledem k tomu, že polštář má jen jeden, cpe do druhého svůj silný vlněný svetr, Qian mu přispívá dalším oblečením, vytahuje ho z kabely.

Uléhá jako první, on si sedá na kraj postele a chytá ji za ruku, teprve nyní ho Qian prosí, aby zhasl světlo.

Pamatuje si jen na její tělo, všechno ostatní mu je cizí, jako by na té ženě vůbec nic nechápal, má od ní jen pár dopisů, spíše nářků, volání o pomoc, jsou jako dvě nebem zapomenuté děti postižené stejnou nemocí. Míloval ji? Myslel si to. Co se Qian týče, u té si nebyl jistý ničím, jela za ním přes tisíc kilometrů, ale hledala opravdu víc než oporu v nesnázích? Vydala se mu, dovolila, aby si s ní udělal, co chtěl, bez jakékoliv odezvy, vzrušení, nebránila se, ani nic neřekla, hned usnula, tedy alespoň měl takový dojem. Znenadání jako by se mu dostalo ženy, skutečné, právoplatné ženy, manželky, se kterou může začít budovat společný život, vytvořit si postupně společnou řeč založenou na vzájemné důvěře. To by znamenalo, že si nemusí hledat nikoho ze vsi. Když v létě místní matrony kojí malé, vystavují na odiv celé své poprsí, a pokaždé když mají u rýžoviště chvilku klidu, laškují s chlapy, popichují se rozpustilými

narážkami, ústa plná sprostých slov, takovou nezřízenost by zkrátka neustál. Postupem času se s nimi naučil vtipkovat i on, pořád si ale zachovával určitý odstup, nic ve srovnání s chlapíky, kteří je každou chvíli osahávají, ždímají tofu, jak se tomu říká, nebo si v ženském obklíčení nechají strhnout kalhoty a pak se je za všeobecného povyku a smíchu pokoušejí natáhnout zpět a prodrat se ven. Nekonečné polní práce jim žádnou radost neskýtají, je to tedy jediná zábava. Ženské mu pořád opakují: „Vidíš, jak nádherný tu máme holky? Jako lusk! Na takový ve městě nenarazíš. Viděls Maomei, ta kůžička, šťavnatá jak broskvička, prostě k nakousnutí! Navíc na poli zvládne všechno, pro tebe, který jsi levý jak poleno, ženská jako dělaná!“ Jenže dotyčná Maomei má už grimasu ve tváři, chytá se něčího šosu a schovává se za něčí záda. Ovšemže ho to děvče jako lusk nenechává chladným, když ale vidí všechny ty vesnické matrony, představuje si i ji, jaká za několik let bude, a ví, že po něčem takovém v životě netouží.

Když Qian následujícího rána otevírá oči, má zdravou barvu ve tváři a na ní veliký úsměv. I on je doopravdy šťastný. Těžko u ní hovořit o půvabu, působí ale velmi přívětivě, leží mu na hrudi, ví, že si ji prohlíží, zavírá oči, on uchopil její prs a začal jej dlouze laskat. Byla mu po vůli, nechala ho bloudit prsty po celém svém těle, nakonec rozevívá i svoje nohy stočené do klubička. Znovu po ní zatoužil, ovládl se ale, nesmí být tak nenasytý, mají před sebou celý život, a to je dlouhá doba. Sklání se k polibku, pootevřela něžné rty a odpověděla mu jazykem, poprvé cítí, že sdílí jeho touhu, napadá ho, že ho přece jen musí milovat, že nejsou jen dvě navzájem se podpírající snůšky utrpení.

„Tak co, necháme se zapsat?“ ptá se jí.

Qian se k němu přitiskla ještě silněji, celým svým hebkým tělem, schoulila se mu na hrud' a kývla hlavou, dojalo ho to.

Chtěl by s ní založit rodinu, vybudovat partnerský vztah založený na lásce, potřebuje důkaz, že ji miluje, úřední potvrzení o sňatku, potom už snad najde způsob, jak ji nechat přeložit, usadí se v klidu tady v té horské vesnici a nic kromě malého, tichého života nebudou mít na práci.

Qian si přivezla i potvrzení o rodinném stavu, musela o něj zažádat v místě svého pracoviště, bylo tedy zřejmé, že na to sama před odjezdem myslela. On se v komunitě znal už se všemi kádry, žádné jiné papíry proto nepotřeboval. Stačilo, aby se oba podepsali na formulář, vyplnili datum narození, matrikář přiložil razítko, zaplatili ještě pět fenů na úřední výdaje a za minutu bylo po všem.

Cestou zpátky procházejí kolem řeznictví, na háku visí půlka prasete, poručil si celé koleno. Tady mohou nakupovat maso bez lístků, výroba je dostatečná, lidé hlady obyčejně nestrádají. To v časech Velkého skoku vpřed byly na rozkaz Strany konfiskovány i všechny osobní zásoby, celé osady tu vymřely hlady. Vesničané se naučili opatrnosti, každý si na zahrádce pěstuje sezam a řepku, z nichž si lisují olej, i prasata si krmí, živi jsou vlastně ze svého nakládaného masa, jenom peněz se nedostává. Povídá, že i oni by si mohli nějaké vykrmit, Qian po něm mrkla okem, nechápe, že si z ní utahuje.

Den svatby proběhl v poměrné veselosti, zapálil v koksáku, a když přestal čadit, přetáhl ho do pokoje, kamínka jsou rozpálená doruda, v hrnci na nich se vaří vepřové koleno. Qian si začíná potichu prozpěvovat, spíše písničky z doby před Kulturní revolucí. Vybízí ji, ať zpívá hlasitěji, že ji doprovodí. Má totiž krásný hlas, to vůbec nevěděl. „Dřív jsem se učila zpívat,“ povídá Qian se smíchem, „mám soprán.“

„Opravdu?“ říká s nadšením.

„To je teď stejně k ničemu, ne?“ říká jakoby ledabyle, hlas má ale opravdu příjemný.

„To tedy není, naopak, s takovým hlasem po boku má hned člověk zase chuť do života!“

V tom by si tedy rozuměli. „Tak mi tedy zazpívej, teď už pořádně!“

„Ale jakou? Nějakou mi vyber.“ Qian se tváří spokojeně, s hlavou skloněnou na stranu je dokonce půvabná.

„Co třeba ten italský lidový nápěv Vrať se do Sorrenta!“

„To je pro tenor.“

„Tak tu pijáckou z Dámy s kaméliemi!“

„To radši nebudeme riskovat, co kdyby někdo slyšel slova,“
váhá Qian.

„Tady na vsi? Žádný strachy, kdo by tomu rozuměl? Nebo zpívej beze slov,“ on na to.

Qian se postavila, nadechla se, ale stačila se ještě zastavit: „Cizí písničky raději ne.“

Na chvíli se zamyslel, žádná jiná ho nenapadala.

„Tak já zapívám nějakou naši starou lidovou, třeba Krámek na třináctém!“ ozývá se Qian.

Pozvedla hlas, v jejích očích zajiskřilo. K oknu přibíhají nějaké děti následované několika ženami. Zpěv hned ustává, za oknem se však ozývá volání:

„Vy tak krásně zpíváte!“

To byla Maomei, stála také v davu. Ale to už ženské spustily páté přes deváté:

„A nevěsta je odkud?“

„Pár dní tu přece pobudete?“

„Hlavně od nás neodjíždějte!“

„A kde bydlí vaši rodiče?“

Otevřel dveře a zve jednoduše každého dovnitř. „Toto je moje žena!“ představuje ji všem.

Lidi se cpou ke dveřím, přes práh se ale nikdo neodvažuje, sebral tedy velký pytel bonbonů, co koupili ve městečku, a začíná je rozdávat se slovy:

„Taková je revoluce, změnila kraj i mrav, no a já jsem se oženil!“

Pak Qian odvádí za tajemníkem výrobní jednotky, předsedou družstva i účetním, za nimi běží hejno capartů, ústa stále plná bonbonů. „Co kdybych vám skočila pro svou starou kvočnu, co?“ povídá jedna panímáma.

Druhá hovoří o vejcích, nějaký stařík zase hlásá: „Až budete potřebovat zeleninu, tak si prostě poslužte z mojí zahrádky!“

„Lidi jsou tady vlastně docela hodní,“ vysvětluje jí spokojeným hlasem, „když pak chce člověk zaplatit, tak je to samé né, né, na-konec si ale dají říct. S hlubokými city u nich počítat nemůžeš,

nějaké se ale vždycky najdou, no a já už mohu říct, že tu nejsem cizí!“ Pak ještě dodává: „S takovým krásným hlasem tě každá škola uvítá s otevřenou náručí! Nebudeš se muset brodit celý rok po kolena v rýžovišti, zablácená od hlavy k patě, na dešti, na slunci, doufám jen, že mi čas od času zazpíváš.“

Takový život znamenal spokojenost a štěstí, tak tomu bylo i celou noc. V porovnání s Lin nebyla Qian zdaleka tak rozpálená, liánovitá, žádostivá, ani tak krásná, zato si mohl říct, že v náručí drží svoji právoplatnou manželku. Už se nemusí strachovat, přemýšlet o tom, kdo může poslouchat za zdí, hlídat špehy za oknem, takové minimální štěstí. Když na taškách uslyšel zpěv větru a deště, pomyslel si: zítra, až přestane, vezmu Qian na procházku do hor.

„Ty mě jenom využíváš, to není láska,“ pronesla Qian z postele, jasným hlasem, téměř bez výrazu.

Sedí u stolu pod oknem, v ruce pero, které pokládá, otáčí hlavu. Dlouhá léta nenapsal ani slovo, pouze když ho vyšetřovali, celé dny opisoval citáty z *Rudé knížky*, to bylo ještě před útekem ze statku.

Asi půl dne se procházeli v horách, při návratu ale začalo znovu pršet, úplně promokli. Roztopil koksová kamínka ve světnici, z mokrého oblečení na bambusovém roštu se za chvíli začíná zvedat pára.

Zvedl se, sedá si na kraj postele, Qian leží pod dekou, dívá se do stropu, oči doširoka otevřené.

„Co to povídáš?“ Ani to s ní nehnulo.

„Tys mi vlastně zničil celý život,“ říká znovu, dívá se stále vzhůru, ani po něm nemrkla.

Její slova ho silně ranila, neví vůbec, co říct, jen tam hloupě sedí.

Tam při úpatí, v úžlabině byla Qian ještě v naprostém pořádku, prozpěvovala si radostně, na celé kolo. Vyběhl do svahu, docela daleko, v zažloutlé trávě nebylo kolem dokola živé duše, nechal ji zpívat ještě silněji, její břitký hlas se rozléhal celým údolím, tlumená ozvěna se po větru vracela zase zpátky k němu. Rýžová pole na úpatí hory přebujelé divokou trávou a křovinami byla sice sklizená, ale stále pokrytá neoraným strništěm a zdála se

o to žalostnější. Na jaře by se svahy červenaly výraznou barvou azalek a na polích by se rozprostřel žlutý koberec kvetoucí řepky olejky, přesto mu byla bližší tato holá, nehostinná krajina prvních zimních dní.

V příkopě na cestě domů, stále za deště, natrhal kytici trpasličích chryzantém ještě v květu a pár větviček tmavě rudého zimostroázu, nyní jsou naaranžované do bambusového tubusu na štětce.

Qian se rozplakala, on vůbec neví proč, natahuje ruku, chce ji utěšit, prudce ho odstrčila.

Děšť jí smáčel vlasy, voda stékala po tváři, šlapala pořád dál, rychlým krokem, hlavu skloněnou. Jak mohl vědět, jestli už tehdy neplakala, žádné strachy, řekl jí, doma se hned zatopí, ohřeješ se. Dá se říct, že s žádnou ženou nikdy pořádně nezil, netušil, že i nepatrné promoknutí může způsobit takovou reakci. Nevěděl si rady, když ji miluje a dělá pro ni, co může, říkal si, pak je to jediné štěstí, které v tomhle světě dokáže uskutečnit.

Vyšel z domu a zamířil k domu Maomei, proč zrovna k ní a ne k někomu jinému? Protože jejich chalupa stojí na kraji vesnice, hned druhá, protože lije pořád jako z konve a také proto, že se její matka nechala slyšet, že až dostanete chuť na slepici, tak si klidně přijďte. Seděla právě v seknici, čistila zeleninu, že mu prý pro jednu skočí, připraví, přinese, on ale, že to nijak nespěchá, klidně až zítra.

Vrací se domů, otevírá dveře a strne v ohromení, jejich mokré oblečení rozložené původně na roštu leží na zemi, rošt z bambusové dýhy je celý pokroucený, někdo ho pošlapal. Qian leží stále na posteli, tvář vraženou do polštáře. Udusil svůj vztek, horkotěžko usedá ke stolu, dešť venku stále nepřestává.

Je mu tak těžko na srdci, ale nemůže si ulevit, noří se proto do psaní a píše až do setmění, to už ani na špičku pera nevidí, najednou křik za dveřmi, to volá Maomei. Otevřel dveře, ona tam stojí s oškubanou, vykuchanou slepicí v jedné ruce, v druhé misku drobů. Nesmí vidět to rozházené oblečení, popadá rychle slepici a zavírá dveře. Jenže už je pozdě, Maomei na něj zírání jako

opařená. Odvrátil oči od jejího užaslého pohledu, zavírá dveře, zatahuje závoru, sedá si potichu k rozvalenému ohřívadlu a zahleděl se do jeho rudých, probleskujících uhlíků.

„Nevěříš v Boha ani v Buddhu, nevěříš v Šalomouna ani Alláha, tvoji současníci vyrábějí ještě více model, než je totemů u primitivních národů či náboženství ve vzdělaných civilizacích, pokryli jimi už celý povrch zemský. Všechny ty utopie vystavené do nebes připravují svou nesmyslností člověka o holý rozum...“ tato a další slova zaplnila několik listů nevelkého bloku dopisního papíru, pořízeného v městečku. Qian si je po tom záchvatu také přečetla, pak je sice spálil, ale už bylo pozdě.

„Takže ty jsi nepřítel!“

V okamžiku, kdy mu tehdy stále ještě jeho žena říká, že je nepřítel, se mu nabízí pohled na nepředstavitelnou hrůzu v jejích zmatených očích, rozšířených zorničkách. Zřejmě zešílela, napadlo ho, to přece není její normální chování, možná opravdu začátek nějaké demence.

„Takže ty jsi nepřítel!“

Slova nenávisně vyplivnutá ženou, se kterou se dělí o lůžko, vyděsila i jeho. V lesku jejích očí se zračila jeho hrůza. Jak mezi nimi padlo slovo nepřítel, musel se samozřejmě nepřítelem stát. Naproti němu stojí rozcuchaná žena, jenom v kalhotkách, bosá a šílící strachy.

„Proč tady křičíš? Chceš, aby nás někdo slyšel, zbláznila ses?“ vykročil k ní.

Ustupuje krok za krokem, přitiskla se rázně ke zdi, až z ní spadl kus omítky: „Ty patříš k povstalcům, jsi sprostý vzbouřenec!“ křičí znovu.

V posledních slovech jako by ucítil ještě trochu něhy, mírně ho to uklidnilo: „Tak jsem tedy vzbouřenec, nejvzbouřenější ze všech! Co na tom?“

Jedinou obranou byl v té chvíli útok, musí mít navrch, jinak záchvaty té ženské odrazit nedokáže.

„Podvedls mě, využil jsi okamžiku mojí slabosti a já jsem ti na tu lest skočila!“

„Jakou lest? Co tím myslíš? Tu noc u řeky? Nebo náš sňatek?“

Snaží se celou diskusi stočit k jejich sexuálnímu poměru, sám totiž potřebuje zakrýt hrůzu, která se v něm vzdouvá, hovoří klidně, tedy snaží se, přesto ho něco nutí dodat: „Qian, ty jsi fakt úplně mimo!“

„Naopak, já to mám v hlavě srovnaný, jasnější už to být nemůže, teď už mě neobalamutíš!“

Na bedně s knihami leží mísa se slepicí, Qian ji jedním šmahem srazila na zem a chladně se uchechtla.

„Co to vyvádíš?“ vybuchl v okamžení, vyrazí po ní.

„Chceš mě zavraždit, co?“ ptá se Qian, je zaskočená, zřejmě v jeho očích zahlédla silnou žízeň po krvi.

„Proč bych tě vraždil?“

„To víš sám nejlíp,“ povídá již mnohem tišeji a strachy zadržuje dech.

Jestli ta ženská znovu spustí povyk o nepříteli, tak ji snad opravdu zabije. Nemůže ji nechat říkat takové věci, musí ji nějak utiшит, odlákat na postel, tvářit se jako starostlivý, pečující manžel, nenápadně se k ní přiblížit:

„Qian, kde jsi jen přišla na takové věci?“

„Stop! Dál už ani krok!“

Qian popadla záchodový kýbl stojící v rohu a mrštila mu s ním o hlavu. Kýbl ještě rukou zastavil, ale stejně je mokrá od hlavy až k patě, smradlavý puch moči je horší než ponížení, a tak si se zařatými zuby utírá mokrou tvář, ústa plná odporné slané chuti, odplivl si, své nejhlubší pohrdání už nijak neskrývá: „Ty ses úplně zbláznila!“

„To tak, ty bys mě chtěl prohlásit za blázna, co? Tak snadný to, hošánku, mít nebudeš!“ řehťá se žena. „Nic ti nedaruju!“

Zato ona padá na kolena a dává se do hlasitého nářku. Tohle nesmí lidi ve vsi slyšet, nesmí vidět takovouto scénu, zvedá ji silou ze země, stáčí ruku za záda, nutí ji natáhnout nohy, pokládá na postel, bez ohledu na její řev a pláč zvedá polštář a snaží se jí zakrýt ústa. Pomyslel na peklo, vlastně na svůj život, a že z toho pekla musí opět utíkat.

„Jestli cekneš, zabiju tě!“

Po své vyhrůžce od ní vstává, svléká si šaty a začíná si stírat moč z obličeje a celé hlavy. Tahle ženská se přece jen bojí alespoň smrti, už jenom vzlyká, popotahuje nosem. Na zemi leží vykuchaná, dohola oškubaná slepice, stehna bez pařátek doširoka roztažená, hrozně to připomíná mrtvé ženské tělo a jemu je na nic.

To znechucení ženou v něm pak ještě dlouho přetrvávalo, jako by ho potřeboval, aby mohl zabít soucit, který k té či oné ženě pociťoval, jen tak dokázal zachránit sám sebe. Qian měla možná pravdu: vůbec ji nemiloval, pouze si s ní užíval, taková chvilková potřeba ženy, potřeba jejího těla. Qian měla pravdu i v tom, že k ní necítil skutečnou něhu, ta, kterou pociťoval, byla umělá, jako by si budoval své vlastní, klamné štěstí, jeho pohled poté, co se do ní při styku vystříkal, musel dávat jasně najevo, že ji nemiluje. V jejich případě se vzájemná touha rozdmýchaná strachem v lásku nezměnila, po tělesné úlevě zbylo jen znechucení.

Qian stále pláče a nepřestává opakovat: „Zničilš mě, všechno jsi zničil...“

Během těch nářků si ještě vyslechl, že její otec byl za Kuo-mintangu hlavním inženýrem v nějaké zbrojovce, že v době třídní prověrky ho závodní vojenská kontrolní komise zařadila mezi tzv. historické kontrarevolucionáře. Ona si však ani na tak svěhlavé odsouzení svého táty nedokázala zanádat, neodvážila se zanádat na revoluci, proto spílala jen povstalecké frakci a jemu. Z něho měla navíc strach.

„To tahle doba tě zničila, ne já,“ namítá. Ve svých dopisech psala Qian i o tom, že: „Před skutečností neunikne nikdo, ani my ne, my si zkrátka musíme být oporou, je nám to souzeno, tak raději nemluvme hned o lásce!“

„Proč jsi ale přišel za mnou? To ti nestačila tady ta kurvička, proč ses musel oženit zrovna se mnou?“

„Kdože? O kom to, prosím tě, mluvíš?“ ptá se on.

„O té tvojí Maomei!“

„Ale já s tou holkou vůbec nic nemám!“

„To na tuhle koketu sis udělal zálsk, proč ti mám za ni dělat náhradu?“ popotahuje neustále Qian.

„Tak to už opravdu přeháníš! Víš co, tak se rovnou rozvedme, hned zítra zajdeme na komunu, svoje podpisy prohlásíme za neplatné, že to byl jen žert, trapná komedie, alespoň se lidi odsud kádrí a celá vesnice, dobře pobaví!“

„Dobře, už budu zticha...“ šeptá Qian mezi vzlyky.

„Jde se spát!“

Nechal ji vstát z postele, stáhl pokrývky i jejich nové prostěradlo nasáklé močí, Qian postává stranou, žalostně uplakaná, zatímco on upravuje pryčnu, z brašny pak vytáhne suché oblečení a hodí jí ho na postel, ať se převlékne. Sám si jde ke džbánu pro vodu, umývá si hlavu i celé tělo, celou noc zůstane sedět na stoličce, nad hromádkou řeřavých uhlíků.

Takže takhle to budou mít celý život? Není pro ni spíš jen tím stéblem, kterého se tonoucí chytá? Počkal, až usne, aby spálil těch pár popsaných papírků ležících na stole. Jestli začne znovu vyšilovat, řekne, že to nemá v hlavě v pořádku. On už nikdy nezanechá žádnou psanou stopu a pomalu shnije v tomhle smradu.

Qian o něm tvrdí, že si přeje, aby umřela co nejdříve, proto s ním už nikdy ven nepůjde, na jakémkoliv opuštěném místě, ve skalách nebo u řeky, by do ní jistojistě strčil, kdepak, ji už žádnou lstí ven nedostane, zůstane tady, hezky ve světnici, a nikam nepůjde!

A on si skutečně přál její konec, ale bezbolestný, aby prostě navěky zmizela, jen to nevyslovil. Litoval, že si nevezal holku z vesnice, zdravou na duši i na těle, zcela bez vzdělání, která by se s ním pářila, vařila by, děti rodila a nechala na pokoji jeho vnitřní svět, opravdu, žena ho znechutila.

Když Qian odjížděla, doprovázel ji až do městečka, na autobusové nádraží.

„Nemusíš čekat,“ povídá Qian, „vrať se domů.“

Neřekl ani slovo, čekal jen, až se ten autobus dá konečně do pohybu.

Přišla zima, začal vysedávat na ohřívadle, jaké si na vesnici za pár babek vyrábí každý sám, uvnitř s hliněnou rourou vyhřívanou uhlím, zvenčí zakrytou drátěným víkem, kde je místo i na hrnek s čajem. Zimní večery nemají konce, stmívá se čím dál dřív. I v době polního klidu mají vesničané přes den spoustu práce, jak se ale setmí, pokryje všechno hustá tma, jenom u něj ve světnici zůstává rozsvíceno. Roztržka s novomanželkou zaměstnala celou ves na deset patnáct dní, potom už se ho nikdo na nic neptal, všechno zajelo do klidných kolejí.

Také se k němu přestalo chodit jen tak: to se na prosté zavolání otevřely dveře, nakouklo se dovnitř, vešlo, pokecalo, zakouřilo, popil se čaj, tak si zkrátka zvykli a nebylo divu, vždyť všechny své návštěvy častoval cigaretami. Po bližším seznámení s vesnickými kádry ovšem pochopil, že by měl zavést několik pravidel, lidi by zkrátka neměli zapomínat, že je pracující inteligent, který se do vesnických záležitostí nehodlá příliš zapojovat. Několik svazků Marxe a Lenina ledabyly položených na stole vyvolávalo u sotva gramotných kádrů značný obdiv. Jednou u něj opět zaklepala Maomei, jestli prý nemá něco pěkného ke čtení, když jí však podal Leninův *Stát a revoluci*, zakabonila se a povídá: „Z toho jde úplně strach, jak bych tomu mohla rozumět, co?“

Maomei měla sice základní školu, na takovou knihu si ovšem netroufala. Jednou ho otevřenými dveřmi zahlédla, jak si v horké vodě pere prostěradla. Postavila se do dveří, opřela se o veřeje

a rovnou se nabízí, že mu to vytluče u rybníka, že prý budou mnohem čistší, s díky ji však odmítl. Ještě chvíli tam stála a konečně se zeptala: „A co ty, ty neodjíždíš?“

„Kam bych měl podle tebe jet?“

Našpulila nedůvěrou ústa:

„A co ona, jak to, že odjela?“ ptá se znovu.

Myslela tím samozřejmě Qian, nechtěla říkat „tvoje žena“ nebo „drahá polovička“. Pozoruje ho rozzářenýma očima, pak ale klopie zrak ke svým botkám, v prstech stále žmoulá cíp kamizoly. Nedokázal se jí dotknout, přestal ženám věřit, již ho nepokoušely, neřekl jediného slova a ze všech sil se soustředil na praní prostěradla v umývadle. Když Maomei konečně došlo, že nemá zájem, odešla.

K hovorům se sebou samým mu zbýval už jen papír a pero, jinak zahnat samotu nešlo. Ještě předtím si ale všechno řádně promyslel, motáky tenkého papíru bude ukrývat v bambusové násadě koštěte, které má za dveřmi, nejdříve však musí něčím železným prorazit kolena toho bambusu. A až to přestane stačit, bude je ukládat do hrnce na nakládanou zeleninu, na dno nasype vrstvu vápna, vršek zakryje umělohmotnou fólií, hrncem pak zakope v místnosti přímo pod velkým džbánem na vodu. Neměl v plánu psát nějaké veledílo, literární poklad ukrytý pro budoucí pokolení. Ani ho totiž nezajímalo, on budoucnost, o které by mohl přemýšlet, ani neměl, zahodil marné naděje.

V dále slyší psa, to už se rozštěkali všichni psi ve vesnici, po chvíli se opět rozhostilo ticho. V husté černé tmě svítí jediná lampa a pod ní on, konečně mohou jeho slova ven, samou radostí se mu rozbušilo srdce, zároveň ale pociťuje jakýsi tupý neklid, jako by ho z temnoty za oknem pozoroval pár očí. Co když jsou ve dveřích ještě skuliny, napadlo ho, ač je prohlížel již tolikrát, pořád má pocit, že z venku slyší něčí kroky, zvedá se od ohřívadla, zadržuje dech, zbystrí sluch, všude klid.

Bledé měsíční světlo se rozlévá po bílém papíře v okně, takhle září asi od půlnoci. Zdá se mu znovu, že za oknem slyší pohyb, posunuje se k hlavě postele, ani nedutá a zatahuje za vypínač

u lampy, na okně se krátce mihl nejasný stín, hned se ovšem ztrácí. Zcela jasně teď zaslechl šustění v trávě, ani nerozsvěcuje, s tou největší opatrností a bez jediného hlesnutí sklídl rukopisy ze stolu, lehá si na postel, zrak ve tmě namířený na zalepené okno a měsíční světlo v něm.

Všude, i pod čistým měsícem se najdou oči, které tě budou špehovat, pozorovat, sledovat ze všech stran. V nejasné měsíční záři jako by se všechno stávalo pastí, čekající jen, až zaškokbrtneš. Dveře raději neotvíráš, ani okno, neodvažuješ se hýbat, hlavně si nemyslet, že v takové noci plné míru a měsíčního světla všichni spí, stačí ze strachu trochu zazmatkovat a všichni, kdo na tebe v blízkém okruhu číhají, po tobě rázem skočí a odvedou tě před soud.

Nesmíš myslet, cítit, svěřovat se, samotu pociťovat nesmíš! Můžeš leda tvrdě pracovat a pak s chrápáním usínat, dále se můžeš pářit, rozmnožovat, uplatňovat kontrolované rodičovství a vychovávat novou pracovní sílu. Co to píšeš za nesmysly? Zapomínáš na místo, ve kterém žiješ? Pořád si hraješ na rebela? Je libo roli hrdiny či mučedníka? Tyhle spisky ti vyslouží nanejvýš tu pověstnou kulku! Cožpak jsi zapomněl na popravu kontrarevolucionářů, když se zakládal okresní revoluční výbor? V porovnání s tím nestály masové bojové tribunály v podstatě za řeč. Tady byli odsouzení svázáni od hlavy k patě, na krku ceduli s černým nápisem, kromě jména přeškrtnutého rudou barvou na ní stálo i jejich obvinění, rdousili je železným drátem stahovaným postupně kolem hrdla, až jim oči vylézaly z důlků, nejnovější vynález poslední pravé rudé diktatury, i ústa jim zacpávali, aby při popravě nemohli křičet a na onom světě vyžadovat místo mučedníků. Dva kamiony s pozuby ozbrojeným vojenským doprovodem projížděly lidovými komunami v okolí, odsouzenci na korbě vystavováni před zraky obyvatelstva. V čele průvodu jel tlampačem vybavený džíp, vyřvávající revoluční hesla a nadzvedávající oblaka prachu, až před ním podél cesty museli uskakovat slepice a psi. Starší matrony i mladé ženy se shromažďovaly u vjezdu do vesnic, hromady dětí pelášily v závěsu za nákladními

vozy. Rodiny odsouzených, které o nebožtíkovo tělo ještě stály, musely nejdříve zaplatit pět mao za popravčí kulku, no, pro tebe by si ani nikdo nepřišel, tvoje žena v tobě tehdy již objevila nepřítel, tvůj otec byl také na statku na převýchově, k tomu přidej tchána, označeného za zasloužilého kontrarevolucionáře, jenom za to bys popravčí četu plně zasluhoval. Když se to tak vezme, na tobě nikdo žádnou křivdu nespáchal, tak odhod' pero a zadrž koně na pokraji útesu!

Jenže úplně idiot také nejsi, kdo má mozek, musí přemýšlet: co kdybys žádnou revoluci, hrdinu, mučedníka i kontrarevolucionáře nedělal, to by nešlo? Necháváš utíkat své myšlenky mimo pravidla stanovená touto společností. Ty ses úplně zbláznil! Blázen jsi ty a ne Qian, to je nabíledni. Jen se na něj podívejte, holomka, on si dovolí nechat své myšlenky jen tak letět! Fraška nesmírná, no pojdte všichni, bodří vesničané, staří i mladí, ba i děti, pojdte se podívat na šílence, jehož kulka nemine!

A ty nám tady tvrdíš, že toužíš po literatuře skutečnosti? Přestaň z nás dělat šašky, prosím tě, jakouže skutečnost to ten chlap hledá? Co je to vlastně za hovadinu, ta jeho skutečnost? Kulka za pět mao je skutečná! Tak už toho nech, nebo snad chceš kvůli nějakému psaní hrát o život? O kousek skutečnosti zakopaný do země, který se co nevidět začne rozkládat – rozklad nerozklad, byl by to tvůj konec!

Říkáš, že usiluješ o skutečnost průhlednou tak, jak se hromada smetí jeví čočkou objektivu: smetí zůstává smetím, ale k tobě se tím objektivem přenáší navíc smutek. Skutečnost, to je ten tvůj smutek. Ohlížíš se za svým stínem, pláčeš nad sebou, přitom bys měl hledat takové rozpoložení, které ti s tou bolestí dovolí žít, jen tak je další život možný, vynalézt si svět, jen a jen svůj, za hranicemi této skutečnosti, podobající se spíš svinskému výběhu. Anebo svou práci nazvat novodobou legendou, do ní skutečnost přesadit, zajímat se jen o psaní a zajistit tak rovnováhu mezi existencí a životem ducha.

Tuto legendu si postupně opisoval do zápisníku, který mu zbyl po mámě, když umřela, na desky napsal *Alipeidos*, cizí, smyšlené

jméno nějakého Řeka, člověka odjinud, a ještě přidal: přeložil Guo Moruo, jméno starého básníka, který hned po vypuknutí Kulturní revoluce veřejně požádal, aby bylo celé jeho dílo zničeno, čímž si získal Maovu zvláštní přízeň a ochranu. Vždycky může říct, že je to Guo Moruovo dílo z doby před padesáti lety, že si ho opsal ještě jako student, kdo by si to tady na horách, ale i na okrese dokázal ověřit?

První, kratší část zápisníku tvořil matčin osobní deník z převýchovného statku, předtím než se utopila. Před sedmi osmi lety, v době Velkého skoku vpřed, jenž rozpoutal léta hladomoru, musela, tak jako on později, odejít do „Školy 7. května“, na statek, kde se jí mělo dostat převýchovy, pracovala tvrdě, bez ohledu na sebe, po několik měsíců šetřila své vlastní lístky na maso a vejce, aby měla čím nakrmit svého syna, až se vrátí domů, ona, která měla na starosti velkoprodukční kurník, z nedostatku potravy velmi vážně otekla. Jednou nad ránem, když měla po noční, se šla umýt k řece a vysílená prací nebo hladem, to už nikdo nezjistí, spadla do vody. Když se pak rozednělo, našel její plovoucí tělo nějaký vesničan, který u břehu pásl kachny, pitva v nemocnici ukázala, že zemřela na náhlé odkrvení mozku. On její tělesné ostatky ani neviděl. Deník byl jedinou věcí, kterou po ní u sebe choval, tam si zaznamenávala nejen myšlenky, které se v ní převýchovou zrodily, ale i to, jak si střeďá dny volna, aby mohla jet domů, strávit pár dní navíc se synem, který v létě přijede na prázdniny. Jak tuhle svou *Alipeidosovu* legendu dopsal, položil sešit do nakládacího hrnce, na dno vysypané vápnem, to vše nakonec zakopal pod vodní nádrž ve světnici.

Na trh do městečka se sjíždějí vesničané z širokého okolí, ulici po obou stranách zaplňují vahadla a koše plné batátů, sušených datlí z jujuby, jedlých kaštanů, smrkových haluzí na podpal, čerstvých hub, neodbahněných lotosových kořenů, průhledných nudliček, celé svazky tabákových listů, sušené bambusové klíčky, živé ryby, kroutící se krevety, štosy konopných opánků, bambusové stoličky, dřevěné naběračky, ženy, děti, statní junáci i stařečkové po sobě křičí a hádají se o ceny: bereš, nebereš, tak nech plavat! Všichni se přetahují, popichují, nadávají si, městečkem se sice prohnala revoluce, ale život jde dál.

Tajemník Lu, „převelený“ teprve nedávno z krajského města, procházel tím davem v doprovodu vesnických kádrů, někteří mu razili cestu, další celý průvod uzavírali tak trochu za ním, téměř to připomínalo inspekci nějakého vysokého hodnostáře. Najednou se s ním setkává tvář v tvář, muž, kterého místní nenazvou jinak než tajemník Lu, je starý revolucionář, kdysi partyzán tady v horách, jenže pak se od něj štěstí odvrátilo a on z krajské úrovně začal sestupovat stále níž, až se opět ocitl na své rodné hroudě, skutečný „návrat ke kořenům“, zdejší hlavouni ho ale mají za boha, který na poli pochopitelně nepracuje.

„Zdravím vás, soudruhu tajemníku,“ osloví co nejuctivěji krále hor.

„Ty jsi ten z Pekingů, že jo?“ Tajemník Lu ví, zdá se, velmi dobře, s kým má tu čest.

„Ano, přijel jsem zhruba před rokem,“ přikyvuje.

„A co, už sis zvykl?“ ptá se dál tajemník, zastavuje se, je vysoké, hubené postavy, trochu se hrbí.

„Ale ano, vždyť jsem taky z jihu, krajina je nádherná a produkci se daří.“ Chtěl trochu pochválit zdejší ráj na zemi, hned se ale zaráží.

„Pravda, hlady se tady obvykle neumírá,“ povídá tajemník.

Jako by v jeho hlase zaslechl něco víc, možná zatrpklost z nechtěného „návratu ke kořenům“.

„Já tu ale míním zůstat, proto bych byl, soudruhu tajemníku, moc rád, kdybyste mě vzal pod svou ochranu!“

Vypadalo to jen jako slušné vyjádření oddanosti, jenže on mocného ochránce doopravdy potřeboval, ještě jednou před ním uctivě sklonil hlavu, chystal se odejít, vůbec nečekal, že se mu tajemník Lu bude věnovat hned, že ho vybidne: „Nechceš jít kousek se mnou?“

Otočil se a pouští se za ním. Lu čeká, až ho dojde, a pokračuje v hovoru, jako by nedbal upovídáných vesnických kádrů kolem sebe, jasné znamení výjimečně přízně. Takto spolu došli až na konec uličky, z krámků po stranách i ze dveří sousedních domů vykukují usměvavé tváře, pořád je někdo zdraví a on si uvědomil, jak dobré to u tajemníka Lua musí mít, jeho postavení v očích místních zaznamenávalo okamžitou změnu.

„Pojďme se podívat, jak bydlíš!“

Nebyl to rozkaz, spíše projev té největší péče, které se mu od Lua mohlo dostat. Tajemník ještě zamával k chvostu kádrů za sebou, ti se hned rozutekli.

Po hrázích podél polí ho odvedl až ke svému domku za vesnicí. Lu se posadil ke stolu, jenže sotva mu nalil čaj, přiběhly děti. Rád by zavřel dveře, Lu ovšem mává nesouhlasně rukou: „To není nutné, opravdu.“

Zpráva obletěla celou ves bleskovou rychlostí. Zanedlouho mu u dveří stepovala skupinka vesnicanů a vesnických kádrů, „tajemníku Lu, tajemníku Lu,“ volali neúnavně, ten se ovšem spokojoval jen s lehkým pokývnutím hlavou, jako by na pozdravy

ani neodpovídal, zvedl misku k ústům, odfoukl lístky od kraje a upíjel čaj.

Mohl si myslet, že na světě se přece jen ještě najdou dobří lidé, dobrá, tedy ne vyloženě zlí. Dalším vysvětlením mohla být skutečnost, že tajemník poznal i jiný svět, věděl o něm své, anebo že se narodil do nevhodné doby, je úplně sám a hledá někoho, s kým by si popovídal, přívětivost, kterou ho obdarovává, má možná ulehčit jeho samotu.

Lu si vůbec nevšímá děl Marxe a Lenina, ležících na stole, pochopil jejich zastírací roli, zvedá se k odchodu: „Kdybys cokoliv potřeboval, přijď za mnou,“ říká ještě.

Doprovodil ho až ke hrázi a dlouho pozoroval jeho vyzáblou, mírně shrbenou siluetu odcházející pevným krokem, který příliš neodpovídal jeho zasloužilému věku. Tak se ocitl pod ochranou horského krále, aniž by v tu chvíli tušil přesný důvod jeho návštěvy.

Jednou v noci, zrovna když si, ponořen do svých myšlenek, psal u stolu, na něj ode dveří zčistajasna zavolal něčí hlas a strašně ho vylekal. Rychle se zvedl a běží k posteli, svůj rukopis strká do slaměné matrace, teprve pak otevírá dveře.

„Ještě vzhůru? Tajemník Lu pro tebe posílá, abys za ním zašel na revoluční výbor, chce si s tebou ťuknout!“

Zřízenec lidové komuny předal zprávu, otočil se a odchází pryč, teprve pak si mohl oddechnout.

Revoluční výbor lidové komuny se nacházel až v městečku, na jedné z kamenných hrází na břehu řeky, jednalo se o velký dvorec z šedivých cihel s krytou terasou v nástavbě, bývalou rezidenci místního pána. Toho zastřelili při přerozdělování půdy v rámci boje proti velkostatkářům, budova přešla do vlastnictví místní správy, ta zde později zřídila sídlo lidové komuny i nově vytvořeného revolučního výboru. Dvůr i přijímací hala je plná lidí, mísí se v ní pronikavý zápach tabáku a zpocených těl, nikdy ho nenašlo, že tu v noci může být takhle živo.

V jedné ze zadních místností zahlédl čerstvě jmenovaného předsedu revolučního výboru Liua a Starého Taa, správce

výzbroje lidových milicí, zrovna zavírali dveře, aby si mohli s tajemníkem Luem v klidu nalít, ten ho zve, ať si přisedne také. Na stole leží pytlík buráků, vysypaný do rozložených novin, miska smažených rybiček a talíř sušeného tofu, všechno pravděpodobně dary od kádrů lidové komuny. Stolovníci si nepatrně smočili rty v misce alkoholu, hned ji zase odkládají, nikdo se pořádně nenapil. Do místnosti nakoukl mladý vesničan s puškou na rameni, chce se uctivě poklonit všem přítomným, hlavěň se mu však zasekla o horní veřej.

„Kdo ti říkal, že si máte brát pušky?“ vyjel po něm velitel milicí.

„Byl snad vyhlášen spěšný nástup, nebo ne?“

„Spěšný nástup je spěšný nástup, nikdo nemluvil o ozbrojené akci!“

Ten rozdíl mladík očividně příliš nechápal a jal se vysvětlovat: „Co teď ale? My jsme nabrali všechny pušky, co na milici máme...“

„Zbraně přece nemůžete vláčet, jak vás napadne! Běžte je okamžitě vrátit do magacínu a pak na dvoře vyčkejte dalších rozkazů!“

Až tam se dozvěděl, že milice po celém okrese měly přesně o půlnoci provést jednotný zátah, od okresního města až na úroveň městysů a osad, jednalo se o bleskový útok zvaný „všeobecné šetření, všeobecná prohlídka“, svolaný na spěšný rozkaz celookresního revolučního výboru. Cílem všeobecného šetření se stala obydlí pěti nepřátelských kategorií: velkostatkářů, kulaků, kontrarevolucionářů, škodlivých elementů a pravicáků, při sebe-menším podezření mělo podle rozkazu dojít k domovní prohlídce. Těsně před půlnocí se oba velitelé Liu a Tao vydali na dvůr, kde pronesli řeč vybízející k třídnímu boji a zaúkolovali jednotky. Jednotlivé oddíly se daly postupně do pohybu a na dvoře zase zavládl klid. Za chvíli se rozštěkali psi v okolí, ke kterým se zvolna přidávala ozvěna dalších, vzdálenějších.

Lu si zul boty, sedl si v tureckém sedu na pryčnu a vyptává se ho na rodinu, odpovídá jen, že otec také odešel na venkov, pokus o sebevraždu si nechal pro sebe. Strýc z otcovy strany, přidává ještě, byl taky partyzán, tehdy ještě netušil, že starého

revolucionáře kvůli chřipce právě převezli do nemocnice a dali mu injekci, na kterou za pár hodin umře. Samozřejmě znovu zopakoval, že se s místními lidmi moc nestýká a že nesmírně děkuje tajemníkovi Luovi za jeho starostlivou péči. „V městečku teď chceme opět otevřít bývalou základku,“ povzdechl si, „zřídíme v ní ale nižší střední stupeň, bude totiž nutné doučovat základní znalosti, písmo a tak, co kdyby ses toho ujal ty, co?!“

Lu ještě vysvětluje, že sám je z chudé rodiny, ale že se ho jako kluka ujal starý vesnický učitel, úplně zdarma, že díky němu se naučil trochu číst a jak mu to potom bylo k užitku...

Po dvou třech hodinách to na dvoře i ve vedlejších místnostech opět ožilo, milicionáři snášejí válečnou kořist z výpravy. Žádného kontrarevolucionáře nechytily, při domovních prohlídkách však našli alespoň nějaké peníze a obilné lístky, které nepřátelské elementy ukrývaly doma, přímo při činu načapali jen jeden cizoložný pár. On je kovář v rukodělném družstvu v městečku, ona žena křivohubého lékárníka tradiční medicíny, každý věděl, že manžilek odjel do okresního města, doma se sice nesvítilo, ale vrzalo to tam o sto šest, líčí milicionáři, kteří je chytili při činu, že to všechno poslouchali hezkou chvíli u okna, ještě teď se nemůžou udržet smíchy.

„A kde jsou teď?“ ptá se venku Starý Tao.

„Dřepí támhle na dvoře.“

„Oblečení doufám jsou?“

„Ona šaty má, kovář je nahatej.“

„Dejte mu alespoň nějaký kalhoty!“

„Jo tak trenky, to von má! Kamizolu si navlíknout nestačil, říkalo se přece: na místě zasáhnout, ne? Vždyť oni by to jinak popřeli!“

„Nechte je napsat sebekritiku a pak je pusťte!“ neovládl se Lu sedící uvnitř.

Jenže za chvíli se opět ozývá tentýž hlas: „Dovolte podat hlášení, soudruhu tajemníku, on totiž tvrdí, že neumí psát!“ volá zvenku milicionář.

„Tak ho vyslechněte a zapište! A ať to stvrdí otiskem prstu!“ zazněl hlas Taa, správce zbrojního magacínu.

„Jde se na kutě,“ povídá mu Lu, nazouvá si boty, vycházejí spolu z místnosti, tam ještě říká Taovi: „O tohle se už starat nemusíme, jen ať si poradí!“

Když došli na dvůr, zahlédli ženu, jak sedí skrčená u zdi, hlavu skloněnou, zato do půli těla obnažený kovář se plazí po zemi, buší do ní čelem a neustále opakuje: „Tajemníku Lu, vy dobrodinče, dobrodinče můj, v životě na vás nezapomenu!“

„Vraťte se oba domů, nezesměšňujte se tady! A už nic takového nepáchejte!“

Poté s ním vychází ze dvora.

Ještě se nerozvedlo, vzduch byl vlhký, všude plno rosy. Dobrota tajemníka Lua sahala skutečně k vrcholům, vlastně mi nabídl únikovou cestu, napadlo ho, dokud se pod sluncem najdou takoví horší králové, bude stát za to žít.

Od tohoto okamžiku, kdykoli v městečku procházel kramářskou uličkou a narazil přitom na někoho z kádrů či na jediného příslušníka z oddělení bezpečnosti, navzájem se pozdravili, plácli se po rameni, nabídli si cigaretu. Pak se konečně otevřela škola: nabírali do ní starší děti, které ani nedokončily učební látku prvního stupně, takže je čekaly dva roky studií na jakési nižší střední škole, on ji dostal na starost. Ze vsi se přestěhoval do městečka, přímo do školy, jejíž budova zůstala po léta zavřená, místní ho začali oslovovat pane učiteli a všechny pochybnosti ohledně jeho minulosti či okolností jeho příchodu jako by se vypařily.

Kdyby ses tak naučil pohlížet na svět s úsměvem buddhy Amitábhy, byl bys šťastný napořád, v srdci mír, krůček od nirvány.

U hodovního stolu s vesnickými kádry nasloucháš pitomému žvanění, chvástání a řečem o ženských.

„Tak jaká byla Maomei, co?“

„Co to plácáš za nesmysly, vždyť je ještě panna!“

„Jen to řekni! Jaká byla?“

„A hele, hele, jak teda víš, že je panna?“

„Přestaň s takovými řečmi, vybrali ji přece jako kádr k milicím!“

„A k tomu došlo jak, tak kurva povídej?“

„Hodná následovnice prvních rudých výhonků, tak měj trochu úcty, jasný!“

„Doprdele práce, ty taky bereš všechno vážně!“

„Kurva, nemáš už přepito?!”

„Chceš do držky?“

„Tady se napij, na!“

Takový byl život, člověk se doopravdy rozjařil, až když se opil! Jenže ty se musíš zmínit ještě o tom, jak se dostat k smrkovému dřevu, potřeboval by sis stlouct pár almar, ale levně, za státní cenu, a stavba domu, ani ta tě jednou nemine, když už se tady chceš usazovat, ale to snad může ještě chvíli počkat, nejdříve sis chtěl zařídit nevelkou zeleninovou zahrádku, postavit prasečí chlívek, bez toho se člověk neobejde, ne? A tak s nimi vedeš řeči o všem možném, stal se z tebe obyčejný člověk a nikdo si tě už nevšímá.

Pozoruješ zbytky na stole, všechny mísy zejí již téměř dokonale prázdnou, z deseti lahví štiplavé pálenky ze sušených batátů bylo devět vypito, desátá je už také řádně načatá. Pokoušíš se odstrčit opilce, který se svezl pod stůl a opírá se ti o nohu, odtahuješ stoličku, vstáváš, dotyčný hodovník se jak široký, tak dlouhý rozplácl na zem a začíná chrápat. Všichni přítomní, ať už leží na stole, nebo pod stolem, jsou úplně namol, s pitomým úsměvem na tváři, s výjimkou pána domu, hrbáče Zhaa, který se drží pěkně zpříma u stolu a s hlasitým srkáním do sebe nalévá hovězí vývar, jako stranický tajemník výrobní brigády musí něco vydržet, snad i tu trošku alkoholu.

Sraz milicionářů trval pět dní, z okolních vesnic dorazilo kolem osmdesáti příslušníků, ti se hned prvního dne dopoledne shromáždili na dvoře, kde v sedu na svých pečlivě uvázaných rancích naslouchali pokynům předsedy revolučního výboru. Pak si je Starej Tao, správce zbrojního skladu, odvedl na obecní mláto a nechal je střílet na terč. Ve skalách u řeky se zase učili pokládát rozbušky a výbušniny, provádět nejrůznější sabotážní akce. Ve vypuštěných, již sklizených rýžovištích dále nacvičovali útočné formace družstev a čet, harcovníci byli vypuštěni do polí, dokonce i na pár granátů došlo, zemina v silných detonacích létala do všech stran. Takhle chlapi divočeli po několik dní až do poslední noci, kdy se mužstvo vrátilo do vesnice. Starej Zhao, který již dvacet let vykonává funkci stranického tajemníka a těší se díky svým zkušenostem zasloužené slávy, zařídil, aby komuna udělila všem milicionářům, kteří se zúčastnili cvičení, stravovací prémii v podobě tuctu živých slepic, vybraných mezi vesničany. Ani hrbáčova žena nezůstala pozadu a přidala svoji starou, ještě nosnou slepici, k obcerstvení hrdinů byl tudíž dostatek masa i ryb.

Kolem hrbáčova stolu ve světnici se sešli velitelé vesnických milicionářských oddílů, nižším šaržím byla vyhrazena sýpka, kde obsluhovala celá rodina účetního výrobní jednotky. Kdo se dostal až ke Starému Zhaovi, nabíral pochopitelně na vážnosti, tebe jako zástupce školy povolal na manévry tajemník Lu.

„Soudruhu učitelí, vy jste k nám přišel až z hlavního města, přímo od předsedy Maa, přišel jste sem za tvrdou dřinou, navíc s doporučením našeho tajemníka, soudruha Lua, takže žádný ciráty, vemte místo, vemte místo a sedněte si!“

Ženské se podobných hostin nezúčastňovaly, hrbáčova žena měla napilno v kuchyni, zatímco Maomei, sotva osmnáctiletá, a přesto čerstvě jmenovaná velitelkou roty lidových milicí, nepřestávala nosit na stůl, běhala sem a tam. Osm stolovníků hodovalo od večera do půlnoci, alkohol se přelával do polévkové mísy, odkud se každému dostávalo po naběračce, tak bylo zajištěno rovné dělení, nikdo nepřišel zkrátka. V několika kolech tak zmizela pěkná řádka lahví a ty už ses začal ozývat, že nemáš takovou výdrž, takže ti bylo dovoleno, abys pil, jen když máš chuť.

„Tak vzácný člověk z hlavního města nám prokazuje čest už jen tím, že si chce připít s námi, fuseklemi od hnoje, to se jen tak nevidí, tak tady učitelskýmu naložte!“ povídá Starej Zhao a Maomei stojící vzadu ti okamžitě nabírá vrchovatou misku rýže.

Přítomným se rozhořely tváře, mnoho se toho navykládalo, nasmálo a špičkovalo, od chrabrých revolučních časů se sklouzlo na ženské, okamžitě padla sprostá slova, Maomei se běžela schovat do kuchyně a už se neukázala.

„Co je s Maomei? Kam se poděla?“ vyřvávali chlapi s brunátnými obličejí a býčími šíjemi.

Nakonec musela zakročit stará hrbáčová: „Co na ni hulákáte? Té se nikdo nedotkne, je to jasný, si nemyslete, že když máte vypito..., vždyť je ještě panna!“

„Že je panna, ještě neznamená, že na chlapy nemyslí!“

„Hele, tohle masíčko do tvý huby nepatří!“

A všichni už chválí starou hrbáčovou, jak je skvělá, jak je tohle a tamto: „Vzorná hospodyně, náramná hostitelka, Starej Zhao, ten má ale kliku!“

„No, ke komu taky tady naše sestra odmítla být štědrá, že jo?!“ přidává se někdo místní.

„Zavřeš tu svoji hnusnou klapačku!“ Zhaovu ženu jejich laškování docela rozparádilo, svléká si zástěru a s rukama v bok po-

vídá: „Sebranko jedna zatracená, přestanete už s těma sprostárnama?“

Jenže sprostárnám není zdaleka konec a alkohol táhne z huby. Jak je tak posloucháš žvástat páte přes deváté, uvědomuješ si, že to nejsou žádná ořezávátka, jinak by to ostatně na vesnické kádry dotáhnout ani nemohli.

„No, nebýt předsedy Maa, jak by na tom dnes chudí a středně chudí rolníci asi byli, co, no takhle určitě ne! Kteroupak studentku z města by napadlo přesídlit k nám na venkov, co?!“

„Ty už snad opravdu myslíš jen na ty svoje prasárny!“

„Pořád tak vážnej, kurva, tak jebals, nebo ne? Už to konečně vyklop!“

„Copak takhle se mluví před učitelem, nestydíš se?“

„Tady učitelскеj už není cizí, fusekle od hnoje mu nevádí, že jo, snad s námi spí na jedný pryčně, ne?“

A byla to pravda, spal jsi s nimi v sýpce na slámové matraci a večer co večer, po cvičení ve volné přírodě, jsi je pozoroval, jak se spolu měří v zápase, snaží se jeden druhého povalit na zem, poražený si pak přede všemi musel stáhnout kalhoty. A když byly v publiku ženské z vesnice, to bylo teprve křiku, to se práskalo i opaskem, chlapi a ženské v jedné mele, Maomei tehdy odbíhala stranou a nemohla se udržet smíchy. Taková zábava panovala až do píšťalky ohlašující večerku.

Vycházíš na vzduch, zvedá se chladný větřík, nesnesitelný zápach alkoholu je pryč, kolem se vznášá jen lehká vůně rýžové slámy. Za měsíčního světla mizí celá vesnice ve stínu protilehlé hory, sedáš si na žernov u stavení, zapaluješ si cigaretu. V duchu se raduješ, žeš získal jejich důvěru, v noci už tě neruší žádné zvuky za oknem, žádné siluety poskakující v měsíční záři, už tě nikdo nesleduje, zdá se, žeš zapustil kořeny, zapadl i mezi tyhle chlápky. Po celá pokolení vedou stále stejný život, válí se po ženských přímo na zemi, a když už nemůžou, opijou se do němoty a s chrápáním upadnou ve spánek bez zlých snů. Ucítils zápach zvlhlé země, uklidnil ses, uvolnil, mírně unaven.

„Ještě vzhůru, pane učiteli?“

Otáčíš se, vidíš Maomei, jak vychází z kuchyně a zastavuje se před hranicí dříví, v mlhavém měsíčním světle z ní vyzařuje něco neuvěřitelně ženského.

„No není to nádherná záře...“ odpovídáš nejistě.

„Vy máte opravdu náladu na měsíční záři, pane učiteli?“

Usmála se na tebe se rty našpulenými, měla lehký tón, cukrový hlas, děvče jako lusk s výrazným poprsím, jehož pevnost již možná okusila mužská ruka. Učiněná dcera téhle země, plná života a síly, bez úzkostí či strachu, ráda by si tě vzala, snaží se ti to alespoň naznačit, záleží jen na tobě, tak ano, nebo ne? Čeká na tvoji reakci, oči lesknoucí se ve tmě namířené přímo na tebe, beze stopy studu či sebeovládání, znovu v tobě probouzí hlad po ženě. A tak se ti o půlnoci vyzývavě postavila, opřená o hranici dříví, jenže ty s ní láskovat nedokážeš, neodvážíš se k ní jen tak přistoupit, jako ta zdejší parta zbojníků, nedovolíš si s ní zahrávat, nemáš tolik odvahy.

Děšť, zase jenom děšť, nekonečné závěsy jemného deště. Škola odpoledne končí již po dvou hodinách, vesnické děti pak doma mívají ještě mnoho práce. Tvůj pokoj ležel v těsném sousedství sborovny, měl cihlové zdi, strop z dřevěných fošen, nikam nezatékalo. V srdci jsi měl klid, zvláště spokojený jsi byl právě za deštivých dnů, když jsi nemusel scházet k rýžovištím s vysokým slamákem na hlavě a brodit se po kolena v bahně. Jak se zavřely dveře, zvuky větru, deště či hlasitého čtení ze třídy už k tobě nedoléhaly a ty sis mohl potichu číst nebo psát. Konečně život normálního člověka, ovšem bez rodiny. Ženu do domu sis už také nepřál, samota ti byla milejší než hrozba udání. A když už tě popadla touha, pouštěl ses do psaní, fantazie, další z nově vydobytých svobod, ti dokázala získat jakoukoliv ženu, o které jsi psal.

„Pane učiteli, posílá pro vás tajemník Lu!“ ozval se hlas žačky za dveřmi.

Dokonce i zámek do dveří si pořídil, aby se k němu nemohlo jen tak, s žáky a především se žačkami hovořit zásadně ve vedlejší sborovně. Ředitel školy, který bydlel hned naproti, za basketbalovým hřištěm, měl jeho dveře neustále na očích, obával se, že by ho po dvaceti letech ve vedení základní školy, dnes vlastně gymnázia, mohl ten přivandrovalec, navíc podporovaný tajemníkem Luem, vystrnadit z ředitelské židle. Jediné škobrtnutí by stačilo, aby ho hnal jak nadmutou kozu. Přitom jediné, po čem opravdu

toužil, bylo místo, kde bude mít klid, takhle přímo to ale řediteli vysvětlit nemohl.

Studentka Sun Huirong byla hezká, štíhlá dívka, její otec předčasně zemřel na jakousi nemoc, matka prodávala zeleninu na družstvu v městečku, ze tří dcer, které vychovávala, byla Sun Huirong nejstarší. Pro záminku nešla nikdy daleko, to bylo samé: „To já vám to prádlo, pane učiteli, vyperu!“; „Přinesla jsem vám trochu laskavce, zrovna jsme ho sklidili na zahradě!“ a pokaždé, když šel kolem jejich domu, vybíhala na zápraží a volala: „Pane učiteli, nezajdete na čaj?“ On v té uličce znal snad úplně každého, ke komu nezašel do světnice, u toho se zastavil alespoň na prahu a zapálil si s ním cigaretu. Tahle vesnice mu byla, dá se říct, domovem, sám se již považoval za místního, ale k ní pod střechem nikdy nevstoupil. Jednou mu řekla: „U nás doma vládnou ženy.“ Je dost pravděpodobné, že nehledá ani tak muže, jako spíš otce.

Děvče přiběhlo v dešti, voda jí stéká z vlasů, popadl deštník, podává jí ho, tady máš, volá na ni a sám si běží pro slamák. Ona se mezitím rozeběhla zpátky, vyráží za ní, volá ji jménem, dívka se otáčí, kroučí hlavou, cípy promočené kamizoly se jí lepí na tělo a zdůrazňují pár drobných prsou v rozpuku, ona propuká v smích, náramně spokojená, zřejmě proto, že panu učiteli přinesla tak důležitý vzkaz.

Lu bydlel v zadním dvoře sídla lidové komuny, do kterého se vcházelo postranní brankou naproti říční hrázi. Celý dvorek zářil čistotou, na zemi tmavošedá kamenná dlažba, dokonce i malá studna. Dříve ten svérázný dvorek obývala konkubína místního pána, toho, kterého pak zastřelili, takový odlehlý, tichý kout. Lu ležel na lenošce z bambusu zakryté kozí kůží, v kotlíku zaklíněném na cihlách se pomalu vařilo něco masitého a voňavého.

„Pší pochoutka na chilli, od Starýho Zhanga z bezpečnosti, pryč z odchyceného divokého psa, jak ale poznáš, že byl divokej? To tvrdí on!“ Lu ani nevstává a povídá dál: „Tady si vem misku a hůlky a kořalu si nalej taky. Vždycky jak se rozprší, tak mě rozbolej záda, následky postřelení z dřívějšíka, tehdy žádní felčari na bojišti nebyli, člověk mohl být rád, že to vůbec přežil!“

Nalil si kořalku, sedl si na stoličku ke kotlíku, nabíral si, upíjel a přitom poslouchal Lua, který se, opřen v lenošce, znenadání rozhovořil.

„Copak o to, já jsem taky zabíjel, těmahle rukama jsem po nich střílel, no co, byla válka, o tom žádná. Těch, kdo padli mojí rukou, nebylo málo, ale ne všichni si to zasloužili, no vidíš, a ti, kteří by si to zasloužili, ti zas zrovna nechcípí.“

Ta tam byla jeho obvyklá odtažitost a zamlklost, Lu byl velmi rozjařený a on vůbec nechápal, co po něm může chtít.

„Tak už i ten hajzl Lin Biao natáhl bačkory, ví se to vůbec mezi lidma?“

Přikývl hlavou. Místopředseda Strany prchl letadlem za hranice, to se však zřítilo někde v Mongolsku, tak stálo v oficiálních dokumentech. Venkovany to ani nijak nepobouřilo, že prý se stačilo podívat na Lin Biaoův opičí ksicht a bylo jasné, že to s ním nemohlo dobře dopadnout. A kdyby měla jeho tvář noblesu kočičí? V očích vesničanů by mu patřil císařský trůn, o tom nemohlo být pochyb.

„Těch, kteří je nenatáhli, je ale ještě pořád dost,“ troufl si Lu, když odložil misku kořalky, a on jeho rozhořčení chápal. Nic konkrétního ovšem neměl Lu na mysli, znal již tento svět, tolik politických úskalí za sebou, dobře věděl, že do hloubi duše se nemůže otevřít nikomu, a on si zas nemohl dovolit rozbít pro nic za nic misku, ze které byl živ. Dokud nic nenarušilo tajemníkův život, chránil se jeho deštníkem i on. Napij se pořádně, prosím tě, a co se pochoutky na chilli týče, jez, odkud je maso, o to se nestarej.

Lu se zvedá a odchází ke stolu pro nějaký papír, na něm báseň v pravidelném pětistopém metru popisující radost z pádu jistého Lina.

„Nepodíval by ses, jestli je ten verš správně?“

Možná, že ho zavolal kvůli tomu. Chvilí si tu báseň prohlížel, navrhl přesunout jeden nebo dva znaky, jinak že se nemusí škrtat nic a také že má doma knihu o klasické prozódii, že mu ji klidně půjčí.

„My jsme byli v rodině jen chudí pasáci,“ povídá Lu, „na školu nebylo, takže jsem se chodil schovávat pod okno pana učitele v naší vesnici, poslouchal děti, jak předčítají, a naučil se z paměti i tangskou poezii. Pan učitel si všiml, že mi to jde, a školné ode mě ani nevyžadoval, čas od času jsem mu snášel dříví na otop, když jsem měl volnou chvíli, zašel jsem do školy, no a tak jsem se naučil psát. A v patnácti jsem už s bambitkou na rameni odcházel k partyzánům.“

Zde, v této části hor měli tehdy partyzáni základnu, dnes se sem „vrátil za účelem šetření“, tak znělo jeho oficiální posláni, žádnou přesnou funkci sice nezastával, ale dalo by se říct, že se stal jakýmsi tajemníkem všech nově rehabilitovaných tajemníků lidových komun po celé oblasti. Lu se tady svým způsobem ukrývá, naznačil mu, že má také nepřátele, ne pochopitelně v řadách ozbrojených milicí místního panstva, velkostatkářů a kulaků, ti už dávno dostali, co proto, nyní se jedná o nějaké „lidi ze shora“. Kde přesně to „nahore“ je, netušil, nikoho z těch „lidí“ neznal, vysocí kádři na okrese to očividně také nebyli, ti ho zásadně ohrozit nemohli. Lu žije v neustálé pohotovosti, pod slaměným podhlavníkem má ukrytý armádní bajonet, v dřevěné bedně pod postelí zase lehký kulomet, který pravidelně udržuje, dále ještě zapečetěnou krabici nábojů, všechno pochází ze zbrojního skladu milicí zdejší komuny, a protože to schovává doma, nikdo ho udat nemůže. Možná čeká na příhodnou chvíli, až se znovu chopí moci, nebo se jen připravuje na nějaký nový světový konflikt, těžko říct.

„Zdejší horalové jsou v dobách míru sprostí rolníci, ale jak nastane chaos, hned se z nich vyklubou banditi, to tu pak lítá doslova hlava nehlava. Já jsem na takových popravách vyrůstal, svázání do kozelce byli, a přesto ještě hrdě vztyčili hlavu, stáli tam v očekávání, až jim hlavu useknou šavlí, ani brvou přitom nehli, to není jako dnes, kdy odsouzeného nutí před popravou na kolena a ještě ho rdousí železným drátem kolem krku. Partyzáni, to byli prostě banditi!“

Strašná slova vycházela z Luových úst: „Jediný rozdíl byl v tom, že my jsme měli politický cíl – svržení tyranů a přerozdělení půdy.“

To, že dnes jsou rozdělené pozemky opět spojeny v jeden, že každému je dáno jen životní minimum a zbytek je odváděn výš, o tom nemluví.

„Když partyzáni potřebovali peníze nebo jídlo, prováděli nájezdy, unášeli a popravovali rukojmí, chovali se zkrátka jak lotři. A když požadované zásoby nedostali včas, vzali rukojmího, přivázali ho mezi dva mladé, k zemi stažené bambusy, pak je na povel pustili a jediným švihem roztrhli dotyčného vejpůl!“

Lu sám nikoho takhle netrhal, očitým svědkem ale rozhodně byl, mohl si tedy dovolit i malou lekci tady učitelskýmu.

„Ty jako vzdělaný člověk odjinud si nesmíš představovat, že život u nás je nějaká pohádka, že na horách vládne klid a mír! Kdo tu nezakoření doopravdy, ten nevydrží!“

Lu měl daleko k úřednické hantýrce malých kádrů, šplhajících nedočkavě výš a výš, naopak, svědomitě ničil poslední zbytky revoluční pohádky, které jeho učitelského ještě neopustily. Možná si myslí, že ho může jednou potřebovat, chce, aby se zatvrdil, zesurověl jako on, až se Lu jako horský král opět chopí moci, učiní z něj svého pobočníka. Zabrousil i k pobledlým vzdělavcům z města, kteří se dřív dávali k partyzánům.

„Copak můžou tihle studentíci rozumět revoluci? Starej měl přece jen pravdu, když říkal,“ Starým označoval Lu samozřejmě Maa, „že moc leží v hlavních puškách! Jen se podívej na všechny ty generály a politické komisaře, kdo z nich nemá krev na rukách?“

On na to, že z něj nikdy žádný generál nebude, že z boje má strach, říkal si, že bude nejlepší, když začne právě tím.

„Však já také nejsem posedlý mocí,“ povídá hned Lu, „jinak bych neutekl sem, ale když se člověk nebrání, tak ho dřívě nebo později skolí.“

Luovo pravidlo boje o přežití vycházelo z přímé životní zkušenosti.

„Můžeš se vydat do městečka a začít s šetřením, jako na moji žádost. Pověřovací dopis nepotřebuješ, stačí říct, že jsem tě pověřil já, že máš zpracovat historii třídního boje v městečku, a budeš poslouchat, co ti lidi říkají, pochopitelně nemusíš každému všechno věřit, a hlavně se neptej na nic ze současného dění, stejně by ses v tom nevyznal. Ať si melou, o čem chtějí, jako by ti vyprávěli místní pověsti, to si pak sám probereš. Kdysi, když sem ani auta ještě nevyjela, tady bylo loupežnické doupě. Když vidíš kováře, jak se před tebou klaní k zemi, nevěř mu ani slovo, chtěj vědět, odkud se bere taková poslušnost. Když ho pustíš, bude se rozplývat vděčností. A když si na něj dupneš, tak tě v noci majzle sekyrou někde na poli! A ta stará mrzačka, která v kramářské uličce prodává horkou vodu na čaj, myslíš, že měla někdy ovázané nohy? Vždyť to se tady na horách vůbec nedělalo, ona byla jen jako rukojmí u partyzánů, ti jí v plné zimě sebrali boty, prsty jí samozřejmě zmrzly a upadly, ale protože byla ženská, nechali ji při životě. Tenhle dům patřil jí, otce odkrágovali, starší bratr chcipl v převýchovném táboře, takže jí zbývá už jen druhý brácha a ten prý utek za kopečky.“

Tak se mi od něj dostávalo výchovy stejně jako od života: zničit poslední zárodky soucitu, smyslu pro spravedlnost, spolu s rozhořčením a vznětlivostí, které v tobě vyvolávají.

„Tak a dnes máme dochlastáno!“ povídá Lu. „Zítرا ráno, až se z toho vyspíš, tě zavedu na Jižní horu, nahoře stál chrám, Japončiči ho bombardovali z letadel. Až sem nedošli, zastavili se v okresním městě, ale protože partyzáni utekli do hor, zmohli se akorát tak na ostřelování toho chrámu na vrcholku. Ten postavil nějaký mnich hned po porážce nebeského království Tai-pingů, to byla snad taky lupičská sebranka, nebo ne? Císařské moci ovšem vzdorovat nedokázali, tak se po té porážce utekl až sem a stal se v horách mnichem, jediné, co zbylo, je nalomená stéla, napsal je taky neúplný, měl bys ho jít vyluštit.“

Pohledem přes objektiv jako by se okamžitě změnil svět, i z té nejošklivější věci se může zrodit něco nádherného. Během svých venkovských let jsi vlastnil starý fotoaparát, bral sis ho i do hor, takové další osobní oko. Vyfotil jsi například horskou krajinu: horu s bambusovým porostem nakloněným větrem, pás opeřené smaragdové vlny jediným cvaknutím znehybněné na negativu. Večer jsi vše vyvolával doma, a přestože barvy mizely před očima, černobílý kontrast všech světél a stínů tě naprosto uhranul, jako by byl z neskutečného světa. Používal jsi dávno prošlý film, přes dvě stě metrů zlevněného pásu zakoupeného ve filmových studiích s pomocí jednoho pekingského kamaráda, vše za třicet yuanů, vlastně zadarmo. V těch studiích se natáčely už jen zpravodaje o radostném průběhu revoluce, v nichž se národ za zvuku gongů a bubnů oddával bujarým tancům a písním, velký Vůdce vykonával přehlídku rudých gard, atomová puma úspěšně vybuchla, akupunktura uspávala a Maova myšlenka slavila další a další vítězství. Pacienti předtím, než jim otevřeli břicho, procházeli politickým školením, tedy pokud nevyšli na Mount Everest a nezapíchlí rudý prapor do střechy světa, u všech těchto dokumentů se používal nový, celostátně vyráběný film s lehce rudým zbarvením. Tys ale dával přednost snímkům černobílým, barvy se na nich nezmítaly, člověk na ně mohl zírat, jak dlouho chtěl, a oči ho nebolely.

Ztrácel ses v pohledu na vesnické chalupy bez barev, šedé tašky střech, rybníky zahalené jemným deštěm nebo na slepici na

můstku z jediné fošny. Snímku černé kvočny stojící přímo před tvým objektivem sis zvláště cenil, když po zobnutí zvedla hlavu od země a dlouze se zadívala na nepochopitelnou věčičku před sebou, tím dokulata vypouleným okem s lesklou zřítelnicí, která nenechala člověka chladným, jako bys v té natažené hlavě a upřeném pohledu četl ještě jiné, bezbřehé tajemství.

Na další fotografii byly trosky domů zarostlé divokou trávou, střechy provalené, vyhaslá víska, ve které už nikdo nebydlel, naprosto vystavená rozkladu, bez jediné stopy po Velkém skoku vpřed. Celou sklizeň do posledního zrna tehdy sebrali, až se její obyvatelé, dokonce i tajemník Strany, proměnili v hladové přízraky smrti, koho by napadlo, že Strana na jejich pomoc nehne ani prstem a že na okresním autobusovém nádraží postaví ještě stráž, kdyby snad někoho napadlo vyjet si někam na žebrotu. Ve městě byly obilniny stejně každému striktně váženy, žebrání bylo na nic. Starší děti tady z hor si ještě vzpomínají, jak k ošalění hladu chodily vyhrabávat hlízy popínavého kudzu, při stolici musely zvednout zadek hezky nahoru a vzájemně si pomáhat klacíkem, bobky z takové stravy měly tvrdost kamene, jejich vylučování bylo nesmírně bolestivé, to ti vyprávěli sami žáci. Na fotografiích není nic z toho vidět, jenom poušť a žal, které ovšem nejsou bez krásy. Pohledem přes objektiv se z jakékoliv pohromy stává opět krajina.

Vyfotil jsi také dvě rozkošné dívčiny, té první bylo osmnáct, druhé patnáct let. Starší se na fotografii tváří zamyšleně, skloněná lehce na stranu, její otec vyučoval na okresním gymnáziu, jenže dědeček byl kulak, proto se i ona ještě před skončením střední školy musela „vrátit ke kořenům“, sem do hor. Mladší byla stále žačkou druhého stupně, její otec pracoval jako optik v prodejně s brýlemi v krajském městě a dceru si u sebe pochopitelně také nechat nemohl. Ta se na snímku dívá vzhůru, s takovým přihlouplým úsměvem, jako by ji někdo lechtal. Do hor přijely obě již před rokem, a když se znovu otevřely školy, namísto práce na poli je poslali učit, byl to svým způsobem projev blahovůle. Když se dozvěděly, že chceš studenty odvézt na sběr čaje, byly samou

radostí bez sebe, hned se nabídly, že vás ubytují ve svých dvou třídách, co si ještě přát, v jedné třídě mohli přespat hoši, ve druhé děvčata. Za dřevěnou stěnou mezi učebnami byla ještě jedna místnost, přední část sloužila jako pracovna, kde se připravovaly na hodinu, a vzadu, za zástěnou, měly svoji místnůstku se dvěma pryčnami, tu prý by ti klidně na tu dobu přenechaly, samy by spaly ve vsi. Není pochyb o tom, že před „návratem na venkov“ se i ony jako studentky zúčastnily bojových kritik svých profesorů, nyní však jsi ty, profesor ze střední školy v městečku, pro ně představoval něco jako člena rodiny. Chovaly se velmi srdečně, připravily ti solené maso, smažená vejce, dokonce i vývar z čerstvých bambusových výhonků a jejich štěbetání nebralo konce. Když ses je chystal vyfotit, nikam se neschovávaly jako mladé horalky odsud, naopak velmi rozvážně zaujaly pózu a přesně v okamžiku, kdy se ta mladší už neudržela smíchy, jsi závěrku zaklapl. Při vyvolávání pak vyšlo najevo, že se ta starší zase nedívala do objektivu, její pohled byl nesmírně smutný, zatímco ze smíchu té druhé číšela nespoutanost, jaká se u mladých děvčat jen tak nevidí, to vše na pozadí strmé skalní stěny, pod ohromnými černými větvemi toreje.

Na jaře, když se všechno zazelenalo a přichystalo ke sklizni čaje, vystoupal podél žlabu do hor a po překonání jednoho z vyšších vrcholů se ocitá u hluboké bystřiny a mostku sroubeného z opravdu výstavních kmenů, voda mu zurčí pod nohama, slunce se blýská na hladině, na druhém břehu už vidí výrobní jednotku, tady se pěstuje převážně čaj a bambus. Musí vylézt ještě asi tak do poloviny protějšího svahu, za vedoucím jednotky, zrovna kopy rýhy na sadbu kukuřice. Vysvětluje mu, že by chtěl z městečka přivést třicet studentů na sklizeň čaje, jen na deset dní, spát že budou v základní škole, rýži si žáci přinesou vlastní, počítá však s tím, že topné dříví, zeleninu, sůl, olej a tofu jim dodá výrobní jednotka. Náklady se žákům odečtou ze mzdy. To už byly čtyři odpoledne, nejradši by se ještě vrátil do městečka, jenže po tmě by v horách šlapal jen těžko, slečny učitelky mu proto nabídly nocleh u nich ve škole.

V horách se smráká velmi rychle, když slunce zapadne za skalní stěnu, topí se školní hřiště už dávno ve tmách. Ves se halí do mlhy stoupající od řeky, muži a ženy se po skupinkách vrací z práce, scházejí ze svahu s motykami na rameni, celá víska ožívá, psi se rozštěkají, ozvou se lidské hlasy a nad střechami se zvedne dým z domácích krbů.

Vlhkost venku silně stoupla, starší slečna též podpaluje a staví na vodu, aby si mohl umýt nohy. Má za sebou celý den chůze ve vysokých horách, lázeň má proto ulevující, blahodárné účinky. Druhá slečna mu půjčila dokonce své mýdlo. Obě sedí u petrolejky a opravují úkoly svých žáků, za chvíli však už přicházejí lidé z vesnice, mají po večeri, mezi nimi dospělí chlapi, mládenci, ale také mladé dívky i malé děti. Mužští se staví kolem krbu, mládenci se tlačí ke stolu, pod petrolejku, na partičku karet, slečny učitelky sklízejí sešity raději na stranu. Přítomno je i několik dívek na vdávání, ženské s dětmi zůstávají zřejmě doma, u svých starostí. Drobtina vybíhá ven a zase zpátky, jejich povyk nemá konce, mužští vtipkují s dívkami, které jako správné horalky v prostoročnosti nezůstávají nijak pozadu. V porovnání s nimi působí obě slečny z města velmi jemně a zdrženlivě, i když už i ony k němu nehovoří tónem vzorných školaček, který měly na začátku, čas od času si troufnou i na nějakou tu nadávku, tady to nikomu nevadí. Škola vesničanům slouží jako noční klubovna, lidi jsou tu prostě šťastní.

„Ale teď už zhasínáme, honem! Pan profesor má za sebou celodenní štreku po horách, hybaj na kuté!“ Starší slečna začíná všechny vyhánět, ti se volky nevolky rozcházejí. Nakonec mu přejí dobrou noc i ony dvě a odcházejí s posledními vesničany.

V krbu zůstalo jen několik rozpálených uhlíků, blikají zvolna do noci, v místnosti se ochladilo. Do ztemnělé učebny se vehnal vítr, začala být vyložene zima. Pokouší se zavřít dveře, ty se však s prasknutím zase hned otvírají. Až teď si všiml, že dveře nemají kliku, že v nich i v rámu je plno děr po hřebících, jenže klika nikde. Na chvílku se zamyslel, vrátil se do třídy, že zavře alespoň hlavní vchod, ale ve tmě nemůže najít ani závoru, velké železné

úchyty po stranách jsou sice na svém místě, ale kam se poděla dřevěná závora, to ví čert, nezbývá než zaklínit dveře jednou ze školních lavic. Vrací se do místnosti, ve světle petrolejky vidí, že prkenná přepážka, která ji odděluje, sahá jen do určité výšky a že se naproti na druhém konci místnosti nacházejí další dvířka, pravděpodobně do druhé učebny. I těm však klika upadla, zbývá už jen kovová vložka na veřeji. Dveře našťestí drží zavřené, ty druhé raději ověřovat nebude, ostatně v místnosti není ani co ukrást, kromě těch dvou dívek z města, které tady obvykle bez jakékoliv ochrany přespávají.

Sfoukl lampu, vyzul se, svlékl šaty a vleže se zaposlouchal do horské fujavice, jejíž zvuky připomínaly divoký řev dravé šelmy, v nárazech jím přece jen občas zazněl šum nedaleké hluboké říčky. Tu noc se moc dobře nevyspal, zmítal se na hraně probuzení, s neodbytným pocitem, že se k němu dobývá cosi divokého a každou chvíli to vtrhne dovnitř. Když pak ráno balil lůžkoviny, všiml si, že stará, zašedlá prostěradla jsou poseta špinavými fleky, oba polštáře na tom nebyly lépe, najednou se mu zvedl žaludek.

Na zpáteční cestě si vzpomněl na věc kolem své studentky Sun Huirong a uvědomil si otupělost, která v něm za poslední roky strávené na venkově nepřestávala narůstat, získal dokonalý úkryt, jistě, a s ním i klid v srdci, může se dlouhé hodiny dívat na tu horu naproti, pozorovat nekonečný proud téhle bystřiny, nemusí na nic myslet, ale čím dál víc se podobá larvě, to je jisté.

Chce se jí do pralesa, kde chceš ale v Sydney najít prales, povídáš, neobydlených míst na australském světadíle je jistě mnoho, ale autem to odsud bude nejméně na pár dní. Z letadla je jasně vidět celý ten pás okrové barvy, vyschlé pramoře zježené rybími kostrami skalních hřbetů, celou hodinu nad tím člověk letí bez jediné změny, kde chceš v tomhle hledat prales? Ona ale rozkládá turistickou mapu a ukazuje na jednu ze zelených skvrn: „No, tady přece!“

„Ale to je park,“ říkáš.

„Národní park je chráněná přírodní oblast,“ trvá na svém, „fauna a flóra je udržována v původním stavu!“

„I klokani?“ ptáš se.

„Samozřejmě!“ odpovídá ona.

„Pojďme radši do zoo. Tady to není jako u vás ve Francii, tam svážíte vlky skoupené z celého světa a pak je pouštíte do výběhů, kde pobíhají turistům pro zábavu.“ Jenže přesvědčit ji, se ti nepodařilo: „Tak to musíme zajít za někým z divadelního centra, jestli by nám nepůjčili auto,“ mručíš nakonec.

To oni tě pozvali na zkoušky tvé hry, říkáš ještě, sotva jste se poznali, a už je máš takhle obtěžovat? Ona ale, že tam jede přímý vlak, a prstem už přejíždí po mapě, z hlavního nádraží ve středu města až na kraj zelené skvrny označující *Royal National Park*.

„A tady je nádraží, Sutherland. Vidiš, nic složitého to není!“

Ona, to je Sylvie, krátké vlasy střižené na kluka, jak nějaká středoškolačka, na svůj věk vůbec nevypadá, její plné poprsí však jasně ukazuje na to, že je již dávno zralou ženou. Opekls toasty, připravil kávu s mlékem, ale ona pije jenom černou, chléb ani máslo nejí, udržuje si linii.

Vycházíte z bungalovu, kde jste ubytováni, najednou si na něco vzpomněla, běží zpátky a vrací se s osuškou a plavkami, moře je prý hned za parkem, tedy za tou národní rezervací, určitě se tam dá koupat a opalovat.

Z hlavního nádraží je do Sutherlandu přímé spojení, v malé stanici vystupuje opravdu jen pár osob, vycházíte ven, nevelké městečko, po lese ani památky. Radši se zeptejme, povídáš, vracíte se k nádražní pokladně: „Mohl byste nám vysvětlit, jak se dostaneme do pralesa? Park, tedy *Royal National Park*!“

„To musíte ještě o stanici dál, do Loftusu,“ povídá pokladní z okénka.

Musíte si znovu zajít pro lístky. Další vlak přijíždí za dvacet minut, do Loftusu ale nejede, až ten další.

Po další půl hodině se z tlampače dozvídáte, že příští spoj bude mít menší zpoždění a že cestující si mají laskavě přejít na jiné nástupiště. Vypravila se za výpravčím stojícím na peronu: „Jen strpení, malé strpení, vlak už je na cestě,“ povídá tloušťík, vchází zpátky do služebny a zavírá za sebou dveře.

Připomínáš jí, že ještě ten den, kdy jste přijeli do Austrálie, vám bylo řečeno, že ze Sydney do Melbourne je to vlakem dva tři dny, možná celý týden, nic není jisté, Australané nikdy vlakem nejedí, buď letadlem, anebo v nejhorším případě autem. Takhle můžete čekat klidně až do setmění, povídáš. Ale ona, Sylvie, jen nervózně přechází sem a tam. Nechceš si radši sednout, ptáš se, jenže ona nevydrží na místě.

„Tak si běž do automatu koupit alespoň nějaké buráky nebo tu australskou pochoutku, to ovoce, no víš, má to takové masné, kulaté plody, jak se to jmenuje?“ Naschvál ji popichuješ, ona si tě nevšímá.

Vlak přijíždí po další hodině.

Loftus. Vycházíte ze stanice, městečko je ještě menší, také pokryté hustou vrstvou prachu, na přechodu nad tratí visí nápis: Navštivte Tramvajmuzeum.

„Zajdeme tam?“ pokládáš otázku.

Vůbec si tě nevšímá a běží se zeptat zpátky k pokladně, pak na tebe mává rukou. Vracíš se na nádraží. Zřízenec v okénku na vás dělá stále nějaké posunky, máte jít zpátky k nástupišti: „Copak je ten prales někde na peroně?“ ptáš se jí.

„Copak ty rozumíš jeho angličtině?“

Vcházíš na stanici, pokladnímu ještě anglicky říkáš: Díky. Mrkla po tobě okem a propuká v smích, její špatná nálada se vypařila, vysvětluje ti, co říkal, přes nástupiště je to prý rychlejší. Budiž, procházíš kolejištěm za ní, pak po hromadě šterku, asi na opravu náspů, na výpravčího v uniformě, který vás pozoruje z peronu, hlasitě voláš: „Park? Kde je *Royal National Park*?“

Takovou angličtinu ještě zvládneš. A on ukazuje za vás, k bráně se zlomenou závorou.

Přicházíte k silnici, kolem vás se míhají jen automobily, chodec žádný. Na nádražní zdi visí zvenku další obrovský nápis: Tramvajmuzeum, hned vedle šipka. Nejlepší asi bude, když se zeptáte přímo v tom muzeu, vysokánská brána a za ní, v mnohem menším, téměř miniaturním provedení strážní budka, na ní přibitý ceník vstupného, velmi přehledný, tarif pro dospělé, tarif pro děti, v budce však nikdo. Na prázdném prostranství leží nějaké koleje, také miniaturní, a na nich stará tramvaj s dřevěným vagonem, jehož lak už dávno oprýskal. Nějaká žena se skupinkou asi deseti capartů obklopuje starého pána v čepici s širokánským kšiltlem na hlavě, právě jim vypráví historii téhle elektrické dráhy. Po výkladu vylézají do vozu, on se otáčí a s rukou u kšiltu vás zdraví. Sylvie mu vysvětluje důvod vaší návštěvy, na to se starý pán doširoka rozmáchně a povídá: „No, *Royal National Park* je tady to všechno, vy a já, naše muzeum se už nachází na území parku!“

Muzeum, ke kterému ukazuje rukou, to je tahle stará tramvaj na prostranství za bránou.

„A co les, tedy prales?“ ptá se Sylvie s chlapeckým sestřihem, i když před zavalitým starým pánem s obrovskou kšiltovkou na hlavě již opět působí spíše jako žena.

„Prales, to je tohle všecko...“ Znovu se otáčí a ukazuje na porost eukalyptů za silnicí.

Už se neudržíš a propukáš v smích, Sylvie by tě nejraději probodla pohledem, ptá se však znovu starého pána: „A jak se tam dostaneme?“

„Jít tam můžete, kudy chcete, ale můžete taky tramvají, pět dolarů na osobu, to je cena pro dospělé.“

„To není žádný problém,“ vytahuješ peněženku a ptáš se: „Ta tramvaj jede taky do lesa?“

„Přesně tak, lístek je zpáteční, ale platit nemusíte hned. Jen když budete spokojeni, v opačném případě můžete jít zpátky pěšky, není to daleko.“

Stará tramvaj zacinkala a dala se do pohybu, zvonek starý nebude, zní tak jasně. Jsi nadšený stejně jako děti, které jedou s vámi. Sylvie, ta špulí trucovitě ústa, ačkoliv nemá proč. Vůz vjíždí do lesa, jeden eukalyptus vedle druhého, samý eukalyptus, nejružnější druhy eukalyptů, které od sebe neumíš rozlišit. Některé mají trup hnědočervený, jiné tmavě žlutý, další šedožlutý, některým chybí kůra úplně, další jsou zčernalé, pravděpodobně od ohně, jejich větve jsou celé pokroucené, koruna připomíná dlouhou hřívu vlasů vlajících ve větru, působí až ďábelsky. Po čtvrt hodině dorážíte na samý konec kolejistě.

„Klokany jsi viděla?“ ptáš se uštěpačně.

„Jen se posmívej, však já ti nějakého ukážu!“

Sylvie seskakuje z vozu a vbíhá do uličky s šipkou vedoucí k informacím. Sedáš si ke kolejím. Za nějakou chvíli se vrací celá sklíčená, s letáčkem v ruce, a říká, že k moři odsud vede sice nějaká zkratka, ale že i to je na pár hodin chůze. Slunce nemá k pásu lesa již daleko, budou čtyři hodiny odpoledne, dívá se na tebe, jako by rozhodnutí nechávala na tobě.

„Vrátit se můžeme stejnou cestou, alespoň jsme navštívili Tramvajmuzeum,“ říkáš.

Zpátky jedete opět s dětmi, ona s tebou vůbec nemluví, jako by to všechno byla tvoje chyba. Na nádraží nastupujete do vlaku zpět do Sydney, v prázdném kupé si lehá přes sedadla. Při pohledu na turistickou mapu zjišťuješ, že zastávka v Cronulla, kterou máte za chvíli projíždět, leží v podstatě u moře. Ale to musíte hned vystoupit, navrhuješ, a vytahuješ ji z místa.

A opravdu, kousek od nádraží se prostírá pláž, podvečerní slunce barví moře do tmavomodra, sněhobílé vlny se valí jedna po druhé k písčitému břehu. Obléká si plavky, jedno z ramínek se jí však roztrhlo, to už je skutečně na dně.

„Teď musíme najít nudistickou,“ dobíráš si ji znovu.

„Ty kazisvěte!“ vyráží na tebe.

„Tak co chceš dělat?“

Jako náhradu jí nabízíš šňůrku ze svých plavek.

„Co ty?“

„Já si sednu tady na pláž, počkám na tebe.“

„Tak to by nešlo, bez tebe nepůjdu!“

Jenže jí se opravdu moc chce, dělá jen dobře vychovanou.

„Tak použijeme tkaničku od bot,“ napadá tě najednou.

„Dobrý nápad, nejsi zas tak pitomej.“

Díky tkaničce se ti nakonec podařilo zakrýt jí prsa, vášnivě tě políbila, vběhla do vody. Ta je však ledově studená, sahá ti sotva ke kolenům a už jektáš zuby.

„Fakt je ledová!“

Nalevo, v nejvzdálenějším cípu zátoky, za skalisky, surfuje několik mladíků. Ještě dál je už moře hluboké, inkoustově modré barvy, bílé vlny se tam valí, ztrácejí a dávají znovu do pohybu. Večerní slunce zakryly mraky, z moře se zvedl vítr, ještě víc se ochladilo. Většina plavců kolem tebe vylézá z vody, ti, kdo jen seděli na pláži, se zvedají, sbírají si věci a chystají se k odchodu.

Vylézáš z hlubokého písku, oblékáš si košili, díváš se na moře, její hlavu ale nikde nevidíš, i ti surfaři už jsou na břehu, na těch skaliscích. Jsi trochu nesvůj, zvedáš se, abys lépe viděl, zdá se, že opravdu vidíš černou tečku poskakující chvílemi ve zpěněných vlnách, jenže ono to vypadá, že má namířeno spíš na hloubku. To

už se tě zmocnily skutečné obavy, odrazy světla na vlnách jsou už podstatně tlumenější, prostor mezi nebem a dravou masou jižního Pacifiku se ztenčil.

Znáš ji vlastně málo a rozumíš jí ještě méně, předtím jste spolu v podstatě strávili jen několik nocí. Když se dozvěděla, že tě známí pozvali na zkoušky tvé divadelní hry, řekla si o dovolenou, že pojedje s tebou. Není to s ní jednoduché, vůbec ne, těžko říct, jestli ji miluješ, spíš tě fascinuje. Chlapů má hned několik, všechno jen kamarády, říká. „Kámoši do postele?“ ptáš se. Vůbec to nepopírá, a právě tím tě možná tak vzrušuje. Říká, že je proti manželství, s jediným mužem vydržela jen jednou, po několika letech se rozešli, říká, že nemůže patřit jen jednomu, a ty s ní souhlasíš. Neříká, že se stálému vztahu vyhýbá, jenže ke stálému vztahu jsou zapotřebí dva stálí jedinci, a v tom je ta potíž, ty říkáš, že to vidíš stejně, v tom se shodujete. Chce mít v životě jasno, to ti řekla, už když se s tebou poprvé vyspala, zmínila se i o ostatních vztazích, minulých i současných. Otevřenost ve vztazích mezi mužem a ženou je nejdůležitější, v tom s ní musíš také souhlasit. A to tě na ní také vzrušuje: tahle její upřímnost.

Ve větší dálce už není na hladině skoro nic vidět, rozklepal ses strachy, zvedáš hlavu a zkoumáš pevný břeh, kdybys náhodou zahlédl záchranáře na hlídce. Ona tou dobou již vylezla na břeh, mírně stranou, zastavuje se, až když sis jí konečně všiml, ústa i obličej jí zfialověly podchlazením.

„Kam jsi to koukal?“ ptá se.

„Hledal jsem záchranáře.“

„Spíš nějakou kost, ne?“ zakuckala se smíchy, až se rozkašlala, husí kůže po celém těle.

„No jo, byla tady jedna taková, krásné blond vlasy, před chvílkou se mi tady rozvalovala na sluníčku.“

„Tak tobě se líbí blondýny?“

„A brunety taky.“

„Prasáku!“

Svou nadávku jen špitla, ty ses rozesmál, jen tak, z radosti.

Večeříte v malé italské restauraci s bíle malovaným Santa Klausem na okně, nad stoly visí smrkové větvičky z brčálově zeleného papíru, co nevidět tu budou Vánoce, na jižní polokouli léto.

„Ty máš hlavu pořád někde v oblacích, s tebou si někam vyjet, to fakt není žádná zábava,“ povídá ona.

„Odpočinek je někdy větší zábava, nemyslíš? Člověk si nemusí pořád určovat nějaké cíle,“ říkáš.

„K tomu ovšem nepotřebuješ ani žádnou určitou holku, poslouží jakákoliv, že?“ pozoruje tě přes svou sklenku vína.

„Dnes odpoledne jsi mi nahnala takový strach, skoro jsem běžel pro plavčíka!“ říkáš ty.

„Teď už to nezachráníš,“ pokládá sklenku a hladí tě po ruce. „Já jsem chtěla, aby ses bál, ty hlupáčku, však já tě žít ještě naučím!“

„To беру,“ říkáš.

Tu noc sis ji vzal násilím.

V městečku často vypínali proud, on si zapaloval petrolejku, její světlo mu přinášelo jistý vnitřní klid. Když u té lampy psal, záka-zy na něj tolik nedoléhaly, snadněji se svěřoval papíru. Najednou tiché zaklepání na dveře, jenže takhle na vsi nikdo neklepe, buď se nejdřív zařve a zabuší, nebo se řve rovnou při klepání, možná pes, napadlo ho. Žlutý ředitelův pes si takhle občas chodil pro kost, to když zavěťřil, že se v místnosti vaří maso, jenže on už pár dní v kamnech ani nezapálil, chodí do školní jídelny. Trochu ho to zaskočilo, popsaný papír okamžitě nacpal do koše s dřevěným uhlím v rohu místnosti, postavil se ke dveřím, zbystřil sluch, nic. Chce se otočit, ale ozve se nové, lehounké zaklepání.

„Kdo je?“ řekl nahlas a pootevívá dveře.

„Pane učiteli,“ zazní tenký ženský hlásek z temnoty, asi stojí stranou.

„To jsi ty, Sun Huirong?“ poznal její hlas, otevírá dokořán.

Dívka už měla po studiích, po dvou letech složila zkoušku, teď pracovala na poli, ti ze studentů, chlapci jako dívky, kteří nezískali v městečku zemědělský status, museli do vesnic, tak znělo ústřední rozhodnutí, kterým se musela řídit i škola. Jako třídní jí vybral výrobní jednotku necelé tři kilometry od městečka, tamního tajemníka, hrbáče Zhaa, dobře znal. V jedné domácnosti našel dokonce jistou starou paní, která se dívky byla ochotná ujmout.

„Tak povídej, všechno v pořádku?“ ptá se.

„Bezva, pane učiteli.“

„Teda, pěkně ses nám opálila!“

V nažloutlém světle lampy se dívčina pleť zdála docela osmahlá, bylo jí sice teprve šestnáct, ale i díky svému nádhernému poprsí vypadala zdravě, ne jako děvčata z města, tvrdá dřina, na kterou byla odmala zvyklá, ji zocelila. Sun vchází dovnitř, on však nechává dveře otevřené, aby se neřeklo.

„Copak se děje?“

„Přišla jsem se jen podívat.“

„To je milé, tak si sedni.“

Takto sama u něj nikdy nebyla, i když ke škole už také nepatřila. Sun se rozhlíží po místnosti, zůstává stát, dívá se pořád ke dveřím.

„Sedni si, sedni, nech je otevřené.“

„Nikdo mě ale neviděl,“ říká tím svým jemným hláskem.

Najednou se ocitá v ošemetné situaci. Vzpomíná si, jak mu tehdy řekla, že u nich doma vládnu ženy, na ten hořký tón v hlasu, možná ho chtěla jen dojmout. Sun byla jistě nejzajímavějším děvčetem v městečku. Od představení žakovského agitačního souboru v sousedním uhelném dole se kolem školy motali neustále mladí horníci, jednou nakoukli i do třídy, ale to už zase studenti spustili, že jsou tu určitě za Sun Huirong! Ředitel vyšel z kanceláře: „Co vás jen může tak zajímat?“ vyptává se. „Co je u nás tak zajímavého, co?“ Malí grázlící jen koktají a funí: „To se jako nemůžeme kouknout? Je to snad zakázaný?“ Na víc se nezmožili a odešli. Na kamennou hráz u řeky zase někdo velmi neohrabaně napsal: „Tady si Sun Huirong nechala osahávat kozy.“ Ředitel si po jednom zavolal všechny hochy do kanceláře, autora nápisu samozřejmě nikdo neznal, jen co vyšli z ředitelny, mohl se každý smíchy potřhat. Na venkově děvčata dospívají rychleji, studentky se o všem klidně baví, občas to skončí hádkou nebo slzami, jak se jich však ředitel na něco zeptal, byly rudé až za ušima a zarytě mlčely. Když se před představením malovali, Sun Huirong se ze všech stran prohlížela v malém kruhovém zrcátku a dělala koketu: „Tak pane učiteli, co říkáte na můj účes, ujde, ne?“

A pane učiteli, ty rty mně namalujte radši vy, no, podívejte se, pane učiteli!“ On jí tehdy prstem upravil koutky na rtech a povídá: „Tak a teď jsi krásná!“ a odstrčil ji.

Nyní to děvče sedí přímo naproti němu, v nažloutlém světle petrolejové lampy. Chtěl by povytáhnout knot, ale ona mu jemným hlasem povídá: „Takhle je to dobré.“

Asi mě svádí, napadá ho a mění raději téma: „Co tvoji domácí?“ ptá se na rodinu a na tu starou paní, kterou pro ni našel.

„Já už tam dávno nebydlím.“

„Proč prosím tě?“

Vše bylo zařízeno tak, že bude se stařenkou přespávat v jedné místnosti.

„Teďka hlídám sklad.“

„Jaký sklad?“

„Naší výrobní jednotky.“

„A ten je kde?“

„No, u silnice, hned za mostem.“

Ano, na kraji vesnice, na druhém konci kamenného mostku stojí opravdu jedna budova, zcela o samotě.

„A tam bydlíš sama?“ vyptává se dál.

„Jasně.“

„A co tam hlídáš?“

„Hromady pluhů a bran, taky plno slámy.“

„Takže vlastně skoro nic?“

„Ale tajemník povídal, že mi pak dá místo účetní, i bydlení dostanu.“

„Ty se tam nebojíš?“

Na chvíli se odmlčela, pak: „Člověk si musí nejdřív zvyknout, pak už to jde.“

„A tvoje máma strach nemá?“

„Už si mě tolik nevšímá, doma má ještě moje dvě mladší sestry, jak člověk odroste, musí se postarat sám o sebe.“

Další pomlka, v oleji je možná trochu vody, plamínek začal náhle poskakovat.

„Máš ještě čas na čtení?“ Učitel se v něm nezapře.

„To tak akorát! To není jako pracovat si někde doma, na zahrádce, člověk si musí vydělat pracovní body, že jo, to už není jako dřív ve škole, zlaté časy!“

Pravda, škola pro ni byla hotový ráj.

„Zastav se tady častěji, nemáš to daleko, až se budeš vracet po práci domů, klidně přijď.“ Jinou útěchu jí poskytnout neuměl.

Seděla u rohu stolu, hlavu skloněnou, prstem přejížděla po štěrbínách na desce. Nevěděl, co říct, pocítil vůni stoupající z jejích vlasů a musel to rozetnout: „Jestli nemáš nic jiného, tak se vrať domů.“

Zvedá k němu hlavu a ptá se: „Kam?“

„No domů!“ říká on.

„Ale já jsem nepřišla od nás z domu.“

„Tak na jednotku.“

„Jenže mně se nikam nechce...“ Sun Huirong opět sklání hlavu a vrací se ke štěrbínám na stole.

„Ty se sama ve skladu bojíš?“ ptá se jí, ona se sklání ještě níž.

„Neříkalas, že už sis tam zvykla? Nechtěla by ses vrátit k tamté staré paní? Mám si s nimi promluvit, aby si tě zas vzali?“ neví, na co jiného se ptát.

„Ne..., to...“

Dívčin hlas je tišší a tišší, hlavou už se téměř dotýká stolu. Je u ní už tak blízko, že ucítil její teplou, štiplavou vůni, rychle se zvedá a zaburácí, skoro zle: „Chceš vůbec, abych ti s něčím pomáhal, co?“

Dívka se lekla, zvedá se též. Když spatřil její vystrašené, třpytící se oči a slzy na krajíčku, okamžitě dodává: „Bude nejlepší, když teď půjdeš domů, Sun Huirong!“

Sklopila pomalu hlavu, ale zůstává stále proti němu, bez hnutí. Vzpomíná si, jak ji téměř tlačil ven, popadl její silné ruce a otáčel ji směrem ven. Ona však stojí pořád na místě, sklonil se tedy a do ucha jí zašeptal: „Jestli mi potřebuješ něco říct, tak přijď radši za denního světla, ano?“

Jenže ona už nikdy nepřišla, už se s ní nesetkal. Vlastně ne, zahlédl ji pak ještě jednou, počátkem zimy. Do školy za ním přišla v době zvané „podzimní mrazíky“ a asi tři měsíce poté, zrovna když procházel kolem Sunových, ji spatřil znovu, ve světnici, určitě ho viděla, pojďte na čaj, pane učiteli, na něj už ale nevolala, naopak, okamžitě se k němu otočila zády a zmizela uvnitř.

Těsně po Novém roce se pak jedna z jeho žákyň svezla na zem, už dávno zvonilo na hodinu a ona pořád plakala pod lavicí, snažil se zjistit, co se děje, kluci ale neřekli nic. Zeptal se té dívky přímo ve třídě a až pak se dozvěděl, s čím na ni chlapci před hodinou doráželi: „Co se tady upejpáš?“ říkali jí. „Počkej, až ti hrbáč udělá řádnou cejchu jako Sun Huirong, hned zjihneš, uvidíš!“

Po vyučování zašel za ředitelem: „Co se stalo se Sun Huirong, víte něco?“

Ten zakoktal něco jako: „Těžko říct, nikdo neví přesně, na potratu byla! Možná znásilnění, ale to nikdo neřek.“

Konečně ho to trklo: přišla za ním pravděpodobně proto, že potřebovala jeho pomoc, bylo tehdy už po všem? Nebo jen vycítila, že k tomu dojde, anebo už došlo, ale ona ještě nevěděla, že je v jiném stavu? Neuměla říct vše, co měla na srdci, nebylo to možné, všechno se ukrývalo v jejím pohledu, v té chuti mluvit, kterou si upírala, v nejistotě, v nakysle štiplavé vůni jejího potu, v celém jejím chování. Pořád se dívala ke dveřím, ale na co vlastně? Tím, že si celou místnost jakoby měřila pohledem, se vyhýbala jeho pohledu, ale co doopravdy hledala? Možná měla úplně jasný cíl, proto zvolila večer, kdy vypadla elektřina a nikdo ji nemohl ani zahlédnout. To řekla dokonce i sama, dávala si pozor, to bylo zřejmé, chtěla se mu svěřit s velkým tajemstvím? Kdyby tehdy zavřel dveře, kdyby nebyl tak opatrný, vždyť si očividně přála, aby zavřel, možná by se mu svěřila, a kdo ví, možná by unikla nejhoršímu? Nechtěla, aby povytáhl knot, že by si troufla promluvit jen v pološeru? Možná se to v ní všechno mlelo, chtěla, aby ji politoval a zároveň zachraňoval. Aby tomu ještě zabránil, nebo – pokud už se stalo – aby s tím alespoň něco udělal. Nebo měla úplně jiné cíle?

V městečku už každý věděl, že hrbáč zneuctil Sunovic dceru a že s ní matka odešla na potrat, tím pro ně celá věc skončila. Na dveřích u Sunů visel ohromný mosazný zámek. Šel tedy na policejní služebnu. Starej Zhang, místní příslušník bezpečnosti, s nímž už měl tu čest popít, zrovna domlouval nějakému staříkovi, zadrženému při prodeji sezamového oleje, plechový kyblík s olejem i koš mu zabavil.

„Tak ty nevíš, že obilniny i olej jsou plodiny podřízené státnímu plánování a prodeji?“

„No vím, vím.“

„Ty to víš, a stejně prodáváš? Takže vědomě překračuješ zákon?“

„Ale vždyť to je sezam jenom z mé zahrádky!“

„A kdo ti potvrdí, že je to jen tvůj vlastní a žeš ho neukradl ve výrobní jednotce, co?“

„Jestli nevěříš, tak se klidně zeptej.“

„A koho tak asi?“

„No ve vsi, třeba vedoucí jednotky ví všechno.“

„Jo tak jestli ví, tak za ním dojdí, ať ti dá potvrzení!“

„Ale no tak soudruhu, trochu slitování, já už příště prodávat nebudu, nestačilo by to takhle?“

„Na všechno máme ve státě zákony!“

Stařík ale stále sedí v podřepu, nemá se k odchodu. On už dokouřil svoji cigaretu, bylo mu jasné, že tady to ještě chvíli potrvá, zvedá se a povídá, že se staví jindy. Zhang ho však zdvořile zadržel:

„Co byste potřeboval?“

„Jen jsem chtěl vědět, co se přihodilo mé studentce Sun Huirong?“

„Složka celého případu je tady, klidně se podívejte. Jako profesor poškozené s tím stejně nic neuděláte, tohle je věc tady místních, studentkám odjinud se takové věci prostě stávají, takových případů máme. Jenže pokud dotyčná a její rodiče nepodají stížnost, tak co s tím naděláme.“

Zhang otevřel skříň s úřední dokumentací a podává mu složku se slovy: „Tady si to vezte, případ je stejně uzavřen.“

Prostudoval ho skutečně dopodrobna, stránku po stránce, především výslechy obou protagonistů, Sun Huirong a hrbáče, který se podepsal jen otiskem prstu, Sun navíc svým jménem. Mimoto našel záznam výpovědi hrbáčovy ženy, dopis dívky adresovaný hrbáčovi na papíře vytrženém ze sešitu i obálku, na poště řádně orazítkovanou, udávající skutečné hrbáčovo jméno i jeho funkci: soudruh tajemník výrobní jednotky, obec Zhaoù. Dopis začínal slovy: Milovaný bratříčku, i když hrbáčovi bylo dávno přes padesát a ona byla ještě nezletilá. Celý text se vešel na dva řádky, stálo v něm zhruba toto: Tolik na tebe myslím, bráško můj, i když se nemůžeme vidět, na tamté věci jsme se dohodli, té já litovat nikdy nebudu. Znak ve slově „litovat“ nenapsala správně, dolů už se ale podepsala docela jasně: Sun Huirong, datum na obálce odpovídalo době předtím, než celá aféra propukla.

Protokol výpovědi hrbáčovy ženy zněl následovně: ta mladá coura jí svedla mužskýho, bez nejmenšího studu, dokonce i dopisy mu psala, kurvička si prostě šla za svým, kvůli místu to dělala. Ona ten dopis zachytila, a jak byla rozpálená, přinesla ho přímo na komunu! Celá věc se rozkřikla až kvůli doktoru Wangovi z družstevního zdravotního střediska. O něm se ve složce dozvěděl, že za ním přišla matka té mladé dívky a prosila ho, aby potrat provedl u nich doma, že dcera se na středisku nesmí objevit, kdyby se to dozvěděli sousedi, tak má dcera po vdávání. Doktor Wang ale odpověděl, že on se ilegální činnosti nevěnuje, kdyby se rozkřiklo, že operuje v rozporu s deontologií, tak by ho to taky mohlo stát místo, že? Po městečku teď koluje tolik řečí, lidi by si klidně mohli začít myslet, že s tím děvčetem sám něco má. Doktorova slova zněla velmi rozhodně, nic nezákonného se provozovat nebude!

Jak se případ dostal na veřejnost, se ve složce neříkalo. Hrbáčova výpověď zněla velmi prostě: Znásilnění? Taková blbost! Něčeho tak nehorázného by se on nikdy nedopustil! A to nejen kvůli ženě a dětem, ale taky z ohledu na svou tajemnickou funkci. To by přece své rudé brigádě nemohl udělat, jak by k tomu přišli vedoucí soudruzi na všech úrovních, kteří ho

takřka vychovali! Ta studentka byla posedlá, mladá, jistě, ale už tak mazaná! Koupala se přece u sebe, to se tedy koupala, závora je samozřejmě zevnitř, takové silné dveře mají, kdyby je sama neotevřela, jak by se dostal dovnitř, to mi řekněte? Když byla proti, tak proč nikoho nevolala? Kolikrát? No tak to se musíte zeptat jí, na její pryčně to pokaždé probíhalo! Tak určitě ne někde na poli, stejně, jak by dokázal vyrvat tak silnou závoru? A když ji tedy znásilnil, proč ho nenahlásila dřív, proč čekala, až jí naroste pupek? Chtěla pevné pracovní místo, to se jí nemůže vyčítat, kdo ze studentských sil by si nepřál takové místo, aby nemusel dřít celý život na poli, že? Když už se takové místo naskytlo, no tak se jí pomohlo, na tom není nic špatného, to platí přece pro každého, na jednotce se vždycky doporučí a komuna to schválí, on sám to přece rozhodnout nemohl, no ne?

Konečně došel k výpovědi Sun Huirong, byla velmi obšírná, otázky jí pokládali zevrubně, od levného mejdlíčka, které používala, až po způsob, jakým se mokrá od hlavy k patě přemístila od umývadla, v němž se koupala, až k pryčně ukryté za stohem rýžové slámy, ptali se úplně na všechno, jediný detail neopomenuli, jako by ji sami znovu znásilňovali. Případ byl uzavřen následovně: mladá studentská pracovní síla, nakažená maloměstáckým smýšlením, se k zemědělské práci nehodila, bude proto přerazena do jiné lidové komuny, kde se jí dostane silnější ideové převýchovy. Co se hrbáče týče, jeho způsob života nabyl prý zkaženého charakteru, vytvářel negativní společenský vliv, v rámci Strany byl tedy velmi přísně sankcionován, ve své funkci však bude ponechán a jeho vývoj bude nadále sledován.

On několik dní váhal, pak ale přece jen zašel za Luem a poprosil ho, aby se za Sun Huirong přimluvil.

„Její matka už za mnou byla,“ povídá, „i potrat už má za sebou, měli někoho známého v okresní nemocnici, nebo co, máma tam s ní byla, takže je po všem a ty už se o to nestarej.“

„No jo, ale ona je ještě nezletilá...“ začal vysvětlovat.

„Do toho se neplet!“ přerušuje ho Lu a vážně ho varuje. „Vztahy na venkově spočívají na velmi spletitých rodinných poměrech

a ty, člověk odjinud, se tady stále míníš usadit, nebo nemám pravdu?“

Co mu na to měl odpovědět, i jemu došlo, že sám je na živu jen díky Luově osobní ochraně.

„Já už jsem to zařídil, poslal jsem ji do jiné komuny, až se to všechno uklidní, počítám tak do roka a půl, tak ji necháme přeložit jinam, její matka už také souhlasila.“

K tomu nebylo co dodat. Obchod je obchod. Pokolení od pokolení se lidé válí v tomhle bahně, zmůže s tím snad někdo něco? Tohle místo ho volky nevolky přijalo mezi své a jemu nezbývá než se tu nechat hostit, jak se sluší a patří, ačkoliv už dávno pochopil, že on zůstane cizincem.

Se Sylvii se o minulosti hovoří úplně jinak než s Markétou, na takové řeči s tebou nemá trpělivost, tvoje vzpomínky ji vlastně ani moc nezajímají. Má dost svých problémů, lásek, pocitů, které se mění každou chvíli. Stačí tři věty o politice a už tě přerušuje. Ona se rasovým původem nijak netrápí, její milenci jsou povětšinou cizinci: Arab z Maghrebu, Ir, Maďar, ale Žid po jednom z prarodičů, další Žid přímo z Izraele a naposledy ty, tedy pokud můžeš být za milence považován, protože ona by tě spíše než za sexuálního partnera měla raději za přítele. Francouzské kamarády či kamarádky do postele měla pochopitelně taky, ale z Francie prý chce pryč, odejít do nějaké vzdálené, pokud možno teplé krajiny, Indonésie, Filipíny anebo Austrálie. Nejrady by se opalovala, chodila na pláže zalité sluncem, začala úplně nový život, jenže sama uvízla v zajetých kolejích. Otěhotněla – s tebou ne, samozřejmě –, tohle byl její třetí potrat. Nejdřív si to děcko chtěla nechat, přivést na svět dítě dělá přece ženu ženou, otázkou však bylo, co chce on? Dotyčný se ale jasně nevyjádřil a ona si to v záchvatu vzteku nechala vzít. Když už bylo po všem, řekl jí, že ne, ať si to dítě klidně nechá, že si to moc přeje! A vychovávala by ho ona? Ne že by dítě nechtěla, to ne, ale nejdřív musí člověk založit solidní rodinu a k tomu ještě pořádného mužského nenašla, to že ji teď trápí. Utrpení to bylo hluboké, možná to nejzásadnější, které každý člověk zná, rozpor mezi svobodou a hranicemi, jinými slovy, kde přesně leží hranice lidské svobody? Existenční starosti ale neměla,

vlastnila malý byt, dárek od rodičů, v posledním patře pětipodlažní budovy. Pod okny se jí prostíral pás červených střešních tašek posetých komíny, nejzazším bodem celého panoramatu pak byla špičatá stříška kostela, zkrátka Paříž, opojná a za deště melancholická, u ní v ložnici chuť na milování prostě nepřecházela.

Ta její bolest je skutečně hluboká, ne snad proto, že by nenašla nikoho, koho by mohla milovat a kdo by miloval ji, mužů má snad dostatek. Muži jí lásku oplácejí, alespoň nějaký čas, někdy za ní zajdou i poté, co si našli někoho nového. Ona říká a upozorňuje i tebe, že není žádná coura, naopak, chce vykonat něco velmi zásadního, smysluplného, nějaké umělecké dílo, jako přivést na svět dítě, kterému by stálo za to vydat se tělem i duší, ano, i duchovně, do takové hloubky to všechno sahá. Je na světě něco, čemu by se měl člověk vydat tělem i duší? Kromě lásky snad doopravdy nic, jenže zvládnout takovou lásku není žádná hračka, to nezáleží jen na jednom člověku, to ví přece každý.

Když ji soustáš, tedy když tě nechá, abys ji ošoustal, dává do toho celé srdce, u tebe však všechno končí tvým vlastním uspokojením a to ti má velmi za zlé. Na světě je jistě plno skvělých milovníků, ty ona ale také nemá příliš v lásce, tak co tedy hledá? Maximum lásky a rozkoše zároveň existuje jen ve snech, v představách – další lidská utopie. To ona už pochopila, proto taky ten smutek, ten její hluboký, hluboce lidský smutek, kterého se nikdy nezbaví.

Umění má stejně ráda jako lásku mužů, ale umění dělat nedokáže, od člověka si to vyžaduje tak silné tělesné a duševní vypětí, že jí to přijde oblbující. Tak hloupá není, ona se nechce umění obětovat, chce ho žít, nebýt jen uměleckým předmětem pro potěchu ostatním. To se jí ostatně již skoro povedlo: mladá žena s takovým sex-appealem, že se jí žádný muž neubrání, a přesto není hračkou žádného muže. Právě naopak, ona si užívá mužů, jedině láska, která se stane požítkem, stojí za to, i když je pravda, že ona má z lásky, čert ví proč, neustále jen oči pro pláč.

Z toho jí ty jistě nevysvobodíš, máš za to, že ji chápeš, proto se snažíš překonat žárlivost a nabádáš ji, ať si jde klidně užívat

s jinými! Jsi jako ten had, ďábel, co pokoušel Evu, jenže ona od tebe žádné pokušení nepotřebuje, dávno ví, co to je pokoušet a být pokoušena. V době, kdys ještě horkotěžko zápasil o právo na holou existenci, byla opravdu ještě velmi mladá, podstatně mladší než ty, ale zatímco tys ještě nedosáhl na své první zakázané ovoce, ona již poznala hořkou chuť, když se ho člověk přejí. V době, kdys byl ještě tak nevědomý, nebo ses lopotně snažil z nevědomí dostat, dosahovala ona již na samý vrchol poznání. Nedokázala se smířit ani s nejmenším náznakem nespravedlnosti, tedy kromě případů, když zatoužila po troše pokoření, ale pozor, jen za podmínky, že i to jí přinese výhradně potěšení.

Hlavně ji nesmíš považovat za nějakou feministku, v tom je s tebou zajedno: žádný -ismus, stačí před ní vyslovit slovo feministka a už začíná kroutit očima. Do téhle debaty se raději ani nepouštíš, sám jsi mužský útlak nikdy nezakusil, nedokážeš vnímat bolest, kterou může u ženy způsobit, a tudíž ani smysl jejich odporu.

Ať už je tomu jakkoliv, Sylvie není feministka, to v žádném případě. Ona říká, že by mohla být vynikající manželkou, strávila s tebou nádhernou noc, ani oka jste nezamhouřili a ona vstala první, uvařila ti kávu, opekla toasty dozlatova, nahé nohy zkřížila do tureckého sedu, sedí naproti tobě a spokojeně se dívá, jak ti chutná, tvář jí rozsvítil úsměv jako ten sluneční paprsek, který dopadá oknem do ložnice, jen co se odkryjí závěsy, noční únava je pryč a z ní se v té chvíli stane neobyčejně milé děvče, přesněji řečeno: mladá žena s tváří rozzářenou dobrou náladou.

Když jí ale ztěžkne mysl, přestáváš si vědět rady, žádný z tvých žvástů ji neutiší. Uvědomuješ si, že za ženu si ji vzít nemůžeš, můžete být nanejvýš milenci, anebo – jak ona říká – možná přátelé na celý život, partnery být nedokázete, to trápí i tebe. Ta její bolest sahá tak hluboko, že skličuje i tebe, nevyčísitelně.

Dostáváš strach, že by si mohla vzít život jako její kamarádka. Týden před Martininou smrtí vedly dlouhou diskusi, kterou si Martina nahrávala na starý kapesní diktafon na stole, mluvily spolu a zároveň popíjely, jako už tolikrát, magnetofon už běžel,

pustila ho Martina, ze začátku to nevnímala, až pak si všimla červené kontrolky a otáčející se pásky: „Ty to nahráváš?“ Martina si už šlapala na jazyk, pila celé odpoledne, když Sylvie dorazila, stálo na stole již několik prázdných lahví, pivo na jídlo i na žízeň bylo pro Martinu běžnou stravou. Zařehkala se na celé kolo, z pásky se ozývá Martinin smích, má chraplavý hlas. Jak krásný hlas měla předtím, tvrdí Sylvie, přirozený mezzosoprán, než odešla do psychiatrické léčebny, zpívala ve sboru, jednou byli i v rádiu, na France-Musique, zpívali Faurovo *Requiem* v přímém přenosu z kostela Saint-Germain.

S Martinou ses nikdy nesetkal, v době vašeho seznámení byla už několik měsíců po smrti. Jediná věc, kterou Sylvii odkázala, byla tahle minikazeta. Na konci pásku, přístroj měl v tu chvíli úplně vybité baterie, mutují jejich hlasy, zvláště ten Martinin chraplák, v mužské a pak jim už vůbec není rozumět.

O ničem důležitém se ze začátku nebaví: „Napiješ se taky?“, „Jenom sklenku“, „Půl lahve vína mi ještě zbylo“, „Nebo spíš octa, ne?“, „Kdepak, včera jsem ji otevřela...“, pak bylo slyšet cinkání sklenic a nějaký šelest, asi utírání stolu. Sylvie vysvětluje, že u Martiny byl takový nepořádek, že člověk neměl ani kam se postavit, ale dřív to tak nebylo, teprve po návratu z ústavu. Martina říká, jak tu psychiatrickou léčebnu nesnáší, stejně jako svoji matku, to ona ji tam dostala. Z pásky se ještě ozývá, že se na ulici potkala s nějakým chlapem a že si ho odvedla domů. Obě se rozesmály, vysoký hlas patřil Sylvii, šišlavý Martině, smály se dlouho, další cinkot skleniček. „No a pak?“ ptá se Sylvie. „Chtěla jsem se ho zbavit, že jo, jenže on se zdržel do druhého dne, odešel až odpoledne, když jsem mu řekla, že zavolám policii.“ Další smích.

„Kolik jí bylo roků, když umřela?“ ptáš se Sylvie.

„Ona byla starší než já... o devět let, bylo jí osmatřicet, když umřela.“

„Zas tak stará nebyla. Nikdy se nevdala?“

„Ne, vždycky s někým chvíli žila, ale nevydržela.“

„Jak umřela?“

„To nevím, až čtyři dny potom mi zavolala její máma a o té páске mi řekla. Chtěla jsem si pro ni jít, nejdřív mi ji nechtěla dát, tak jsem jí připomněla, že je na ní můj hlas, že ji chci jako památku.“

„Ty ses jí ani nezeptala na okolnosti?“

„Její máma mi toho moc neřekla, jenom že spáchala sebevraždu, ani vidět se se mnou nechtěla, sice mě znala, tu pásku mi ale poslala poštou, Martina měla moji adresu samozřejmě někde v diáři.“

Ukazuje ti Martininu fotografii, je na ní slečna s výrazně vykreslenýma očima a ústy, velká pusa otevřená do širokého úsměvu, v porovnání se Sylvii, možná také kvůli výraznějšímu make-upu, má Martina mnohem hlubší pohled, snímek byl pořízen před deseti lety na společných prázdninách ve Španělsku. Vedle Martiny stojí Vincent, hubený mladík s propadlýma očima a nepěstěným vousem ve tváři, tehdy spolu žili, měli takový minibus, a tak ji vzali s sebou a ještě jednoho moc fajn kluka, Jeana, který stojí vzadu za ní, Sylvie se právě dostala na vysokou, Jean byl o dva roky starší, že prý byla jeho skutečně první, ona mu to radši věřila, i když nějaké zkušenosti, tím samozřejmě myslí sexuální, už mít musel. V jednom albu ti ukazuje další její fotografii, rok před smrtí, Martina má vážné, povislé koutky úst, působí již jako zchátralá žena. Sylvie říká, že ve skutečnosti vypadala mnohem lépe než tady, že z ní vycházelo jakési zvláštní kouzlo zralé ženy, taková smutná znavenost.

Ona své city vůči Martině jasně popsat nedokáže, mluvily spolu úplně o všem, přesto se v rozmezí několika let jedna druhé docela vzdálily. To bylo po návratu ze Španělska, už jí měla po krk, Sylvie říká, že měla po krk Martiny. Oni s Jeanem měli stan, jednou v noci se ale rozpršelo tak silně, že nemohli spát, nevěděli si rady. Martina je zavolala do minibusu, nejdřív si sedli do kabiny a tam usnuli opření jeden o druhého. Martina ji sice pozvala dozadu, že se může natáhnout s ní, jenže za chvíli si to už rozdávala s Vincentem, což jí strašně vadilo, musela předstírat, že spí. Kdo ví, jak se Martina nakonec přesunula do kabiny, Vincenta

nechala po jejím boku, ona tehdy už skoro spala, venku pořád přšelo. Pomalu se rozednívalo, když zaslechla Martinu, jak to zase dělá, tentokrát s Jeanem, zatímco Vincentova ruka jí zvolna zajížděla pod košilku, tak se s ním začala milovat, déšť v té chvíli bubnoval do střechy, všechno bylo tak přirozené. Následujícího dne přespávali v hotelu, to Vincent chtěl jeden pokoj s přistavnou postelí a Martina se smála, že letiště bude pro Vincenta a pro ni, ona se nebránila, ani Jean neřekl ani slovo. Bylo to poprvé, co slyšela Jeana při milování rvát, i ona křičela. Tu noc také poprvé vykouřila mužské přirození.

C'est la vie: s Vincentem se Martina rozešla, ani ona toho mužského vůbec neměla ráda. Jak dlouho to pak Martina táhla s Jeanem, neví, sama už Jeana nemilovala, přestal ji zajímat, potkala jiné kamarády.

„Mám pokračovat?“ ptá se tě trochu uštěpačně.

Pak ještě říká, že by ráda věděla, jestli byla Martina v době nahrávky už pevně rozhodnutá, že se zabije, a proč jí to neřekla? Ne že by jí něco vyčítala, vše již dávno patří minulosti, ten dráždivý pocit ze sebezničení jí už závrať nepůsobí – nebyl to nějaký Martinin šílený nápad nebo Vincentova léčka? Ona do ní v každém případě spadla, nikomu nic nevyčítá, ano, okusila to opojení i hořkost, pocit viny a rozkoše, které jdou mimo jakoukoliv morálku. Své city vůči Martině jasně popsat nedokáže, ale Martina byla jediná, komu mohla říct všechno.

„Vy mužští nemáte ani páru, nemůžete pochopit city mezi dvěma ženami, hlavně si hned nepředstavuj něco jiného!“ Říká, že není lesba, že mezi ní a Martinou nedošlo k ničemu, na co vy chlapi hned nemyslíte, úplně vidí, jak si to maluješ. Jediné, co ti může říct, je, že má k Martině citově pořád velmi blízko, že chápe, proč si vzala život, ona nebyla vůbec žádný blázen, to její rodina chtěla, aby se jako blázen léčila, byla to otázka rodinné pověsti, její matka nemohla připustit, že se její dcera chovala jak nějaká kurva, ona ale žádná kurva nebyla, byl to člověk, kterého nikdo nechápal, nikdo ani nechtěl, nic víc, nic míň.

„Vítězství patří lidu!“

Hlásal nápis na Bráně nebeského klidu. Vítězství ovšem nepatřilo lidu, nýbrž Straně, nové vítězství nad antipartajní klikou: Jiang Qing, Maova vdova, byla ani ne měsíc po jeho smrti uvržena do vězení a lid se mohl znovu shromáždit na náměstí Nebeského klidu k oslavám velkého vítězství, Strana pravá, Strana slavná, Strana velká navěky! A ten, komu se nakonec dostalo poklidného spánku v křišťálové schránce, u níž lid již začal hledat usebrání, nebyl nikdo jiný než Mao Zedong.

Ve vlně rehabilitací, návratů do funkcí a povýšení si někteří ze zasloužilých kádrů, které kdysi ochránil, zvláště soudružka Wang Qi, vzpomněli na staré přátelství a jeho, nepatrného občana, povolali zpátky do Pekingu. V Dashalan, v té staré, úzké uličce za Qianmenem, pak zcela náhodou narazil na Velkého Liho, bývalého druha ve vzpouře, který byl v době vojenské správy po dva roky vyšetřován na izolaci a další tři nebo snad čtyři roky strávil v psychiatrické léčebně. I Velký Li ho poznal, popadl ho rukou jako lopata, stále plnou síly, podíval se na něj zpřímá a zasmál se na celé kolo. Lidi ze závodu mu pak vysvětlili, že Velký Li se zbláznil, smál se na každého, koho potkal, a tak že to mělo zůstat. Dav do nich narážel z jedné i druhé strany, oni tu uličku v podstatě ucpali, Li se ho nechtěl pustit, na tváři stále ten hloupoučký úsměv, jenže on se nechtěl zpozdít, prohodil pár zdvořilých vět, odtáhl silou ruku a rychle zmizel.

Danian byl oficiálně zatčen a odveden v želízcích. Původní vojenská komise byla z důvodů „vážného odklonu od politické linie“ rozpuštěna, nově jmenovaný vojenský delegát ho nechal ihned podrobit vyšetřování v izolaci a jeho zločiny pak veřejně pranýřoval na celozávodním shromáždění. Dvě osoby zemřely přímo jeho vinou: Starej Liu, kterého ve sklepě hlavní budovy spolu s bandou biřiců mučil a nutil k přiznání, celou noc do něj třískali gumovým kabelem, až měl vnitřnosti na kaši, pak ho vynesli nahoru a vyhodili z okna, mělo to vypadat jako sebevražda. Druhou byla Číňanka ze zámoří, kterou mučili podle podobného scénáře, napojili ji na měnič elektrického napětí a výpověď, kterou z ní tak dostávali, nahrávali na magnetofon, ta se přiznala, že se do vlasti vrátila na účet taiwanské špionážní organizace, popsala rozvětvení celé sítě, zveřejnila jména agentů na všech úrovních a pomohla tak k zásadnímu odkrytí další reakce mezi kádry. S Danianem byl jako účastník spiknutí zatčen i jejich podplukovník ve výslužbě.

Manžel soudružky Wang Qi, sám dříve označen za člena černé antipartajní kliky, se vrátil do služby v Ústředním výboru a jako člen zvláštní komise vyšetřoval novou antipartajní skupinu. Wang Qi povýšila, velmi zestárla, ale její chování bylo snad ještě vlídnější. V době vojenské správy byla i ona podrobena vyšetřování v izolaci, víc jak půl roku ji drželi v nějaké komoře podnikového skladu, ze stropu visela holá stowattová žárovka, svítila neustále, a protože okna dokonale zalepili silným kartonem, ztratila úplně přehled o tom, jestli byl den nebo noc, nechávali ji stále dokola přepisovat výpověď o její činnosti v podzemním studentském hnutí za Kuomintangu, prý má teď v hlavě takový zmátek, řekla mu, že když zavře oči, dostává závratě a podlamují se jí nohy. Že prý se ale může stále považovat za šťastnou, protože tělesně ji nikdo netýral, neponižoval, pravděpodobně kvůli věku a možná i proto, že pár známých z dřívějšíka přece jen zůstalo v armádních funkcích a mohli nad ní držet ochrannou ruku.

Většina starých kádrů se vrátila do své funkce, malému počtu těch, kterým to věk již nedovoloval, například bývalému

tajemníkovi Wu Taovi, byla po úplné rehabilitaci vrácena původní mzda i byt, jejich děti dokonce dostaly pracovní místa a oni odešli do důchodu. Avšak nestraničtí kádři na nejnižších postech a s pár šrámy z minulosti, jakým byl třeba Starej Tan, zástupce vedoucího oddělení, ti v kádrových školách museli zůstat a pracovat až do jejich rozpuštění. Když v nich pak místní orgány znovu zřídily převýchovné pracovní tábory pro kriminální živly, vrátil se Tan do Peking, kde ale musel, protože ještě neměl důchodový věk, čekat, až mu přidělí práci.

Lin se stačila rozvést a opět provdat, jejího nového manžela právě jmenovali náměstkem na nějakém ministerstvu, svou první ženu ztratil v Kulturní revoluci.

Jemu vydali pár textů, stal se z něho spisovatel a opustil organizaci. Lin ho pozvala na večeri do svého nového domova, nový manžel byl též přítomen, mluvili spolu o literatuře: „Katastrofa, kterou si naše Strana prošla, by měla být velmi pečlivě zaznamenána jako poučení následujícím generacím!“ Lin s nimi seděla v obýváku, jídlo připravovala služebná v kuchyni. Lin byla také jedna z prvních žen, které používaly zahraniční parfém, dost možná francouzský Chanel, v každém případě nějakou známou značku.

On se právě rozváděl. Jeho manželka Qian poslala na Svaz spisovatelů dopis, ve kterém udala jeho reakcionářské smýšlení, chyběly jí však důkazy. On pak musel vysvětlovat, jak silně jí Kulturní revoluce otrásla, že přestala být normální, že to byl navíc on, kdo požádal o rozvod, za to ho také nenáviděla. Za deset let Velké kulturní revoluce žádostí o rozvod značně přibýlo, možná ne tolik jako sňatků, přesto se staly naprosto běžným jevem. Na civilním soudu, který obnovil svou činnost a nestačil řešit staré případy, si zřejmě nechtěli přidělovat potíže s novými, a tak se stalo, že i jemu se konečně podařilo zrušit manželství. I před Qian musel uznat, že jí mládí nezničilo jen Mao Zedongova Kulturní revoluce, ale i on sám, a že ani neměl, jak jí to ztracené mládí vynahradit, ještě štěstí, že se aféra kolem údajného historického kontrarevolucionářství a špionství jejího otce nikdy neprokázala, takže se za ním z venkova mohla klidně vrátit.

Mimochodem mu napsal Lu: „V horách se vykácelo tolik dobrých stromů, k čemu nám teď jsou všechny ty prohnilé...?“ Lu opakovaně odmítl funkci předsedy disciplinární komise Strany, kterou v kraji založili, prý se chystá do důchodu, na stará kolena si v horách postaví chalupu.

Asi po roce se mu opět naskytla možnost pracovní cesty na jih, a tak při té příležitosti zajel i za ním, dobrým člověkem, který ho v minulosti ochránil. Nejdříve se zastavil v okresním městě, bývalý spolužák Rong bydlel stále v té stejné doškové chalupě. Už ji sice stačil doopravit, střecha si ale zase žádala nové pokrytí. Rong splodil dalšího potomka, kontrola rodičovství v provinčním městěčku nebyla tak přísná jako ve velkých městech, matriční kontrolaři byli všichni staří známí, Rong tu žil již dvacet let, jeho žena byla místní, vystavení rodného listu se proto jen trochu protáhlo, nakonec ho však děcku přece jen dali. Zůstal zaměstnán jako zemědělský technik, i jeho žena pracovala ve stále stejném družstevním smíšeném zboží na kraji města, chtěla ale jít prodávat do obchodního domu v kramářské uličce kousek za domem, jak praktické by to pro ni teď, kvůli oběma dětem, bylo, ale kádrům, kteří měli tyhle záležitosti na starost, její dárky nestačily, a tak z toho nic nebylo. Rong mluvil ještě méně než předtím, čas strávený v jeho mlčenlivé přítomnosti se zdál neskutečně dlouhý.

Do městečka přijel z okresu autobusem, na venkovských trasách jezdily samé staré modely, člověk ještě nestačil vystoupit a nastupující už mu opět tarasili cestu. Autobus konečně odjel, on ale nešel ani uličkou, ani ve škole se nazastavil, stačilo jediné náhodné setkání s někým známým a pozvání na hostinu by se nevyhnul, zašel by k jednomu a musel by k dalším, cesta by se mu protáhla na celý den, možná dva. Stál na místě a rozhlížel se po okolí, jestli náhodou neuvidí někoho známého, potřeboval zjistit, kde si Lu postavil ten svůj nový barák.

„Héj...!“ volá na něj nějaký mladík od družstevního truhlářství, cigaretku na rtu. Poznává ho, jde za ním a podává mu ruku. Tehdy na milicionářském cvičení spolu stříleli na terč, také popili a docela dobře poklábosili, jistě už povýšil, na kus žvance

ho k sobě nepozval, jenom do družstevní truhlárny, na chvíli posedět. Stále v něm viděli jen hosta, to bylo zřejmé, jak se říká, člověk odejde a čaj vystydne, pro místní zůstal cizím člověkem.

Dozvěděl se, že Luův nový dům se nachází za uhelným dolem, přímo proti hoře, tam za řekou, přes tu se musí přejít a pak ještě dobré tři čtyři kilometry chůze, docela velký kus cesty. Rong mu již pověděl, že kádři na okrese šíří zprávy, že se Lu zbláznil, že si v horách postavil chatrč z rákosu, přestal jíst maso a věnuje se okultním taoistickým vědám, přeměnám cinobru ve zlato, hledání nesmrtelnosti a věčného mládí. V těch nejvyšších kruzích, mezi starými Luovými soudruhy, kteří se vrátili do svých funkcí, nebo dokonce povýšili, se soudilo, že to jsou následky polevení revolučního ducha, to mu Lu také o něco později potvrdil.

„Já už si ruce ničím mazat nebudu, tohle mi bohatě stačí, rákosová chatrč, zahrádka s purpurovým bambusem, pěstování zeleniny a četba, nejsem jako ty, mladíku, už jsem starý a takhle už ten svůj život doklepu,“ řekl mu Lu.

Luův domek nebyl samozřejmě z rákosu, ale z cihel, ani zrak nijak nepřitahoval, kdo nevylezl až k vrcholům hory za uhelným dolem, ten ho ani spatřit nemohl. Lu získal finanční podporu na bydlení pro vysloužilé kádry, dokonce i plány si zhotovil a vedl stavební práce několika místních vesničanů. Podlahu nechal vydláždít tmavě šedivým kamenem, v ložnici byla jedna z dlaždic zvedací, tudy se vcházelo do tajné chodby ústící v nevelké dřevěné boudě u potoka, kde už se rozkládal pás borovicového lesa. Lu nezapomínal na zadní vrátka, k nějaké nekalé akci proti němu mohlo dojít kdykoliv, o tom z vlastní zkušenosti něco věděl.

Ve světnici nechal do spodní části jedné ze stěn zapustit torzo stély, které mu vesničané přenesli z chrámových troskek na vrcholku hory. Nápis byl neúplný, přesto dostatečně vypovídá o osudu a myšlenkách mnicha, který ten chrám založil: chudý vzdělanec podílející se na povstání Taipingů, dalšího utopického pokusu o ráj na zemi, se zde stal mnichem poté, co vnitřní rozepře a divoké vraždění způsobily jejich porážku. V ložnici

ležela ještě docela velká hromada knih, autobiografie japonského premiéra Tanaky Kakueiho v neprodejném vydání pro výhradní účely vysokých státních funkcionářů, třídílné *Paměti naděje* generála de Gaulla, ale také postaru svázané *Kompendium čínské farmaceutiky*, kdo ví ze které doby, a pár sbírek klasické poezie, která se začala znovu vydávat.

„Řekl jsem si, že bych něco napsal, název už mám, *Deník muže z hor*, co tomu říkáš? Jen nevím, jak by mi to šlo,“ povídá Lu.

Oba se rozesmáli, tiché spiklenectví bylo základem jejich přátelského vztahu, díky němu se ještě nedávno těšil Luově ochraně.

„Tak a teď si zajdem pro něco k tý kořale!“

Lu, který mimochodem nebyl vůbec žádný vegetarián, ho odvedl do závodní kantýny na dole. Pod hřebenem hory se nad důlními jámami tyčily šachetní věže, vedle stálo několik řad hornických ubikací. Byl už večer, šichta skončila, v kantýně, tedy spíš hangáru pokrytém bambusovými došky, se táhla dlouhá řada horníků, každý s velkou miskou v ruce, Lu vešel do kuchyně. V tu chvíli se ale ozval ženský hlas: „Pane učiteli!“

V řadě dočerna zaprášených mužů se k němu otáčela mladá žena, on okamžitě poznal svoji bývalou žačku Sun Huirong, na sobě široký kabát vesnických matrón, její oči neztratily nic ze své krásy, jenom v obličeji a na těle se trochu zakulatila, celá rozradostněná se k němu rozběhla.

„Co ty tady děláš?“

Ani on se samým překvapením neudržel, už se chystal, že jí vyjde v ústrety, jenže Lu vyšel z kuchyně a stačil ho ještě stáhnout zpátky za rameno: „Jde se!“ zavelel.

Zcela bezděčně ho uposlechl, to byl ještě zvyk z dob Luovy ochranné ruky. Ale otočil se za ní, v očích toho děvčete, ještě černějších a hlubších než kdy předtím, četl jasně hrůzu, paniku, beznaděj a ponížení, pootevřela lehce ústa, něco zamumlala, chtěla něco říct, zůstala však beze slova, jako opařená stála s miskou v ruce mimo zástup horníků, kteří na ni upírali pohledy.

„Nech ji bejt, ta coura spí úplně s každým, tady na dole je to kvůli ní samá mela!“ šeptl vedle něj Lu.

I když se z toho setkání stále nemohl otrěpat, snažil se držet krok s Luem, takže slyšel i jeho další slova:

„Jen co si vydělají svých pár drobných, už se jí ty kretění ženou na pokoj, ženský na vsi jsou z ní nepřítelny. Ona teď dělá na důlním rozhlase, ani na krok se k ní nepřibližuj, stačí dvě věty a vyjede po tobě jako divá, lidi si pak budou myslet, že s ní chrápal, a to už ti pak nikdo neodpáře!“

Za půl hodiny už Lu stavěl na stůl, misky, hůlky, nalil kořalku, zatímco kuchař z kantýny přinesl zvláštní zavírací várnici a v ní několik talířů s teplými pokrmy. On však neměl na pití ani náladu, hluboce litoval toho, že s ní neprohodil ani slovo, i když – co by jí asi tak řekl?

Patříte každý do jiného světa, ten tvůj je možná stejně odporný jako ten její, ona se ale ze svého dolu nikdy nevydrápe. Jako by na chvílku zapoměla na vzdálenost mezi vámi, zapoměla na své neštěstí, na to, že v očích místních zkrátka jednou provždy zůstane děvkou, tys byl její učitel, nechtěla tě vůbec žádat o pomoc a pravděpodobně ji ani nenapadlo, že by tento stav věcí mohla změnit, jen se na okamžik nechala unést prostým nadšením, děvčata mívají takové náhlé vrtochy, samou radostí se zapoměla a hned také tvrdě narazila, rána, kterou jsi jí způsobil, se s tebou potáhne ještě dlouho, tuhle slabost si jen tak neodpustíš.

V noci pak v pokoji s tajnou chodbou naslouchal šumícímu potoku a poryvům větru mezi borovicemi. Následujícího rána přešel řeku a sedl na první spoj do okresního města.

Tys ale Sun Huirong vyfotografoval, pomohl jsi jí přece s líčením, nanesl růž na rty, ještě předtím, než přešla do výrobní jednotky, tam na představení žáků z agitační jednotky, propagující Mao Zedongovy myšlenky, vznikl ten snímek, ona v té vzorové revoluční operě hrála hrdinku Aqing, bojující se zpropadeným japonským uchvatitelem. Okresní školský odbor totiž rozhodl, že součástí obecných osnov bude i zpěv a hudební výchova a ona měla nejkrásnější hlas. Jenže ty už se nikdy nedozvíš, jestli si nakonec našla nějakého mužského, nebo se v tom státním podniku stále prodává horníkům. Po tvém odchodu ze země úřední

orgány zapečetily tvůj pekingský byt, všechny fotografie, knihy i rukopisy, které jsi tam nechal, jsou pro tebe nadobro ztraceny.

Předtím ses však ještě stačil setkat s dalším z bývalých žáků, sám už měl po promoci, získal zaměstnání, do Pekingu ho přivedla pracovní cesta, a tak tě vyhledal. Zeptal ses ho na tajemníka Lua a dozvěděl ses, že je pryč po smrti. Cože, jak? Na nemoc, říkal mu někdo.

Luovu manželku jsi nikdy neviděl, on ti tvrdil, že je profesorkou na krajské pedagogické fakultě, nyní však na prodloužené zdravotní dovolené, že trpí psychickými potížemi a žije s jejich dcerou, možná to byla další sebeobrana, zastírací manévr, po kterém se ho už nikdo na nic neptal, na druhou stranu, která žena by ochotně trávila své dny v horské poustevně?

A pak se ti zdál sen, domky v městečku na sebe vůbec nenavazovaly, žádné dlouhé řady podél hlavní ulice a vedlejších uliček, kdepak, místo bylo pusté a domy roztroušené široko daleko. Škola stála na vrcholu jednoho z kopců, okna a dveře dokořán, dokonalá prázdnota. Šel jsi za Luem, bydlel v nějakém omšelém venkovském příbytku, zcela na samotě, na dveřích visel ohromný železný zámek. Bylo odpoledne, sluneční paprsky úkosem dopadaly na jasně žlutou hliněnou zídku, tys nevěděl, co si počít, přišel jsi za ním, zdá se, jestli by ti nepomohl odsud vypadnout, v té pusté škole jsi zbytek svého života trávit nemohl. Školu ti dali na starosti oni, bez přestání jsi opravoval domácí sešity žáků, neměl jsi čas zvednout hlavu a zamyslet se nad sebou, tys ani přesně nevěděl, o čem bys tak mohl přemýšlet. A tak jsi tam stál, před hliněnou zídkou, a díval ses na ten železný zámek na dveřích, poslouchal vítr zvedající se za tvými zády, z rýžovišť, na nichž po sklizni zbývalo už jen strniště...

Takto zblízka spatřil velkého muže vůbec poprvé až na náměstí Nebeského klidu, na ose mezi Císařským palácem a bránou Qianmen, kousek za Pomníkem lidových hrdinů, v mauzoleu ze železobetonu tak hustého, že prý vydrží i jaderný výbuch a devítistupňové zemětřesení. Maova hlava se v křišťálové rakvi zdá ohromná, jakoby nabobtnalá, s tím nic nesvedla ani silná vrstva pudru. Od sebe je dělí pět metrů, průchod dlouhým zástupem trvá nanejvýš tři vteřiny, to, co měl na srdci, však nestačí nabrat jasných obrysů.

Cítil, že musí starci něco říct, jistěže ne mrtvole lidového vůdce v křišťálové rakvi, spíše Maovi v koupacím županu, jenž se právě zvedl od milenky z lůžka nebo vylezl z bazénu, na tom nesejde, lhotejně je i to, jestli a kolik má takový velikán milenek. On chce jen starci bez maršálské uniformy a bez masky Nejvyššího vůdce říct toto: Svůj lidský osud jste naplnil vrchovatě, nikdo nepopírá, že jste měl naprosto jedinečný život, a proč neříct na rovinu, jakým jste byl nadčlověkem, jak dokonale jste ovládl Čínu, váš duch dodnes krouží nad více jak miliardou Číňanů, svým vlivem jste zasáhl celý svět, to je jisté. Nebylo nikoho, koho byste nemohl dát prostě zardousit – a konečně se dostává k tomu, co chtěl říct –, avšak jediné, co jste nedokázal, bylo, aby někdo ta vaše slova říkal za sebe, tak tohle tedy Maovi řekne.

Pak ještě to, že historie sice bledne a upadá v zapomnění, ale protože on musel tehdy říkat, co Mao stanovil, jeho nenávisť

k tomu člověku se nikdy nevytratí. Později dospěl dokonce k názoru, že dokud Mao zůstane předmětem chvalozpěvů jako Vůdce, císař a bůh, tak se do té země nevrátí. Trvalo poměrně dlouho, než si uvědomil, že si nikdo nepodmaní srdce lidského jedince, pokud si to sám nepřeje.

A úplně nakonec si přichystal slova o tom, že zaškrtit člověka není sice nic těžkého, ale, ať už je jakkoli slabý, jeho důstojnost zaškrtit nelze, neboť člověk je nazýván člověkem právě kvůli tomu zbytku sebeúcty, který mu nikdo nevezme. Možná, že žije jako červ. I takový červ však má svou červí důstojnost, předtím, než ho někdo zašlápne, může dělat mrtvého, zápasit, pokusit se odplazit a zachránit se, důstojnost červa coby červa vlastně také nikdo nerozšlápne. Zavraždit člověka, to je jen takové stéblo slámy: viděl snad někdo stéblo slámy vzpouzet se pod srpem? Jenže člověk není jen nějaké stéblo, sám to může dosvědčit, kromě života člověk vlastní ještě něco jiného, tu svoji důstojnost. Pokud ji nedokáže ubránit, pokud ho nezabijou nebo se nezabije sám a pokud se mu ještě nechce umřít, pak mu zbývá jedině: útek. Důstojnost je vědomím existence, v ní spočívá jediná síla slabých jedinců, pokud toto vědomí zanikne, pak na sebe existence vezme podobu smrti.

Asi by měl přestat se všemi těmi nesmyslnými řečmi, jenže právě kvůli těmhle řečem to všechno vydržel. A dnes, když už to všechno může Maovi otevřeně říct, je stařík víc jak dvacet let po smrti, promlouvá tedy již jen k jeho duchu nebo stínu.

Mao v županu. Řekněme, že vylézá z bazénu, je vysoké postavy, má tlustý pupek, vysoce posazený, téměř ženský hlas a silný hunský přízvuk, obličej ale přívětivý jako na tom obrovském, pořád stejném olejovém portrétu pověšeném na bráně Nebeského klidu, na němž působí velmi laskavě. Jakožto vášnivý kuřák kouřil jednu za druhou, zuby měl úplně černé od cigaret značky Panda, které pro něj vyráběli, se silnou, pronikavou vůní. Mao miloval kořeněné jídlo výrazných chutí, třeba vepřový špek na chilli, tento detail si jeho lékař ve svých pamětech nevymyslel.

Mao užíval slova „přítel“. Stávalo se, že neoslovoval soudruhu, ale příteli, jeho mladičké přítelkyně do toho samozřejmě nepočítaje. K mužům, kteří ho v Číně mohli na oplátku takto oslovovat, patřil Lin Biao, o kterém se pak prohlásilo, že zemřel v mongolském Öndöhaanu při leteckém útěku za hranice. V tomto případě byly zcela neobvykle zveřejněny i některé stranické dokumenty a fotografie s ohořelými ostatky cestujících. Z cizinců to pak byl Nixon, se kterým si vydržel povídat jen tak celé tři hodiny, na svých osmdesát let velmi duchaplně a s humorem, přestože v té době byl již zcela závislý na lékařských injekcích. Dokonce i od někoho tak inteligentního, jako byl Žid Kissinger, se mu dostalo ne sice náboženské, ale přece jen úcty.

Mao tedy oslovoval lidi příteli, jeho tedy určitě ne, přesto se neudrží, přistupuje blíž a ptá se:

Takže vy opravdu věříte v Marxův komunismus, v ten jeho ideální stát? Nebo je to pro vás prostě jen taková další politická zástava? (Opravdu velmi naivní otázka, ale tak to tehdy chodilo, později by se už na něco takového nezeptal.)

„Na celém světě existuje víc jak sto stran a většina z nich v marxismus-leninismus nevěří,“ napsal na počátku Kulturní revoluce své ženě Jiang Qing, nešlo však o nějakou soukromou manželskou korespondenci, dopis byl očividně určen celé Straně, ta ho ostatně nezapomněla použít jako důležitý důkaz, když se pak potřebovala Maovy vdovy zbavit: byl dokonce otištěn a čten před celým národem.

Tehdy měl raději za to, že když to Mao takhle napsal, tak v to sám pevně věřil. Znamená to tedy, že starouš tu plánoval založit nějaký pozemský ráj? Na to by se ho určitě zeptal, kdyby se mezitím nerozpoutalo to peklo.

„Ale to je jen první stupeň,“ povídá Mao.

V tom případě musíte vědět, kdy bychom měli dosáhnout toho dalšího, vyššího stupně? ptá se zdvořile a velmi pokorně.

„Za sedm osm let vše začne nanovo,“ píše dál své ženě. Velká kulturní revoluce tedy představovala jen takovou řádnou generální zkoušku. Staroch si zapálil novou cigaretu, na chvíli se

zamyslel a znovu se pouští do psaní: „Za sedm osm let bude třeba znovu spustit hnutí, kterým dojde k důkladné eliminaci všech zákeřných škůdců. Takových čistek pak bude zapotřebí ještě mnoho.“ Dopsal a dal se do smíchu, přičemž odkryl svůj černý chrup. Podle paměti osobního lékaře vykouřil Mao tři krabičky denně a zuby si nikdy nečistil, na novinových fotografiích se zahraničními delegacemi z konce jeho života je to již zcela patrné.

Vy jste byl opravdu velký stratég! Ošálil jste nejen své spoluobčany, ale i tolik lidí v zahraničí, to mu také chtěl říct.

Mao se zamračil.

On ale hned pokračuje, všichni vaši nepřátelé prohráli vaší rukou, zato vy jste prohru nikdy nepoznal.

„Vítězstvím člověk nesmí ztratit soudnost, já sám se již nyní připravuji na pád. Ten nenastane pochopitelně hned, hmota sice nezaniká, ale rozbít ji lze,“ píše Mao ve stejném soukromém, Stranou zveřejněném dopise.

Vaše paní, tu to tedy rozbilo na padrtě, vy ovšem zůstáváte nedotčen, lidé se vám stále přicházejí klanět tady do mauzolea, to je přece jasný důkaz vaší velikosti, povídá Maovu duchu či stínu.

„Kdo se chce dožít dvou set let, vystoupá celou řekou proti proudu.“

Básně píšete už tak dlouho, musím uznat, že máte skvělý styl, vaše tyranská vláda však také nemá obdoby, v celé zemi jste vyhladil vzdělance, i v tom jste dosáhl velikosti. On sám, vysvětluje, se mohl dát do psaní teprve po smrti tady toho starého pána.

„V mé povaze převažuje duch tygra, ten je u mě primární, a pak, druhotně, trochu z opice.“

Zatímco u něj, povídá, bude nanejvýš duch té opice.

Staroch vykouzil jemný úsměv a, jako by rozmačkával červa, zhasíná svoji napůl vykouřenou cigaretu, znamená, že chce být sám a odpočívat.

Mao v jeho křišťálové rakvi zahaluje zřejmě Stranická zástava, to už teď zapomněl, ačkoliv pokud Stát řídí Strana a Stranu řídí Mao, tak ta vlajka na něm nemá co dělat. Tyto a mnoho dalších, zatím beztvarych proslovů se mu honily hlavou v dlouhé frontě

táhnoucí se před Maovými ostatky. Nezastavoval se, ani na vteřinu nezpomalil krok, neotočil se, když už pak prošel kolem, aby se ještě jednou podíval, bál se, aby ti, kdo mu jdou v patách, nezahlédli v jeho očích něco velmi podivného.

A dnes si zcela po libosti píšeš, co povíš císaři, jenž panoval nad stovkami milionů lidí, ty, mrňavý tvor, tak mrňavý, že císař, kterého každý nosí v sobě, opanovává pouze jedinou osobu: tebe. Dnes jsi to konečně veřejně vyslovil a vystoupil tak z Maova stínu, žádná procházka růžovým sadem, to víš jistě. Narodil ses zkrátka ve špatný okamžik, přesně ve chvíli, kdy on se ujal moci, jenže to nebylo tvým dílem: neříká se tomu snad osud?

Už nežiješ v ničím stínu, na stín svého bližního už nenahlížíš jako na imaginárního nepřítele, tys ten stín opustil, nic víc, nač vyrábět další naděje a iluze, na svět jsi přišel bez starostí, nahý jako červ, v dokonalém tichu a prázdnu, proč s sebou ještě něco odnášet, stejně si nic neodneseš, jediné, z čeho máš doopravdy hrůzu, je smrt, ona neznámá.

Vzpomínáš si, že tenhle strach ze smrti máš odmala, tehdy byl ještě silnější než dnes, stačila malá bolístka a tys hned myslel na něco nevyléčitelného, někde tě píchlo a tobě z toho šla hlava kolem, propadl jsi nekontrolovatelné panice, dnes, po tolika stras-tech, pohromách, které tě stáhly až ke dnu, můžeš považovat za holé štěstí už jen to, žeš zůstal na živu, život sám je zázrak, ačkoliv nikdo neříká, že žít ho je také projevem zázraku, copak nestačí, že tělo obdařené vědomím dokáže vnímat bolesti a radosti takového života? Co dál ještě chtít?

Strach ze smrti pociťuješ vždy, když ztrácíš vnitřní sílu, jako bys byl na konci s dechem, bojíš se, že po výdechu se už nikdy nenadechneš, jako bys padal na dno propasti, ten pocit jsi zažíval už jako kluk, ve svých snech, vždycky tě to pak probudilo, byls zpocený od hlavy k patě, přitom ti vůbec nic nebylo, matka tě několikrát odvedla na prohlídku do nemocnice, ostatně ani dnes nemáš zdravotní prohlídky nijak v lásce, doktor může naléhat, jak chce, stejně to oddaluješ.

Uvědomuješ si zcela jasně, že život má konec a že v okamžiku tohoto konce zmizí i strach, strach, který je právě vtělením života: ve chvíli, kdy zmizí vnímání a vědomí, je v jediném okamžiku po všem, pak už není myšlenky, není významu. Hledání významu tě kdysi pronásledovalo tak bolestivě, už v době dospívání jste s kamarádem debatovali o posledních věcech člověka, tys tehdy přitom ještě skoro nic nezažil, zatímco dnes máš pocit, že jsi už ochutnal všechny životní příchutě, dál se marně a bez jakéhokoliv prospěchu plahočit za smyslem života musí skončit fraškou, bude lepší si existenci užívat, lépe ji vnímat.

Jako bys ho viděl v jakémisi prázdném prostoru – odkudsi přichází drobný proužek světla – nestojí ani na nějaké pevné, jasné půdě, podobá se kmeni stromu, jenže nevrhá žádný stín, linka obzoru mezi nebem a zemí také zmizela, možná je to pták proti ploše sněhu, hlavinkou otáčí doprava doleva, čas od času mu pohled ztuhne, jako by přemýšlel, o čem, to se neví, takový postoj, docela pěkný postoj, existovat znamená zaujmout postoj, co možná nejpříjemnější, roztáhnout ruce, pokleknout, otočit se, podívat se zpět do jeho vědomí. A co kdyby ten postoj právě jeho vědomím byl, takové Ty uvnitř Jeho vědomí, v němž si tajně užívá.

Není tragédie ani komedie ani fraška, to vše jsou jen estetické soudy člověka nad životem, rozdíly mezi lidmi, dobami, končinami, ani s popisem citů to není jiné, tentýž pocit se v jiném okamžiku stane jiným, smutek a směšnost jsou stejně dvojaké, výsměch je zbytečný, vždyť sebeironie a střízlivý nadhled na sebe sama bohatě stačí, jen klidně vytrvat v tomto životním postoji, snažit se užít si kouzla každého okamžiku, cítit se dobře, a když na sebe člověk o samotě pohlédne, dál nedbat pohledu druhých.

Ty teď nevíš, čeho jsi do budoucna ještě schopen, jaké dílo na tebe ještě čeká, v této chvíli je zbytečné se tím zabývat, dělej, co tě napadne, a jestli se ti zadaří, tím lépe, když ne, tak prostě ne, co vykonáš, co nevykonáš, jaký je v tom konečně rozdíl,

když pocítíš hlad a žízeň, tak se najez a napij, pořád budeš mít svůj úhel pohledu, názor, sklony i záchvaty hněvu, tak starý ještě nejsi, pochopitelně i spravedlivé pohoršení, ačkoliv není již tak výbušné, zaznamenáváš stále tolik pocitů a tužeb, proč bys také neměl, když stále existují, jediné, co už není, je zášť, už proto, že je naprosto marná a tobě dokonce škodí.

Pouze život si v tvých očích zachoval důležitost, tvé city k němu se stále ještě nevyčerpaly, udržel sis zvědavost a chuť k objevování a k překvapení, jen život si zaslouží výkřik emocí, nebo tomu tak snad není?

Jednou navečer slezl u Bubnové věže z kola, měl namířeno do jedné z hospůdek, když tu někdo vykřikl jeho jméno. Otáčí se, nějaká žena znehybněla, dívá se na něj, zdá se, že by se ráda usmála, ale kouše si spodní ret.

„Xiaoxiao?“ oslovuje ji nejistě.

Usmála se, nepříliš přesvědčivě.

„Musíš mě omluvit,“ nevěděl, co má říct, „nemyslel jsem...“

„Ty bys mě nepoznal?“

„Je z tebe najednou pořádná žena...“ vzpomněl si na útlé tělo dorůstající dívenky, její drobná prsa.

„Taková ta opravdová holka z vesnice?“ ptá se dívka pichlavě.

„Ne, ne, jsi prostě robustnější!“ dodává hned.

„Jsem přece členkou lidové komuny, ale žádné *poupě k slunci otočené*, kdepak, já jsem už celá zvadlá!“

Xiaoxiao byla velmi jízlivá, její narážka mířila na známou písničku k oslavě Strany, členové komuny jsou v ní přirovnáváni ke slunečnicím otáčejícím se za sluncem. Mění raději téma: „Vrátila ses do města?“

„Běhám teď kvůli nějakým papírům, musím se starat o nemocnou maminku, to je taky moje zdůvodnění, jsem totiž jedináček, tak jsem se vrátila a začala obcházet úřady, povolení k pobytu ale ještě nemám.“

„Tvoje rodina je pořád na stejném místě?“

„Po tom baráku teď ani pes neštěkne! Táta je po smrti, máma se teprve vrátila z kádrové školy.“

O její rodinné situaci neměl nejmenší tušení, a tak jen dodal: „Já jsem tam kolem vašich dvorků projížděl, hledal jsem tě...“

Hovoří o událostech před deseti lety.

„Nepůjdem si sednout ke mně?“

„Proč ne.“ Odpověděl bez rozmyslu, i když to neměl vůbec v plánu. Kolikrát tou čtvrtí tehdy projížděl, v naději, že na ni náhodou narazí, to jí ale neřekl, pouze zakoktal: „Jenže jsem nevěděl, ve kterém čísle bydlíš...“

„Já ti to taky neřekla.“ Xiaoxiao si samozřejmě živě pamatovala tu zimní noc a svůj odchod před rozbřeskem.

„Už dávno na té adrese nebydlím, šest let jsem byla na venkově a teď žiju ve společných ubikacích naší organizace.“

Možné vysvětlení to bylo, Xiaoxiao ale neřekla, zda hledala i ona jeho. Mlčky vedle ní tlačil své kolo. Po chvíli vešli do uličky, kterou už tolikrát projel skraskrz, tudy vjížděl i do postranních uliček, kterými kroužil dokola, pak se vracel na hlavní, nakukoval do branek všech přilehlých dvorků, stále v naději, že ji jednou potká, a přitom neznal ani její příjmení, ani zeptat se tedy nemohl, vždyť Xiaoxiao je přezdívka, buď od spolužáků, nebo od rodičů. Na to, aby jí prošel opravdu zevrubně, byla moc dlouhá.

Xiaoxiao vystoupala k brance a vstoupila do velkého společného dvora, v mohutných vratech po levé straně jsou zapuštěna menší dvířka, na nich visací zámek, vedle stojí kamínka na uhlí. Vytahuje klíč, otevírá, uvnitř vládne kromě velké postele s kominčkem příkrývek neuvěřitelný nepořádek. Xiaoxiao hbitě sbírá pár svršků zapomenutých na křesle a háže je na postel.

„A tvoje máma?“ sedá si do křesla, pružiny pod ním zavrzaly.

„Ta je v nemocnici.“

„S čím?“

„Má rakovinu prsu, už jí zasáhla i kosti, doufejme, že ještě nějaký čas vydrží, alespoň dokud nevyřídím to povolení k pobytu.“

Po něčem takovém už nevěděl, na co se má ptát.

„Dáš si čaj?“

„Ne, díky,“ přece jen musí něco říct. „A co jinak? Pověz mi o sobě, co bylo s tebou...“

„O čem? Co ti mám, prosím tě, vyprávět?“ ptá se Xiaoxiao, zastavila se přímo před ním.

„Jak bylo na venkově celou tu dobu?“

„Sám jsi tam byl, tak snad víš, ne?“

Tak trochu si vyčítal, že ji následoval. V přeplněném pokoji vládl opravdu strašný nepořádek a špína, obraz dospívající dívky, který ho dříve tak rozněžnil, byl porušen. Xiaoxiao seděla na kraji postele a pozorovala ho, obočí svráštěné. A on nevěděl, co dál říct.

„Byls můj první.“

Ano. Vzpomněl si na její levý prs, vlastně ne, byla to jeho levá dlaň, jizvu má u pravého prsu.

„Choval ses ale tak pitomě.“

Bylo to stále citlivé místo, nejradši by se hned zeptal, jak to s tou jizvou doopravdy bylo, namísto toho jen řekl: „Pročpak?“

„To tys nechtěl,“ povídá Xiaoxiao klidně, hlavu skloněnou.

„Vždyť jsi byla ještě na střední škole!“ brání se.

„Už dávno jsem byla vesnická holka se vším všudy, jen co jsem se usadila, ani ne do roka... Na vsi se s tím nijak nepářou!“

„To jsi mohla nahlásit...“

„Kam? Prosím tě, ty jsi fakt naivní!“

„Já myslel...“

„No, copak sis myslel?“

„Já myslel, že jsi byla ještě panna...“ Pamatoval si to přesně, proto se o nic ani nepokoušel.

„Čeho ty ses nebál?! Já jsem měla mít strach... Seš vážně srab! Mohla jsem tušit, že s takovým původem mě nemůže potkat nic dobrého, vždyť já jsem ti v noci přišla až ke dveřím a ty sis ani netroufl!“

„Nechtěl jsem tě mít na svědomí,“ přiznává nerad.

„A to jsem ti vlastně neřekla, co se stalo mým rodičům.“

„Myslíš, že mi to nedošlo? Ale teď už je stejně pozdě, jak to mám říct..., jsem ženatý!“

„Jistěže je pozdě, taky bych ti ale mohla říct, že jsem lehká holka, dvakrát jsem potratila, dva odmítnuté parchanty!“

„Existuje přece antikoncepce!“ i on chce tnout trochu do živého.

„Pche,“ ušklíbala se chladně, „venkovani kondom nepoužívají. Každý mi říkal, jak mi osud nepřál, rodiče stáli za starou belu, byla jsem úplně bez protekce, celý život takhle na vsi, to jsem fakt nemohla.“

„Jsi ještě mladá, nesmíš propadat beznaději...“

„Samozřejmě, život mám ještě před sebou, o tom jsi mi snad kázat nepřišel, kázání mám akorát tak po krk!“ rozesmála se, nyní už doopravdy, rukama se drží za hranu postele, třesou se jí ramena.

Směje se s ní, oči mu zvlhly. Xiaoxiao najednou zmlkla a on na její tváři opět zahlédl ten něžný, dívčí výraz, jenom jí tak prokmitl.

„Nedáš si něco k jídlu? Mám jenom nudle, ale tys mi vařil taky, ne?“

„Ty nudle jsi vařila ty,“ připomíná.

Xiaoxiao odchází ohřát jídlo na kamnech přede dveřmi, ty za sebou zavírá. Jemu se znovu skýtá nerušený pohled na zaneřáděnou místnost, oblečení pohozené na posteli, dokonce i špinavé kalhotky, které už měly být dávno vyprané. Nyní mu nezbývá než zahnat onen vysněný obraz plný něhy a pokusit se uvolnit, podívat se na ni jako na prodejnou holku, z níž na vsi udělali štetku.

Xiaoxiao pokládá nudle na stůl, zároveň sklízí blok lístků na obiloviny, klíče a další drobnosti, objal ji ze zadu, uchopil její prsy a okamžitě dostal ránu přes hřbet ruky, doopravdy však míněná nebyla.

„Sedni si a jez!“

Xiaoxiao se nezlobila ani nevzrušila, její styky s muži probíhaly zřejmě vždy stejným způsobem, už si zvykla. Při jídle skláněla hlavu k nudlím a nic neříkala, snad jí došlo, na co myslí, dalších slov nebylo třeba, cesta byla volná.

Xiaoxiao rychle dojedla, odsunula misku s hůlkami a zvedla k němu hlavu, dívá se na něj nehnutě.

„Neměl bych už jít?“ ptá se pokrytecky.

„Jak chceš,“ odpovídá Xiaoxiao zcela netečně, jako by se jí to netýkalo.

Zvedl se, postavil se k ní, přitahuje si její hlavu k sobě, chce ji políbit, Xiaoxiao ale uhýbá, sklání bradu a polibek mu nedovoluje. Provléká se tedy za výstřih a rukou objímá její nyní již plný, ženský prs.

„Pojďme na postel,“ povzdychla si Xiaoxiao.

Seděl na kraji postele a díval se, jak zavírá západku na dveřích, lampu visící ze stropu polepeného starými zažloutlými novinami ani nezhasínala, vypínač měla přitom hned u dveří. Ani si ho nevšímá, svléká si šaty. Hlavou mu proběhlo, že ve stínu lampy překvapivě neviděl ani tu jizvu pod prsem. Zatímco si rozvazoval boty, Xiaoxiao si vlezla na postel, roztahuje deky, pod které uléhá, tváří ke stropu.

„Neříkals, že jsi ženatý?“ ptá se žena s očima doširoka otevřenými.

Jenom mlčel, cítil ponížení a touhu po pomstě, kvůli čemu, neměl ponětí, hrubě strhl pokrývku a vrhl se na ni, přitom mysl na tělo jiného děvčete, někde ve skladu výrobní jednotky, tam u silnice, a násilí, které se v něm hromadilo, se vyřinulo na ni...

Xiaoxiao oči neotevívá, jenom pronáší: „Žádný strach, jestli to pak nedostanu, nic se neděje, na potraty jsem zvyklá.“

Prohlížel si to cizí ženské tělo, růžové bradavky mírně zduřelé na tmavě hnědých dvorcích, její poprsí se dmulo, bílé a vláčné, konečně našel i tu palec dlouhou, ztmavlou jizvu.

Ničeho už se teď nebojí, povídá Xiaoxiao, sousedi ať si říkají, co chtějí. Jenže on je už ženatý muž, říká on, kdyby ho někdo z pouličního výboru udal na jednotce, může mu to zhatit rozvod. Zatímco se oblékal, zůstala Xiaoxiao na posteli, jako by se usmívala, i když trochu nakřivo.

„Přijdeš ještě?“ ptá se ho a pokračuje: „S nikým ze školy se už nestýkám, cítím se vážně moc osamělá.“

K ní domů už nikdy nezašel, dokonce i okolí Bubnové věže se začal vyhýbat, kdyby na ni zase narazil, nevěděl by, co říct.

Té masky se zbavoval těžko, nakonec se mu ji přece jen podařilo strhnout z obličeje, falešnou kůži vyráběnou ve velkém podle jednotného, plastového kopyta. Je docela pružná, smršťuje se a roztahuje, maska natažená na obličej přináší neustálý výraz správné, opravdové, kladné postavy schopné ztvárnit jakoukoliv masovou roli: dělníka, rolníka, prodavače, studenta či zaměstnance, nebo role pracující inteligence: učitele, redaktora, novináře i lékaře se stetoskopem kolem krku, který však stačí zaměnit za brýle a z dotyčného se stane profesor nebo spisovatel, ani ty brýle nejsou vlastně povinné, zato bez masky to nejde a ti, kdo si ji odložit troufnou, to mohou být jen rozkrádači, lumpové, zkrátka jim podobné živly a nepřátelé lidu. Masky je to běžná, mezi lidem velmi oblíbená. Lidoví vůdci a představitelé mají spolu s hrdiny masku mnohem pevnější a výraznější, vyrobenou pravděpodobně z tvrděného polyetylénu, který ani kladivo nerozdrťí.

On si s tou maskou pohrává, tiskne si obočí i oči, co kdyby se mu náhodou podařilo vytvarovat výraz normálního člověka. Novou masku, třeba disidenta, kulturního pohůnka, proroka či zbohatlíka si už v žádném případě nenasadí. Přesto se i se strženou maskou necítí ve své kůži, vůbec neví, jak se má chovat, faleš, obavy a zbytečné sebeovládání však odložil, on není představitel, není řízen žádnou Stranou či Organizací, postrádá vlast i to, čemu se říká rodná hrouda, oba rodiče jsou po smrti, rodinný dům je pryč, stejně jako všechna ostatní pouta, zůstal úplně sám, ale tak lehký, že si chodí tam, kam se mu zachce, vznáší

se po větru, stačí, když mu nikdo nedělá naschvály, své vlastní starosti si také řeší sám, a když se mu poštěstí, pak už se o nic nestará, nemusí to vnímat.

Další břemena si nenakládá, zrušil všechny své citové pohledávky, vyřídil svou minulost, má-li znovu milovat a uchopit do náručí ženu, musí se to zamlouvat i jí, musí ho přijmout, jinak jen zajdou do kavárny na šálek kávy nebo na pivo, poklábosí, trošku si zaflirtují a pak si jdou zase po svých.

Jeho psaní je dílem potřeby, kterou cítí uvnitř, psát může jen svobodně, živobytím se mu tedy stát nemůže. Pero pro něj není ani zbraní, se kterou by za cokoliv bojoval, necítí vůbec žádné poslání, psaní je rozkoší pro sebe sama, samomluvou, v níž si naslouchá a pozoruje se a díky níž si užívá posledních vjemů, které mu v tomhle životě ještě zbývají.

Jediné, s čím pouta nepřerušil, je jazyk. Mohl by psát i jiným jazykem, jistě, on se ho nakonec nevzdává jenom proto, že je pro něj praktičtější, nemusí se dívat do slovníku, praktičtější však nutně neznamená nejvhodnější, ustavičně si musí hledat vlastní tón, pečlivě naslouchat svému jazyku, jako by naslouchal hudbě, přesto má pocit, že jeho jazyk je stále příliš neotesaný, možná, že se jednou zbaví i jeho a najde si stavební materiál, který dá jeho pocitům vyniknout ještě lépe.

Nejvíc ovšem závidí hercům s tak mrštným tělem, zvláště tanečníkům, jak by si přál vyjadřovat se svým tělem svobodně jako oni, po libosti zakopnout, upadnout, plazit se, zvednout se a zase skočit, jenže věk nikoho nešetří, stačí špatně našlápnout a už je tu natažený sval nebo zlomenina a člověk má po tancování, a tak křepčí pouze v jazyce, jenž mu učaroval svojí lehkostí a jehož je nenapravitelným žonglérem, přesně tak, on nemůže nemluvit, mluví k sobě neustále, i když je sám, tento vnitřní hlas je stvrzením jeho bytí, zvykl si převádět své prožitky do jazyka, jinak má pocit strašné nedokonalosti. Rozkoš, kterou mu taková činnost působí, je jako sténání či výkřiky při milování.

A tak si naproti tobě sedí, dívá se na tebe a z plochy zrcadla se hlasitě řehťá.

New York v přítomném okamžiku: první den bylo minus deset a k tomu ještě sněžilo, nazítří se opět oteplilo, chodníky se pokryly špinavým náledím, boty se ti úplně promočily, a tak sis kvůli tomu svinskému počasí musel koupit jiné, podšité kožešinou, vlahá pařížská zima je ti mnohem milejší. Číňanů je zde nevidaně, na ulici všude slyšíš pekingštinu, šanghajštinu, shandongštinu, dokonce i henanské nářečí, jímž se mluvilo ve vesnicích kolem statku, kde ses převychovával prací, kolik čínských specialit tu lze sehnat, dokonce i knedlíčky s krabí nádivkou a čerstvé nudle ze Shanxi, jeden *Chinatown* nestačí, vedle manhattanského ve středu města je tu ještě ten v queenském Flushing, Čína čínštější Číny samotné, Newyorčané čínského původu si zde vytvářejí přelud staré domoviny.

Ty takovou domovinu nemáš a čínské divadlo jsi do Států hrát nepřijel, naopak, ty potřebuješ nefalšované herce ze Západu. Především pro hlavní roli jsi doufal sehnat nějakou opravdu typickou Američanku, jenže na krásnou Lindu jsi narazil až po premiéře, třebaže i ona byla z jedné čtvrtiny turecké krve. Poznali jste se v Itálii na jednom divadelním festivalu, po představení tvé hry si u půlnoční večeře přisedla ke tvému stolu, objala tě, s mlasknutím tě políbila na tvář a povídá: „Já tu vaši hru prostě miluju, jestli ji přijedete hrát do New Yorku, nesmíte zapomenout na mě!“ Řekla to s takovým dojetím, že ti srdce samou radostí poskočilo. Měls za to, že jsi divadelnímu vedení předal

její jméno, adresu i telefon, jenže oni se s ní nespojili a ona zas nezaznamenala inzerát na herecký konkurz: v New Yorku je tolik krásných žen a dobrých herců jakbysmet. Na představení se už objevila a po rozpuštění sálu se nahlas rozplakala, možná proto, že tě uviděla, nebo kvůli hře, nebo snad kvůli propáslé příležitosti si v ní zahrát, to jsi netušil, v každém případě tě velmi dojala.

Nakonec to vypadá, že v tom světě zase tak opuštěný nejsi, máš tolik starých a nových přátel a zjišťuješ, že styk s nimi je často mnohem jednodušší než s jistými čínskými soukmenovci, jsou přímější, ostatně i v milování se Západankami narážíš na méně překážek. Někdo ti v noci volá z Paříže, říkáš jí, že na ni myslíš. „Na co přesně?“ ozve se z telefonu. Říkáš, že myslíš na její vůni. „Tak já ti tu vůni posílám teď telefonem, krásně mokrou, co jí říkáš?“ směla se. „To je málo.“ Říkáš, že myslíš na ni celou, od hlavy k patě. „A ženskou teď vedle sebe náhodou nemáš?“ ptá se ona. „Teď zrovna ne, snad za chvíli.“ „Ty grázle!“ odpověděla. „Ale stejně tě líbám, úplně všude!“

Nejsi ctnostný člověk, nač ze sebe dělat nevinátka, jediné, po čem teď toužíš, je zaplavit celý svět, naplnit ho svým lepkavým tokem! Je to pochopitelně marná naděje a jistý zdroj smutku zároveň, ale ty víš, že i ten smutek je tak trochu na oko, ve skutečnosti jsi šťastný, že sis urval tenhle život zpátky, teď patří tobě, grázle, děláš se o něj právě s touto Francouzskou, která ti říká grázle, ostatně to je to, co jí toužíš dávat: aby úplně zvlhla a ty sis to mohl náležitě vychutnat.

Minulost je již tak daleko, jezdíš si po celém světě, bez tragédií. Miluješ jazz a volnost blues, něco na způsob té hry, kterou jsi napsal. V rekvizitárně jsi našel starý rám, do kterého jsi pověsil umělohmotnou nohu z nějaké ženské figuríny, napsal jsi na ni „co“, dlouhé *what* jedním tahem, jako by ses podepsal. Vysmíváš se světu a vysmíváš se sobě: jen když se ti dva navzájem vyruší, je možná radost ze života. Sám se stát blues, to je tvé přání, jako v té staré písni, co nazpíval černý zpěvák Johnny Hartman:

*Propadnout lásce, říká se,
Je nádherné,
Tak nádherné...
Propadnout lásce, říká se,
Je tak nádherné, že léku není...*

Na zkoušce se od herců dozvídáš, že večer předtím měl nějaký černý zpěvák poruchu na dálnici a někdo ho tam zastřelil, druhého dne jsou noviny plné jeho fotografií a tebe se zmocňuje neodolatelný smutek, i když jsi zatím neslyšel ani jednu z jeho skladeb.

Do Čínanky by ses dnes zamilovával jen těžko, svým odchodem z Číny jsi vlastně pustil k vodě jednu mladičkou zdravotní sestru, a i to sis už přestal vyčítat, vyčítky nemají v tvém životě co dělat.

Mírný svit měsíce, zamlžená stráž, nejasné obrysy chaloupek, již sklizená rýžová pole v horském údolí a hliněná stezka vinoucí se svahem až k bráně skladu: bezzubá bukolická básnička, scéna jako ze snu, vidíš i zavřená vrata lepenicové budovy, za kterými znásilňují tvoji studentku, kterou již nikdo nespasí, která neměla jinou volbu, ona jen doufala v opravdové pracovní místo, aby už nebyla odkázaná na vlastní obiloviny k obživě, a tohle je cena, kterou byla ochotna zaplatit. Nyní se nachází někde tam, na druhé straně zeměkoule, a už dávno zapomněla i na to, že jsi, marně tu vzdycháš, něco se v tobě zvedá, ale nejsou to myšlenky, je to touha.

Říká, že ona právě teď žádnou touhu necítí, chce se jí plakat, nechat slzy volně stékat, plným proudem. Ty ale už svou touhu neudržíš, povídáš jí. Ona prý nechce být nějakou náhražkou: ty nechceš ani tak do ní, stejně jako ona nemůže do tebe, tvé srdce je hrozně daleko. Teď vás dělí jen pár milimetrů, říkáš, ten příběh jsi vyprávěl, protože je dnes v noci s tebou, myslel sis, že ji vzrušíš, jenže ona, jak říká, výlevům tvé vnitřní bolesti sloužit nechce. Říkáš, žes netušil, že i Francouzka jako ona může být tak hloupá, ona povídá, tak jsem asi blbá, co naděláš? Ptáš se jí, jak je možné, že ani trochu nerozumí mužské zlomyslnosti?

A ona, že jen takhle spolu ležet jí zcela vyhovuje, že si moc váží vašeho vztahu, že nechce, aby tak krásný pocit zašpinil nějaký chtíč, proč ji nenecháš jen v míru ležet, a přidává, že i ona dokáže zdivočet, umí odejít i s naprosto neznámým chlapem, to z lásky k tobě nechce celý váš vztah rozbít jedním šmahem. Připomínáš jí, že se sama označila za děvku. Říká, že ano, ona je navíc tvou malou děvkou, teď ale ne. A ty se ptáš: kdy? Ona, že neví, že až na to přijde, tak ti dá všechno, po čem jen zatoužíš, a pak, vždyť ani kondom nemáš, má strach z nemoci, to jí nesmíš mít za zlé, proč jsi na takovou věc nemyslel vlastně dřív, ptá se. Jenže kde něco takového teď o půlnoci shánět? Jestli musíš, tak se vystříkej na mě, dovnitř ale v žádném případě. Objímáš ji, cítíš vůni jejího těla, hladíš ji celou, celičkou, roztíráš po ní své semeno i její slzy, vašim společným potem pokrýváš její ohanbí, hruď, prsy, ptáš se jí, jestli cítí radost? Dělej si, co chceš, ona na to, ale na nic se nevyptávej. Sevřela tě v náručí, na svém bujném poprsí, a říká, že tě stejně miluje, její teplý, přerývaný dech tě šimrá u ucha.

Roztažením závěsů začíná nový den, pak si jdete sednout do baru, ven pod velký slunečník, paprsky slunce jsou v tomto nedělním odpoledni zlatožluté. Přijela jen kvůli tvé hře, musí zpátky do Paříže, v šest hodin se koná vernisáž výstavy jejího přítele, malíře, říká, že s ním chce zůstat, tebe však miluje také. A ty jsi šťastný z celého srdce, natahuješ ruce ke slunci a říkáš, že teď si lze kousek ulomit, ať to schválně taky zkusí, a ona k tobě zvedá svou tvář zalitou úsměvem. Přichází číšník a omlouvá se, že obědová směna již dávno skončila, i kuchař odešel. Máte tedy ještě něco k jídlu? Teď už jen hemenex. Tak sem s ním!

Zlatavé záblesky slunečních paprsků se zdají být neskutečné, najednou máš pocit, že se všechno rozzářilo. Jí se zdá, že je drogovaná, říká ona. A je to pravda, po jejím boku vždy cítíš, že nic z toho, co vás obklopuje, není doopravdy, lidské hlasy k tobě přicházejí z takové dálky, a přesto zůstávají jasné. Říká, že i ona se cítí moc a moc šťastná!

Říkáš, že bys to všechno nejraději napsal, a ona, že by to určitě bylo něco krásného. To ona, říkáš, ti způsobuje takové pocity,

pomohla ti vykresat krásu z bolesti, z něčeho předtím tak tíživého. Ano, říká, bolesti minulé do krásy přerůstají, a ty hned, že francouzské děvče se v ní zkrátka nezapře. Žena!, opravuje tě, a o mé pravosti raději nepochybuj. Říkáš, jestli taky není čarodějnicí, a ona, že i to je možné, chtěla, aby ses zbavil svých bolestí, tys ji poslechl a teď už jsi zas hodný. A je to pravda, venku i uvnitř ses neobyčejně pročistil, jako by tě do poslední nitky vyprali. Říká, že přesně takové pocity vyhledává, nemyslíš, že je to opravdu něco velmi vzácného? Říkáš, že to ona ti vnukla ten pocit, a ona, že chce tebe, tebe jako člověka, nikoliv tvou touhu. Říkáš, že máš stále chuť ji rozčtvrtit a celou spolykat. To by byla velká škoda, nemyslíš, ptá se, kdyby ze mě opravdu nic nezůstalo...

Doprovázíš ji na nádraží, zatímco ona se drží tvého rámě. Říkáš, že ji miluješ, i ona tě miluje, povídá. Jenže ty ji miluješ moc, ona říká, že to má stejně. Život opravdu stojí za to, pokračuješ, pozor, mám chuť zpívat! Prohýbá se smíchy. Tak si taky nastup!, říká ti. Jenže ty máš večer ještě jedno představení, povídáš, nemůžeš herce jen tak nechat, trochu zodpovědnosti ti přece jen zůstalo. Ona, že rozumí, neposlouchej ji, řekla to jen tak. Dveře se zavírají, ve chvíli, kdy se souprava dává do pohybu, otevřela ještě čtyřikrát ústa, miluji tě, čteš jí na rtech. A ty víš, jak vážně to myslí, sama přece řekla, že chce zůstat se svým přítelem. Skutečně ji miluješ, jiné ženy však dokážeš milovat zároveň.

Cítíš se lehký jak pírkó, jako bys ztratil všechnu svou tíhu, cestuješ si ze země do země, z města do města, od ženy k ženě, nehleďáš bidýlko, přelétavě vypouštíš hravá slovíčka jako vystříknuté semeno, živé stopy, které po sobě necháváš. S ničím už nepočítáš, nehleďáš na minulost ani do budoucna, život ti přece spadl opět do klína, tak oč se dál starat? Spokojíš se s okamžikem, jako list, jenž si předtím, než padne k zemi, poletuje vzduchem, list lojovníku, topolu nebo lípy? Na tom nesejde, dříve než dopadne, a dopadnout musí, létá si ve větru naprosto nevázaně, ano, zůstáváš nadále marnotratným synem rodiny odsouzené k zániku, kterému nezbyvá než odhazovat pouta, závazky, komplikace a strasti spojené s vlastními předky, manželkou a vzpomínkami,

jsi jako hudba, jako ten černochoův jazz: Propadnout lásce, říká se, je nádherné, tak nádherné, propadnout lásce je tak nádherné, že léku není...

Umělohmotná noha s tvým podpisem, zavěšená do starého rámu, se úsilím bezzubého staříka zvedá za zpěvu na scéně, velmi pomalu a slavnostně, jako nějaká státní zástava. Tvoje tanečnice, mladá Japonka, se drží velmi zpříma na forbíně, nataženýma rukama, plná vážnosti, podává publiku ustríženou růží, pak se nečekaně zasměje a přitom na ně vycení ústa plná černých zubů. Je to nádherné, tak nádherné, že léku není...

Člověk už si tak dlouho hraje na revoluční umění a na umělecké revoluce, i ty si můžeš hrát, jak je libo, nic nového už nehraješ, svět je jak potrhaný rozvinutý fábor. Brzy ráno vyjíždíte autem z Provence do Alp, přímý náraz do vodorovného mlhovitého koberce, ztrácíš své tělesné obrysy i tíhu a mezi posměchem a výsměchem sobě samému se rozpouštíš ve větru...

Jsi takový smutný jazz uvnitř ženské hrsti a v této vlhké, neprozkoumatelné jeskyni žiješ lačně a v neznalosti nasycení, čeho ještě litovat, ty malý, ubohý ptáčku?

Jsi takový saxofon, nařikající a řvoucí podle toho, jak plynou pocity, ach, sbohem revoluce! Když se ti chce plakat, dělá ti to vlastně radost, dáváš se do hlasitého breku, žádné ztráty se nebojíš, jen ve chvíli, kdy nemáš co ztratit, jsi svoboděn, tak trochu jako lehounký dým, čistá vůně konopí smíchaná s rybím zápachem touleně, kvůli čemu se tedy ještě trápit? Čeho se bát? Až nastane chvíle rozptýlení, ztratíš se, ztratit se tak ve skvostném rozevření vlhkých stehů ženy, je to tak nádherné, teprve pak proniknout na samé dno toho, čemu se říká život, marné je litování, zbytečná střídmost, všechno utratit, je to tak nádherné, že léku není!

Rákosí sklánějící se ve větru, mocný víchř prohánějící se po dánském pobřeží Severního moře se vzdouvá na dunách, v pásu rákosových trsů se vytváří kulatý ostrůvek vzdorující větru, říkáš si, jestli to není pár divokých labutí, jdeš blíž a on tam leží muž se ženou, úplně nazí, hned se otáčíš a prcháš pryč, za sebou slyšíš

jejich hlasitý smích. Dál za nehostinnými dunami, na potměném moři se valí bílé vlny a rozbíjejí se o betonový blockhaus z dob nacistické okupace, který nyní zcela zarůstají řasy.

Chce se ti plakat, uléháš na její kypré poprsí a dáváš se do pláče, prsa se jí lesknou potem a roztíraným semenem, nemusíš se již zapírat, jsi jako dítě, které potřebuje teplou něhu matky. Ty z žen netěžíš jen potěšení, ty po nich požaduješ i jejich vlastní něhu, odpuštění a souhlas.

První ženské tělo, které jsi spatřil, patřilo tvé matce, pootevřenými dveřmi jsi zahlédl světlo v druhé místnosti, zatímco sám jsi spal v přítmí, na posteli s bambusovou rohoží, slyšels zvuk vody, chtěl ses podívat, zvedl ses na lokty a bambusová postel zavržala. Tvá matka s mýdlovou pěnou na těle vylezla ven, ty sis zase honem zavrtal tvář do pokrývek a dělals, že spíš. Vrátila se do vany, dveře nechala otevřené a tys potají sledoval prsa, která tě živila, a černý chomáč v místech, odkud jsi přišel na svět, nejdříve jsi zdržoval dech, pak jsi začal zrychleně oddechovat a nakonec jsi usnul, v touze a zmatku, které v tobě vyklíčily.

Ale ty jsi skutečné dítě, říká ona, a ty v takovém okamžiku toužíš po klidu, jsi naplněn, vyčerpán, její hodné, malé děcko. Zlehka tě laská, prozkoumává tě, tebe pod svou klidnou, neodlepující se dlaní, zkoumá tvé tělo i tu věc, které říká můj malý ptáček a která se nyní scvrkla mezi tvýma nohama. Její pohled má v sobě tolik něhy, hladí tě po vlasech, tak hluboce tě dojíká, žes zatoužil po opoře: opřít se o tu, která ti dává život, radost a útěchu. Tak tomu ty říkáš láska, sex, smutek, touha, jež tě nepřestává pálit, jazyk, jistý výraz, projev potřeby, blažená úleva bez morálních významů a sebe-menší přetvářky, na samé dno, touto očištnou lázní zprůhledněš do úzkého vlákna vědomí života, jak paprsek světla prosvítající dveřmi, za nimiž není nic, pouhé nejasno, mlhavý odlesk měsíce, zářícího v mracích, zaslechls skřeky racků, bušení jejich křídel do noční prázdnoty, vlny tryskající z temných hloubek, kreslí bílé linky pěnového přílivu, okraj moře je zde, v italském Viareggiu pod září reflektorů, na pláži nikde ani živáčka a ty, před slunečníky s červenobílými pruhy, stojíš dlouho, sám, jak voják v poli.

Ovšem v té dnešní newyorské noci leží na chodnících ledovka plná špíny a bláta, onen tak lidový, zaneřáděný New York, New York zvedající se na penězích do oblak, New York, ze kterého jde hlava kolem, New York, kde si člověk zakouří leda tak na chodníku, když do sebe nasává i mráz, ty a ona, japonská tanečnice bez jediné repliky v tvé hře, v níž přitom ztvárňuje dívku probouzející se k lidské vášni, přelétavou ženštinu, mrtvolu matky, mnišku a ženského démona, a právě s ní po představení odcházíš, najít bar, kde si budete moci u skleničky i zapálit.

Z osmé či deváté avenue na Manhattanu procházíte až na křižovatku s třicátou ulicí, konečně, na třetí nebo čtvrté nebo páté avenue, ty si čísla nikdy nepamatuješ, objevujete jeden brazilský či mexický bar. Hlavní je dobrá nálada uvnitř, na stolech hoří svíčky, silná rocková hudba flirtu ale příliš nenahrává, sedíte těsně naproti sobě a musíte na sebe křičet, abyste si rozuměli, i tak hovoříte jen o umění, velmi vážném umění. Říká, jak je šťastná, že může hrát tolik rolí v jedné hře, je z ní úplně nadšená, jako bys ji napsal pro ni. Stěžuješ si na *New York Times*, osoba z tiskového oddělení divadla se s nimi prý několikrát domlouvala, měli poslat novináře, ale teď už jsou všechna představení pryč a po nikom ani vidu, ani slechu. Ona říká, že tak to s divadly *off Broadway* prostě chodí, na takové stránky se jen tak nedostanou, přesto ani trochu nelituje, že s tebou mohla pracovat.

„Na tebe se jen tak nezapomíná,“ říká s pohledem upřeným na své tmavomodře lakované nehty.

Bavíte se jen tak o životě, říkáš, že především je měla v čarovné barvě, ona, že je často mění, někdy má na každém prstě jiný odstín, ptá se tě, jaký ty máš nejraději? Říkáš, že nejlepší byl ten šedý, že dobře podtrhoval onu mrazivou náladu na scéně, i když, samozřejmě, divák vnímá spíš její tancující končetiny, znovu jste se vrátili k umění.

„A co rtěnka?“

„Černou bys neměla?“ ptáš se.

„Mám všechny barvy, proč jsi to neřek dřív?“

„To byla starost maskérky, nezasahoval jsem do toho,“ říkáš.

„Ale teď už je po všem!“ povzdechla si.

„A co tě čeká teď, něco nového, nebo stálá představení?“ ptáš se tentokrát ty jí.

„Čekám, uvidíme, nějaký muzikál teď hledá herečky s tanečnickou přípravou, příští týden jsou dva castingy. Můj otec už na mě dlouho tlačí, abych se vrátila do Japonska, že prý mám nastoupit do nějaké firmy nebo se provdat, otec tvrdí, že tancem se člověk neuživí, že už jsem si zablbla dost.

Její otec, pokračuje, půjde brzy do důchodu, celý život ji živit nemůže. Zato její matka, Číňanka původem z Taiwanu, je velmi otevřená, ta ji nechala, ať se rozhodne sama. Ona Japonsko ráda nemá, ženy tam ve společnosti postrádají jakoukoliv svobodu. Ty máš japonskou literaturu moc rád, říkáš, především ženské postavy.

„Můžeš říct proč?“

„Jsou tak svůdné a kruté zároveň.“

„Tak je to jen v knihách, ne ve skutečnosti. Tys nikdy neměl Japonku?“

„Neměl, ale jednou bych rád,“ povídáš.

„A taky mít budeš!“ dořekla a podívala se významně k barové pokladně.

Platíš, děkuje ti.

Při loučení na stanici na dvačtyřicáté ulici – tu dvačtyřicátou si pamatuješ dobře, každý den jsi tam přestupoval cestou na zkoušky a na představení – ti říká, že pokud pojede do Paříže, tak se u tebe staví, a taky, že ti napíše. Žádný dopis jsi ale nikdy nedostal, jen o několik měsíců později, když sis uklízel celé hromady materiálů z cesty do New Yorku, jsi znovu narazil na její adresu, naškrábanou na kus papírového ubrousku, poslal jsi jí pohled, který zůstal bez odpovědi, a nikdy ses nedozvěděl, jestli se vrátila do Japonska.

Narazil na hlučnou, velmi hlučnou skupinku, jedni bouchají na bubny, další do gongů, kravál dělají ohromný.

„Tak hybaj, hybaj, hybaj!“ křičí na něj z davu, jeden po druhém.

Říká, že něco má, musí ještě vyřídit nějakou osobní záležitost.

„Něco osobního? Nic důležitějšího přece není! Hybaj, jdeš s námi, hezky všichni společně!“

„Ale za čím?“ ptá se.

„Za lepšími zítřky, kamaráde, lepší zítřky jsou tady a my jim musíme vstříc! Žádná tvoje osobní prkotina nemůže být důležitější než tohle!“

Dav houtl, mačkal se, vzrušení stoupalo k vrcholu, další a další zástupy, skandování hesel.

„Lepší zítřky jsou před námi! Před námi znamená před námi! A když se řeklo jsou, tak jsou!“

Tak mluvil celý dav, a čím více mluvil, tím úderněji, s o to větší jistotou.

„Kdo ale zajistí, že jsou před námi jen lepší?“ ptá se poháněn, tlačěn ostatními.

„Každý říká, že jsou, tak jsou, všichni bez výjimky, tak to musí být pravda, jen pojď s námi, lepší zítřky jsou před námi, o tom není pochyb!“

Dav zapěl z plna hrdla píseň lepších zítřků, čím více zpíval, tím výš stoupal jeho duch, tím rostl jeho smysl pro správnou věc.

On, stále vklíněn do davu, nemohl nezpívat, jinak by se všechny podezíravé pohledy kolem dokola stočily na něj.

„Copak, kamaráde, je ti něco? Že by nemoc? Nebo jsi oněměl?“

Musel prokázat, že mu od narození nic neschází, a tak mu nezbývalo než se rozezpívat s davem, z plna hrdla, zpívat se ovšem muselo společně a k tomu bylo nezbytné držet s davem krok, on přitom kvůli samému courání ztratil botu. Klidně by se i sklonil, snažil by se ji polapit mezi nohama davu, ale co kdyby ho ušlapali? Nejlepší bylo nechat botu botou, a aby mu po té holé noze nedupali, skákal, vrávoral raději po jedné, hlavně udržet krok, zpívat společně s davem a z plna hrdla píseň lepších zítřků.

„Lepší zítřky jsou před námi, lepší zítřky nás čekají! Lepší zítřky jsou lepší k pohledání, tak o mnoho lepší, na věčné časy před námi!“

Zpěv byl stále vzrušenější, lepší zítřky stále lepší, lepší zítřky se valily v horoucích vlnách, čím víc se o nich zpívalo, tím byly horoucnější a tím dříve musely lepší zítřky nastat.

„Lepší zítřky nás čekají! Pojďme jim v ústrety! Bijme se za lepší zítřky! Za lepší zítřky položme životy a nikdy nelitujme!“

Dav propadl horečce, šílenství, kterému ani on nemohl utéct, a i kdyby utekl, musel by dělat, že bláznem je.

„Není to dobrý, začlo se střílet!“

„Kdo střílí?“

„Před námi se střílí?“

„Ale houby! Před námi jsou lepší zítřky, jak by se tam mohlo střílet?“

„Že by plastové kulky?“

„Dělobuchy?“

„Svítící střely!“

„Ach...“

„Viděli jste tu krev? Mrtvoly!“

„Za lepší zítřky do útoku, za lepší zítřky proražme linie! Za lepší zítřky se obětujme, ach, sláva nepomíjející! Za lepší zítřky položme životy! Hurááááá...“

Jak mohl dav vědět, že je samopaly s kulometry skropí metnou i jednotlivou palbou jak praženým hrachem, jako petardami? Dav se jako psi bez pána rozutekl na všechny strany, mrtví zemřeli, zranění trpěli zraněními, zbytek mohl jen vzít nohy na ramena...

Jemu se nakonec podařilo skrýt do kouta, kam střely nedosáhly, byl trochu vzrušený a trochu smutný. Pak, pozvolna, jakoby z velké dálky znovu zaslechl lidské hlasy, pravděpodobně nová skupina, i oni práskají do gongů, bouchají do bubnů, něco vykřikují, hlasy jsou nezřetelné, zřejmě slogany. A když se člověk zaposlouchal, slyšel něco o lepších zítřcích, a po chvíli už slyšel, že se, zdá se, přou, lepší zítřky přijdou, nesouhlasím, jak dlouho už to trvá, a ony pořád nikde, ale nakonec přijdou, lepší zítřky přijít prostě musejí, dříve či později... Co nejrychleji odsud, lepší zítřky mu nahánějí strach, dřív než lepší zítřky přijdou, raději vzít do zajecích.

Přijíždíš do Toulonu, vojenského přístavu na břehu Středozemního moře, jak si pamatuješ ještě ze zeměpisu na gymnáziu, sedíš kousek od přístavní zátoky, za pultem pod velkým stanem postaveným zvlášť pro Knižní salon, vedle tebe asi stovka spisovatelů ve stejné situaci, v ruce máš pero, svoje knížky před sebou a čekáš, až si někdo nějakou koupí a přijde pro podpis. Jenže kolemjdoucí se dívají jen na knihy a autorů, jejichž jména se skví tučným písmem na jmenovce, si ani nevšimnou, v jasném kontrastu s hysterickými fanoušky Johnnyho Hallydaye, kteří hned u vrtulníku čekají na autogram, ve frontě, nad jejímž řádným průběhem bdí množství osobních strážců a policistů. Nacházíš se zcela mimo zorné pole pohybujících se osob, dívají se, ale tebe nevidí. Procházejí přímo před tebou, někdy se zastaví, zalistují knihami s tvým jménem, ale co jim tvé jméno může říct? Ve vybraných knihách hledá člověk ztotožnění, pohled, který do nich vrhá, se odráží zpátky, k němu do srdce.

Naštěstí nemáš nic jiného na práci, pouze spoustu volného času k zachycování všech těch starostlivých či něco hledajících pohledů: tvůj zdroj zábavy. Nějaké štíhlé děvče se prodírá zástupem, kaštanové vlasy stažené do drdolu, obočí sražené k sobě, ve tváři bolestivý, srdceryvný výraz, má strhané rysy, víčka jí přepadávají přes ohromná kukadla, jako by celou noc nespala, její přítel třeba nemohl zůstat do rána, i když tahle krásná slečna vypadá spíš na to, že z lůžka odcházela předčasně ona, jinak by

se v neděli, takhle brzy, nepromenádovala na Knižním salonu. Konečně došla k tvému pultu, nejdřív ale sahá vedle, po knize jiného autora, pročítá si anotaci na obálce, pokládá zpět a listuje další. Ta si žádnou knihu kupovat nechce, třeba jen neví, co s časem, pokládá knížku a konečně zvedá tvoji, oči stále upřené někam jinam. Svůj pohled konečně ovládla, obrací ho k tvé knize, kterou drží v ruce, otáčí ji zadní deskou navrch, z krátkého úvodu však nemohla přečíst ani dvě věty a už ji zase odkládá, ani nepostřehla, že se nachází dva kroky od autora. Stojí ti přímo na očích, obočí stále svraštělé, smutný výraz se jí mihá jemně po tváři, dojem z této nádhery vydá za sto knih.

A kdo je vlastně tvůj čtenář? Na to při psaní nemyslíš, když jsi tu knihu psal, nemohls vůbec předpokládat, že se ocitneš na knižním salonu na břehu Středozemního moře, tváří v tvář případným čtenářům. Oni, když se to vezme kolem a kolem, vlastně nemají žádnou povinnost zajímat se o tvé strasti, natož si je kupovat. Zde knihy naštěstí prodává vedoucí stánku, ty jsi jen taková živá rekvizita, příliš brzy zbavená marné slávy, stal ses jen divákem, dalším zahalečem. A pak, na zemi je již takové množství knih, o jednu víc či míň, na tom vůbec nesejde, tím spíš, že z prodeje knih nežiješ, ty píšeš právě proto, že ti to není zdrojem obživy, i proto je pro tebe tato kniha nepostradatelná.

Zastrčil sis pero do kapsy u saka, požádals vedoucího stánku o pár listů papíru, cpeš si je do kapes a odcházíš na procházku po pobřeží. Sluneční světlo má v Toulonu záři tak jasnou, že by mohla zvonit, v uličkách u starého přístavu na sebe těsně navazují kavárny, hospůdky a restaurace, před nimi tržové stoly s mořskými dary, zatím jsou prázdné, nikde nikdo. Nedělní dopolední trh na jedné z tříd směrem do středu města je ovšem v plném proudu, všude samé ovoce, zelenina, ale i oblečení, nejrůznější domácí potřeby, kolik z těch krámků patří Arabům, nějaký Číňan prodává jídlo s sebou a obchod se mu daří, zdá se, že všichni tihle lidé „cizího původu“ vadí zdejší krajní pravici tak silně, že ovládla i městské zastupitelstvo. V centru se koná jiný knižní veletrh, v přímé konkurenci se salonem pořádaným levicovou krajskou

vládou. Takže ani tady politice neunikneš, nikde na zemi před ní není úniku, jako bys náhle pocítil Markétin nepokoj, skutečný jako tohle slunce, jehož jasná záře se už už musí rozeznít, jen do ní cvrknout prstem.

Novinky na tomto veletrhu tě příliš nezajímají, nacionalistická písnička zní všude stejně, vracíš se tedy k přístavu, sedáš si na terasu kavárny, chce se ti psát.

Člověk je slabý, co je však špatného na slabosti? Ty sám snad nejsi jedním takovým křehkým životem? Nadčlověk chtěl ve své pýše a nerozumu nahradit Boha, ty raději zůstaň slabým jedincem. Jistě, Všemohoucí stvořil tento svět, dobré konce v něm ale nenaplánoval. Ani ty nic neplánuj, zbytečná námaha, stačí žít tady a teď, v daném okamžiku nevíš, co ti přichystá další, nejsou všechny ty okamžité přerody také něco nádherného? Smrti, té neunikne nikdo, smrt určuje svrchovanou mez, bez ní bys byl jen ohavnou starou zrůdou, ztratil bys soucit, nepoznal stud a mohl páchat nekonečné zlo. Smrt je mezí, která se nedá překonat, nádhery lidství trvá jen uvnitř jejích hranic, v nich se snaž, co můžeš!

Ani Buddhou nejsi, žádným bóddhisattvou se třemi tělesnými schránkami, šesti tvářemi a dvaasedmdesáti převtěleními. Hudba, matematika i Buddha jsou jen jsoucna rodící se z nicoty: z desetitisíců bezejmenných přirozených jednotlivin abstrakcí odvozené pojmy, abstrakcí vytvořené harmonie a variace ve stupnicích, tonalitách a rytmech, stejným způsobem je odvozen Buddha i Bůh, podobně jako krása, ničeho z toho se nelze dobrat v přirozeném stavu věcí. Takovým výtvozem je i tvoje Já, které existuje jen, když se vyřkne. V případě, že se popře, stává se opět součástí nerozlišené masy všeho. V čem je pak toto Já, které s takovým úsilím utváříš, zvláštní a jedinečné? Jinak řečeno, máš vůbec nějaké? Plahočíš se v nekonečném kole příčin a následků a víš vůbec, v čem spočívají? Příčiny a následky, to jsou mrzutosti, které si také sám utváříš, jako to Já, se kterým už čas raději neztrácej, stejně jako bys neměl dál zbytečně vyhledávat jeho marné uznání, vrať se raději k prameni života: bezprostřednímu živému okamžiku. Právě na něm závisí všechno věčné, ty

sám existuješ jen proto, že vnímáš, jinak ztrácíš tvar i vědomí, žij raději v okamžiku, vnímej tohle teplé slunce pozdního podzimu!

Listy v parku zežloutly, nakláníš se z okna a vidíš souvislý koberec spadaneho listí, vadne, ale ještě netlí. Začínáš stárnout, ale zpátky do dětství se ti vůbec nechce, z okna se díváš na nějaké děti před domem, pokřikují, vyvádějí na parkovišti, nevědí, co se životem, mládí je opravdu něco tak nedoceneného, vždyť až jim konečně dojde, co se životem, budou staří. Nechtěl by ses znovu trápit bitvou o marnou slávu a vším tím soužením, uprostřed bloudění a zmatků, nezávidíš jim nic, jen tu čerstvou novost života. Chaos života bohužel nijak nepočítá s průzračností vědomí a sebepoznáním, a proto můžeš být jen rád za tento okamžik, rád za tuto samotu zbavenou ješitnosti, tak průzračnou jako vlnění podzimní vody, plné odlesků stínů a třpytivých světél volajících po chladné myšlence v tobě. Už nic nesoudit, nic nestanovovat. Vlnky se prohánějí po vodě, listy zase po větru, než dopadnou k zemi, smrt je pro tebe něco naprosto přirozeného. Jdeš přímo k ní, ale předtím, než přistoupí ona k tobě, máš ještě dost času, aby sis s ní na té cestě trochu zašpásoval. Máš ještě dost času, aby sis užil toho mála, co ti ze života zbývá, tvé tělo stále cítí a touží. Toužíš po ženě, průzračné stejně jako ty sám, zbavené všech pout k tomuto světu, ženě bez dětí a rodinných břemen, ženě nedbající na marnou slávu a módy, ženě čistě a přirozeně nestoudné, která tě nebude chtít předělávat, ženě, která s tebou zažije okamžitou radost jako ryba ve vodě, ale kde takovou ženu hledat? Ženu samotářskou jako ty, kterou taková samota také stejně uspokojuje, aby se tvoje i její samota sloučily ve smyslné rozkoši, laskání a výměně pohledů, vzájemném pozorování a hledání, ale kde takovou ženu najít?

Stačilo! říká on.

Co má stačit? ptáš se.

Stačilo, říká, je s ním třeba skoncovat!

Jenže s kým, kdo má s kým skoncovat?

No s ním, s tvou fiktivní postavou, měl by zmizet.

Jenže ty nejsi autor, říkáš.

Tak kdo? Kdo je tady autor?

To se zatím neví, podle všeho on! Ty jsi jen jeho vědomí.

A co bude s tebou? Když bude po něm, nečeká tě stejný konec?

Můžeš být klidně jen čtenářem, říkáš, něco jako divák na divadle, co je v té knize, se tě zase tolik netýká.

Jak rychle jsi nad věcí! říká.

Ale jistě, ty neneseš žádnou zodpovědnost, nemáš vůči němu žádné povinnosti, žádné morální břemeno, jsi pouhým zahálečem s trochou volna, k příležitosti zabývat se na čas takovou postavou ses jenom přichomýtl, a přesto už stačilo, pocítils únavu, když konec, tak konec, ten tobě nijak vadit nebude, ale je to koneckonců postava, musí mít nějaký závěr, nestačí říct jen hotovo a odhodit ho jak na smetiště.

Člověk ale smetím je, i on se čas od času musí odklidit, jinak by byl svět plný jen téhle lidské mizérie a už dávno by to v něm zapáchalo.

Takže proto ty boje, zápasy, války a všechny ty teorie, které s sebou přinášejí?

Přestaň už mudrovat! Jednoho z tebe bolí hlava.

Jsi strašný pesimista.

Pesimista nebo ne, svět zůstane takový, jaký je, o tom ty nerozhoduješ, nejsi Bůh, takovou moc nemá v rukách nikdo. Teď, když se osud románové postavy blíží ke konci, dojde k němu ne-nadálou nemocí, zástavou srdce, zardoušením, nožem, střelnou zbraní či dopravní nehodou? I to záleží na autorovi, ne na tobě. On podle všeho na sebevraždu nemyslí, zato ty, jeho jazyková hříčka, toho máš už vážně dost, vždyť sám od sebe se rozpustíš teprve ve chvíli jeho konce.

A on si tu říká, že se světem si hraje jen proto, že nestrpí samotu. Byli jste souputníky, ty a on, nebyls pro něj ani soudruh, ani soudce a už vůbec ne jeho nejvyšší svědomí, kdo ostatně ví, co to je, to dobré svědomí, jediné, čeho jsi byl vůči němu schopen, bylo trochu zvýšené péče, časoprostorový posun mezi vámi vytvořil jistý odstup, využil k němu všech výhod místa a času. Ten odstup je zároveň svobodou, proto jsi ho mohl po libosti pozorovat a on se mohl stát samostatnou bytostí, všechny své trable si ve skutečnosti přivodil sám.

To už by snad stačilo, dej už mu konečně vale, jinými slovy: ať se on rozloučí s tebou, k čemu další proslovy?

Buddhisté mluví o nirváně, taoisté o dosažení nesmrtelnosti a on jenom o tom, abys ho nechal jít.

Nikdo ničím nikoho nevykoupí, tak už ho nech jít.

V tu chvíli se zastaví, ještě se otočí, podívá se na tebe a pak se vaše cesty rozcházejí. Říkal, že jeho problém spočívá v jediném – přišel na svět příliš brzy, jen proto ti způsobil tolik potíží. Kdyby se narodil o sto let později, například v tom nastávajícím, novém století, tak by takové problémy nezažil. I když nikdo vlastně neví, co další století chystá, bude doopravdy nové? Jak se to dá vůbec zjistit?

Perpignan, francouzské město na hranici se Španělskem. Někdo ze Středozevního centra pro literaturu, s nímž ses před chvílí seznámil, se ptá, jestli se ti stýská po rodné vlasti, kategoricky odmítáš, už dávno ses odstříhl, a nadobro! Na náměstí před hotelem oslavují otevření obchůdku s dorty a zmrzlinou, girlandy barevných světél lákají kolemjdoucí, malá dechovka nahlas zvesela vyhrává. Nějaká starší paní se pouští do jakéhosi, asi katalánského, tance, vřelost Jižanů i jejich šišlavá francouzština ti dělají dobře u srdce.

Večer počátkem léta: spolu s radostnou hudbou žesťů se šíří slavnostní nálada, že by na oslavu tvého nového života? Konečně jsi našel radost ze života. Majitel restaurantu tě prosí, abys mu podepsal svou knihu, říká, že jeho žena je blázen do románů, i do Číny by se chtěla podívat, a ty se musíš pousmát.

Ty už se nevrátíš. Opravdu nikdy? ptá se někdo. Ne, to není tvoje země, ty ji máš v paměti, je to tvůj pramen uprostřed noci, odkud prýští pocity, všechno to nevyslovitelné, taková osobní, soukromá Čína, která s tamtím státem dávno nemá co do činění.

V srdci máš mír, už nejsi vzbouřenec, pouze pozorovatel, nepřítel nikoho, a když tě někdo za nepřítel označuje, tak si toho prostě nevšímáš, tvé ohlížení zpět má jediný cíl: navázat v hlubokém tichu na nit myšlenek a vydat se dál.

Kdo ví, jak se ti ta fotografie dostala do knížky, v níž jsi ji přivezl: na ní on, na kost vyzáblý, hlavu vyholenou. Zkoumáš ten

starý, již trochu zažloutlý snímek, který nosíš pořád při sobě, pořízený před třiceti lety v převýchovném pracovním táboře zvaném „Kádrová škola 7. května“, chtěl bys vyčíst něco z jeho pohledu. Zvedá na něm hlavu, holou jak tykev, sám sebe považuje za vězně, na tváři takový povýšený výraz, možná že v něm byla tehdy jeho spása, kdo ví, jestli už zmizel, ačkoliv nyní ho už vůbec není zapotřebí. Dnes jsi svobodný jako pták, létáš si, kam chceš. Jako by se před tebou stále ještě rozkládaly panenské země, nové alespoň pro tebe. Ještě štěstí, že tě nepřešla zvědavost, zabředat do vzpomínek je ti na hony vzdálené: on se dávno stal tvým otiskem, tvou stopou.

Učinit z přítomného okamžiku výchozí bod a ze psaní cestu ducha, ať už reflexi, či monolog, v každém případě zdroj radosti a uspokojení, již beze strachu, neboť svoboda strach rozpouští. Jalové texty, které po tobě zůstanou, ponecháš času, ať si je semele. Věčnost pro tebe opravdu nemá žádný přesný význam, psaní nemůže být cílem tvého žití, píšeš stále ještě proto, abys mohl lépe procítit přítomný okamžik.

Přítomný okamžik – Perpignan po snídani –, automobily projíždějící pod okny vrhají světelný odraz na koule pouličních lamp, kloužou po jejich mléčném povrchu, kmitají tak, že ani nerozeznáš, co je to za vůz, jejich stín mizí v jediném okamžiku. Kolik světel a stínů na tomto světě, a všechny ztrácejí se stejně! Ty si pohráváš se stíny tohoto okamžiku, dokonce i on je pro tebe jen takovým odleskem na hraní, jaké však bude tvoje překvapení, až jako stín také v okamžiku zmizí!

Nádherná Schnittkeho hudba. Právě posloucháš jeho Concerto grosso č. 6, ony prchavé rezonance, útrapy vměstnané do jednoho života, prchavé povýšené do nejvyšších stupnic, prodloužené tóny smyčců jsou jako odlesky světla, jediný tah smyčcem, vznik a zánik, do ztracena. Schnittke, člověk tvé generace, s tebou rozmlouvá, aniž bys musel znát cokoli z jeho života, každý tón vytažený na vysoké smyčcové stupnici volá po své akordové ozvěně.

Za oknem jasné světlo počátku léta. Perpignan v kraji Východní Pyreneje měl již před osmi sty lety městskou ústavu zajišťující

toleranci, mír a svobodu, město dokonce poskytovalo azyl uprchlíkům, místní Katalánci jsou pyšní na „osm set let demokracie a svobody, které jsou dnes v ohrožení“, jak se píše v úvodníku dokumentu vydaného k osmistému výročí založení města.

Kdo by pomyslel, že se jednou ocitneš až tady a že se tu navíc najdou čtenáři, kteří od tebe budou chtít autogram. Nějaký mladík tě prosí o podpis do knihy pro svou přítelkyni, ona přijít nemohla. Píšeš větu: Jazyk je zázrak umožňující komunikaci mezi lidmi, ačkoliv právě ta se lidem často nedaří. Druhou část dokonce pomíjíš, nemůžeš psát takhle nazdařbůh a kazit lidem jejich dobrý úmysl. Se sebou si pohrávej, co hrdlo ráčí, hra s jazykem však musí mít jistá pravidla.

Totéž platí asi i v hudbě, nepotřebné ozdoby musí pryč. Schnittke jde právě za tím nutným, nestaví rezonance na odív, volí střídmost, tolik celotaktových pomlček, co věta, to skutečný vjem, nepózuje, nepředvádí se, nechce se zalíbit. Mluv skutečně, jen když máš co říct, pokud ne, raději mlč.

Odlesky aut, jeden za druhým, kmitají po kouli kandelábru, poklidné náměstíčko naproti zastíňuje několik platanů a palmovníků. Je to platanový kraj: stačí naříznout větev a každý šlahoun tady zakoření, roste snad již po celém světě, dokonce i do tvých vzpomínek pronikl, ve městě tvého dětství jím byly osázeny celé parky, ulice, první děvče, které jsi kdy políbil, byla Malá Pátá opřená o jeho lesklý kmen s oloupanou kůrou, také bylo léto, jen horko bylo větší.

Dobré, tak dobré je žít, zpíváš si ódu na život, zpíváš proto, že život pro tebe nebyl jen utrpením, občas ti i srdce rozbušil, jako tato hudba: zřetelné údery do bubínku a do toho znenadání trubka.

Martina, Sylviina kamarádka, si nedlouho před sebevraždou přivedla domů na noc tuláka z ulice, těsně před tím řekla na pásku, že psychiatrickou léčebnu by už nesnesla, její smrtí ale není nikdo vinen, měla po krk života, a tak se zabila, i to je možný konec. Jaký čeká tebe, to nevíš, ale zatím si ho nemáš zapotřebí představovat. Co když jednou Francii ovládnou neonacisté,

utečeš do Perpignanu? Samozřejmě jenom v případě, že bude stále ještě městem tolerance a azylem pro běžence. Žádné pohromy si prozatím nemaluješ.

Říkat, že člověk přichází na svět proto, aby trpěl, nebo že svět je jen prach a poušť, je přece jen přehnané. Ne všechny pohromy ti padají na hlavu, díky tobě, živote, zvláštní, jako bys v hlubokém povzdechu řekl: díky tobě Bože! Otázkou je, kdo je pro tebe ten bůh? Osud, náhoda? Možná bys měl poděkovat onomu stavu vědomí svého vlastního Já, probuzení k vlastní existenci, jediné cestě z tísně a trápení.

Veliké listy platanů a palmovníku se zvolna pohupují ve větru. K zemi nepadne jen ten, kdo se srazit nenechá. Mohou na něj naléhat, mohou ho ponížovat, ale dokud ho úplně nezardousí, má stále možnost zvednout hlavu, zbývá jen uchovat si dech, třeba se jen dostatečně nadechnout, aby se neudusil pod hromadou sraček. Člověka mohou znásilnit, ženu i muže, fyzicky či politickým násilím, úplně se ho však zmocnit nemohou, duch je stále tvůj, dokud ho máš v hrudi. Schnittkeho hudba: váhá, tápe v temnotách, východisko hledá jako vjem světla, které díky nepatrnému svitu v srdci vyhasnout nemůže. Svírá dlaně, aby ten svit udržel, zvolna postupuje do temnot hustých, bahnitých, o východisku nemá ani ponětí, neposednou světlušku však chrání s největší péčí. Je trpělivý, spíše než houževnatý, velmi pružný a ohebný jako zakuklená, smrt předstírající larva, zavírá oči, aby snesl tíhu samoty, a pak: tenounké cinknutí zvonku, nepatrné vědomí existence, nepatrná krása života, svit nepatrného světla šířící se jediným hnutím srdce...

Na holých větvích lojovníku před domem se ve větru třepetá několik odumřelých lístků zhnědlých mrazem, mladická svěžest té dívky ponechané napospas, bystřina šumící na dně rokle, černá slepice s okem nehybným, zvedající hlavu poté, co si uzobla na jediné fošně můstku, ke všem těm obrazům pocituje tolik něhy, to do nich se promítal, tak jako v něm její mladické svádění a popichování vzbuzovalo touhu, udržovalo lpění na životě, pro ni přece zadržoval dech a vytrval, ačkoliv neměl ponětí o jediném

východisku, snažil se zachytit i tu nejnepatrnější kapku krásy, aby se duševně nerozsypal, svou útěchu nacházel v onanii a jediné uvolnění ve svém tajném psaní.

A také v čisté vůni čerstvě nasekané rýžové slámy, vysypané na pryčnu, vůni prostěradel a povlečení vypraných v nádrži a sušících se na slunci, štiplavé vůni potu na jejím mladém těle, v tom sladkoslastném pocitu, když jí upravoval na rtech růž, v mrazivém chvění, které pociťoval, když ji chytil za její šlachovitou ruku, tlačil ke dveřím a cítil přítom napnuté hroty jejích prsů, tím vším sám sebe zahříval, s ní se v představách pářil a díky jazyku o ní mohl napsat i knihu, v ní hledal svoji duševní rovnováhu.

Vůči ženě přetékáš pocitem hlubokého vděku, nejen touhou. Dovoláváš se, ale ony ti nejsou vždy ochotny dát, co bys chtěl. Jsi nenasytný, všechno ale dostat nemůžeš, to ti nedá ani Bůh, tomu tedy neděkuj, pociťuješ však jinou, jakousi všeobecnou vděčnost, vděčnost větru a stromům, třesoucím se ve větru, vděčnost přírodě a rodičům, kteří tě uvedli do života. Necítíš už žádnou zášť, pouze pokoj, to bude jistě věkem, už lapáš po dechu, když stoupáš do kopce, začínáš šetřit silami, které se kdysi zdály nevyčerpatelné, jasná předzvěst stáří. Už jsi na cestě dolů, zvedá se mrazivý vítr, ale ne, tobě se ještě nechce scházet, a co ta hora daleko v mracích, zdá se, že je na tvé úrovni, proč k ní nevyrazit, ať si cesta vede třeba přes propast, a až se budeš skutečně propadat, myslí raději na tu horu v dálce a na slunce úkosem dopadající na její svahy.

Nad nevelkou zátokou se na osamělém skalním výběžku zvedá kaplička a tváří ke Středozevnímu moři velký bílý kříž, na něm přibitý Kristus z černého plechu. V zátocě téměř bez větru a s klidným mořem shlížíš na pískovou pláž, na muže a ženy, na děti pobíhající sem a tam, i na ženu v plavkách, která vleže se zavřenýma očima odpočívá v jedné ze skalních nerovností.

Žil tady Matisse, říkali, taky tady maloval, to oslepující, průzračné slunce, ano, to Matissovo světlo a barvy, zatímco ty směruješ k neproniknutelným temnotám.

Odvezli tě autem do Barcelony a pak do muzea Salvadora Dalího s řadou ohromných vajec na střeše, Španělsko, které toho

starého rošťáka dalo světu, je národ s radostí ze života, ulice jsou plné korzujících lidí a děvčat s hustým obočím, černýma očima a výrazným rovným nosem. Zastavujete se v jedné venkovské restauraci, bývalé mlýnici, vedlejší stůl obsadila rodina, dva manželé s dcerou, její bělostná pleť a svěží, růžové tváře se nedají přehlédnout. Dívka s dlouhými řasami kolem tmavých očí ještě plně nedozrála, jednou z ní však jistě bude zdravá ženská krev a mlíko jak z Picassova plátna. Sedí proti svým rodičům, celá ztrápená, myslí někde jinde, možná u své lásky, možná, že sama neví kde, takový je život, kdo ví, co mu chystá budoucnost, je to vlastně tak důležité? Jak mohla tušit, že na ni čeká i bolest, možná, že si právě prožívá své první trápení, hustá havraní hřívá tu její bílou pleť i růžová líčka jenom zvýrazňuje, může jí být třináct čtrnáct let, že tak mladé děvče již pozná utrpení, patří ke krásám života, její bolest ti připomíná Markétinu, bude i z ní jednou taková Markéta?

V tomto okamžiku však posloucháš Kodalyho mši, ženský sbor s varhanním doprovodem. Svírá tě jakési náboženské dojetí, lidé se potřebují modlit, jako musí jíst a milovat se. To včera v noci se nějaká žena z horního patra rozkřičela v posteli tak silně, že jsi oka nezamhouřil. Od jedné do tří, možná i déle, stále jen ječela nebo hlasitě hekala, v samém závěru zazněl i bodrý smích. Těžko přes strop určit, jestli šlo o znásilnění či o projevy nejvyšší rozkoše, zvuky přicházely nejdřív jakoby odvedle, někde za tvou hlavou, ale pak se rozvzaly parkety, možná své sexuální hrátky provozovali přímo na podlaze, mohlo jít klidně o podobné znásilnění, o kterém ti vyprávěla Markéta, ale i kdyby k něčemu takovému došlo, na to, co se děje v pokoji, se nikdo v hotelu vyptávat nebude. Konečně jsi uslyšel ten smích, nevázaný smích na celé kolo, jenž v tobě roznítil prudkou touhu. V tomto okamžiku jsi už naprosto klidný, nasloucháš varhanám doprovázejícím skvostný duet ženského altu a mužného tenoru.

Před chvílí na snídani, v hotelové jídelně v přízemí, to na jednu bylo samé *Gutten Morgen*, velmi zdvořilé, od skupiny postarších, statných, dobře rostlých dam a pánů z německé

turistické výpravy, kteří si u švédského stolu nabírají plné talíře párků a pražené slaniny, všem velmi chutná a tloustnutí se nebojí. Tyhle dámy v posteli snad tolik nekřičí, říkáš si. V jídle se nezastavují, moc toho nenamluví, ani příborem nerámusí. Pouze u stolu nedaleko okna sedí mladé děvče, naproti ní postarší pán, už mají po jídle a dopíjejí kávu, oba zarytě mlčí, pohled upřený na ulici. Včerejší krásné počasí je to tam, země je ještě vlhká, ačkoliv už neprší. Ti dva na milence nevypadají, on připomíná otce na prázdninách a ona jeho stále ještě finančně závislou dceru, oba uchechtaní křiklouni určitě ještě tvrdě spí ve svém pokoji.

Varhany a sbor. Všechny hotelové pokoje jsou zařízeny starým, vybraným nábytkem: těžký stůl z masivního dubu, bohatě vyřezávaná skříň tmavě hnědé barvy, stejně jako postel s kulatými sloupky. Po koulích pouličních lamp se již žádné světelné odlesky neprohánějí, na ulici není jediné auto, je neděle, blíží se poledne a ty čekáš, až tě známý odveze na letiště, po dvanácté letíš zpátky do Paříže.

Francie, 1996–1998

Po Potopě – doslov

Přijde věk, kdy člověk místo života začne se potkávat jen s časem.

Nevidí již, jak život žije. Vnímá pouze čas požírající ho zaživa.

V takovou chvíli

sevře se srdce. Člověk chytá se kusů dřeva, jen aby zahlédl ještě kousek

představení krvácejícího z jednoho na druhý konec světa

a aby do něj nespádl.

(...)

Zcela na dně člověka je noc. Večer co večer ženy a muži usínají.

Propadají se do ní, jako by temnota byla vzpomínkou.

A ona vzpomínkou je.

Muži mají občas za to, že se k ženám přibližují: pozorují výraz

jejich tváře; vztahují paže k jejich ramenům; večer co večer vracejí se

k jejich tělu a uléhají jim těsně po boku; více neusnou; jsou pouhou

hračkou noci, drženi na obojku scénou neviditelnou, která je počala

a která přenáší svůj stín všude a na všechno.

PASCAL QUIGNARD, TERASA V ŘÍMĚ

Zapeklitá historie

*Kdo ovládá minulost, vládne budoucnosti,
kdo ovládá přítomnost, vládne minulosti.*

G. ORWELL, 1984

„Dnes, když už je ti pět, můžu konečně s *pravdou* ven. Nejsi můj syn, nevylovil jsem tě z moře, byla to *lež*. Ty lhát nemůžeš, zato já ano, a to lhaní mě *baví*. – Doufám, že se tě nedotklo, že nejsi můj syn? Že nejsem tvoje matka ani tvůj otec? (...) Všechno začalo tím roumem, co patřilo mluvícímu beranovi. Ten byl samozřejmě *božského* původu. Hermés ho daroval víle Nefelé, vládkyni oblaků, aby ji a její děti ochránil, když je Ínó chtěla zabít. To byla zas dcera Kadmova a druhá manželka Athamanta, Athamás byl synem Aiolovým, vládce větrů, jehož byla také ženou. Typický případ *ženské žárlivosti*. Tomu beranovi, o kterém jsem ti říkal, co měl zlaté rouno, se podařilo unést jedno z Nefeliných dětí, Frixia. A když s ním dorazil do Ái, ostrova krále Aiéta, syna Slunce, král se kluka ujal a bohu Diovi *obětoval* právě zlaté rouno toho berana. Jako *díkuvzdání*. Aiolovi synové, samozřejmě, o to rouno všemožně usilovali, králům totiž přinášelo *štěstí*, *zajišťovalo* jim *věčnou vládu*, *jistotu*, že se *nikdy nic nezmění*. – Pche, o všechno se pokusili, marně. *Ničeho se nedobrali...* – A ty, maličký, ty jsi též potomek Aiolův, jsi totiž vnuk Athamantův, o němž jsem se zmiňoval, krále z Iólku, kraje ležícího nedaleko, velmi, velmi bohatého, s množstvím koz a obilí. *To všechno patří králi*. Jenže tvůj strýc Peliás nechal uvěznit tvého otce a zmocnil se trůnu, jenž *patří právem* tobě. A já jsem tě u sebe schoval, do bezpečí. *Už chápeš?* To víš, *je to zapeklitá historie, neboť vychází z věcí, nikoliv z myšlenek...*“ povídá moudrý Cheirón chovanci Iásonovi, který mu ve svém věku nemůže rozumět ani slovo. Říká to napůl vážně, napůl potměšile, jak se na kentaura sluší,¹ a odezva jeho

1] Neodmyslitelný tón Pasoliniho filmů... Zde uvedený monolog otevírá jeho *Médeiu* (1969), další z režisérových návštěv symbolických míst, která považuje za živnou půdu a (velmi kalné) zrcadlo lidské psyché a lidského společenství – mytologii.

slov se nese až sem, na konec/začátek jiných vyprávění, dalších pokusů – sveřepě opakovaných, tažených nadějemi (v co vlastně?) –, jak porozumět tomu z nás, co už není a co námi přesto *na dálku* hýbá: paměti, síle vzpomínek, zapomínání, hledání a popírání smyslu, *návratu potlačeného* a jejich nekonečných metamorfóz. Jak se v té mlze orientovat? A jak se přitom, pro samé myšlenky, nevzdálit od *věcí* samotných? Kdy se z vysvětlení událostí stává lež a kdy pravda, společenská kratochvíle či nástroj osobní moci, kdy obojí? Kdy se z tyрана stane spasitel a naopak? Kdo je jejich strůjcem a kdo jim pak staví oltáře? – Pouze člověk, sám v zajetí nejasností, pochyb a jediné jistoty..., *zbožného přání*. Ale proč právě na tuto odpověď stále zapomíná?

*Fatto di cose, non di pensieri.*² Bájná nestvůra zkrátka *jakoby nic* shrnula základní lidské dilema, v němž každý jedinec, *chtě nechtě*, stráví celé žití a na němž staví i jakékoliv širší lidské uskupení do rodin, rodů, národů a nejrůznějších zájmových skupin. Ono dilema, *získávání smyslu z věcí a jeho využití*, je přitom něco tak banálně zažitého, že nad ním ztrácejí čas už jenom filozofové, básníci a jim podobní *laissés-pour-compte*... Vše ostatní je v zásadě otázkou každodenní praxe: přežívání, dokud trvá lidský subjekt, tj. opakování úkonů, kterými se člověk udržuje, opečovává, uspokojuje. Jenže zapomenout myslet, popřípadě hledat smysl věcí může člověk jen na dobu nutnou k výše uvedeným úkonům, slova se mu derou zatvrzele zpátky na mysl a s nimi potřeba, tj. přání smyslu, vysvětlení, proč se děje právě to, co se děje, a ne něco jiného, seskupení událostí, gest do smysluplných řádů s přehlednými příčinami a následky (v nepomíjejícím přesvědčení/víře/naději, že smysl je ve věcech, nikoliv pouze v myšlenkách). Od té doby, co disponuje slovem, si tedy člověk vypráví příběhy. Vlastním já počínaje, oním *kontinuem* vzpomínek a prožitků, točících se kolem specifických tělesných a psychických funkcí, se začíná odvíjet spletitá historie Já, která ovšem musí dávat smysl, jelikož bez něj by byl každý lidský jedinec jen prozatímní *utopii*, místem bez souvislostí a příčin. *A takové místo není přece*

2] Stvořená z věcí, nikoli myšlenek.

možné. Odsud, po žebříčku složitosti vystoupáme tam, kde se pár takových Já stýká, snoubí, kde vzniká další sled příběhů *par excellen-*ce, jemuž se ne náhodou od jisté doby říká *rodinný román*. Pokud se lidská mysl vyšplhá ještě výš, za hranice důvěrného kruhu vzájemné starostlivosti a péče, do větších celků vzniklých původně na ochranu spřátelených rodů, ztrácí – pomalu, ale jistě – představu o tom, kde je nahoře a kde dole.

V takových labyrintech si člověk vypráví historiky, odjakživa splétá/nalézá řetězce příčin, kterými sobě a druhým dodává jistoty. Jejich přehlednost,³ racionální i intuitivní, je ovšem vykoupena jistou naprosto neodmyslitelnou vlastností lidské inteligence, *lineární hloupostí*: příčina způsobující tu a tu událost v životě našem, našich blízkých, naší společnosti se jeví nutně jako nevyhnutelná, a to tím spíše, zažíváme-li její následky na vlastní kůži. Rozum běžící jako červená nit napříč událostmi říká, co přišlo po čem, co způsobilo co, a vháni tak do srdce člověka onu neuvěřitelnou hybnou sílu historie – osobní i společenské –, *naději/jistotu*, že věci mají smysl, mění se k lepšímu (nebo horšímu), že v každé události *musí* nastat zlom, po kterém bude *zase* lépe (či hůře). Právě zde se ukrývá zdroj moci, politické i duchovní. Kdo se zmocní vyšších příčin událostí, jako by se chápal červených nitek svých současníků, určuje, *jak se věci*

3] *Historická pravda* přichází v této souvislosti *dobře*, jako světlo vzkříšené z událostí zapadlých v temnotách minulosti: logická zákonitost jakoby vyčtená z dlaně. Objasňování minulosti patří k jednomu z věčných nástrojů moci: tak je za *logické* prohlášeno například spuštění reformy vedoucích k liberálnímu kapitalismu nejhoršího zrna jako *jediná alternativa* k právě svrženému socialismu. V podobné snaze považovali také producenti filmu *Pád třetí říše* (*Der Untergang*, 2004) za nutné, aby bývalá Hitlerova sekretářka, jedna z hlavních protagonistek snímku, již vetřák, vysvětlovala na začátku filmu důvody, které jí – o šedesát let dříve – do *Führerova* bunkru přivedly... Ostatně kolik uměleckých *fikcí* dnes usiluje o vyšší *věrohodnost* pouhou zmínkou o tom, že jsou vytvořeny *podle skutečných událostí*? Manipulace s mrtvými je snazší, ať už s jejich jménem (před kanonizací se alespoň čeká na zážrak), či s tím, co po nebožtících zbylo (a tak je nezbytne převézt prach Alberta Camuse z milovaného Loumarinu do pařížského Pantheonu a popel Františka Kupky z pařížské domoviny na Slavín).

mají, a silou *idejí*, magicky zjednodušujících formulí pokroku/reform/revoluce nastolí postupně jakýsi mentální režim, v němž bude mít načas *pravdu/moc...*, dokud mu smysl historie nevyklouzne nepozorovaně/dramaticky z rukou ve prospěch jiných uzurpátorů. Najdou se věrohodnější příčiny, *nepravda* se opraví, čítanky přepíší:

Vše ztratí se v mlze.

Minulost je vymazána, vymazání zapomenuto.

Lež stane se pravdou, než se opět stane lží.⁴

Slova Orwellova neuvěřitelně věrohodného podobenství z roku 1949 se zde opět vnucují a vytvářejí výmluvnou paralelu právě k *Bibli osamělého člověka*. Nejen tato slova, ale i další, na která ještě narazíme, uvádějí čtenáře druhého Gao Xingjianova románu *za* historické okolnosti celého příběhu, do souvislosti sahajících k samé podstatě lidského bytí. Z tohoto pohledu je *Bible* knihou nikoliv historickou, nýbrž v pravém slova smyslu existenciální. Osobní zážitky ze společenské katastrofy, skvostně nazvané *Velká kulturní revoluce*, slouží dramatikovi, malíři, prozaikovi v jedné osobě jako rámec dramatu mnohem hlubšího – boje o přežití a nekonečného putování zpátky k sobě samému, od zprvu *nenápadného*⁵ uvíznutí v marasmu všudypřítomné ideologie přes ztrátu osobní svrchovanosti, soudnosti až po její namáhavé dobývání zpět (na úkor společenských vazeb a v nich existujících *jistot*⁶). Souvislost s předchozí

4] Georg Orwell, *1984* (všechny pasáže cituji ve vlastním překladu).

5] Uvíznutí v mlze současnosti (co se člověku děje, co zakouší) se nabízí jako jeden z určujících aspektů *lidského údělu*. Až s odstupem času a s pomocí příběhů (mnohokrát přepisovaných) nabývají události jasných kontur, mlha se zvedá a všechno (důležité detaily) se vyjasní – následky naleznou své příčiny, lítost z původní bezmoci se nenápadně promění v zadostiučinění z konečně nabyté pravdy...

6] Právě v tom vnímám Orwellovo *1984* jako zcela jedinečné dílo lidského ducha – daleko přesahující analýzu dilematu svobody lidského jedince v náruči z *lásky pro dobro soudícího* lidského společenství a propustnosti hranic mezi svobodou volby a podvolením se vyšším principům. Podobenství *blázince* bije do očí: „*for your own good*“, opakoval lékařský personál Janet

Horou duše (1991) je v tomto ohledu zcela zřejmá: události popisované v *Bibli* časově *Horu duše* předcházejí (část věnovaná Kulturní revoluci, 1966–1976) i následují (pasáže z života ve Francii, návštěvy v Hongkongu, Austrálii, 1991–1997), z hlediska nosné reflexe jsou však oba texty jedním – důkazem zmíněného boje. Jinými slovy útekem, jedinou možnou obranou a stvrzením sebe sama před vším, co lidského jedince násilím či nenápadně připravuje jménem společného blaha/revoluce/lásky/konvence o samostatnost vnímání/tvorby/žití.

Boj o přežití

... celý se v té nicotě ztrácíš, uvědomuješ si jen hranici svého těla a i ta se v tvé mysli začíná rozplývat, z tvého těla se zvedá jakési světlo, jako by v temnotách vysvitla svíce, její plamen ale nehřeje, vydává studený svit, který tě naplňuje, přetéká hranici tvého těla, hranici zachycenou v tvé mysli, tvé ruce se svírají, snaží se zachytit tu ohnivou záři, to chladné, průsvitné vědomí, potřebuješ ten pocit, snažíš se ho ochránit...

GXJ, HORA DUŠE

Každý ví, co je v pokoji 101.

G. ORWELL, 1984

Prvopočáteční úzkost/nejistota/neklid/tíseň/vina/naděje/víra/důvěra/jistota/spása. Kdo z nás, dnes a včera, důvěrně nezná toto napětí? V onom na první pohled beznadějném (pudovém) boji o osobní uznání, lásku, kladné hodnocení/sebedůvěru jsou lidskému jedinci všechny prostředky k vyztužení (řádu) rozkládajícího

Frameové, když elektrošoky léčil její neexistující, avšak řádně diagnostikovanou schizofrenii... (viz Janet Frame, *The Complete Autobiography*, The Women's Press, 1990).

se (neřízeného) dobré. Kdo netouží být *neustále* milován, uznáván, chápán?! Je případné, že lidská společenství spočívají – většinou latentně – právě na těchto touhách jedinců, jejich pokud možno usměrněném uspokojování a řízení případné nespokojenosti, frustrace nebo naopak dílčí rozkoše. Vyšších principů vysvětlujících rozpor mezi nekonečností lidské touhy a s ní spojené nekonečné nespokojenosti existuje od počátku lidstva nespočet. V náboženstvích dosahují úrovně axiomů, pravd, v něž je nutné věřit (dogmata) a jimž je třeba podřídit své svědomí (příkázání) – tyto pravdy se však dotýkají v prvé řadě věcí neviditelných, dobra, milosti, posmrtného údělu člověka, nebes, věčného života, a pokud zasahují do politického běhu společnosti, pak jen jako doporučení, *desiderata*, vůdčí myšlenky: svědomí jedince je ponecháno vlastní arbitráži. Existují však výjimky – regrese k primitivním *panreligózním* stadiím, v nichž je odstup mezi životem společenství a vnitřním životem jedince mazán, držen v šachu úplnou nadvládou axiomů a – což je naprosto zásadní – kontrolních orgánů, kterými dané společenství ověřuje jejich uplatňování navenek *i uvnitř*. Postupem času vznikne v životě členů takového společenství naprosto neochvějný *základ* článků víry, přenesených z úrovně osobního přesvědčení do systému jednotných sociálních praktik, *fundamentum*, jehož jednotná aplikace je kontrolována jak shora – společnými kontrolními orgány, tak plošně – vlastními spolubratry.

Před lidským jedincem, chyceným do spleti axiomů, povinností, touhy konat dobro, láskyplného/závistivého dohlížení druhých, tak leží jediná volba, jež se paradoxně odehrává mimo zraky ostatních, v samém nitru každého zvlášť: ztotožnit se s fundamentem, přijmout jeho společenská omezení jako milost, sebezapření jako cestu k dokonalosti, zahnat odstředivé sklony mysli *nebo* je neodhánět, nechat postupně sílit jakýsi protipól, kritický pohled zevnitř, dostat se do konfliktu právě na místě, které je v sázce – ve vědomí sebe sama. Zde se zcela úmyslně vyhýbám pojmu *svědomí*⁷ – rozpor

7] Tatáž volba se ostatně vnucovala již v překladu výše uvedené pasáže *Hory duše*...

uvnitř binomu *vědomí/svědomy* je totiž pro otázku fundamentalismu (duchovního i společenského) naprosto zásadní. Poté, co jedinec uzná pravdivost fundamentu (uvěří) a začne ho převádět do svého osobního života, stane se jeho vlastní svědomí – *dobrovolně* – vnitřní instancí vnějších kontrolních orgánů a jako takové nemůže než odsoudit jakoukoliv touhu po nezávislosti. Odmítnuto může být jen za cenu spáchání *hříchu* (myšlením, slovy i skutky...) a následného *pocitu viny*. Paralela mezi osudy tolika lidských jedinců, kteří se celé roky pokoušejí opustit fundamentalistický systém nejrůznějších náboženských společenství,⁸ a příběhem hrdiny *Bible osamělého člověka* bije do očí a narážíme na ni téměř v každé kapitole *Bible*, stejně jako na již zmíněnou blízkost k Orwellovu *1984*.⁹ Její poněkud zdoluhavé prokazování budiž vykoupeno tímto zásadním zjištěním – historie čínské Kulturní revoluce, v jejíchž kulisách se *Bible* odehrává, je historií politického fundamentalismu, který lidstvo čas od času samo produkuje na základě prastarých, jakoby vžitých schémat totální nadvlády malé skupiny lidí v čele s vůdcovskou figurou milujícího Otce a přísného Soudce nad většinou, která se podvolí zcela dobrovolně, v touze jednat správně, zasloužit si místo mezi vyvolenými, konečně dosáhnout slíbené blaženosti.

8] Tentýž mechanismus však velmi často vidíme i v rámci naprosto profánních společenských uskupení, jako je rodina či škola.

9] Jeho vizuální ztvárnění, které se Michaelovi Radfordovi podařilo vytvořit ve stejnojmenném filmu z roku 1984, fascinuje hereckými výkony, střídou estetickou i filozofickými přesahy, tak vzácnými na filmovém plátně.

Krátký nástin jednoho mocenského zápasu

*Totalitní útvary si udrží moc do té doby,
dokud zůstanou v pohybu a drží v pohybu i vše kolem.*

H. ARENDTOVÁ, PŮVOD TOTALITARISMU

Je přece krásné ničit slova.

G. ORWELL, 1984

O Velké proletářské kulturní revoluci, o jejích počátcích, průběhu a důsledcích bylo již napsáno mnoho, další historické analýzy tedy rád přenechám fundovanějším znalcům. Ostatně i v souvislosti s předcházející reflexí by bylo nelogické, kdybych se snažil vysvětlovat příčiny a následky jednoho osobního příběhu na základě jakéhokoliv historizujícího (lineárního) čtení. Gao svou *Bibli* naopak postupně zaplétá do stále osobitějších, niternějších rovin, které považují za literárního i myšlenkového hlediska za mnohem důležitější, protože nosné. Konečně i sám název naznačuje, že tato Bible je pro jediného člověka.¹⁰ První, trochu polopatické čtení svádí samozřejmě k tomu, aby byl příběh mladého spisovatele pojímán jako další svědectví o řízeném davovém šílenství, které v letech 1966–1976 zachvátilo nejlidnatější stát naší planety. Vyprávět znovu o tom, jak se venkovský učitel Mao Zedong stane geniálním stratémem partyzánského odboje, umane si, že tutéž genialitu vloží i do řízení státu, že to, co se nepodařilo jinde, totiž naprostou kolektivizaci lidského rodu (ekonomickou a sociální), on svou myšlenkou během pár let dokáže, že kvůli tomu nápadu zemře (nejen) hlady kolem třiceti milionů lidí, že ho z toho šoku (prozření, že možná není bohem) na pár let odstaví, zbaví exekutivy, že mu ale role zlaté modly na výstav stačit nebude a že si moc s pomocí několika oddaných, šikovně postavených figurek začne počátkem roku 1967 – nepřímou,

10] Doslova by se titul „一個人的聖經“ mohl přeložit jako „Bible (pro) jednoho člověka“ či „(Moje) osobní Bible“. Avšak překladatel svěhlavě využil své moci vysát spojení „一個人 (jeden člověk)“ do samého morku a použil ho v jeho další, docela běžné významové poloze: „sám“.

zákeřně, záškodnický – dobývat zpět; líčit, že k tomu využije naivního zapálení (bezpodmínečné adorace) středoškoláků, které mistrně poštvé proti všem zapšklým, zkostnatělým revizionistům (pamatuje si na Chruščova, vždyt u toho byl!), jež už revoluce unavila, jimž se zachtělo opět hromadit, řídit, kteří prostě zburžoštěli, takže byli těmi náctiletými výrostky veřejně pranýřováni, ponižováni, mláceni (a neveřejně mučeni, znásilňováni, házeni z oken atp.), jak se proti nim postavily bandy těch, kdo se pro třídní původ nemohli prohlásit za rudé, jak došlo k ozbrojeným střetům, začala občanská válka (léto 1967), kterou se až v létě 1968 podařilo potlačit obsazením vysokoškolských kolejí vojensko-dělnickými jednotkami, kdy byly gardy všeho zabarvení rozpuštěny a víc jak polovina středoškolské a vysokoškolské mládeže i ideologicky podezřelých kádrů vyslána na dobu neurčitou na venkov (zima 1968), odkud se začali vracet, pokud vůbec, až ve druhé polovině 70. let; pozorovat hlavního hrdinu v zákulisí těchto historických událostí sice můžeme (a někteří západní kritici tak činili, bohužel výhradně), ale v mých očích to znamená klouzat se po povrchu a ignorovat drama mnohem závažnějšího charakteru, jež s výše uvedenými událostmi souvisí jen okrajově. Gao ve své *biofikci* nepopisuje Kulturní revoluci, nýbrž zdlouhavou cestu k sobě samému: poté, co se nechal strhnout proudem násilí, podlehl na chvíli nadšenému běsnění, zapomněl na sebe sama, dosáhl úplného dna a probudil se zjištěním, že jediné, co mu vzít nemohou, je vlastní (s)vědomí, a že ho tedy musí chránit, žít ve skrytosti – *late*, říkával Lucrecius, *larvatus*, napsal Descartes. Když hrdina spatří nabalzamovanou mrtvolu *Slunce národa*, promlouvá k němu: „*Nebylo nikoho, koho byste nemohl dát prostě zardousit – a konečně se dostává k tomu, co chtěl říct –, avšak jediné, co jste nedokázal, bylo, aby někdo ta vaše slova říkal za sebe...*“¹¹ Autor jako by přebíral téměř slovo od slova Juliinu větu z Orwellova *1984*¹²: „*To je jediné, co nemohou. Můžou tě mučit, nutit tě říkat cokoli. Ale*

11] *Bible osamělého člověka* (BOČ), kap. 53.

12] Román, jenž Gao Xingjian v polovině 90. let podle vlastního vyjádření neznal.

nemohou tě přinutit, abys v to uvěřil. Dovníť, až do tebe se nedostanou.“ Dává se fyzicky na útěk, aby se dostal co možná nejdál od ohniska šílenství, kde každý ztrácí rozum a musí se do puntíku chovat tak, aby všichni okolo viděli, že věří. On víru ztratil. Teď jen najít místo, kde mu ji nebudou vtoukat zpátky do hlavy. Útěk z města, útěk z převýchovného statku, stále dál. A tak se ocitá v horách v jižní Číně, kde se nikdo jemu podobný usazovat nechce, protože většina vyhnanců stále tajně věří, že se věci změní a oni se nenápadně začnou vracet domů, do měst.

Dlouhé ticho, mlčení, ohledávání terénu, lidí, místních kádrů. Usazení v doškové chalupě, monotónní život na poli, později ve škole. Sediment rozvířeného života se postupně usazuje. Dřevěná bedna plná zachráněných knih slouží nejdřív jako stůl. Opatrnost je na místě. Na vsi chvíli trvá, než se prolomí ledy a objeví se první náznaky důvěry. Opatrné nahlédnutí pod víko, letmé prolístování zakázaného ovoce. Bednu přes den zavírá, na stole zůstávají Marx s Leninem. Návrat smysluplného slova – nejdříve myšleného, pak čteného, konečně psaného. Svatokrádež chvíle volně strávené nad slovem, raději za tmy, *in umbrae*:

Vytahovat vše z počáteční noci. Ztrátou podpalovat věci již ztracené, přesně to znamená číst. Poskytnout barvu jedenácté hodiny všemu, co pohasíná.

Znovu nalézat svítání všude, všude, všude: jistý způsob života.

(...)

Zrodit se.

Řeč ještě postižená tichem coby hnízdo. Jako neviditelné věci postižené temnotami jsou sněním.

(...)

V té tiché předeře je obsažena úplně celá literatura. V téhle knize-hnízdu. V téhle Prvopočáteční scéně plné obrazů, jež se neříkají.

Napsané knihy jsou tajemníky tajemství.

Dva ohromné vynálezy: jeskyně v horách, kniha v jazyce.¹³

13] A Pascal Quignard ve svých *Bludných stínech* pokračuje: „Až většina lidí

Tvůrce nachází znovu svůj jazyk, hlas. Připomeňme Gaova slova ze Soulského proslovu: „*Literatura je jen osobní hlas spisovatele jako jedince (...), když takový autor o svůj hlas přijde, přijde s ním i o vlastní život.*“ Konečně začíná psát, dělá si poznámky, papíry schovává do země, pod džbán kysaného zelí, když už ve skrýši není dost místa, pálí je... Psaní mu začíná strukturovat vnitřní život: nejdůležitější je, že myslí, přemýšlí sám za sebe a že se to učí přetepávat do slov, vět, odstavců. Útěcha disciplíny, tajné komnaty. Nic jiného než tvůrčí svět, volné nakládání s horizontem jazyka už ho zajímat nebude, tedy kromě malby, divadla, poezie, fotografie, filmu. V té díře pod zelím se hromadí obrovská tvůrčí síla, jež trvá dodnes. Je to místo pomyslného odrazu tonoucího muže, odtud se bude dlouze vracet k hladině. Léta strávená na venkově ho učí hledět si jen podstatného, buduje si vnitřní ostrov, kam se bude utíkat před navracující se invazí, znovu nacházet složitost svého *Já*: osobní vědomí, vnitřní svět postupně se zbavující ideologických nánosů a plnící se výtvořů vlastního ducha, posedlostí významy, pošetilostí krásy. Je to však pouze počátek dlouhé cesty nikoliv zpět (nemá kam se vracet), ale pryč, ven z neviditelného drtiče nezávislé mysli, cesty, která ho přivede nejdříve do Pekingu přelomu 70. a 80. let, centra Deng Xiaopingových ekonomických reforem,¹⁴ odkud se uteče k *Hoře duše*, přestupní stanici k neodvratnému rozhodnutí: odchodu ze země, která mu nedovoluje volně tvořit. Jak to sám shrne o třicet let

přestane číst, literatura se stane znovu váženou. Jen tento prožitek vystaví opět poustevny, neboť zůstává pravdou, že žádný jiný lidský zážitek se mu nevyrovná. Ten nejnepolečenštější zážitek, jaký existuje.

Nejpoustevničtější.

Do té míry, že jeho historie nikdy nepřečázela ze země do země. Nýbrž z kláštera do kláštera.

Od mnicha k mnichovi.

Od monos k solus.

Od samotného k samotnému.“ (vlastní překlad)

14] Které započaly úplnou transformaci čínské společnosti do té míry, že dnes, třicet let poté, bylo *Nad-já* ideologie téměř nepozorovaně nahrazeno *Nad-já* kapitalu, blaženost sociální spravedlnosti nahrazena blahobytem *hic et nunc* (ovšem pod kontrolou těžce řídicí *oligarchie*).

později: „Kromě svobody fyzické je pro spisovatele zdaleka nejdůležitější svoboda myšli a projevu. Kdo však takovou svobodu spisovatelům zaručí? Nikdo jiný než on sám. Ostatně tato svoboda stejně nebyla nikdy zadarmo – jenom na autorovi záleží, jak si ji vybojuje, v každém případě jde tedy jen o svobodu volby, o nic jiného.“¹⁵

Mistr a Markéta

V té době ovšem nebyla možná ani čistá láska, ani čistý chtíč. Nebylo jediné čisté emoce, protože všechno se mísilo strachem a nenávisť. Jejich objetí bylo bitvou, vyvrcholení vítězstvím. Rána vražená Straně. Politický čin.
G. ORWELL, 1984

Demagogická, rovnostářská, bratrská, tato slova označují jeden a týž postoj: vrazi pozorující se koutkem oka. Podílníci jedné a téže nenávisti k jakékoliv výjimečnosti. Ona hrůza z nezávislosti a touhy se přirozenou cestou mění v nenávist ke všem, kdo se dožadují trochy stínu, aby před zraky ukryli své slasti.
P. QUIGNARD, BLUDNÉ STÍNY

Jedním z rozhodujících rozměrů vnitřního světa každého lidského jedince je nepochybně jeho sexuální život. Neustálá hra tužeb, chtíčů, očekávání, slasti a frustrací z druhého vytváří v *Já* prostor, v němž subjektivita dozrává, jedinec se prosazuje (nebo naopak od sebezprosazování na chvíli upouští), snaží se do sebe druhého vtáhnout (nebo ho narcisisticky zapuzuje a zrcadlí se v sobě samém), ohledává hranice vlastního a druhého těla, rozplétá fantazie, zapracovává pudovou agresivitu, učí se jinakosti, tj. poznání druhého (a sebe vedle něj), odstupu, důvěře, úctě. Jako zdroj subjektivity *par excellence* nemůže milostný život samozřejmě nikdy úplně uniknout

15] Z přednášky na téma *Prostředí a literatura* na literárním fóru Mezinárodního PEN klubu v Tokiu, září 2010.

pokusům o nadvládu všemožných mocenských či alespoň kontrolních orgánů, ať už jsou kulturní/civilizační či sociální/politické. Tyto, třebaže používají jakýchkoli postupů, opět disponují jediným přístupovým bodem do vnitřní krajiny jedince – přijetí za své (často nevědomé). Běda však tomu, kdo se je v režimu totalitní moci, potlačující jakýkoliv nárůst subjektivity, snaží vypudit ven, mimo svoje svědomí. V *Bibli osamělého člověka* na vlastní oči sledujeme drama podobající se tomu, jaké zažívají Winston s Julií v *1984*. Neposlušný jedinec zjistí, že všeobecná, nutně asexuální láska,¹⁶ kterou všichni kolem s radostným šklebem na tváři opěvují, v něm najednou vyvolává čirou nenávisť. „*Nesnáším čistotu, nesnáším dobráctví! Já už nechci, aby existovala jakákoliv ctnost, nikde. Chtěla bych, aby všichni byli zkažení, do morku kostí. – V tom případě bych ti měl vyhovovat, miláčku. Já takhle zkažený jsem. – A líbí se ti to? Neříkám jenom se mnou. Myslím: líbí se ti to samo o osobě? – Já to přímo zbožňuju!*“ Na masových mítincích shromážděných ve jménu puritánské, pozitivní lásky, projevující se oním *děsivým nadšením*, lidé provádějí tatáž gesta, tance, zpěvy, ohromné, absurdní rituály společenské neurózy, která se v různých dobách, na různých místech planety opakuje zas a znovu – ztráta osobnosti, fúze s vůdčím principem, jenž svou neuchopitelnost vykupuje příslibem milosrdné lásky ke všem, kdo se mu podvolí. Nebo to alespoň předstírají. V takových dobách bývá sex pro utajené odpůrce jedním z mála míst, kde mohou být jen sami se sebou, sami si stanovovat hranice dovoleného/zakázaného, hrát si, užívat si, radovat se z vlastní rozkoše. Hrdina Gaovy *Bible* (ostatně i ten z *Hory duše*) je očividně *erotofil*, tělesnou lásku potřebuje ve velkých dávkách, zaměstnává ho, baví ho, přemýšlí o ní, je mu inspirací. Milování se ženou je pro něj volným činem, podobně jako umění.

16] V níž je libido subjektu zákazem či sublimací nahrazeno vůlí milovat ctnostně (bez tělesného rozměru, po způsobu například rodinných vztahů, bratrsky) a především *stejně* (soudružsky).

Umění je tvorbou cizopasnou.

Ten, kdo dává vzniknout něčemu, co před ním ještě nebylo, patří do říše nemístného.

Není na svém místě. Přesná definice špíny: Něco, co není na svém místě.¹⁷

V prostředí, jež něco tak přirozeně zvířecího, jako je sex, uzavírá do racionálních kódů a vše, co je mimo, prudérně prohlašuje za nečisté, není realizace svobodného milostného aktu vůbec snadnou záležitostí. Milenci se musejí schovávat, prchat, předstírat. Avšak nejdříve se musejí najít: jenže jak si v atmosféře strachu a podezření nalézt partnerku, kterou by obývaly stejně „nečisté“ touhy, podle čeho ji poznat? A jak ji hledat ve společnosti, která ještě donedávna stavěla na ulicích slavobrány ženám, jež po smrti manžela (většinou mnohem staršího...) prožily dvacet či třicet let celibátního vdovství ve službách svému nejstaršímu synovi?¹⁸ Ženská sexualita je v pevninské Číně tabuizována víceméně dodnes, výjimky jsou ostrakizovány. Jak si v takovém prostředí nalézt světaznalou, svého těla uvědomělou milenku, to je dodnes tvrdý oříšek pro mnohé náročnější milovníky... Což teprve, pokud hrdina zamíří k metám nejvyšším a přeje si

pářit se s vlčicí, spolu s ní vztyčit hlavu a výt.¹⁹

Kdo z mužů někdy nezatoužil po sobě rovné, nestoudné, odvážné milovnici? Divoženky přitahují, učarovávají, jsou to však osoby

17] P. Quignard, *Bludné stíny*.

18] Postavení ženy v Číně odpradáva řídí tzv. trojí podřízení – otci a bratrům v době před svatbou, muži během manželství, nejstaršímu synovi po smrti manžela. Socialistický režim se snažil tento silně zažitý vzorec ideově narušovat a v městských aglomeracích se mu to občas i dařilo, sexuální stránku však záměrně (a pochopitelně) ponechával stranou. Dnes je situace samozřejmě poněkud jiná než před třiceti čtyřiceti lety. Abych však ctost čínských vdov neidealizoval – myslím, že zvyk stavět jim po smrti slavobrány vznikl také proto, že těch „veselých“ bylo nespočet, jak o tom ostatně svědčí ne jeden lidový román.

19] BOČ, kap. 31.

nepoddajné, neřízené střely, výjimky v samém jádru patriarchálních režimů.²⁰ V Číně se hrdina setká pouze s krásnou Lin – o něco starší, zkušenější (tajně svobodomyšlnou) a... vdanou. Tato první láska je nešťastná, možná poslední. Následuje řada zklamání citových a milostných, letmé románky s mladičkými studentkami, zkrvavená prostěradla v kamrlíku pod schody, oškubaná slepice roztažená na zemi před urvanou hysterkou, která se ho chystá *za všechno* udat *tam nahoře...*

Jako by ho rostoucí sexuální frustrace, přímo související s rostoucí politizací soukromého života, svým způsobem utvrzovala v tom, že v tomto socio-politickém zřízení již nic svobodného zažít nemůže. A jako by se po letech setkání s Markétou, německou Židovkou, vysněnou milenkou *krev a mlíko*, náruživou, inteligentní, citlivou i sprostou, když je chuť, stalo symbolickým zakončením jeho dlouhého výstupu k hladině, k nadechnutí se čerstvého vzduchu. Uvědomuje si, že se konečně po hlavě vrhá do toho, po čem vždy toužil: do svobodné tvorby a rozkošné kontemplace volně odvádajícího se ženského těla. Je v tom ovšem háček: svobodomyšlná Markéta, vlčice, v mládí poznamenaná agresí muže, odmítá obvyklý poměr sil, zůstává nezávislou a dravou, dalším milencem si odmítá komplikovat život a loučí se s ním jako se starým přítelem. Celou *Biblií osamělého člověka* tak prochází silné téma hledání ženy. Od pokusů usadit se:

i on se již dostal za bod, odkud nebylo návratu, myslel už jen na to, jak si zařídí bydlení na vesnici, najde si nějakou ženu a na další bláhové myšlenky zapomene, konečně i téhle možnosti by bylo nejlepší se vzdát²¹

20] Pokud je mi známo, zatím jsou zaznamenány fundamentalismy výhradně patriarchálního typu. Není tedy proč se divit, že právě v jejich rámci naráží ženská sexualita a všechny její projevy na nejrůznější *strukturální i morální* omezování, která jsou často i fyzického charakteru.

21] BOČ, kap. 13.

přes pochopení, že takový život mu zřejmě není souzen:

on je teď volný pták. Taková vnitřní svoboda, bez závazků či pout, volnost oblaků či větru. Takhle svoboda není darem žádného Boha, co všechno ho stála a jak je mu vzácnou, ví jen on sám. Už nikdy si také nepřipoutá k tělu žádnou ženu, rodina, děti jsou pro něj příliš těžkým břemenem²²

až k nazření faktu, že hledání souznějící a zároveň samotářské duše nemusí mít konce:

toužíš po ženě, průzračně stejně jako ty sám, zbavené všech pout k tomuto světu, ženě bez dětí a rodinných břemen, ženě nedbající na marnou slávu a módy, ženě čistě a přirozeně nestoudné, která tě nebude chtít předělávat, ženě, která s tebou zažije okamžitou radost jako ryba ve vodě, ale kde takovou ženu hledat? Ženu samotářskou jako ty, kterou taková samota také stejně uspokojuje, aby se tvoje i její samota sloučily ve smyslné rozkoši, laskání a výměně pohledů, vzájemném pozorování a hledání, ale kde takovou ženu hledat?²³

Emancipace je završena. Přichází poznání, že k tvorbě i k milování je nutné především osobní vyzrálosti a dostatku vnitřní samoty, *volnosti oblaků či větru*. Hrdina příběhu prošel dlouhým vývojem, cestou, na níž jedině, co se počítá, jsou jednotlivé okamžiky prozření. Pochopení, že fúze není možná, že v neustálých pokusech o ni přichází člověk o to nejcennější, co má: o vlastní Já a s ním o celou vnitřní hloubku.²⁴

22] BOČ, kap. 5.

23] BOČ, kap. 59.

24] „To, oč usilují jedinci solidární se společenstvími, v nichž pracují, je fúze s ještě širším tělesem. Staronové nalézání pradávnej radosti z oddání se jiné schránce. Zřikají se subjektivity, kterou do každého vnáší výuka jazyka a ošidných výsad vznikajících jmennou identifikací. Vydávají se touhám druhých; zažívají početné, opakující se, fetišistické, posedlé, neustálé rozkoše masochistů. Řečeno slovy Ammiana Marcellina: raději nastolí znovu tyrana,

Jom Kipur pro pětinu lidstva

Jakmile dokončí smířování svatyně, Stanu setkávání a oltáře, dá si přivést dosud živého kozla. Áron mu položí na hlavu obě ruce a jemu k tíži vyzná všechny viny Izraelitů, všechny jejich přestupky a jejich hříchy. Když takto uvalí na kozlovu hlavu tuto tíži, odešle ho do pouště pod vedením muže, který bude pohotově, a ten kozel na sobě odnese všechny jejich viny někam na vyprahlé místo.

LEVITICUS 16,20–22

Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin

v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl.

Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl.

Po ohni hlas tichý, jemný.

1. KNIHA KRÁLŮ 19,11–12

Kolektivní zatmění vědomí, ztráta odstupu, soudnosti, stádovitě ztotožnění se s obrazy nezprostředkovanými vlastní představivostí a následně rozpoutané nesmyslné násilí mívají pro lidstvo odjakživa dalekosáhlé následky. Lidstvo ovšem sestává z jedinců, kteří násilím trpí, prchají, mřou a zároveň jsou, většinou z donucení, jeho pachatelé. Celé generace trvá, než se takto postižený národ zmátoří, postaví na nohy, smaže dluhy – tomu však musí předcházet plošné uvedení *na pravou míru, znovunastolení spravedlnosti*. Zavedení *nového řádu* si vyžaduje označení viníků, jejichž jména musejí být populaci povědomá, rychlý, víceméně veřejný soud a s ním exemplární trest.

kterého už znají (a jenž je bude kořit v mezích zákonů, které si sami zavedli, aby zabránili příliš velkým ranám),

než by museli čelit nepředvídatelné úzkosti

či absenci otcovské figury,

anebo jeho pohrdání

*nebo samotě.“ (P. Quignard, *Bludné stíny*)*

I Kulturní revoluce našla své viníky, již v roce 1978 neunikli spravedlivé odplatě čtyři oficiální vykonavatelé Vůdcovy vůle – sám *Demiurg* byl v té době již dva roky *fyzicky* po smrti. *Symbolicky* ovšem plnil stále svoji funkci, nový premiér Deng Xiaoping, jeho úhlavní odpůrce, ukrývající se po celou dobu revoluce na spřátelených lénech v rodné jižní Číně, potřeboval jeho jméno a požehnání, aby zbytky maoistické vládnoucí garnitury přesvědčil, že přechod z *ne-příliš* vydařené kolektivizace k socialistickému tržnímu hospodářství (a ideologická demaoizace vládního diskurzu) je žádoucí, že Čína musí mílovými kroky opustit *chaos* Kulturní revoluce, přerušená *linie harmonického historického vývoje* musí být navázána, list obrácen. Malému generálovi²⁵ se poté podařil vpravdě husarský kousek, jenž schematicky připomíná starozákonní *chrámový ritus* v den *Velkého smíření*. Pět let po Kormidelníkově smrti a dva roky poté, co skutečně započala zevrubná přeměna čínského hospodářství, v červnu 1981, na šestém plénu Jedenáctého ústředního výboru Strany, Deng podal velmi promyšleným způsobem konečný ortel nad zakladatelem čínského nacionál-komunismu, během jehož dvacetileté vlády zahynulo přes padesát milionů občanů a země se ocitla na pokraji zhroutilí. Tak jako se biblický Áron či velekněz z doby druhého Jeruzalémského chrámu jednou za rok postavil před lid a všechno to utrpení, hřích a smrt naložil na kozlovu hlavu, zatímco v Jeruzalémě byl za přehlušujícího zvuku šofarů několikrát veleknězem vysloven nevyslovitelný *Šem Ha Meforaš*, Boží Tetragram, v Pekingu Deng nahlas, naprosto veřejně odmítl mnohé aspekty Maovy teorie a praxe jako *neslučitelné s čínskou realitou*, byť ho v téže větě, v takovém, řeklo by se typickém *má dáti/dal*, označil za „*velkého marxistu, velkého proletářského revolucionáře, stratéga a teoretika (...), jehož přínos čínské revoluci zdaleka přesahuje jeho pochybení. Jeho zásluhy mají*

25] Deng patřil k mladým partyzánským velitelům, kteří spolu s Maem vedli ve 40. letech odbojovou válku s japonským uchvatitelem a následně s Čankajškovými nacionalisty. Byl malé postavy, zato ve strategii exceloval. Především díky jeho klíčovému rozhodnutí a nemilosrdnému vedení (a velmi vstřícné spolupráci západních mocností) se z Číny stala jedna ze světových velmocí dneška.

přednost před omyly.“ A pak přišlo to uvolňující rozhršení, takové *impromptu*, kterým tento praktik s velkým smyslem pro *vtip* dokázal často shrnout neshrnutelné: „*Předseda Mao měl ze sedmdesáti procent pravdu, ze třiceti se mýlil.*“ Jedinou větou bylo vině vykázáno vyprahlé místo v zapomnění a současně, tím samým zaklínadlem, byl každému nabídnut smysl toho, co si během té katastrofy prožil,²⁶ Zlaté tele přišlo o zlacení, nadále však zůstávalo na piedestalu, jen o trochu dál, v příšeří pantheonu, kde se bohům ostatně daří nejlépe, tam si uchovávají svůj záhadný úsměv, jehož nečitelnost si vyžaduje své věstce i kněžstvo. Svaté ostatky byly mumifikovány a na věčné časy vystaveny v symbolickém středu společenského dění, k pietě zbylých věřících a zvědavosti těch, kdo nemají nic jiného k zabavení.

Poloha prostředního herce

Literatura tedy nenese – v případě autora i jazyka – jen nějakou symbolickou hodnotu:

ona je živým hlasem živého člověka, prostor pro všechny emoce a vášně.

Takový jazyk nechává spisovatel při svém psaní žít.

GXJ, IDEOLOGIE A LITERATURA

Herec v takovém případě může v jediném okamžiku opustit první osobu, proměnit se v Ty a zaujmout jinou psychologickou úroveň, či za pomoci třetí osoby ztvárňovanou postavu pouze vyprávět.

Poloha prostředního herce představuje svým způsobem pevnou souřadnici,

26] Jedním z přímých důsledků tohoto „uvolnění“ byla skutečnost, že se o Kulturní revoluci mohlo nejen mluvit (viníci byli přece již potrestáni), ale i psát (pouze ve fikci). Naprostým tabu se naopak stala antipravičácká kampaň z roku 1957, neboť tu na Maovo přání nevedl nikdo jiný než Deng Xiaoping (tabu zůstává v platnosti i dnes, aby se nepošpinila památka *Malého Kormidelníka*, jak se Dengovi přezdívá). Toto „vyhánění hadů z děr“ se týkalo především generace Gaových rodičů, jeho otec, strýc i matka jím byli přímo postiženi, mnoho osob bylo zavražděno či zmizelo v prvních lágrech (viz BOČ, kap. 21, 25).

přes níž procházejí všechny pohyby směrem ven i dovnitř každé postavy.

GXJ, VŠEMOC DIVADLA

Do Pekingů se ovšem vrátil jiný člověk a duševně se „usmiřovat“ nechce. Musí tvořit. Píše, překládá, fotografuje, maluje, dělá divadlo. V roce, kdy zazněl Dengův magický projev, vydává Gao Xingjian svůj *První esej o umění románu*, v němž přemýšlí o vývoji současného románu na Západě (především v souvislosti s francouzským novým románem) a nepřímo tak napadá samé základy všudypřítomného realismu, jeho ideologickou koncepci. Gaova práce vyvolá velké pobouření, stejně jako jeho první divadelní hry, jež z pohledu *proletářských revolucionářů* postrádají „smysluplný význam“, ale v očích lačné mládeže, která noc co noc plní sál Pekingského lidového divadla, docela přesně vystihují absurditu situace a bezmoc člověka v ní. Inkvizice bdí, ale vyčkává na správný poměr sil, kdy její obvinění nebudou již vnímána jako přežitek maoismu. Konečně zazní autorovo jméno v souvislosti s jeho skandální hrou *Autobusová zastávka* (satirou na tehdejší pekingskou společnost z roku 1983) na mimořádném zasedání Politbyra, v samém svatostánku politické moci. V následných prohlášeních je tomuto a podobným škvárům přiřčeno označení *znečištění ducha* či *duchovní špíny národa*. A tak se Gao Xingjian namísto stínu a usebrání, bez nichž se tvořit nedá, ocitá ve světle pravd a správné kulturně-politické linie.

Ještě předtím, než z Pekingů uprchne s pár stovkami yuánů v kapse, fotoaparátem a magnetofonem jako jedinou výstrojí a vydá se po stopě jiných kultur (*necivilizovaných*, řekli bychom s Albertem Camusem) na roční cestu po horách duše, vytvoří pro Pekingské lidové divadlo jednoaktovku *Monolog* (1985), která se však v Číně nikdy hrát nebude. Jedná se o jakési krátké, expresivní krédo autora na rozsáhlé téma *umění hereckého projevu*, jímž se ani po svém usazení v Evropě nepřestane vášnivě zaobírat.²⁷ V této

27] Oba texty – hra *Monolog* a esej *O umění hereckého projevu* – jsou součástí divadelního sborníku *Druhý břeh*, který jsme ve spolupráci

hře se zřejmě poprvé přímo ve struktuře textu objevuje technický prvek, jímž Gao vnáší do svého díla onu na první pohled matoucí polohu zdvojení totožnosti hlavního hrdiny, přítomnou nejen v *Hoře duše* (ty/já) či v *Bibli osamělého člověka* (on/ty), ale i v mnoha jeho divadelních hrách.²⁸ Je to postup svérázný, na nějž si čtenář musí zvyknout, ale učiní-li tak, pak nenápadně vpluje do mnohoznačného světa, s neustále se měnící geometrií a úhly pohledu. V podstatě se jedná o divadelní techniku *odosobnění*, díky níž může herec nepozorovaně měnit svou totožnost a tím i roviny svého projevu. Románové próze pak tento postup přidává další narační rozměr – novou masku – a překvapivou možnost pozorovat hrdinu v pozměněném kontextu. Přejít mezi jednotlivými polohami umožňuje tzv. *poloha prostředního herce*, triangulační bod uvnitř lidské psychy, nezávislý jak na každodenním já herce, tak na ztvárňované postavě:

*Tato divadelní trojhra – přechod z Já přes polohu prostředního herce do postavy – se odehrává ruku v ruce s přechodem mezi gramatickými osobami: oba postupy se totiž opírají o trojí rozměr lidského vědomí, jež se na základě verbálního projevu vytváří. Jako by tyto tři úrovně řeči navenek odrážely nejhlubší struktury lidského vědomí. To díky nim získává na jasnosti, pokládá své orientační body, zřetelně rozlišuje. Bez nich by vnitřní prostor člověka zůstal jen chaotickou, neurčitou a nevyslovitelnou masou a namísto vědomí sebe sama neprostupným nepochopením.*²⁹

Napětí vytvořené mezi *Ním* a *Tebou* je v *Bibli osamělého člověka* patrné v každé nové kapitole, tíživá atmosféra všudypřítomného strachu, pocit vnitřního ohrožení (úzkost ze sebe sama) se násobí téměř hmatatelnou absencí Já (v naprostém osamění). S jedinou, ale

s překladatelkami Zuzanou Li, Míšou Pejčochovou a nakladatelstvím Na Konáři připravili k českému vydání (říjen 2012).

28] Zmíní jen ty, které český čtenář v *Druhém břehu* najde: *Monolog*, *Námluvy*, *Na břehu života*, *Náměsíčný*, *Hledač smrti*.

29] Viz *Všemoc divadla* ve sborníku *Druhý břeh*.

zásadní výjimkou: to když na nás Já beze slova zírá z kapitoly dvacáté, při památném setkání u kamene mezi *Ním a Tebou*, kde čtenář zcela příznačně váhá nad Jeho totožností, víceznačnost jako symbol identity:

Bere tě za ruku, máš pocit, jako by tě trochu i podpíral, slyšíš jen šelest větru u ucha a jeho poznámku určenou tobě:

„Ten svět svou září přímo oslepuje!“

Odtahuje ti ruku, kterou sis zakrýval oči, takže zíráš na nebe, na inkoustově modrou, bezednou díru v něm a začínáš vážně ztrácet klid.

„Zneklidňující, že?“ musí mít jistě mnoho zkušeností, „když člověk spatří zázrak, tak samo sebou zneklidní, jinak by se tomu ani zázrak neříkalo, že?“

(...)

Jen jsi otevřel ústa k výkřiku a už jsi byl v jeho pasti, to on byl spravedlnost, kterou jsi hledal, a tak ses chtěl nechtě ponořit do jeho bojů na smrt, vyřvával jeho hesla a ztratils tím svůj jazyk, to, co jsi papouškoval, bylo jen ptačí hatmatilkou, podstoupils nápravu, smazals vzpomínky, ztratils hlavu a tím se stal jeho učedníkem, věřils i v to, v co se věřit nedalo, a najednou byl z tebe jeho lokaj, pánův biřic, obětoval ses pro něj, i po použití odložený na jeho oltář, pro něj pochován, zpopelněn k ještě větší slávě jeho obrazu, tvůj popel zůstane vystaven jeho bludným poryvům do té doby, dokud on sám nespočine v pokoji, dokud jeho prach neseštopí na zem, až tehdy i ty, jako ten prach nespočetný, zmizíš konečně beze stop.

Autor *Bible* podobně jako v *Hoře duše* rozehrává složitou hru úrovní, totožností, svůj jazyk občas zatlačí k samému prahu snesitelnosti, odkud nás však ihned vykoupí nadsázkou, citlivou smyslností, jemnou ironií a nenápadnou pokorou. Vnitřní obrazy, do nichž se mu daří vnímavého čtenáře zas a znovu vtahovat, leží za neviditelnými horizonty,³⁰ přes které nás převádí rukou mistra; krajina,

30] *V městě Zrcadlovém*, řekla by Janet Frameová.

kteřá se tam před čtenářem rozpíná, zcela přesahuje hranice literárního díla, a to je přesně důvod, proč se tam s ním tak rád vydávám. Otevírá oči a nechá je dívat se s údivem, plní člověka zevnitř, roztahuje onen vnitřní prostor založený na slově, jeho významech a příbězích, které si jeho slovy musíme pro sebe vytvořit, zatímco den co den čelíme diktátu prefabrikovaných, stále sofistikovanějších, manipulujících obrazů bez tajemství, v nichž je slovo pouze hlučným komentářem – oné *imagologii*, jak tento novodobý druh globální nadvlády označuje Milan Kundera.³¹

Gaova literatura není román v obvyklém slova smyslu, ale široký *proud vědomí* člověka vnímajícího, uvažujícího, tvořícího, kterého skutečně zajímá jen jedno: jak zas a znovu podat svědectví o zahlédnuté kráse, jež se právě vytratila. A toho je schopen – jak tento malíř, básník, fotograf, dramatik a prozaik rád opakuje – úplně každý. Každý je schopen své *Hory duše* a konečně i *Bible osamělého člověka*, za podmínky ovšem, že si vytrvale hledá vlastní polohu prostředního herce – v odstupu ke svému každodennímu *Já* a nezávisle na *rolí*, již má ztvárnit. Je to totiž místo, kde se člověk vytváří, chrání a obnovuje po všech katastrofách, osobních i společenských: místo slova, významů, neustálé zvědavosti a radosti z toho, co je pouze krásné. To, že si tyto osamělé hloubky mohou a v těch nejlepších případech dokážou lidští jedinci mezi sebou sdělovat, rovná se zářku, jenž mi nepřestává bráti dech.

V Sept-Fons, 22. dubna 2012

Denis Molčanov

31] Způsob, jakým se logem nezpracovaný obraz zmocňuje dnes literatury samé, nás přiměl završit tento svazek nedávnou Gaovou reflexí na toto téma: Ideologie a literatura z roku 2010.

Poděkování

Když jsem přesně před deseti lety začínal s překladem Hory duše, netušil jsem samozřejmě, co mě čeká. Nemohl jsem. Pomínu-li malichernost překážek, na něž jsem narazil při hledání nakladatele v České republice, zbývá už jen hluboká vnitřní radost: z intenzivní, smysluplné práce, ale především z přátelství a z naplňující spolupráce nad Horou, Biblií a dalšími Gao Xingjianovými texty. Proto bych chtěl v první řadě srdečně poděkovat spolupracovníkům nejbližším – vždy nápomocné Míše Pejčochové a nadmíru schopnému Martinu Bedřichovi, jejichž pozornost, erudice, sveřepé oponování a cit pro jazyk vytáhly často naše společné dílo z nejhoršího. Dále musím znovu zdůraznit odvahu Nakladatelství Academia, které si troufalo na takové sousto a svým způsobem rozrazilo ledy nezájmu o moderní čínskou literaturu v našem poněkud do sebe zahleděném literárním světě. Dík patří všem, kdo oběma titulům věnovali své umění – zde mám na mysli zvláště Jakuba Krče a jeho skvělé grafické řešení – a svůj čas, tedy čtenářům, v němž se při práci na překladu přece jen doufá, v ono tiché, neviditelné seskupení svobodných lidí, kteří přemýšlejí a jsou rádi s knihou sami, za sebe. Snad mi tito prominou trochu patosu, když na konci dlouhého úsilí vydechnu spolu se záhadným mědirytcem Meaumusem:

Podstata mého života je završena: dvě až tři věci spatřil jsem skutečně poprvé.³²

32] Pascal Quignard, *Terasa v Římě*.

Gao Xingjian

Ideologie a literatura

Ideologie literaturou manipuluje, potřebuje ji ovládat, omezovat do přijatelných rozměrů, vytvářet si vlastní, nebo ji následně alespoň odsoudit – to je politický trend šířící se celým dvacátým stoletím. Ten se kromě literární tvorby samozřejmě dotýká i literární kritiky a dějin literatury: všechny svorně nesou její pečeť. Ideologie jako by se stala novým *mal du siècle*, nemocí, se kterou se jen těžko zápasí. Autorů, kteří se jí dokázali vystříhat, není mnoho, a právě proto zůstává jejich dílo čitelné i následujícím generacím.

K definici jakékoliv ideologické doktríny a jejího diskurzu je nejdříve nutná filozofická struktura zdůrazňující jistý náhled na svět a *hodnoty*, které s sebou nese. Dnes je patrné, že marxismus patří v tomto ohledu co do struktury k nejuplnějším filozofickým školám a zcela jistě také k těm nevlivnějším. Jeho myšlenky inspirovaly celé generace vzdělanců. Dokonce i předtím, než se komunismus stal oficiální ideologií některých států, marxismus ovlivňoval již značnou část světové, levicově smýšlející inteligence. Tutéž roli však dokáže sehrát jakýkoliv ideologický systém, liberální nebo nacionalistický. Stačí, když politickým stranám či částem státního aparátu poskytne podpůrný *systém hodnot*. Literatura a umění zůstávají samozřejmě pod vlivem intelektuálních hnutí, takže i modernismus, postmodernismus či „postkolonialismus“ jsou výrazem jistého hodnotového soudu a v krajních případech přerůstají v omezující dogmatismus. Každý ideologický rámec *ex natura* tíhne k vysvětlování světa, čímž utváří systém hodnot lidské společnosti na jedné straně a *soudržný*

diskurz politické moci a společenského řádu na straně druhé. Hranice každé filozofie jsou metafyzické, zatímco ideologii podmiňuje vazba na současnou společnost, její struktury a hodnotové soudy jako prostředky zisku. Literatura je naproti tomu svobodným vyjádřením prožitků a myšlenek člověka, což ovšem znamená, že svojí podstatou přesahuje *jakýkoliv* hmatatelný užitek. V okamžiku, kdy spisovatel přijde o myšlenkovou nezávislost – ztráta autonomie je v moderní literatuře bohužel velmi častá – a pustí se raději po proudu té či oné ideologie, pak se dříve či později stane jejím vazalem, a kolik takových příběhů z minulého století známe...

Ideologii na místě nového náboženství považují za barbarství největší. Pod korouhví rozumu se silou dogmat a utopií začal předělávat svět i skutečnost, první podmínkou bylo ovšem rozpoutání násilí revolucemi všeho druhu, násilí uvádějícího masy i celé národy k frenetickým záchvatům hromadného šílenství, vedoucího k nejhorším katastrofám, které kdy lidstvo poznalo. Literatura se zabydlela v samém středu ideologických schémat: nabádala k násilí a válkám, vytvářela hrdiny a vůdce k *adoraci*, posvěcovala oběti a, ač se dnes zdá, že tomu všemu právě odzvonilo, volání po nutnosti *angažované literatury* slyšíme stále. Fakt, že literatura hraje roli sociálního nástroje a představuje, či dokonce je morální autoritou, patří k nedílným součástem *politicky korektního* systému. Ideologické úskalí se drží literatury i dnes: svou *angažovaností* vstupuje totiž literatura do *realpolitiky*, tendence, která se mezi západními intelektuály stává opět módní...

Není nic banálnějšího než intelektuál diskutující o politice – pokud však zůstane jen řečníkem a v politice se neangažuje přímo, tělem i duší, pak jeho vliv na společenskou situaci zůstává mizivý. Moderní *realpolitika* je, a to výhradně, politikou partajní, takže ani intelektuál toužící po politickém vlivu nemá jinou možnost než do nějaké strany vstoupit a stát se profesionálním politikem. Literárně činný spisovatel, který zároveň zatouží po politickém vlivu, se tak staví před dilema, dalo by se říci kámen úrazu jakékoliv *angažované literatury*. Ono dilema spisovatele je však politickému světu doslova ukradené – v okamžiku, kdy mezi jakýmkoliv ideologickým *-ismem* a partajním zájmem dojde k nerovnováze v neprospěch politické

strany, tato neztrácí čas teorií, naopak, právě teoretik bývá zpravidla pověřen, aby ideologii upravil či spíše *nově interpretoval*, v závislosti na bezprostřední politické potřebě..., ono *politicky korektní* opět změni pouze svoji tvář.

Chudák literát, jehož tvorba se nechá podmiňovat politikou, takový končí vždy někde na vozové hradbě, kde mu nezbývá nic jiného než mávat korouhvemi a řvát chorály z plna hrdla: tím ovšem přichází o vlastní hlas a s ním i možnost zanechat za sebou dílo, které se bude číst, až tu sám nebude. Nejtragičtější následky ovšem teprve přijdou – takový autor spolu s vlastním hlasem totiž ztrácí nevyhnutelně i vlastní život. Příkladů revolučních spisovatelů, kteří pro režim v dobré víře obětovali jedinečnou osobitost své tvorby, je nespočet. Ona tendence však s komunismem nekončí, je nasnadě, že i v tzv. demokratických režimech má literatura psaná v politickém zájmu to nejlepší ještě před sebou. Literatura jako taková se nemůže stát součástí médií, první stránky aktualit nemohou být jejím *raison d'être*. Velké politické strany navíc disponují zcela jinými prostředky masové propagandy, literaturu k rozšiřování svých idejí již dávno nepotřebují. Literatura angažující se v politice je nanejvýš další rouškou, jejímž úkolem není nic jiného než tvář politiky čas od času intelektuálně zpestřit.

Ideologie slouží v podstatě pouze jako argumentační základna *realpolitiky* – konkrétní výsledky střetu politických zájmů a sil, levých či pravých, na žádné teorii vůbec nezávisí, *politikum* má nad ideologií nakonec vždy navrch: nikoho pak nepřekvapí, že je dnes vyzdvihováno to, čemu se ještě včera nemohlo přijít na jméno, ovšem za podmínky, že to probíhá ve vší *korektnosti*. Autor, který svou tvorbu podepírá ideologií a uvěří v nějaký ten *-ismus*, si po čase musí uvědomit, že ideál, kterého svým angažováním toužil docílit, je v *realpolitice* nakonec stejně zamítnut. Následné zklamání či ztrátu přesvědčení však nezpůsobily nedostatky jeho ideových základů či nějaká intelektuální nedůslednost: on *-ismus* ani upravovat nemusí, stačí se podřídit moci. Tak ostatně končí jakákoliv politicky angažovaná literatura, jež mezitím ztratila nezávislost a vnitřní autonomii.

Autor, tím myslím spisovatele či básníka angažovaného výhradně v literární tvorbě, nikoliv autora politických komentářů k aktuálnímu událostem – což je úplně jiné řemeslo – takový autor dnes z literatury myslím žít nemůže, už proto, že si hledí svého psaní bez závislosti na politice, tedy na módách ovládajících trh a masový zájem. Jeho východiskem je naopak naprosto reálná vnitřní potřeba sahající až na jakési fyzické dno jedince, která naštěstí zůstává počátečním zdrojem inspirace pro literaturu na Východě i na Západě. Pouze taková literatura, tj. přesahující ideologii, politiku i *praktický užitek*, dokáže doopravdy svědčit o bytostném postavení člověka a lidské přirozenosti.

Ekonomický užitek v globalizovaném světě dávno zaujal místo ideologie, ze které se stala prázdná snůška řečí z časů minulých, poslední nálepka udržovaná ještě mocenskými kruhy. Naše doba by se vlastně již měla nazývat *postideologickou*. Kdyby tak současná, od ideologie oproštěná literatura mohla ještě pominout módy diktované trhem a odvážila se čelit skutečným dilematům současného člověka, pak by jí ani dnes žádné nebezpečí hrozit nemohlo. V této literatuře se totiž od autora očekává jediné: odhodlání k opravdovosti, tj. neuhýbání před existenciálním stavem tísně, v němž se člověk dnešní společnosti nachází. Skutečnost a opravdovost – troufám si říci, že dnešní člověk od literatury nic jiného nečeká.

Konec ideologie v žádném případě neznamená konec literatury či reflexe. Stoleté utopie musí jednoho dne zkrachovat, avšak duch, ač chudokrevný, bude naštěstí dál volat po literatuře. Nic se nemění na tom, že literatura světu spásu nepřináší, spisovatel není *spasitel*, naopak, pouze tím, že se této iluzorní role vzdá a vrátí se k lidskému jedinci, skutečnému a tak omezenému, se může pravdivě přiblížit jasnozřivému poznání světa lidí.

Literatura, to je osobní hlas spisovatele jako jedince. Pokaždé, když se z autora stane představitel lidu či *mluvčí národa*, se jeho hlas zúží a nakonec zlomí. Spisovatel není ztělesněním pravdy, spravedlnosti, jeho slabiny jsou stejně početné jako u kohokoliv jiného, pouze tvorba je mu jakousi očišťovnou. Spisovatel není *nadčlověk*, místo bohů nikdy nezaujme, byť tato přebobtnalost ega, pohroma stejně

vážná jako ideologie, vtiskla svou pečeť celé jedné epoše. Naopak, pouze za podmínky, že se autor od takového přeludu oprostí a soustředí se klidným, prozíravým pohledem na konstelace fenoménů plnicích naše světy, pokud chladným pohledem zkoumá i kalné dno našeho já, pak si jeho dílo zaslouží být dále čteno a s trochou štěstí i čteno je, zas a znovu.

Spisovatel je spíše pozorovatel společnosti a člověka: zbaví-li se myšlenky věčného užitku i svých vnitřních překážek, pak je s to osvíceného pohledu do podstaty věcí. Pouze jasný pohled neznající tabu dokáže vyjevit lidskou skutečnost v celé její hloubce. Role literatury nespočívá v sepisování historických análů či příběhů *podle skutečných událostí*. Ona hloubka autorova vhledu do lidské přirozenosti má své kořeny v první řadě v autorově vlastní životní zkušenosti: o všem ostatním pak rozhoduje jeho jedinečný dar vidět v nejasnosti až na samý detail a díky jedinečné jazykové schopnosti citově nadchnout a oslovit smysl pro krásu.

Právě proto je svědectví literatury, tj. přímé svědectví lidské existence, nabito takovou živočišnou, zdánlivě nevyčerpatelnou silou. Její síla není ani tak dílem jazykové moci, jako spíš estetického vjemu, který autor každé ze svých postav propůjčí: tato imprese není prostým morálně-existenciálním soudem, ona daleko přesahuje do sféry citové. Samozřejmě že konkrétní vztah autora k postavě sehrává v tomto procesu důležitou roli – právě estetické vnímání činí z postavy někoho, kdo přetéká touhou, nenávisť, nudou..., jinými slovy hodnověrný obraz života.

Tragédie, komedie i tragikomedie spočívají, tak jako všechny lidské emoce a touhy, v literatuře, na jistém estetickém projevu – soucit či výsměch, náhled tajemný či humorný, vážnost či fraška jsou výsledkem autorovy výsadní volby. Tento niterný, na empatii založený vztah mezi krásou a rozumem dává vzniknout poznatkům, které jsou již svou nepřeborností naprosto jedinečné. Zde se ostatně nachází další z rozdílů mezi literaturou a filozofií: literatura se nemusí podřizovat žádnému ideovému systému, nejde jí o filozofickou interpretaci, ačkoliv i ona čas od času může dosáhnout podobného poznání. Tam, kde se filozofie uchyluje k čistě racionální analýze,

zkoumá literatura skutečnost prostřednictvím smyslového kontaktu a emocí, které se při něm rodí.

Literatura a filozofie poznávají svět člověka každá po svém, spory o přednostech jedné proti druhé proto považují za bezpředmětné. Rozum a cit zůstanou vždy dvěma nepostradatelnými kanály lidského poznání. Literatura je schopna do hloubky vyjevit složitost a neklid, naděje i slepé uličky lidského života, jako by s velkou precizností obtahovala kontury těch nejzapadlejších koutů lidství, nejhlubší svědomí lidského jedince. Ona překvapující schopnost udržovat svět ve stavu bdělosti nestrpí srovnání s ničím, co poskytuje politika či jakýkoliv diskurz o morálních hodnotách, a ještě méně s postmoderní sémantickou analýzou, slovními hříčkami všeho druhu. Za každým literárním projevem stojí vždy autorova životní zkušenost, jistěže přetavená v reflexi, ale stále nasátá emocemi jak svého tvůrce, tak jeho hrdinů. To je důvod, proč se dílem šíří onen zvláštní náboj, který nemá nic společného s konceptuálně-racionální dedukcí.

Máme před sebou, velmi zjednodušeně řečeno, dva druhy reflexe: cestu filozofa spekulujícího na racionální a metafyzické bázi a cestu spisovatele vyjadřujícího se prostřednictvím jistého žánru, literární formy. Přístup první vzniká, historicky vzato, u prvních myslitelů starověkého Řecka, ten druhý pak mezi jejich současníky, autory prvních tragédií a komedií. Je opravdu překvapující, do jaké míry byly oba tyto velmi odlišné přístupy k poznání a vyjádření světa s to inspirovat celé generace následovníků a přivedly tolik tvůrců k uchopení často strastiplného existenčního prostředí člověka, k hlubšímu poznání lidské přirozenosti. Jako příklad uvedme okamžik, kdy scholastika pozdního středověku začíná zcela přesycovat evropské intelektuální prostředí, ale objeví se Dante, jenž svým pro scholastiky nefilozofickým dílem dokáže posunout zdánlivě nehybnou hranici chápání lidského světa. Stejným způsobem lze zcela vážně prohlásit, že i Shakespeare patří mezi největší *myslitele* své doby, nebo že Goethova a Kantova reflexe dosáhly srovnatelné *filozofické* hloubky.

Zdá se, že vlna *postmoderny* konečně dozněla a s ní snad i přesvědčení, že literatura tváří v tvář duchovní bídě a znepokojujícímu stavu naší doby nemůže přinést žádné nové světlo. Kam má

namířeno lidstvo, v němž se do popředí intelektuální scény ve víru světové ekonomické krize dostávají ekonomové, kdy filozofie ztrácí ve společnosti prostor ke slovu? Dokáže člověk předpovídat budoucnost? Nezakládá jen další, nové utopie? Nebaví se opět jen mícháním karet, ze samé zvědavosti, co z toho vznikne, jako za starých časů sémantických her? Ať už jsou odpovědi na takové otázky jakékoliv, literatuře nadále zůstává možnost podat alespoň výstižný popis člověka vydaného napospas současnosti a společenskému prostředí.

Ačkoliv realismus je velmi silným literárním proudem, v němž na konci 19. a na začátku 20. století vzniklo rukou jedinečných tvůrců mnoho pamětihodných děl, literatura se u napodobování skutečnosti zastavit nesmí. Když se realismus otočil k vnitřnímu světu člověka a pro literaturu objevil jeho odvrácenou tvář, všechny racionální prostředky, kterými pro své tázání disponoval, se tváří v tvář absurditě okolní společnosti a jejího existenciálního významu ukázaly naprosto nepostačující. Filozofie se tehdy ocitla na stejné slepé koleji, následkem čehož se z literatury usilující o věrné ztvárnění společenské skutečnosti stal pod nátlakem ideologií jeden z předních nástrojů revoluční propagandy. Otázka se přitom nemění: je v podmínkách dnešní společnosti literatura s to odrážet realitu? Má odpověď zní: samozřejmě že ano, pokud se však oprostí od *-ismů*, jejich ideologické dogmatiky a politicky korektního diskurzu a zůstane věrná nefalšovanému prožitku autora samotného, jenž k jeho vyjádření sahá výhradně po vlastním hlasu, možná slabému, možná nepřijemnému, ale nezávislému a nezadatelnému, neboť jedinou stálou hodnotou literatury je právě *hlas skutečného člověka*.

Literatura je bytostným stvrzením člověka: ačkoliv se ocitá v neschopnosti změnit svět, bezmocnému lidskému jedinci zůstává jediné – nechat přece jen zaznít to, co má na srdci a na jazyku. Zásadní otázkou však je, zda mu to slovo opravdu patří, neprodukuje-li jen hlas moci politické či mediální. Duchovní nezávislost jedince, toť nosný pilíř literatury, která je sama sobě zákonem. Literatura, jež nehledá napojení na moc a nesklání se před požadavky trhu, to je volný prostor, ve kterém se rozvíjí duchovní svoboda člověka, jediné

místo, kde se může, aniž by se utíkal pod ochranu Boží, bránit před násilím páchaným na člověku. Zkrátka jedna z mála věcí od člověka člověku, na kterou můžeme být hrdi.

Současná společnost ukládá člověku početná omezení, na tom se nic nezměnilo, jenže svoboda, o níž hovořím, nemůže být právem uděleným shůry, naopak, svoboda není samozřejmostí a její cena je vysoká – vždy ji něco podmiňuje. Svoboda ducha je tím jediným, co záleží opravdu na každém lidském jedinci, na oplátku ovšem předpokládá jisté velmi osobní volby, jakou je v případě spisovatele právě zásadní tvůrčí nezávislost. V tom totiž spočívá jeho důstojnost nejen jako tvůrce, ale i jako člověka.

Z tohoto pohledu lze literaturu považovat za vědomé, bdělé vnímání člověka jako jedince: spisovatel střízlivě pozoruje svět, zkoumá sebe sama a ono pronikavé vědomí pak co možná nejhlouběji vnáší do svého díla. Toto poznání je natolik jedinečné, že je zároveň jakousi existenční rukavicí jedince hozenou prostředí, v němž žije. Proto také poznání, kterého literární dílo dosahuje, nese vždy neodmyslitelný punc autorovy osobnosti. Z téhož důvodu nelze žádné literární dílo soudit celkově: hodný zájmu či dokonce výjimečný dokáže být jen titul od titulu. Zatímco filozofická spekulace směřuje nenávratně k abstrakci, literatura se tlačí zpátky k životu, prožitkům člověka vzpouzejícího se životem, emocemi. Literatura jinými slovy začíná přesně tam, kde se filozofie musí odmlčet – a proto je její poznání nenahraditelné.

Klasické filozofické školy prostřednictvím racionálních konceptů usilovaly o vybudování spekulativního systému schopného co možná nejúplnějšího vysvětlení světa – to, co se jim vymykalo, přenechávaly Bohu. Literatura též neříká všechno, proč by ostatně právě ona měla poskytovat jakoukoliv vizi světa, když jejím skutečným úkolem je otevírání člověka, kterého ponouká k stále novým myšlenkovým asociacím, naplňuje emocemi nejen ze smrti hrdiny, autora nebo kvůli tomu, že se text blíží k závěru, především však proto, že literatura má co do činění s neomezenou různorodostí světa. Každý autor, jelikož tvoří sám, nabízí odlišný obzor této nekonečné krajiny a neodhání od obzorů ostatních – na rozdíl od filozofie, pro

kteřou je kritika počátkem argumentace vedoucí ke kýžžené, dokonalé teorii. Ani postmoderní filozofii, v jejímž pojetí i slovo „význam“ ztrácí jakýkoliv smysl, nezbyvá nic jiného než stavět na vyvrácených premisách jejich předchůdců. V literatuře takové vylučování nemá co dělat, její cesta nezačíná kritikou, každý mluví jen za sebe a to v důsledku znamená: každý docela jinak.

Literatura nesleduje kritiku společnosti ani vytváření pohledů na svět, které svým hodnotovým systémem k soudu nad společností směřují. Ne, jediným *svědectvím*, jež literatuře skutečně přísluší, je její jedinečná schopnost sdělitelného *estetického soudu*. Ten souvisí především s lidskou přirozeností a jako takový prochází jednotlivými vrstvami kulturního prožitku, usazujícími se napříč lidskou historií. Zároveň mimochodem přesahuje jazykové hranice, může být překládán a předáván bez ohledu na kulturní rozdíly. Estetický soud, jež autor do svého díla vkládá, vyvolává emoce u ostatních a v tom spočívá jeho síla – dotek čtenářů jiných zemí, kultur a epoch se tak stává součástí duchovního bohatství literatury, o něž se dělí lidstvo jako celek.

Autorova estetická volba může být tedy považována za jakousi nejzazší instanci, poslední soud, jež přesahuje sféru materiálního užitku, stejně jako dobra a zla, mravů a dobových zvyklostí. V případě, že se dílo s tak opravdovým estetickým úsudkem zrodí, pak stačí, aby se rozšířilo, a o zbytek se postarají čtenáři – autorovo osobní svědectví a literární počin tak zároveň vyvolávají estetickou emoci přesahující historii i trvání v čase.

Čas sám, přestože jím jsou autoři i jejich díla více či méně poznamenáni, není v literatuře *stricto sensu* nositelem žádného významu. Dělení literatury na období a směry, to je úkol pro literární historii a se samotným tvůrčím činem autora nemá nic společného. Například o modernismu se začíná ve dvacátém století hovořit až po celé sérii literárních děl: závěry, klasifikace a teorie, ke kterým kritici analyticky dospěli, mají pochopitelně svůj význam, ale na vlastní tvorbu neuplatňují žádný rozhodující vliv. Skutečnost, že se někteří autoři k modernismu později vyloženě přihlásí, nastala možná jen proto, že několika spřízněným tvůrcům se podařilo proniknout do

obecného povědomí, a mohli být tudíž *a posteriori* uznáni za čelné představitele hnutí, které má již nárok na zástup hrdých následovníků. Skutečná hodnota literárního díla naštěstí nezáleží ani tak na těchto korouhvích, jako spíše na osobitém vnímání a estetické volbě, které spisovatel ve svém díle předkládá.

Z „moderny“, zrozené v dílech autorů, pro něž byla osobitost základním tvůrčím přístupem, se nakonec vyloupl zkonstatělý dogmatismus – po velmi bohatém, duchovně kreativním období se moderna stává *symbolem doby*, a co se týče estetiky druhé poloviny dvacátého století, naprosto neochvějnou doktrínou. Jedním z jejích dogmat je tzv. princip subverze – podvracení toho, co bylo předtím, se stává metodou, a negace negace obecným zákonem historického vývoje – k velké spokojenosti postmoderních teoretiků, jimž ostatně poslouží jako prvotní inspirace. A tak se, kuriózně, vracíme opět k marxismu, jenž svojí hegelíánskou dialektikou, principem nepřetržité revoluce, dává moderní estetice tvar a kritický klíč i k její literární historii.

Poté, co se jí podařilo oprostít lidskou přirozenost i emoce od bohatství významů, proměnila se postmoderna v rétoriku jediného diskurzu: sémantická analýza nahradila hledání krásy. Ve chvíli, kdy se filozofie spolu s literaturou ocitne v zajetí lingvistických her, dochází dříve či později ke ztrátě smyslu. Postmoderní subverze se naštěstí nedotkla základů společnosti jako takových, to znamená, že lidská existence a stav existenční tísně s ní spojený jí proklouzly mezi prsty – to je mimochodem důvod, proč je z ní dnes jen prázdný symbol jedné doby, bez autorů a děl.

Bez jazyka se literatura samozřejmě neobejde – jazyk tryskající zpod spisovatelova pera však zůstává na hony vzdálený od studijního předmětu lingvistů. Gramatika, strukturální analýza gramatických funkcí, popis výpovědi se nacházejí na spodních příčkách pomyslného jazykového žebříčku: naše znalosti se tak pochopitelně rozšiřují, vznikají pro ně celá vědecká odvětví, avšak ani tato skutečnost na extrémní vzdálenosti mezi gramatikou a literaturou ubrat nemůže.

Jazyk literatury je nositelem myšlenky, emocí a ducha. Otázka, jak se toto duchovní bohatství lidstva šíří dál, je proto úplně zbytečná: každá nová spisovatelská generace přichází s novými příběhy právě proto, že jiné cesty k onomu bohatství není, využívat ho můžeme opět jenom jazykem, kterým nám svá vyprávění podávají. V tomto smyslu lze skutečně tvrdit, že spisovatelé vytvářejí a obnovují jazyk svého národa.

Literatura tedy nenese – v případě autora i jazyka – jen nějakou symbolickou hodnotu: ona je živým hlasem živého člověka, prostor pro všechny emoce a vášně. Takový jazyk nechává spisovatel při svém psaní žít. Literární jazyk může být čten, přednášen, hrán, nabírá různé tóny, barvy, může být převeden na scénu, probouzí zapálené reakce čtenáře či publika. Literární autor vytváří popravdě jazyk, v němž se rozeznívá život, nikoliv bezduchý předmět studovaný lingvistikou. Je téměř pravidlem, že autor se nedokáže spokojit s jazykem svých předchůdců, jako by pro přenos svých nových pocitů musel vždy hledat nový způsob podchycení, touha po stále nové výrazové síle ani utichnout nemůže. Takové hledání však na subverzi předchozího spočívat nemůže, naopak, jeho základy leží právě na tom, co se předchůdcům vyjádřit podařilo, jen s jejich dědictvím lze pronikat dál.

Jásot nad „smrtí spisovatele“ – další znamení postmoderní doby – také utichl, jako by všechny ty literární revoluce neznamenal ani tak konec literatury, jako spíš svůj vlastní. Literární tvůrce a literatura jsou tu stále, jelikož se nezměnila ani historie, ani zásadní lidská otázka: jakým způsobem se dnešní literatura může postavit lidskému údělu současníků, onomu základním stavu existenční tísně? Má spisovatel dosti odvahy k tomu, aby ukázal skutečnou situaci člověka a hledal pro ni nejbližší možný literární popis?

Spisovatel je tvůrce literární formy a jazyka. Literatura není psaným záznamem událostí, historiografie by jí měla být cizí. Výše uvedená forma, styl vyprávění i jazyka se rodí v bezprostřední závislosti na autorově prožitku. To je důvod, proč si velcí autoři zachovávají ve věci stylu vždy tak osobité priority, je to výrobní známka tvůrčího zásahu volné asociace a představivosti. Proto je také autor jako

básník, esejista, romanopisec nebo dramatik s to nalézat stále nové formy, aniž by se u nějaké z nich musel zastavit či dokonce zůstat. Ať už je estetický vjem, který chce autor předat, jakýkoliv, jeho výsledná podoba záleží vždy na velmi konkrétní formální volbě – estetika čistých forem zůstává jen hypotetickým výrazem, naštěstí, chtělo by se říci, vždyť právě odsud literatura těží všechnu svoji poezii.

Jak ale znovu hledat tuto poezii v době, kdy nás obléhá všudypřítomné *politikum*, jehož jediným zákonem je vytváření zisku schopného konečně a globálně uspokojit jakékoliv choutky člověka? Vždyť krása je dnes již zastaralým slovem, nostalgickou vzpomínkou upadající pomalu v zapomnění.

Lidská bytost, nikoliv abstraktní koncept humanistů – Člověk psaný s velkým písmenem, avšak jedinec osamělý uvnitř společnosti, větší slabosti nepoznal, ačkoliv se sluší dodat, že právě tváří v tvář své osamělosti začíná lidský jedinec skutečně existovat. Tato samota však není znamením člověka bez reflexe, naopak, řekl bych, že málokdy předtím si byl lidský jedinec do takové míry vědom otázek existenční smysluplnosti, málokdy si tak horlivě prosazoval své osobní svobody. Je myslím čas připomenout, že nikdy předtím se tolik lidí nechopilo pera: z literatury jako by se mimoděk stával obranný val před duchovní unylostí naší doby, poslední známka naděje, která ještě žije a pravděpodobně i vysvětluje, proč literatura v takových časech ještě nevymizela. Co se příchodu nové Renesance týče..., zde člověku nezbyvá než doufat v další souhru historických náhod – literatura totiž, stejně jako život, spočívá výhradně na nepředvídatelných odskocích pověstné kostky osudu.

V Paříži, 8. prosince 2010

Gao Xingjian

Bible osamělého člověka

Z čínského originálu *Yi ge ren de shengjing*,
vydaného v Hongkongu nakladatelstvím
Cosmos Books roku 2000, přeložil a doslovem
a překladem eseje *Ideologie a literatura*
opatřil Denis Molčanov

Vydalo Nakladatelství Academia

Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.

Vodičkova 40, 110 00 Praha 1

Odborná spolupráce Michaela Pejčochová

Odpovědný redaktor Martin Bedřich

Technická redaktorka Monika Chomiaková

Obálka a sazba studio Lacerta (www.sazba.cz)

Vydání první, Praha 2012

Ediční číslo 11142

Tisk Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

ISBN 978-80-200-2129-8

Knihy Nakladatelství Academia zakoupíte také na:

www.academiaknihy.cz

www.academiabooks.com

www.eknihy.academia.cz